

Szalézi Szent Ferenc Filótea vagyis a jámborság útja

Mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

FILÓTEA vagyis A JÁMBORSÁG ÚTJA

IRTA
SZALÉZI SZENT FERENC
GENFI PÜSPÖK

FORDÍTOTTA
PLATZ BONIFÁC dr.

Ötödik kiadás.

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1927.

Impresszum

Szalézi Szent Ferenc
Filótea vagyis a jámborság útja

Fordította: Platz Bonifác

A Szent István társulat ötödik kiadása (Budapest, 1927) alapján

Nihil obstat.
Dr. Michael Marczell
censor dioecesanus

Nr. 8626/942 Imprimatur
Strigonii, die 31. Octobris 1942.
Dr. Joannes Drahos vicarius generalis

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció Platz Bonifác fordításának szöveghű változata. A könyvet a Szent István társulat adta ki Budapesten 1927-ben (ötödik kiadás). Érintetlenül megtartottuk az eredeti szöveget és az eredeti helyesírást – még akkor is, ha az a maival nem egyezik meg.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék	3
A fordító előszava	6
Szalézi Szent Ferenc előszava	8
Szalézi Szent Ferenc imája, mellyel e művét Jézus Krisztusnak ajánlja	11
Első rész: Intelmek és gyakorlatok, hogy a lélek a jámborságot ne csak megkívánja, hanem erős elhatározással azt gyakorolj is.....	12
1.1 A jámborság lényege	12
1.2 A jámborság tulajdonságai és kiválósága	14
1.3 A jámborság az élet minden körülményeihez illik	16
1.4 Hogy a jámborság útjára lépünk s azon haladjunk, lelki vezetőre van szükségünk	17
1.5 Lelkünk megtisztulása az első lépés	19
1.6 A léleknek mindenekelőtt a halálos büntől kell szabadulnia	20
1.7 A lelket meg kell tisztítanunk a bűnhöz való ragaszkodástól	21
1.8 A lelki tisztulás e második fokára miként kell eljutnunk?	22
1.9 Az ember teremtése	23
1.10 Az ember rendeltetése.....	25
1.11 Isten jótéteményeinek megfontolása	27
1.12 A bűn	29
1.13 A halál.....	31
1.14 Az utolsó ítélet	33
1.15 A pokol	35
1.16 A mennyország.....	36
1.17 Választás a mennyország és a pokol között	38
1.18 Választás a világ s a jámbor élet között.....	39
1.19 Általános gyónásunkat hogyan végezzük?	41
1.20 A lélek nyilatkozata azon szándéka megerősítésére, hogy Istennek akar szolgálni....	42
1.21 A lelki megtisztulásról szóló tanítás befejezése.	43
1.22 A bocsánatos bűnökre vezető hajlamokat is ki kell irtanunk.....	44
1.23 Lelkünket minden haszontalan és veszedelmes hajlandóságtól meg kell tisztítanunk	46
1.24 Lelkünket a természetes tökéletlenségektől is meg kell tisztítanunk	47
Második rész: Különböző oktatások, hogy a lélek imádság s a szentségek használata által Istenhez emelkedjék	48
2.1 Az ima szükségessége	48
2.2 A jó elmélkedés módszere, s pedig Isten jelenlétének gondolata, mely az előkészület első cselekedete.....	50
2.3 Az előkészület második pontja, hogy Istent segítségül hívjuk	52
2.4 Az előkészület harmadik pontja, hogy az elmélkedés tárgyát képzeletben lelkünk elé állítsuk	53
2.5 Az elmélkedéseknek második része a megfontolás	54
2.6 A jámbor érzelmek s föltevések teszik ki az elmélkedés harmadik részét	55
2.7 Az elmélkedés befejezése	56
2.8 Az elmélkedésre vonatkozó fontos észrevételek.....	57
2.9 A lelki szárazság elmélkedés közben	59
2.10 A reggeli imádság.....	60
2.11 Az esti imádság s a lelkiismeret megvizsgálása.....	61

2.12 A lelki magány	62
2.13 A fohászkodás, az imasóhajtás és a jó gondolatok.....	64
2.14 A szentmise s annak hallgatása	67
2.15 A nyilvános és közös imák	68
2.16 A szentek tisztelete és segítségül hívása.....	69
2.17 Miként hallgassuk és olvassuk Isten igéjét?	70
2.18 Miként kell fogadnunk az isteni sugallatokat?.....	71
2.19 A szentgyónás	73
2.20 A gyakori szent áldozás	75
2.21 A jó áldozás módja	77
Harmadik rész: Az erények gyakorlásának módja.....	78
3.1 Az erények megválasztása	78
3.2 Az erények gyakorlásának módja	81
3.3 A béketűrés	83
3.4 Az alázatosság külső cselekedetei.....	85
3.5 A belső alázatosság.....	87
3.6 Az alázatosság kedvessé teszi előttünk csekély mivoltunkat	90
3.7 Az alázatosság gyakorlása nem zárja ki jó hírnevünk megőrzését	92
3.8 Felebarátunk iránt való szelídség s a haragnak ellenszerei.....	94
3.9 Az önmagunk iránt való szelídség.....	96
3.10 Dolgainkat szorgalmasan, de nyugtalanság és aggodalom nélkül végezzük	97
3.11 Az engedelmesség	98
3.12 A tisztaság erénye szükséges	100
3.13 Tanácsok a tisztaság megóvására	101
3.14 A gazdagnak lelki szegénysége.....	102
3.15 A gazdag ember miként gyakorolja a szegénységet?	104
3.16 A lelki gazdagság gyakorlása a szegénységben	106
3.17 A barátság s annak rossz nemei.....	107
3.18 Az érzéki barátkozás.....	108
3.19 Az igazi barátság	110
3.20 A jó és rossz barátság különbözése	112
3.21 Mi módon óvakodjunk a rossz barátságtól?.....	113
3.22 Még néhány észrevétel a barátságról.....	115
3.23 Testünk sanyargatása	116
3.24 A társaság és a magány	119
3.25 Ruházatunk illedelmes legyen.....	121
3.26 A beszédről; s pedig először, hogyan beszéljünk Istennel.....	122
3.27 A tisztességes beszéd és másoknak megbecsülése	123
3.28 A vakmerő ítéletek	124
3.29 A megszólás és rágalom	126
3.30 Még néhány utasítás, mely szintén a beszédet illeti	129
3.31 A tisztességes és megengedett multságok.....	130
3.32 A tiltott játékok.....	131
3.33 A táncmultság s más, bár megengedett, de veszedelmes szórakozások	132
3.34 Mikor szabad játszani avagy táncolni.....	133
3.35 Kicsiny és nagy dolgokban egyaránt híven ragaszkodjunk Istenhez	134
3.36 Okosan és igazságosan gondolkodjunk	136
3.37 A vágyódásokról.....	137
3.38 A házasság szabályai.....	139
3.39 Az özvegyeknek szóló oktatás	141

3.40 Néhány szó a szüzességről.....	143
Negyedik rész: Oktatás a kísértésekről	144
4.1 A világ fiainak beszédeivel ne törődjünk	144
4.2 Kicsiny dolgok ne szegjék kedvünket	146
4.3 A kísértés természete. A kísértés érzése még nem beleegyezés	147
4.4 Két figyelemreméltó példa, mely az előzőkre vonatkozik	148
4.5 A kísértést szenvedő léleknek vigasztalása	149
4.6 Hogyan válhatik a kísértés és a kísértésben való gyönyörködés bűnné?	150
4.7 A súlyos kísértések ellenszerei.....	151
4.8 A könnyű kísértésekkel is szembe kell szállnunk	152
4.9 A kisebb kísértések ellenszerei	153
4.10 Miként erősítsük szívünket a kísértések ellen.....	154
4.11 A lelki nyugtalanság	155
4.12 A szomorúságról.....	157
4.13 Ha lelki vigasztalást érzünk, mit cselekedjünk?.....	158
4.14 A lelki szárazság és sivárság	161
4.15 A mondottakat példa világosítja meg	164
Ötödik rész: Utasítások, miként újítsuk s erősítsük meg a lelki jámborságot	166
5.1 Jó föltételeinket évenként meg kell újítanunk	166
5.2 Elmélkedés Isten kegyességéről, mellyel a maga szolgálatára hívott bennünket, tekintettel a fönnebb tett ünnepélyes nyilatkozatra.....	167
5.3 Vizsgáljuk meg lelkünk állapotát, hogy lássuk, mennyire haladtunk a jámborságban.....	169
5.4 Lelkünk Istenhez való viszonyának megvizsgálása	170
5.5 Lelkünknek magunkra vonatkozó megvizsgálása.....	171
5.6 Felebarátunkra vonatkozó lelkiállapotunk megvizsgálása	172
5.7 Hajlandóságaink és szenvedélyeink megvizsgálása.....	173
5.8 Jámbor érzelmek fölkeltése a vizsgálat után.....	174
5.9 Jó föltételeink megújítására szolgáló néhány megfontolás.....	175
5.10 Első megfontolás: A lélek méltóságáról	176
5.11 Második megfontolás: Az erény kiváló értéke.....	177
5.12 Harmadik megfontolás: A szentek példája	178
5.13 Negyedik megfontolás: Szeretetünk Jézus iránt.....	179
5.14 Ötödik megfontolás: Istennek irántunk való szeretete	180
5.15 Az előző megfontolásokra vonatkozó jámbor érzelmek s a lelkigyakorlat befejezése.....	181
5.16 E lelkigyakorlat után milyen érzelmeket kell szívünkben ápolnunk?	182
5.17 Válasz két ellenvetésre, melyet e tanításom ellen tenni lehet	183
5.18 E lelki kalauzolás záradékaul három igen fontos figyelmeztetés.....	184

A fordító előszava

Isten gondviselő szeme szünet nélkül örködik az igaz vallás fölött. Az ó törvényben a pátriárkákat s a prófétákat világosította meg, hogy az egy igaz Istennek eszméje s az ebből származó köteleességek tudata el ne homályosodjék egészen. Az új törvényben a fenyegető veszedelmek nagysága szerint szintén támasztott nagy szellemeket, kik a támadásokkal szemben diadalmasan védelmezték meg az igaz vallást s a tévelygőket ismét az üdvösség útjára vezették.

Midőn a pogány zsarnokság nyomása alól fölszabadult a katolikus kereszténység és Krisztus jegyesét ezernyi tévtanítók marcangolták, a negyedik s ötödik században Szent Jeromos, Szent Ágoston, Szent Ambrus, Szent Vazul, Nazianzi Szent Gergely és más nagy és szent férfiak védelmezték meg diadalmasan a katolikus szent vallás igazságait. Midőn a középkor kezdetén a vándorló barbár népek betörései mindent végpusztulással fenyegettek s a keresztény erkölcsök virága szinte eltűnt a földszínéről: a tizenegyedik században hetedik vagy Nagy Szent Gergely pápát rendelte az Úr arra, hogy a fölbomlott társadalmi rendet helyreállítsa s a keresztény erények szeretetét és gyakorlását a szívekbe bele oltsa. Midőn végül a tizenhatodik században a vallásújítók szakítottak a keresztény katolikus egyháznak másfélezer évet átfogó hagyományaival, megtagadván a szentségeket, a szentmisét, a szentek tiszteletét s a római pápának elsőségét az egyházban s tanításuk nyomán a hívőknek százezrei elhagyták az ősöknek a vértanúk vére által megszentelt vallását: Isten keze újólá támasztott nagy és szentlelkű férfiakat, kik szóval és léttel hirdetvén az igazságot, a hitehagyókat atyáik hitéhez visszakalauzolták s az egyház sebeit begyógyították.

Hazánkban Pázmány Péter esztergomi érsek, Svájcban, a vele szomszédos Franciaországban s más határos tartományokban Szalézi Szent Ferenc genfi püspök volt Istennek e nagy célra kiválasztott edénye. Szalézi Szent Ferenc a Sales nevű grófok főúri családjából származott 1567-ben. Pappá 1596-ban, püspökké 1602-ben szenteltetett. Apostoli munkásságának nagy tudása, tündöklő életszentsége, alázatossága, szelídsége s mindenkit átölelő gyengéd szeretete kölcsönzött erőt és varázst. Nemcsak erényeinek fényével, fáradhatatlan ékesszólásával, hanem írott könyvekkel is hirdette az igazságot; százezrenyi eltévedt kereszténynek hozzáfért a szívéhez és visszavezette őket Krisztus egyedül üdvözítő egyházába. XIV. Benedek pápa Szalézi Szent Ferenc írott munkáiról azt mondja, hogy „azokban égből származó tudás nyilatkozik meg”; és IX. Pius pápa „az igaz és jámbor tudomány tanítóját”-nak nevezi őt, „ki nemcsak élőszóval, hanem halhatatlan írásaival is a téves tanításokat megcáfolja, a hitet megerősíti, a vétkeket kiirtván az erkölcsöket megjavítja s mindenkinek megmutatja az utat, mely az égbe vezet”.

Szalézi Szent Ferenc írott művei között legnevezetesebb „A jámborság útja”, mely Filótea név alatt ismeretes. Ebben a keresztény jámborságnak s erényes életnek szabályait foglalja össze, bölcs mérséklettel megjelölve azon arany középutat, melyen a társadalom bármely fokán álló keresztény lélek haladhat. E mű öt könyvre oszlik. Az első könyv a jámborság alapföltételeivel foglalkozik. Tudniillik, hogy igazi jámborságra jussunk el, lelkünket meg kell tisztítanunk a bűntől, a bűnre való hajlandóságtól, s a természetes tökéletlenségektől. A második könyv a jámborságra vezető eszközökről szól; ezek az imádság, az elmélkedés s a szentségekhez való járulás. A harmadik könyv az erényeket tárgyalja erkölcsi és társadalmi vonatkozásukban s különösen bőven foglalkozik a helyes és jóirányú barátság erényével. A negyedik könyv a lelki élet veszedelmeiről, a kísértésekről nyújt oktatást s megállapítja a kísértések ellen való küzdelem módját. Az ötödik könyv utasításokat ad, hogy a jámborságban megerősödjünk.

Szent Ferenc tanításait az emberi léleknek ismeretén építi föl. Ismeri a léleknek minden hajlandóságát, gyengeségét, előszeretetét, gyarlóságát; ismeri a bűnös szokásoknak, a bűnös életnek minden gyökerét. S miként a selyemszövő a leggyengédebb kézzel s a legfinomabb szálakból fonja meg a selyemszövetet, éppúgy Szent Ferenc is gyengéd szeretettel és szelíd kézzel alkotja meg a léleknek e titkos és elrejtett húrjaiból azon finom lelki képet, amelyben mindenki önmagára ismer s amelyben ki-ki meglátja lelkének hiányait; meglátja a bűnt, mely lelkünket megrontja s örök kárhozattal fenyegeti; másrészt pedig ki-ki csodálattal szemlélheti az erénynek szép, vonzó és boldogító tulajdonságát, mely a léleknek Istenben és Isten által életet s örök boldogságot ad. A „Filótea” vagyis „A jámborság útja” főleg a világi életben levő keresztény hívők számára készült. Szent Ferenc bebizonyítja hogy a jámborság s az erények gyakorlása nemcsak szükséges mindenkinek, hanem a világi életpályák bármelyikén is lehetséges. Ily szempontból tekintve, ez a könyv nemcsak az Istennek tetsző erkölcsös életnek tanítója, hanem a keresztény illemtudás szabályozója is. Míg egyrésztől ugyanis megállapítja a föltételeket, melyek alatt a szokásos világi szórakozások megengedhetők: másrésztől megszabja azon korlátokat, melyeket viselkedésben, beszédben, ruházatban az erényre törekvő keresztény embernek követnie kell.

A „Filótea”, mint a keresztény erénynek legtisztább forrása, örök értékkel bír. Legelső megjelenése után pár évre a világ összes nyelveire lefordították s azóta is számtalan kiadásban forog a hívők kezén mint olyan közkincs, mely mindenkor s mindenütt üdítő táplálékot nyújt a léleknek. Áradjon e legújabb magyar fordításból is minél több olvasónak szívébe Istennek üdvözítő szeretete, hogy a jót megismervén, azt kövessük és a földön Istennek élvén, az örök hazába eljussunk.

Zirc. 1906.

Platz Bonifác dr.

Szalézi Szent Ferenc előszava

Kedves olvasóm!

Kérlek, olvasd el ez előszót mind az én megnyugtatósomra, mind a magadéra.

Egy Glykära nevű nő oly ügyesen kötött virágcsokrokat, hogy bár ezek mindig ugyanazon virágokból készültek, mégis igen különbözőknek tetszetek; s a azt mondják, hogy Pausias, a híres festő, ki ezen nő munkájának változatosságát utánozni akarta, még sokféle színeivel sem tudott amannak változatos elrendezésével versenyezni. Éppígy a Szentlélek is, ki szolgálóinak oktatása és írása által bennünket a jámborságra tanít, ezeknek tanítási módját üdvösen változatossá teszi, úgyhogy bár a velünk közlött igazságok mindig ugyanazok, mégis a velünk való közlésnek módja miatt mindig másoknak s másoknak tűnnek föl. Én tehát ezen előszóban nem is tudok, de nem is akarok egyebet mondani, mint amit mások, kik e tárgyról előttem írtak már mondtak. Hogy úgy mondjam, ugyanazon virágokat nyújtom én neked, kedves olvasóm, melyek már más kezek között is megfordultak. Azonban mégis más lesz a csokor, melyet belőlük kötöttem, azon különböző mód miatt, mellyel őket elrendeztem.

Akik eleddig a jámborságról írtak csaknem mindnyájan olyan egyének oktatását tűztél ki célul, kik a világtól nagy visszavonultságban élnek; vagy legalább olyan jámborságra oktattak, mely azon teljes visszavonultsághoz vezet. Én ellenben olyan egyéneket akarok oktatni, kik a világban, a családban, de sőt a királyi udvarnál élnek; kik állásukból kifolyólag a külső világnak s a közönségnek tartoznék élni és gyakran a lehetetlenség ürügye alatt gondolni sem akarnak arra, hogy a jámbor életmódot megpróbálják. Mindig azt képzelik, hogy amiként egy állat sem mer azon növénynek magvából enni, melyet a természettudósok Krisztus-pálmának neveznek: éppígy a világi dolgokkal elfoglalt embernek sem szabad a keresztényi jámborság pálmája után törekedni. Azonban tudniuk kellene, hogy a malaszt hatásaiban éppoly termékeny, mint a természet. A gyöngyragyló a tengerben képződik s abban él, anélkül, hogy annak bárcsak egy csepp vizét is magába venné. Bár a tenger egészen keserűsös, a chelidoni szigeteken mégis édes forrás fakad benne; s a szentjánosbogár keresztülrepül a lángon, anélkül, hogy megégetné szárnyait. Éppígy valamely lélek, ha erős elhatározás van benne, élhet a virág forgatagában anélkül, hogy ennek szelleme érintené s a világ keserűségeinek közepette is élvezheti az isteni szolgálat édességét s az izgató élvezetek zivajában is fölemelkedhetik Istenhez őszintén szerető vágyódással. Igaz, ez sok nehézséggel jár, ép azért óhajtom is, hogy ezután többet fáradjunk azoknak elhárításán a világi emberek elől, amiként ezen írással én is azoknak jó törekvéseit akarom istápolni, kik nagylelkűen a jámbor élettel kívánnak megpróbálkozni.

Hogy pedig ezen iratomat közrebocsátom, ezt legkevesbé teszem saját ösztönömből vagy kedvemből. Nem régen egy igen erényes és művelt egyén, kit az isteni Gondviselés a tökéletesség útjára vonzott, különös támogatásom kérésére határozta magát. S mivel egyéb kötelezettségeken kívül, melyek az ő szolgálatára késztettek, már hosszabb idő óta az alapos jámborsághoz sok hajlandóságot láttam benne, egész gonddal az ő tanításának szenteltem magam. Miután tehát a jámborság azon gyakorlataira reáveztettem, melyek állásának és szándékának leginkább megfeleltek némi írásos oktatást is adtam neki, hogy ha szükségét érzi, abból okulhasson. S ő azt egy bölcs, jámbor szerzetessel közölte aki ezt a nevet valóban megérdemlette. Ez elolvasván amaz oktatást, nagyon sürgetett, tegyem azt közzé s erre könnyen rávett engem, mert barátsága akaratom, alapos élelméje értelmem fölött nagy hatalomra tett szert.

S hogy ez iratomat még hasznosabbá s vonzóbbá tegyem, még egyszer átnéztem, jobban elrendeztem s több szükségesnek tartott oktató résszel gyarapítottam; de én ezt valóban úgy cselekedtem, hogy elég időm sem volt azt jól megtenni. Amiért is nem valami tökéletes dolgot

találsz majd benne, hanem csupán egy csomó oktatást, melyet a legjobb akarattal nyújtok s a lehető legvilágosabban megmagyarázni törekszem; ami pedig a nyelv választékosságát illeti, arra nem is gondolok: hisz elég egyéb tennivalóm van.

Szavaimat Filoteához intézem; mivel ugyanis tanításomat, mely előbb csak egy személynek szólott, most közvagyonná akarom tenni. oly nevet kell-e választanom, mely minden hívót megillet, aki csak jámborságra törekszik. Ez a szó, „Filótea”, ugyanis oly egyént jelent, ki Istent szereti.

Mivel tehát ezen egész munkámban oly lélek lebegett szemeim előtt, aki éppen az elején van annak, hogy a jámborság után való vágyódása által Isten szeretetére jusson: oktatásomat öt részre osztottam. Az *elsőben* célirányos intelmek és tanítások által arra törekszem, hogy a léleknek a jámborság után való egyszerű vágyódását komoly elhatározássá érleljem meg s a lélek az általános gyónás után erre ünnepélyes nyilatkozattal vállalkozik; ezt követi a szentáldozás, melyben a lélek Üdvözítőjének ajándékozza magát és viszont Őt fogadja s ezáltal Vele a szeretetnek szövetségére lép. Ezután még nagyobb tökéletességre vezérlem őt, két oly eszközre mutatván reá, melyek által az isteni Fölséggel mind bensőbben egyesül. Ezek egyike az imádság, mely által a kegyelmes Isten magához vonz bennünket; a másik a szentségekben való részesülés, melyek által Isten hozzánk jó. S ez az oktatásnak *második* része. A *harmadik* mindent egybefoglal, amire az Istent szerető léleknek szüksége van azon erények gyakorlása végett, melyek a lelki előmenetelben leginkább segítik. E tekintetben csakis éppen azt mondom neki, ami különösen őt illeti s amire ő sem máshonnan, sem önmagából egykönnyen rá nem jöhetett volna. A *negyedik* rész arra szolgál, hogy megmutassam neki az ellenségnek cselvetéseit s megoktatom őt, miként kerülje el azokat, hogy ama hálók között is biztosan haladhasson. Végül az *ötödik* részben a lelket a magányosságba vezetem, hogy ott megújuljon, lélegzethez jusson, erőt gyűjtsön és képességet a szent jámborság utain mindig a hasonló sikerrel való haladásra.

Különös időket élünk s tisztán látom előre, sokan azt fogják mondani, hogy a jámbor életre való oktatás csak a szerzeteseket illeti, vagy oly személyeket, kik a jámborságot életük főadatává tették; ehhez több idő kell, mint amennyi fölött egy püspök rendelkezik, akit oly nagy megyének gondja terhel, minő az enyém; s ezáltal nagyon megoszlik ama gondoskodás, melyet fontosabb dolgokra kellene fordítani.

Erre, kedves olvasóm, a Nagy Szent Dénessel azt válaszolom, hogy főleg a püspökök kötelessége a lelkek tökéletesítése körül szorgoskodni; mivel ugyanis az emberek között a legelső méltóságot viselik, miként a szeráfok az angyalok között, idejüket mi jobbra sem fordíthatják, mint erre a foglalkozásra. A szent hajdan püspökei s az egyház atyái hivatalukban bizonyára éppoly buzgón jártak el, mint mi; s miként leveleik tanúskodnak, mégis foglalkoztak egyes lelkek vezetésével, akik szeretetteljes és bölcs gondviselésüket kérték. Ebben az apostolokat utánozták, kiket bármennyire elfoglalt is a nagy aratás az egész világon, mégis nagy gonddal és kiváló szeretettel gyűjtöttek össze némely kiválóbb és megválogatott kalászt. Ki nem tudja, hogy Timót, Titusz, Filemon, Onezimus, Tekla és Appia a nagy Szent Pálnak, Márk és Petronilla Szent Péternek voltak kedvelt gyermekei? Mondom Petronilla, mert miként Baronius és Galonius éles elmével bebizonyítják, Szent Péternek nem test szerint, hanem lelkileg volt leánya. S vajon nem írta-e Szent János egyik levelét a jámbor Elektra asszonyhoz?

Megvallom, nehéz dolog a lelkeknek egyenkint való vezetése; de csak éppen olyan fáradságos, mint az aratók s a szőlőmunkások dolga, akik akkor a legboldogabbak, ha nagyon sok végezni- és gyűjtenivalójuk van. E munkának öröme felüdíti s megerősíti a szívet, amit boldog Arábiában azok tapasztalnak, kik cimmetet hordanak magukkal. Azt mondják, a tigrisanya, ha kölykére akad, melyet a vadász azért hagyott az úton, hogy az anyát föltartoztassa, azt, ha még oly nagy is, fölragadja és sietve barlangjába viszi, a nehéz teher nem gátolja futtában; a természetes szeretet neki azt inkább könnyűvé teszi és gyorsaságot kölcsönöz neki. Mennyivel örömelebb fog egy atyai szív oly lélek vezetéséhez, mely igazán

vágyakozik a szent tökéletesség után! Valóban úgy jár, mint az anya, ki gyermekét karjain hordozza, anélkül, hogy a drága terhet érezné!

Az azonban kétségtelen, hogy atyai szív kíváncsít meg ehhez. Ez okból az apostolok és apostolférfiak tanítványait nemcsak gyermekeiknek, hanem kisdedeiknek hívják, hogy szívüknek gyengédségét jobban kifejezzék. Egyébként, kedves olvasóm, őszintén bevallom, távolról sincs meg bennem az a jámborság, amelyet tanítok. De legalább óhajtom azt; s ez óhajlás még jobban sarkal, hogy téged arra megtanítsalak. Mert miként egy hírneves tudós mondja: a tanulásnak jó útja-módja a tanulás, még jobb módja a tanító hallgatása, legjobb módja maga a tanítás. Ebből megérthetjük, hogy a tudásnak alapja az a törekvés, hogy másokat tanítsunk; amiként Szent Ágoston írja Florentinának, ki lelki vezetésére bízta magát. „Aki másoknak ad, méltó, hogy maga is kapjon.”

Nagy Sándor Apelleszel lefestette a szép Kompatriszt, kit igen kedvelt. A festő kénytelen volt munkája közben Kompatriszt figyelmesen megnézni s így míg annak vonásait a képen megörökítette, iránta szíve heves szerelemre gyúlt. Midőn Sándor ezt észrevette, részvételre gerjedt s a nőt a festőnek feleségül adta. Ebben – úgymond Plinius – ez a fejedelem, ki szíve fölött uralkodott, éppoly fennkölt lelket tanúsított, mint hogyha ellensége fölött fényes győzelmet aratott volna. Úgy tetszik nekem, kedves olvasóm, Isten tőlem, püspöktől, azt kívánja, hogy mások lelkébe a lehető legszebb képet fessek; nemcsak a közönséges erények képét, hanem főleg a jámborságét, mely előtte annyira kedves. S én e munkára igen szívesen vállalkozom, részint, hogy kötelességemet teljesítsem, részint, mert remélem, hogy a jámborság szeretete szívembe vésődik, míg én azt mások szívébe ültetni törekszem. Ha Isten lelkemben a jámborságnak e nagy megkívánását látja, lelkemet majd azzal örökre eljegyezi.

Mialatt a szép és szűzies Rebekka Izsák tevéit itatá, annak feleségévé lón kiválasztva s aranyfűlbevalókat és karpereceket kapott tőle. Ez egészen valódi képe azon szerencsének, mely nekem osztályrészem; mert remélem végtelen jóságú Istenemtől, hogy mialatt drága juhocskáit az áhítat üdvösséges forrásához vezetem, szemeivel lelkemre tekint s azt jegyesévé választja; szent szeretetének ígéit intézi majd hozzám s nekem erőt ad, hogy azokat valóra válthassam. Mert lényegileg ebben áll az igazi jámborság, melyet a felséges Istentől magam s Egyháza összes gyermekei számára kérek. Egyházát mondom, melynek irataimat, műveimet, szavaimat, hajlandóságaimat, gondolataimat mindenkoron készséggel alávetem.

Anneci, Szent Magdolna napján, 1608.

Szalézi Szent Ferenc imája, mellyel e művét Jézus Krisztusnak ajánlja

Édes Jézusom, Uram, Megváltóm és Istenem, tekints reám, ki isteni Felséged előtt leborulok, hogy e művemet neked följajánljam és dicsőségednek szenteljem. Önts szent áldásoddal életet minden szavába, hogy a lelkek, melyeknek épülésére azt írtam, abból azon szent ösztönöket merítsék, melyeket számukra óhajtok; s főleg, hogy érettem végtelen irgalmadhoz buzgón könyörögjenek, nehogy én a más világon elveszek és megszégyenüljek, mialatt ezen a világon másoknak a jámborság útját megjelölöm. Add tehát, édes Istenem, hogy szeretetednek diadalénekéül velük egyetemben és szünet nélkül azon szókat zenghessem, melyeket törhetetlen hűségem jeléül egész halandó életemnek tartamára most hangoztatok:

Éljen az Úr Jézus!

Éljen az Úr Jézus!

Igen, Uram Jézusom, élj és uralkodjál szíveinkben mindörökké. Ámen.

Első rész: Intelmek és gyakorlatok, hogy a lélek a jámborságot ne csak megkívánja, hanem erős elhatározással azt gyakorolja is

1.1 A jámborság lényege

Jámborságra törekszel, ó Filótea, mert a vallásból tudod, hogy ezen erényt az isteni Felség kedveli. Mivel azonban a kis hibák, melyekbe vállalkozásunk kezdetén esünk, annak folyamán nagyokká s végül csaknem javíthatatlanokká lesznek, elkerülhetetlenül szükséges mindjárt kezdetben igazán tudnod, mi a jámborság. Mert csak egy igazi jámborság van, rossz és semmit sem érő fajtája azonban többféle. Ha ezeket jól meg nem különbözteted, könnyen csalatkozhatol és helytelen s babonás jámborságra adhatod magad.

Egy Arelius nevű festő, képeinek nőalakjaiul oly nőket festett le, kik iránt hajlandósággal viseltetett; éppen ilyen módon rajzolja ki-kí magának az áhítatot azon képzet szerint, melyet szenvedélye vagy hajlandósága arról alkot. Oly ember, aki sokszor böjtöl, ezáltal jámbornak tartja magát, bárha titkos gyűlölet rejlik szívében; s míg nyelve hegyét sem meri borba vagy vízbe mártani, nehogy a teljes önmegtartóztatás ellen vétkezzék, mohó élvezettel nyeli el mindazt, amit a gáncsolódás vagy rágalom eléje tár, melyek kielégíthetés nélkül szomjúhoznak a felebarát vérére. Valamely nő talán jámbornak tartja magát, mert napjában szokás szerint nagy sor imádságot mond el, egyébként pedig azután otthon s másutt minden képzelhető ellenséges, mérges és sértő szóra fakad. Ennek az erszénye a szegények számára mindig tárva van; de szíve elzárkózik az elől, hogy felebarátját szeresse, akinek nem akar megbocsátani. Amaz őszintén megbocsát ellenségeinek; de hitelezőit ki nem fizeti, hacsak arra nem kényszerítik. Ezek valamennyien igen jámboroknak tartják magukat s talán a világ is annak tartja őket, pedig távolról sem azok.

Midőn Saul küldöttei azzal a meghagyással jöttek, hogy Dávidot elfogják, ennek felesége, Michol, megcsalta őket, hogy menekülését eltitkolja. Egy faragott képet tett bele az ágyba, Dávid ruhába öltöztette s azt mondá, hogy Dávid beteg és alszik. Ép ilyen módon csalódnak sokan, kik a jámborság külső ruhájába s látszatába öltözködnek, kiket aztán az emberek jámboroknak s lelkieknek tartanak; pedig valósággal csak üres árnyképei az igaz jámborságnak.

Az igazi jámborság, ó Filótea, Isten szeretetében gyökerezik s hogy helyesebben szóljak, a jámborság maga a tökéletes isteni szeretet. Ennek a szeretetnek malaszt a neve, mert lelkünknek ékessége s azt Isten szemében széppé teszi. Amennyiben nekünk erőt ad a jócselekedetre, szeretetnek mondjuk; amennyiben pedig azt eszközli, hogy a jót buzgón, határozottan s gyakorta tegyünk, jámborság a neve s ekkor egészen tökéletes. Ezt igen egyszerűen, de egészen természetes példával magyarázom meg. A struccmadárnak van ugyan szárnya, de sohasem száll a föld fölé; a tyúkok röpködnek, de nehézkesen, ritkán s igen alacsonyan; a sas, a galamb s a fecske repülése ellenben gyors, magas és csaknem szakadatlan. Éppígy a bűnösök földhöz tapadt emberek, kik mindig a földön kúsznak; az igazak, kik még nem egészen tökéletesek, jócselekedeteik által az ég felé törnek ugyan, de ritkán, lassan s a szellemnek némi nehézségével. Csak az igazán jámbor lelkek szállnak mint a sasok s a galambok Istenhez, könnyű magasra törő és csaknem fáradhatatlan szárnyalással. Egy szóval a jámborság nem egyéb, mint bizonyos lelki ügyesség és élénkség, mely által a szeretet bennünk, vagy mi a szeretettel együtt minden jót megteszünk, amelyre csak képesek vagyunk. A szeretet teszi, hogy Isten parancsait kivétel nélkül végrehajtjuk; s a jámborság eszközli, hogy azokat minden lehető pontossággal és buzgalommal teljesítjük. Aki tehát Istennek nem minden

parancsát tartja szemmel, az sem nem igaz, sem nem jámbor; mert hogy igazak lehessünk, szeretettel kell bírunk; s hogy jámborak legyünk, a szereteten kívül élünk s tevékeny buzgalommal is kell rendelkezünk, hogy annyi jót tegyünk, amennyire csak képesek vagyunk.

Mivel a jámborság lényegileg nem egyéb, mint a szeretetnek nagy foka, nemcsak Isten minden parancsának teljesítésében tesz bennünket gyorsá, tevékeny és buzgóvá, hanem oly jócselekedetek végrehajtásában is, melyekre nem kötelez bennünket parancs s amelyek csupán tanácson vagy valamely különös isteni sugallaton alapulnak. Az olyan ember, aki csak az imént kelt ki a súlyos betegágyból, lassan jár és csakis akkor, ha kell; az újonnan megtért bűnös is mindaddig csak nehézkesen, lassan és csak kénytelenségből jár az üdvösség útján, míg a szent jámborságra el nem jutott. Akkor aztán mint ép s erőteljes ember az isteni törvények ösvényén nemcsak halad, hanem örömmel fut; sőt nagy bátran oly utakra is tér, melyeket mások járatlanoknak tartottak s ahova őt Isten szava akár az evangéliumi tanácsok, akár különös kegyelmek által hívja. Egyszóval, a szeretet s a jámborság egymástól csak annyira különböznek, mint a tűz és a láng. Ha a szeretet, mely a léleknek szellemi tüze, erős lánggal ég, jámborság a neve; úgyhogy a jámborság tulajdonképpen csak a szeretet tüzének lángja mely a szeretetet gyorsá, tevékeny és buzgóvá teszi az isteni parancsok végrehajtásában s az evangéliumi tanácsok és isteni sugallatok követésében.

1.2 A jámborság tulajdonságai és kiválósága

Akik az izraelitákat az ígéret földének elfoglalásától el akarták riasztani, azt mondták, hogy az a föld elemészti lakosait, hogy a levegő ott egészségtelen s megrövidíti az életet, a bennszülöttek szörnyetegek, kik sáska gyanánt falják a többi embereket. Éppen így kelti a világ naponkint rossz hírét a szent jámborságnak, azt mondván hogy a jámborság a lelket mogorvává, a jellemet elviselhetetlenné teszi; s hogy aki erről meg akar győződni, az csak nézzen a jámbor egyenek sötét s rosszkedvű arcára. De amiként József és Kaleb, kik szintén a szentföld kémlelői között voltak, bizonyosságot tettek arról, hogy azt szépsége és termékenysége boldog és áldásos lakóhellyé teszi; éppen így biztosítanak bennünket a szentek kiket a Szentlélek s az Úr igéje lelkesít, hogy a jámborság édes, szeretetreméltó és boldogító.

A világ látja, hogy a jámborok böjtölnek, imádkoznak, békével tűrik a sérelmeket, a betegeket ápolják, alamizsnálkodnak, haragjukat elfojtják, szenvedélyeiket féken tartják, az érzéki örömeiktől tartózkodnak és sok egyéb dolgot mívelnek, melyek természet szerint nehezek. De a világ nem látja a belső jámborságot mely mindezen cselekedeteket kellemessé, édessé és könnyűvé teszi.

Figyeld meg a méheket a Thymián-növényen; annak keserű a nedve, de mialatt a méhek magukba szívják, édes mézzé változik át. Azért mi is beismerjük, ti világiasan érző lelkek, hogy a jámborok az önmegtagadást kezdetben keserűnek érzik, de csakhamar tapasztalják, hogy az a gyakorlat folytán a legkedvesebb édességé változik át.

A szent mártírok a tűz s a kínpad gyötrelmeit olybá vették, mintha virágok között feküdnének s a legdrágább illatokat élveznék. Ha tehát a jámborság szelleme a legszörnyűbb kínokat, sőt magát a halált is megédesítette, mire nem képes az erénygyakorlatoknál, még ha oly nehezek volnának is! Nem mondhatjuk-e, hogy ezekre nézve a jámborság ugyanaz, mi a cukor a gyümölcsre nézve? Ha a gyümölcs nem érett, savanyúságát a cukor mérsékli – ha érett, akkor a rajta levő egészségtelen részt megjavítja.

Bizonyára a jámborság kedvességével mindent megédesít. Enyhíti az önsanyargatás keserűségét; jóváteszi azt, mi az emberi vigasztalásokban helytelen; csökkenti a szegénység gondjait, fékezi a gazdagok elbizakodását; az elnyomottat vigasztalja, s megalázza azt, ki szerencséjében s a jóllétben kevélykedik. Elűzi a magány unalmát s magukbaszállásra nyújt módot azoknak, kik a világban élnek; lelkünkre nézve ugyanaz, mi a tűz télen s a harmat nyáron; egyenlően viselkedik a bőségben és szegénységben; a tiszteletet s megvetést egyenlően hasznunkra fordítja; az örömet és a fájdalmat egy módon fogadja és csodálatos édességgel tölt el bennünket.

Nézzed csak Jákob létráját, igazi képe az a jámbor életnek. E létrának két oldala az imádságot jelenti, mellyel az isteni szeretetért könyörgünk; és a szentségek használatát, miáltal azt megnyerjük. A létrafokok, véleményem szerint, a szeretetnek különböző fokai, melyeken erényről-erényre haladunk; részint azért, hogy leszállunk s a felebarátnak szolgálatára állunk s gyarlóságait elviseljük – részint azért, hogy emelkedve Istenhez szárnyalunk s a szeretet által vele egyesülünk. S most figyeld meg, kérlek, miként járnak ezek az emberi testbe öltözött szent angyalok a létrán föl s alá, ábrázolván az igazi jámborokat, kiknek angyali lelkük van. Szárnyuk lelkünk röptét jelenti, midőn imádság által Istenhez száll; de lábuk is van s ez arra int bennünket, hogy a földön az emberekkel szent és békés egyetértésben éljünk. Az arcukon eláradó öröm és szépség arra utal, hogy az életnek minden esélyét szelíd békével fogadjuk; fejük, mely éppoly meztelen, mint karjaik és lábaik, megérteti velünk, hogy szándékainkat és cselekedeteinket semmi egyéb ne irányítsa, mint a tiszta törekvés, hogy Istennek tessünk. Testük egyéb részeit könnyű ruha fűdi s ez arra oktat bennünket, hogyha már a világ javaival élnünk kell, bennük csak annyi részünk legyen, amennyire éppen szükségünk van.

Hidd el tehát nekem, ó Filótea, hogy a jámborság az erények királynéja, mert ő a szeretet tökéletessége. Ha ugyanis a szeretet tej, akkor a jámborság annak színe; ha növény, akkor a jámborság annak virága; ha igazgyöngy és drágakő, akkor a jámborság annak fénye és tündöklése; ha balzsam és illatszer, akkor a jámborság annak illata és üdítő áradata, mely az emberek szívét megerősíti s az angyalokat megörvendezteti.

1.3 A jámborság az élet minden körülményeihez illik

A teremtető Isten megparancsolá a fáknak, hogy mindegyik a maga faja szerint gyümölcsöt teremjen; de Ő hívóinak is meghagyá, kik Egyházának élő növényei, hogy ki-ki állása és hivatása szerint a jámborságnak méltó gyümölcsét hozza. Mondom állása és hivatása szerint; mert más az előkelőnek s a kézmívesnek kötelessége; más a fejedelemé s az alattvalóé; más az úré s a cselédé és más a férjes nőé s a szüzé vagy az özvegyé; a jámborság gyakorlásának módosulnia kell egészségünk, foglalkozásunk s hivatalos kötelességeink szerint. Valóban, ó Filótea, dicséretes volna-e, ha egy püspök oly visszavonulva élne, mint egy kartauzi; ha házas emberek nem iparkodnának jobban vagyont gyűjteni, mint egy kapucinus; ha egy kézmíves éppoly állandóan jelen volna minden istentiszteleten, mint egy szerzetes, s a felebaráti szeretet kötelmeivel éppoly mértékben foglalkoznék, mint egy püspök? Az ilyen jámborság nem volna-e nevetséges rendetlen s elviselhetetlen? S mégis gyakorta láthatjuk ezt; s a világ, mely a jámborság s a jámborságot visszasan gyakorló oktalanság között nem tesz s nem akar különbséget tenni: magát a jámborságot gáncsolja igen igazságtalanul.

Nem, Filótea, az igazi jámborság nem vesz el semmit, sőt megjavít mindent; ha tehát hivatásunk józan követelményeivel ellenkezik, akkor az csak hamis erény. A méh, úgymond Aristoteles, úgy gyűjt a virágokból mézet, hogy azokat nem sérti meg, s éppen oly üdén és sértetlen állapotban hagyja azokat el, mint ahogyan találta. Az igazi jámborság azonban még helyesebben cselekszik, mert nem sérti meg a különböző hivatások kötelmeit, hanem azokat érdemesebbé és szebbé teszi. Azt mondják, hogy ha a drágaköveket mézbe tesszük, sokkal jobban tündökölnék, mint azelőtt, a nélkül, hogy színüknek vesztét vallanák; éppígy válik minden jobbá és kedvesebbé azon családokban, melyekben a jámborság uralkodik; a ház vezetése békésebb, a hitvesi szeretet őszintébb, a fejedelem szolgálata hübb, az üzleti foglalkozás kellemesebb s eredményesebb lesz azáltal.

Tévedés és igazi balhit, ha a jámborságot a fejedelmi udvarokból, a hadseregből, a kézmívesek műhelyeiből és a házasélet köréből ki akarnók rekeszteni. Teljesen igaz, ó Filótea, hogy a szemlélődő s kolostori jámborság amaz életpályákon nem lehetséges; azonban igen sok faja van az istenes életnek, melyek igen alkalmasak arra, hogy a világi életet élők tökéletességre tegyenek szert. Fényes tanúi ennek az ótestamentomban Ábrahám, Izsák, Jákob, Dávid, Jób, Tóbiás, Sára, Rebekka és Judit. És azután Szent József, Lidia, Krispin nem a műhelyekben; Szent Anna, Márta, Mónika, Aquila és Priszka nem a háztartásban; Korneliusz százados, Szent Sebestyén és Szent Móric nem a hadseregben; Nagy Konstantin, Szent Ilona, Szent Lajos, Szent Amatus és Szent Edvárd nem a trónon szentelődtek-e meg? Megesett már, hogy némelyek a magányban vesztették el a tökéletességet, bárha az a megszentelésre annyira alkalmas; viszont mások a világ veszedelmeinek közepette is megőrizték azt. Lót, úgymond Szent Gergely, a magányban látta vesztét csodálatos tisztaságának, melyet pedig egy romlott város kebelében is megőrzött. Röviden, bármely viszonyok között legyünk, tökéletességre lehet és kell is törekednünk.

1.4 Hogy a jámborság útjára lépünk s azon haladjunk, lelki vezetőre van szükségünk

Menj, így szól Tóbiás fiához, midőn őt idegen földre küldötte és keress magadnak egy értelmes férfiút vezetőül. (Tób 5,4) Ugyanezt mondom én is, ó Filótea. Valóban a jámborság útjára akarsz lépni? Keress magadnak jó kalauzt, aki téged vezessen. Minden szabály között ez a legszükségesebb s a legfontosabb. Bármit cselekszünk, mondja a jámbor Avila, csak akkor vagyunk biztosak arról, hogy Isten akarata szerint járunk el, ha megvan bennünk az az alázatos engedelmesség melyet a szentek oly sürgetőleg ajánlottak s oly híven gyakoroltak. Midőn Szent Terézia kordovai Szent Katalin szigorú életmódjáról értesült, azonnal szent vágyódás fogta el, hogy azt utánozza; de egyúttal kísértés támadt benne, hogy gyóntatójának ne engedelmeskedjék, ki azon szigorúságtól eltiltotta. De aztán mégis engedelmeskedett, s ekkor Isten így szólott hozzá: „Lányom, biztos és jó úton jársz. Te nagyra tartottad annak bűnbánati cselekedeteit, de én még nagyobbra tartom a te engedelmességedet”. Ettől fogva ezen erényt annyira gyakorolta, hogy az előjárók iránt tartozó engedelmisségen kívül még azt is megfogadta, miszerint egy bölcs és jámbor férfiú vezetése alá adja magát, kinek tanácsát és intelmeit mindenben követi. Ez aztán mindenben nagy vigasztalására szolgált. Ugyanilyen módon aztán sok jámbor lélek Isten szolgájának akaratára bízta magát hogy Istentől való függésük szilárdabb legyen. Akaratunknak ezt az alázatos alárendelését nagyon magasztalja Sziénai Szent Katalin; ugyanezt gyakorolta a jámbor Szent Erzsébet királyasszony is, ki példás engedelmisséggel a tudós Konrád vezetése alá helyezkedett. És Szent Lajos halála előtt fiának a következő tanácsot adta: „Gyakorta gyónjál, s oly lelkiatyát válassz magadnak, ki elég tudós és bölcs, hogy alaposan megtanítsa arra, ami a keresztény életmódhoz szükséges”.

Azt mondja a Szentírás: „A hív barát erős oltalom, és aki ilyet talál, kincset talál. A hív barát az életnek és halhatatlanságnak orvossága, és akik félik az Urat, megtalálják azt”. (Sir 6,14-16) Itt elsősorban az örök élet halhatatlanságáról van szó; ennek kedvéért kell ily hű barátot szereznünk, aki tanácsa által minden cselekedeteinkben vezessen s a gonosz lélek cselvetésein átkalauzoljon. Az ilyen jóbarát aztán a bölcsesség kincse lesz reánk nézve, hogy a rosszat elkerüljük, s a jót tökéletesen megtegyük; nagy vigaszt nyerünk általa, hogy bajainkban el ne csüggedjünk; sok erőt nyerünk, hogy elestünkből talpraálljunk és birtokába jutunk minden eszköznek, melyre lelki gyengeségeink gyógyítása végett szükségünk van.

Azonban, ki akad ilyen barátra? Erre azt feleli a bölcs: „Az, aki Istent féli”, vagyis az alázatos szívű, aki a lelki tökéletességre nagyon vágyódik. Mivel tehát ily nagyon szükséges a jámborság utain a jó vezető, kérjed buzgón Istent, küldjön neked egyet a saját szíve szerint és mit se kételkedjél, majd rendel számodra ilyen bölcs és hű vezetőt; még akkor is rendel, ha, miként az ifjú Tóbiáshoz, egy angyalt kellene hozzád küldenie.

Valóban, a lelki vezetőt angyalnak kell tartanod. Vagyis, ha Isten kegyelméből ilyenre akadsz, azt ne nézd többé egyszerű embernek. Ne is annyira őbenne s tudományában bízzál, hanem Istenben, ki kétségtelenül veled lesz s ezen választott embere, mint eszköze által szól hozzád, annak elméjébe öntvén s ajkára adván mindazt, ami üdvösségedre, javadra és lelked épségére szükséges. Amiért is vezetődre úgy kell hallgatnod, mint egy angyalra, ki az égből szállott alá, hogy téged oda vezessen. A bizalommal járjon részedről őszinteség, nyíltan érintkezzél vele s híven tárd föl előtte mindazt a jót vagy rosszat, ami benned van. Ez a jót benned erősíti, a rosszat csökkenti; lelked erősebb lesz a szenvedésben s mérsékeltebb az örömeiben. A bizalommal jámbor tiszteletet is köss össze, de olyképen, hogy a tisztelet ne kisebbitse a bizalmat s a bizalom ne legyen hátrányára a tiszteletnek. Bízzál benne tisztelettel, mint a leányzó atyjában s tiszteld őt bizalommal, mint a fiú édesanyját. Egy szóval, ennek az erős és kedves barátságnak egészen szelleminek, szentnek, természetfölöttinek és isteninek kell lennie.

Ezerből, tízezerből válaszd ki ezt a vezetőt, mondja Avila s mondom én is; mert erre a foglalkozásra sokkal kevesebb az alkalmas egyén, mintsem azt hinnők. Ahhoz t.i. szeretet, tudás és okosság kívántatik meg; ha e három tulajdonság közül valamelyik nincs meg, akkor a választás könnyen veszéllyel járhat. Még azt is mondom neked, Istenhez fohászkodjál ily vezetőért; s ha valóban találtál ilyet, áldd az isteni Felséget érte; ragaszkodjál választottadhoz s ne keress mást; s akkor járulj Isten elé egyszerű szívvel, alázattal és bizalommal, s e zarándoklásod bizonyára igen szerencsés lesz.

1.5 Lelkünk megtisztulása az első lépés

A virágok, így szól a vőlegény az Énekek Énekében, országunkban már fakadnak; elérkezett a fák metszésének ideje. Mi egyebek a virágok, ó Filótea mint jó vágyódásaink? Mihelyt ezek föltámadnak szívünkben, mindenképen rajta legyünk, hogy lelkünket minden holt és haszontalan dologról megtisztítsuk. Ha külföldi leányzó akart valamely izraelitával egybekelni, Mózes törvénye szerint le kellett vetnie a szolgaság ruháját, haját és körmeit megnyíratnia. Ez azt jelenti, hogy ha valamely lélek Krisztus jegyesének méltóságát óhajtja, a régi embert le kell vetkőznie s újat felöltönie azáltal, hogy megvált a bűntől s magától eltávolítja mindazt a haszontalan dolgot, ami őt Isten szeretetében hátráltatná.

Hogy a lelket meggyógyítsuk, miként a test gyógyítását, azzal kell kezdenünk, hogy eltávolítjuk a fölszaporodott rossz nedveket, vagyis hogy szívünket tisztítsuk meg. Ez tökéletesen s egy szempillantás alatt esett meg Szent Pálon, továbbá Szent Magdolnán, Pelágián, Genuai Katalinon és Istennek egyéb szentein; azonban ilyen hirtelen átváltozás éppoly nagy csodája a kegyelemnek, mint amint a halottnak föltámadása a természet rendjében s éppen azért erre igényt nem tarthatunk. A lélek gyógyítása, ó Filótea, éppoly lassan történik, miként a testé; lassú lépésekben, nehezen s megszakításokkal halad előre. De ekkor aztán a gyógyulást egészen biztosnak vehetjük. Hisz ismered a régi közmondást: a betegség lóháton és sebtében jön, de gyalog és apró léppel távozik. Ebben tehát sok türelemre s határozottságra van szükségünk. Ó, mennyire sajnálom azokat, kik a jámborságnak pár havi gyakorlása után sokféle tökéletlenségeik láttára nyugtalankodnak, megzavarodnak s csaknem áldozatul esnek azon kísértésnek, hogy a megkezdett utat elhagyván, ismét a régire térnek vissza. Éppily veszélyesen tévednek azok, kik a kísértésnek engedve azt hiszik, hogy rossz hajlamaiktól pár nap alatt már megszabadulnak; tökéleteseknek tartják magukat, mielőtt bármit végeztek volna és magasan akarnak szállni, pedig még szárnyaik sincsenek. Ó Filótea, mennyire kell félnünk a visszaeséstől, ha az orvos kezei alól nagyon is korán kivontuk magunkat! Valóban jó volna, ha az ilyenek a Jákob létráján levő angyalokra figyelnének, akik bár szárnyaik vannak, mégis csak fokról-fokra haladnak. Azt mondja a királyi Próféta: „Hiába keltek föl virradat előtt!” (Zsolt 126,2) A lélek, mely a bűnből a jámbor életre tér, a nap első pirkadásához hasonlít, mely nem egy szempillantás alatt úzi el a sötétséget, hanem lassan és észrevétlenül.

Azon intelmet, hogy lelkünket megtisztítsuk, soha senki sem fogadta meg jobban, mint a bűnbánó királyi Zsoltáros, aki bár vétkét már könnyeivel áztatta mégis egész életén át arra törekedett, hogy azoktól minél jobban megtisztuljon. Mivel tehát ezen gyakorlatnak csak életünkkel szabad végződnie, tökéletlenségeink láttán nem kell nyugtalankodnunk. A mi tökéletességünk ugyanis abban van, hogy tökéletlenségeink ellen küzdünk; amit nem tehetnénk meg, ha azokat nem ismernők s nem tapasztalnók. A győzelem, melyet felettük remélünk, nem abban áll, hogy többé ne tapasztaljuk azokat, hanem hogy beleegyezésünket meg ne nyerjék. Egyébként pedig a tökéletlenségek érzése még nem beleegyezés! E szellemi harcban az alázatosság gyakorlása nagyon szükséges, hogy a tökéletlenségeknek alkalmatlan támadásait néha érezzük. Legyőzve azonban csak akkor vagyunk, ha meghaltunk, vagy bátorságunk odaveszett. A tökéletlenségek s a bocsánatos bűnök a léleknek azt a kegyelmi életét nem rombolhatják le, csakis a halálos bűn által vész az el s mitől sem kell tartanunk, csak bátorságunk ne vesszék el. Inkább az Úrhoz forduljunk Dáviddal: Uram szabadíts meg engem a gyávaság és csüggedés szellemétől. Tehát ezen szellemi harcban oly szerencsés és boldog helyzetünk, hogy ha harcolni akarunk, mindig győzhetünk.

1.6 A léleknek mindenekelőtt a halálos bűntől kell szabadulnia

Aki lelkét tisztába akarja tenni, mindenekelőtt a bűntől szabaduljon, ami a penitenciatartás szentsége által történik. A legaraválóbb lelkiatyához járulj, akit csak találhatsz s hogy lelkiismeretednek egész életedet átfogó megvizsgálását könnyebben végzed, használd azon könyvecskék egyikét, melyeket e célra Granada, Bruno, Arias s mások írtak; olvasd e könyvet figyelmesen s minden pontnál vigyázz arra, mivel vétettél Isten ellen azon idő óta, hogy öntudatra ébredtél; s ha emlékezetedre nem hagyatkozhatol, írd föl azt, amire akadtál. Ha bűneiddel így módon tisztában vagy, akkor a lehető legnagyobb s legteljesebb bánattal utáld meg őket, megfontolván e négy fontos indítókat. 1. Hogy a bűn által elveszítetted Isten kegyelmet; 2. hogy a paradicsomhoz való jogodnak szintén kárát vallottad; 3. hogy méltó lettél a pokolra s hogy 4. Isten szeretetét magadtól elvetetted.

Láthatod, ó Filótea, hogy én az egész életet átfogó általános gyónásról szólok; de hozzá teszem azonnal, hogy nem mindenkor tartom azt elkerülhetetlenül szükségesnek; de mivel a jó kezdetnél igen nagy lelki hasznot hajt, igen sürgősen tanácsolom azt néked. A felületes és köznapias emberek közönséges gyónása gyakran sok hibával van tele; ugyanis nem igen, vagy nagyon kevésbé készülnek hozzá; nincs meg a lélekben a szükséges bánat; a gyónást elvégzik ugyan, de a vétkezés szándéka öntudatlanul is megmarad a lélekben, amennyiben a bűn alkalmait nem akarják elkerülni, vagy mivel nem határozzák el magukat a javulás összes eszközeinek alkalmazására.

Mindezen esetekben az általános gyónás szükséges, ha üdvünket biztosítani akarjuk. Azonfelül teljes önismeretre vezet bennünket; bűneink láttán üdvösséges szégyenkezéssel tölt el; sok aggódástól szabadítja meg a lelket; megnyugtatja a lelkiismeretet; sok jó elhatározást kelt bennünk; Isten csodálatos irgalmát ismerteti meg velünk, aki oly nagylelkűséggel várakozott reánk; lelkiatyánknak módot nyújt, hogy a legmegfelelőbb életszabályokat rendelje és szívünket megnyitja, hogy a jövőben nagyobb bizalommal valljuk meg bűneinket.

Mivel tehát életednek teljes megújulása és Istenhez való igaz megtérése forog szóban, azt hiszem, ó Filótea, igazam van ha neked a teljes gyónás végzését tanácslom.

1.7 A lelket meg kell tisztítanunk a bűnhöz való ragaszkodástól

Valamennyi izraelita kivándorolt Egyiptomból, de sokan ott feledték szívüket amiért is a pusztában Egyiptom hagymás és húsos fazekai után vágyódtak vissza. Így jár sok bűnbánó, aki a bűn állapotát elhagyja ugyan, de nem mond le a hajlandóságról, mely a bűnhöz vonzza őt. Világosabban fejezem ki magam. Sokan fölteszik magukban, hogy többé nem vétkeznek, de nehezükre esik lemondani arról, ami a bűnben kellemetes. Szívük elfordul a bűntől s megválnak attól, de mindig bizonyos visszaesés környékezi őket, mely szívüket a bűn felé vonzza. Úgy járnak, mint Lot felesége, aki arcával Szodoma felé fordult. A bűntől csakis úgy tartózkodnak, mint a beteg az uborkától; tudvalevőleg a beteg ezt nem eszi, mert fél a haláltól, mellyel az orvos megfenyegette; de e megtartóztatás terhére van, bosszúsan szól róla s határozatlan, hogy mit tegyen; legalább a szagát akarja többször élvezni, s boldognak mondja azokat, kiknek abból szabad enniük. Éppen ilyenek a gyenge és határozatlan bűnbánók, ideig-óráig tartózkodnak a bűntől, de nem szívesen; készséggel vétkeznének ők, ha tudnák, hogy nem kárhoznak el; a bűnről bizonyos megkívánással beszélnek, mely ennek csalékony élvezete felé vonja őket s egyre azt szeretnék hinni, hogy másokat a bűn kielégít. Egy valaki a gyónásban lemond bosszúálló szándékáról, de aztán nemsokára bizalmas baráti körben megragadja az alkalmat, hogy ellenségeskedéseiről beszéljen, azt mondja, ha nem félne Istentől, ezt s amazt tette volna; hogy Istennek azon törvénye, mely az ellenség szeretetét parancsolja, igen nehéz; s nagyon szeretné, ha Isten a bosszúállást megengedte volna. Ó, mennyire uralkodik ezen ember szívéen a bűnre való hajlandóság, bár a bűn már nem terheli; s mennyire hasonlít ez azon izraelitákhoz, kikről fönnebb szóltam. Ugyanez áll azokról, kik bűnös viszonyukat felbontották ugyan, de az üres vonzalom, a tisztelet s a barátság élénk nyilvánítása az illető személyek iránt még mindig örömet okoz nekik. Ó, mily nagy veszélyben forog az ilyen megtérők üdvössége! Filótea, mivel te őszintén törekszel a jámborságra, nemcsak a bűnt kell elhagynod, hanem lelkedet meg kell tisztítanod mindazon hajlamoktól is, melyek a bűnre vezettek s a bűnből származtak. Azonkívül ugyanis, hogy a visszaesés veszélyébe dönthetnek, lelkedet gyengítik, szívedre nyomasztólag hatnak; s ez két oly körülmény, mely, miként már mondtam, a jámborsággal összeférhetetlen. Azok a lelkek, melyek a bűntől megváltak ugyan, de Isten szolgálatában még lanyhák s nehézkesek, nekem olybá tűnnek föl, mint a vérszegény egyének. Tulajdonképpen nem betegek ugyan, de színük, mozdulataik s minden cselekedetük beteges. Esznek étvágy nélkül, nevetnek kedv nélkül, alusznak megpihenés nélkül járásuk inkább vonzoló, mint rendes menés. Ugyanez áll a fönnebb vázolt lelkekről; jó cselekedeteiket, melyek különben mind számra, mind értékre nézve igen jelentéktelenek, annyi unalommal s annyi kedvetlenséggel végzik, hogy kárba vész minden fényük és kellemük, melyet a buzgalom szokott a jámbor cselekedetekre árasztani.

1.8 A lelki tisztulás e második fokára miként kell eljutnunk?

E célból élénken és erőteljesen el kell képzelünk mindazt a rosszat, melyet a bűn okoz, hogy szívünk ez által megtörődjék s nagy és mély bánatra keljen. Ha még oly gyenge is a bánat, mihelyt igazi, elégséges arra, hogy lelkünket megtisztítsa a bűntől, különösen, ha a szentségek ereje istápolja. De ha a bánat heves és igen mély, akkor a szívét még a rossz hajlandóságoktól is megtisztítja, melyek a bűnből erednek. Nézd csak a következő példát: ha valakit nem gyűlölünk nagyon, jelenléte csak bosszúságot okoz nekünk s arra törekszünk, hogy vele ne találkozzunk; de ha gyűlöletünk igen nagy és halálos, ellenszenvünk nem elégszik meg azzal, hogy kerüljük, akit gyűlölünk, hanem utálatunk hozzátartozóira, rokonaira barátaira is kiterjed, úgyhogy az ezekkel való érintkezést sem bírjuk elviselni; még képe is sérti szívünket s egyáltalán minden, ami őt illeti, ellenszenves nekünk. Így jár a bűnös is, aki csak felületesen gyűlöli a bűnt és csak gyenge, bár igaz bánata van, mellyel különben őszintén megfogadja, hogy többé nem vétkezik. Ellenben ha élénken s mély fájdalommal gyűlöli a bűnt, akkor nem csak a bűntől fordul el teljesen, hanem a rossz hajlandóságoktól is és mindattól, ami ahhoz ürügyet és alkalmat szolgáltat. Arra kell tehát törekedned, ó Filótea, hogy a fájdalom, melyet bűneid felett érzel, lehető erős és általános legyen s a bűnnek még legkisebb körülményeire is kiterjedjen. Mária Magdolna megtérésének első pillanatától kezdve bűnös örömeitől annyira elfordult, hogy azokra többé nem is gondolt, és Dávid kijelentette, hogy nemcsak a bűnt, hanem a bűnnek minden útját, ösvényét is gyűlöli. És ebben áll a lélek megújulása, melyet ugyanez a szent látnok a sas megifjodásához hasonlít.

Hogy azonban a bűnnek gonoszságáról ilyen élénken meggyőződjél és igaz bánat ébredjen szívedben, szükséges, hogy az alább következő elmélkedéseket jól végezd. Ezek Isten kegyelmével szívedből minden bűnt gyökerestől ki fognak irtani. Ezen célra legjobb belátásom szerint szerkesztettem azokat. Vedd őket sorba, ahogyan következnek s pedig napjában csak egyet. Azt tanácslom, hogy lehetőleg reggel végezd az elmélkedést, mert a lelki gyakorlatokra ez az idő a legalkalmasabb s aztán napközben ismételve foglalkozzál vele. Ha pedig az elmélkedésben nem vagy még járatos, olvasd el azt, amit e könyv második részében erről írtam (2-9. fejezetek).

1.9 Az ember teremtése

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

1. Fontold meg, hány ezer év tellett el anélkül, hogy te a világon vagy egyáltalán lettél volna. Hol voltál én lelkem, azon időben? A világ már századok során át létezett s te még nem voltál semmi.
2. Fontold meg, hogy téged Isten e semmiből hozott létre, hogy azzá tegyen, ami vagy; és tiszta szeretetből cselekedte ezt, mert Ő nem szorult reád.
3. Fontold meg, mily magasztos az amivé Isten téged tett: mert a látható világ legtökéletesebb lényé vagy s arra hivatott, hogy örökké élj s az isteni Fölséggel egyesülj.

Jámbor érzelmek és föltevések.

1. Alázkodjál meg mélyen Isten előtt s mondd a királyi Zsoltárossal: Tudd meg, én lelkem, hogy az Úr a te Istened; Ő alkotott téged s nem te magadat. Ó Istenem, én kezeidnek alkotása vagyok! Ó én Uram! egész lényem Előtted valóban semmi; s ki vagyok én, hogy engem teremteni kegyeskedtél?

Ó lelkem, te a semminek örvényében rejtőztél s most is ott volnál, ha Isten onnan elő nem hívott volna!

2. Adj hálát Istennek. Ó én Teremtőm, kinek jósága végtelenségeddel egyenlő, mennyi hálával tartozom Neked, hogy irgalmad azzá teremtett engem, ami vagyok. Mit tehetek én, hogy szent nevedet méltán magasztaljam s mivel viszonzom én végtelen jószágodat?

3. A szégyen érzete. Íme én Teremtőm, a helyett, hogy szeretet és engedelmisség által Veled egyesültem volna, szenvedélyeim szívemet Ellened föllázították s Tőled elszakították és szívem a bűnhöz és igazságtalansághoz szegődött. Jóságodra oly kevéssé figyeltem s azt oly kevéssé szerettem, mintha nem is Te lennél az én Teremtőm!

Tekints a jó föltételekre, melyeket a Te malasztod kelt bennem. Lemondok azon hiú önszeretetről, mely szívemet annyi idő óta csak önmagammal, az én semmiségemmel foglalkoztatá. Ugyan miben kevélykedel te, ki por és hamu, sőt inkább igazán semmi vagy! Igen, megalázkodom; s ezen okból ezt és ezt akarom tenni; ezt és ezt akarom elviselni. Megváltoztatom egész életemet; ezután azon hajlandóságomat követem, mely Teremtőmhöz vonz engem s melyet Ő oltott belém. Isten teremtményének méltóságát akarom magamban tisztelni és egyesegyedül ilyenül akarom magam tekinteni. Egész lényem, mely az Ő adománya, minden lehető módon Neki engedelmeskedjék, amiben lelkiatyám vezetésére bízom magam egészen.

Elhatározás.

1. Adj hálát Istennek. Dicsérje lelkem az Urat s minden ami bennem van, magasztalja az Ő nevét s adjon hálát azon jószágáért s kegyelméért, hogy engem teremtett.
2. Ajánld magad Istennek. Ó édes Istenem, egész valómat, mely a Te adományod s egész szívemet Neked ajánlom föl s Neked szentelem.

3. Könyörögj alázattal. Ó én Istenem, Hozzád kiáltok, erősíts meg Szentlelkeddel föltételeimben és szándékaimban. Szentséges Szűz Mária, ajánld azokat irgalmas szent Fiadnak, valamint mindazokat, akikért imádkozni tartozom.

Miatyánk. Üdvözlégy.

Az elmélkedés bevégeztével szedd össze annak gyümölcsét; azalatt azon igazságot értem, mely legmélyebben vésődött elmédbe s legjobban hatott szívedre. Napközben foglalkozzál vele többször, hogy jószándékaidban megerősödjél. Ezt én szellemi virágcsokornak szoktam nevezni s e gyakorlatot összehasonlítom azoknak szokásával, kik reggelenként virágcsokrot visznek magukkal s napközben azt többször megszagolják, hogy annak kellemes illatán örömük legyen és rajta felüdüljenek.

Mindezt a következő elmélkedésekre nézve is tartsd szabályul.

1.10 Az ember rendeltetése

Előkészület

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

1. Nem önzésből teremtett Isten bennünket, hisz mi Őneki semmi hasznára sem vagyunk; hanem mert üdvösségünket óhajtotta, azért akart bennünket dicsőségének részeseivé tenni. Ezen szándékkal adta neked, ó Filótea, mindazt, amit magadénak mondasz. Értelmet adott, hogy megismerd s imádd Őt, emlékezőtehetséget, hogy reá gondold; akaratot hogy Őt szeresd; képzelőtehetséget, hogy jótéteményeit szemeid elé idézd, szemeket adott, hogy megcsodáld műveit; nyelvet adott, hogy Őt magasztald s így tovább a többi képességeket.

2. Mivel tehát Isten ily szándékkal teremtett téged, kétségtelenül kötelességed megutálni mindazon cselekedeteket, melyek e rendeltetéssel ellenkeznek s mint haszontalanokat magadtól elutasítani mindazokat, melyek e rendeltetésre nem vonatkoznak.

3. Fontold meg, mily szerencsétlen a világ, mely erre nem is gondol; azok az emberek t.i., akik csak azért élnek, mintha nem is volna egyéb hivatásuk, minthogy házakat építsenek, pompás kerteket ültessenek, gazdagságot gyűjtsenek és haszontalan élvezetekkel töltsék idejüket.

Jámbor érzelmek és föltevések

1. Szégyeld magad, látván, mily nyomorult vagy s mennyire megfélemedezél ezen igazságokról. Hát mivel foglalkozott az én lelkem, ó Istenem, midőn nem gondoltam Reád? Mire gondoltam, midőn Rólad megfélemedeztem? Mit szerettem, midőn Téged nem szerettelek? Ó! az igazság helyett hiúsággal táplálkoztam! Mint rabszolga szolgáltam a világnak; pedig őneki kellett volna szolgálatomra lennie, hogy Téged megismerjelek és magasztaljak.

2. Megutálom egész életemet. Lemondok rólatok s elfordulok tőletek, hamis alapelvek, hiú gondolatok, haszontalan álmódosítások és rút visszaemlékezések. Elutasítom magamtól a hűtlen s bűnös barátságot, a világhoz való hiú ragaszkodást, a kárbavesztett emberi szolgálatot, a nyomorult hízelt, a hamis nagylelkűséget, melyek hálátlanná tettek Isten iránt, midőn nem neki, hanem másoknak akartam szolgálni. Egész szívemből elátkozlak benneteket!

3. Fordulj Istenhez. Te Megváltó Istenem, Te légy ezentúl gondolataimnak egyetlen tárgya; sohasem foglalkozom többé oly dologgal, amely Neked nem tetszik; emlékezőtehetségem, ameddig élek, csak a Te nagyságodra s irántam való kegyes jóságodra gondoljon. Te légy lelkemnek öröme s Te édesítsd meg érzelmeimet.

Igen, így legyen. Ez s az az élvezet, amelynek odaadtam magam: ez s az a hiú foglalkozás, mely minden időmet igénybe vette; ama hajlandóságok, melyek szívemet bilincsbe verték: mindettől utálattal fordulok el s hogy ezen szándékom megmaradjon, ezen s ezen eszközöket alkalmazom.

Elhatározás.

1. Adj hálát Istennek. Hálát adok Neked, Istenem, hogy nekem ily magasztos és kegyelemteljes rendeltetést juttattál; arra rendeltél engem, hogy ezen a világon szeresselek, a

másikon pedig véghetetlen dicsőségedet élvezzem. Miként teszem magam arra méltóvá? És mikor magasztallak majd Téged úgy ahogyan az kötelességem?

2. Ajánld magad Istennek. Magamat, mindezen érzelmeimet és jószándékaimat szívemmel s lelkemmel együtt Neked ajánlom, én szerelmes Istenem!

3. Könyörögj alázattal. Hozzád kiáltok, édes Istenem, fogadd kegyesen e kívánságaimat s fogadásimat, hogy teljesüljenek, a Te szent Fiadnak érdemei által, ki a keresztfán szentséges vérét érettem ontotta.

Miatyánk. Üdvözlégy.

1.11 Isten jótéteményeinek megfontolása

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

1. Fontold meg testi előnyeidet, melyeket Istentől nyertél: tested ép egészséges; mindened megvan, ami a megélésre szükséges; állásod sok kellemességgel jár; alárendeltjeid mindenben segédkeznek neked; barátaid társasága kedves és élvezetes. Aztán vonj párhuzamot magad s mások között, kik nálad talán jobbak s mégis mindez előnyöknek híjával vannak. Mert mennyi az alaktalan vagy csonka testű, nevetséges természetű s rossz egészségű ember! Hányra nehezedik szegén, gyalázat, hosszú betegség, terhes szegénység, kiket azonfelül még a barátok s rokonok is elhagytak. Isten rendelkezett ezekkel így, veled pedig amúgy.

2. Fontold meg a lélek előnyeit. Fontold meg, mennyi a gyenge elméjű, az örült, a dühöngő, az esztelen ember, kik durvaságban s legnagyobb tudatlanságban nőttek fel. S vajon te miért nem kerültél ezek közé? Nem örködött-e Isten feletted különösen, hogy szerencsés természeti képességeid s jó nevelésed legyen?

3. De sokkal inkább fontold meg, ó Filótea, a természetfeletti kegyelmeket. Íme az egyház kebelében születél; ifjúságodtól fogva teljesen ismered Istent: a szentségekben oly gyakran s oly üdvösségesen részesültél. Mennyi malasztot, belső megvilágítást nyertél? Lelkiismereted hányszor szólt föl rendetlen életed ellen? Hányszor bocsátotta meg Isten bűneidet s örködött fölötted, hogy kiragadjon a veszélyekből, melyekben lelked örökre elveszhetett volna. Az a sok év, melyet Isten jóvoltából már eltöltöttél, nem juttatott neked arra elegendő időt, hogy lelked üdvét munkáljad? Fontold meg e kegyelmeket egyenkint és lásd be, mily kegyes, mily irgalmas volt hozzád Isten.

Jámbor érzelmek és föltevések.

1. Csodáld meg Isten jóságát. Ó mily jó volt hozzám Isten! Ó mily jó Ő most is! Ó, Uram, mily gazdag a Te irgalmad s mily nagy a Te jóságod! Ó én lelkem, örvendezve hirdesd, mennyi kegyelemben részesített téged!

2. Bánd meg hálátlanságodat. De Uram, ki vagyok én, hogy rólam ennyire gondoskodtál? Ó mily nagy az én méltatlanságom! Lábbal tapostam malasztaidat, visszaélvén azokkal! Jóságodat megsértettem azon megvetés által, melyet irántad tanúsítottam. Kegyelmed sokaságának szinte mérhetetlen hálátlanságot szegeztem szembe.

3. Buzdulj föl hálaadásra. Ó lelkem, e nagy Jótevőd iránt ne légy többé hűtelen hálátlan s engedetlen! Hogy is ne engedelmeskednék ezután lelkem Istenemnek ki annyi kegyelmet pazarolt reám s annyi csodát tett érettem?

Ó Filótea, kezd meg némely élvezeteknek testedtől való megvonását, hogy megszokja az Úr szolgálatának igáját; aztán végezz többféle lelkigyakorlatot, hogy mindjobban megismerd Uradat Istenedet. És használd végül a kegyelmi szereket; melyeket Isten egyháza által nyújt neked. – Igen, ezt meg is teszem; az imádságban s az elmélkedésben gyakorlom magam; sokszor járulok a szentségekhez; meghallgatom Isten ígését és sugallatainak követése által engedelmeskedem neki.

Befejezés.

1. Adj hálát Istennek hogy kegyelmeit s kötelességeidet ily tisztán megismertette veled.
2. Ajánld föl Neki szívedet jószándékaiddal egyetemben.
3. Kérd, hogy ezekben megerősítsen s hű kitartást adjon; kérd ezt az Úr Jézus keserves halálának érdemeiért; könyörögj a Boldogságos Szent Szűz s a szentek közbenjárásáért.

Miatyánk. Üdvözlégy.

1.12 A bűn

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

1. Lélekben szállj vissza azon időpontig, melyben vétkezni kezdettél; fontold meg, hogy nap-nap után mennyire sokasítottad bűneidnek számát, vétkezzén Isten ellen, magad ellen s a felebarát ellen, szóval, gondolattal és kívánsággal.

2. Fontold meg rossz hajlandóságaidat s azon szenvedélyt, mellyel azokat követted. E kettős megfontolásból megérted, hogy bűneid sokasága több, mint a hajad szála, sőt több, mint a tenger fővénye.

3. Főleg pedig fontold meg hálátlanságodat Isten iránt; mert ez oly általános bűn, mely minden egyéb bűnben megvan s ezeknek nagyságát végtelenül növeli. Számláld össze, ha ugyan tudod, Istennek minden jótéteményét, melyekkel gonoszul visszaéltél, hogy Istent megbántsad; sugalmazásait, melyeket megvetettél; a kegyelemnek jóra indító buzdításait, melyeknek útját álltad s a szentségeknek sokszorosan méltatlan használatát. Hol van a gyümölcs, melyet Isten mindezekből elvárt? Mi lett azon kegyelmi kincsekkel, melyekkel isteni Vőlegényed lelkedet ékesítette? Mindezt tönkretették s megszenstelenítették bűneid. Fontold meg, mennyire vetemedett hálátlanságod. Isten szinte nyomon járt utánad, hogy megmentsen, és te menekültél Előle, hogy vesztedbe rohanj.

Jámbor érzelmek s föltevések.

1. Szégyeld nyomorult voltodat. Ó Istenem, miként merészkedjem megjelenni Előtted? Ó én a romlottság, szenny, hálátlanság és gonoszság siralmas állapotában vagyok! Hát valóban akkora volt esztelenségem s hálátlanságom, hogy egy érzékem sincs, melyet a bűn meg ne rontott volna; szellemi erőim között egy sincs, melyet a vétkek meg ne szenstelenített s tönkre ne tett volna s életemnek egy pillanata sincs, mely gazdag ne volna gonosz tetteiben! Ez az én Teremtőm jócselekedeteinek gyümölcse és Megváltóm vérének ára?

2. Könyörögj bűneid bocsánatáért s miként a tékozló fiú atyjának, Mária Magdolna az Üdvözítőnek, úgy borulj te is az Úr lábai elé. Ó Uram, könyörülj bűnös lelkemen! Ó Jézusomnak isteni Szíve, a részvétnek s a jóságnak kútforrása, irgalmazz nyomorult lelkemnek!

3. Jó feltételed az legyen, hogy megjavulsz. Nem, Uram! kegyelmed segítségével sohase uralkodjék többé fölöttem a bűn. Ó valóban, én nagy szeretettel csüngtem rajta; de most egész szívemből utálom és Téged öllelek meg, ó irgalmas Atya! Benned akarok élni és halni!

Jézus Krisztus szolgálja előtt minden bűnömet alázattal, őszinte szívvel, tartózkodás és képmutatás nélkül bevallom majd. Mindent megteszek, amit csak tehetek, hogy gyökerestől kiirtsam magamból különösen ezt s ezt a bűnt, mely nagyon terheli lelkemet. E célból egész határozottsággal ragadok meg minden eszközt, amelyet lelkiatyám tanácsol, hogy eleget tegyek elkövetett nagy vétségeimért.

Befejezés.

1 Adj hálát Istennek hogy mindez óráig türelemmel várt megtérésekre s hogy e jó szándékokat keltette benned.

2. Ajánld föl neki elhatározásodat, hogy e kegyelem javadra szolgáljon.
 3. Kérd őt, hogy mindehhez adjon elég malasztot s megfelelő erőt.
- Miatyánk. Üdvözlégy.

1.13 A halál

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.
3. Képzeld el, hogy halálos ágyon fekszel, súlyos betegen s nincs reményed a meggyógyuláshoz.

Megfontolás.

1. Lelkem, fontold meg, mily bizonytalan a halál napja; egyszer majd csak elköltözől e halandó testből. Mikor üt majd ez az óra? Aztán nyáron vagy télen, vagy más évszakban; a mezőn vagy a városban, éjjel avagy nappal? Hirtelenül vagy hozzá készülve halsz meg? Betegség útján vagy erőszakos módon? Lesz-e időd, hogy papot hívass és meggyónj? Mindez bizonytalan és csak azt tudjuk, hogy biztosan meghalunk s mindenesetre korábban, hogysen azt hisszük.

2. Vedd jól szívedre, hogy akkor ez a világ reád nézve megszűnik. Igen, számodra akkor ez a világ többé nem léssen s látni fogod, hogyan megy szemed előtt tönkre. Az élvezetek ugyanis, a gazdagság, a sok tisztelet, a hamis barátság árnyképnek tűnnek majd föl előtted, melyek szemed láttára foszlanak el. Ah, sóhajtozva fogod majd beismerni, hogy ily gyermekjátékokért, ily csalékony képekért bántottam meg Istenemet s úgyszólván mindent odaadtam semmiért! Ellenben az áhítat, a bűnbánat a jócselekedetek nagynak, kedvesnek, szeretetreméltónak tetszenek majd akkor s így fogsz fölkiáltani: Ó miért nem jártam én ezen a boldog úton! – Akkor bűneid melyeket csak homokszemeknek tartottál hegyekké nőnek majd szemeid előtt; s amit nagyon nagy jócselekedetnek tartottál igen csekélynek fog tetszeni.

3. Fontold meg, mily szomorú lesz az a búcsúszó, mellyel lelked e világtól, a gazdagságtól, a hiúságtól, barátaidtól, rokonaidtól megválk; de sőt testedtől is, melyet meredten, borzalmas állapotban a pusztulás s a fölbomlás zsákmányaként hagysz vissza!

4. De gondold még arra is, hogy ezt a nyomorult testet mily sietséggel temetik el s gondold meg, hogy e szomorú szertartás után reád többé alig, vagy éppenséggel nem gondolnak, amiként te sem szoktál más megholtakra gondolni. Azt mondják majd: Isten legyen neki irgalmas – s ezzel földi sorsodnak vége lesz. Mily kegyetlen vagy te, ó halál! Te nem kímélsz senkit!

5. Találd el, mely útra tér lelked, miután testedet elhagyta. Ó, mely útra tér? S mely úton megy be az örökkévalóságba? – Ugyanazon az úton, melyen egész életében járt.

Jámbor érzelmek s föltevések.

1. Fordulj az irgalom Atyjához s vesd karjaiba magad.

Végy, ó Uram, azon rettenetes napon oltalmazd; mindazt a malasztot, melyet nekem szántál, juttasd utolsó órámnak; csak ez az egy legyen boldog, ha a többi valamennyi terhes és keserű is.

2. Vesd meg a világot. Mivel nem tudom az órát, amelyben téged, bizonytalan világ, majd el kell hagynom, többé sohasem akarok rajtad csüngni. Ó, drága barátaim, engedjétek meg, hogy ezután csak szent és örökkétartó barátsággal szeresselek titeket; mert mi hasznunkra volna oly baráti kötelék, melyet minden esetre föl kell bontanunk?

Tehát utolsó órára készülők, biztonságba teszem lelkiismeretemet, rendezem ügyeimet s gondom lesz reád, hogy kimúlásom boldog legyen.

Befejezés.

Adj hálát Istennek a jó föltételekért, melyeket benned keltett s ajánld fel őket az isteni Felségnek. Szent Fia halálának érdemeiért kérjed Őt, adjon neked boldog kimúlást. Hívjad segítségül a Boldogságos Szüzet s Istennek minden szentjeit.

Miatyánk. Üdvözlégy.

1.14 Az utolsó ítélet

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

1. Ha eltelt az az idő, melyet az isteni Bölcsesség a világ számára kiszabott, számos csodálatos és rettentő előjel után, melyeknek borzalma az embereket eleven testükben elsorvasztja, tűztenger szakad a földre, egészen elnyeli azt s az emésztő láng elpusztít mindent.

2. Ez általános tűzveszedelem után az anyagi harsona szavára minden ember föltámad, hogy ítéletre menjen. Föltámad, de, ó, mely különböző állapotban! Némelyek fénytől s világosságtól sugárzó testtel jelennek meg; mások meg önmaguktól is elborzadnak.

3. Fontold meg, mily fönséggel jelenik majd meg az örök Bíró angyalainak és szenteinek kíséretében; előtte áll majd a szent Kereszt, mely tündöklőbb, mint a nap; s a kegyelem jele lesz a jókra s a bosszúállás jelvénye a gonoszokra nézve.

4. E jelnek láttán és Jézus Krisztus parancsára két csoportra szakad az egész emberiség; egy rész jobbra áll s ezek a választottak; a másik rész balra kerül s ezek az elkárhozottak! És ez elválás örökké tartó, melyet egyesülés nem vált föl soha.

5. Ekkor megnyílnak a lelkiismereteknek titkos könyvei. Elrejtve mi sem marad: világosan látható lesz, ki-kí mit hordott szívében, jót vagy rosszat; hűséget vagy megvetést Isten iránt, bünt avagy bűnbánatot. Ó Istenem! Mily kétségbeesés lesz az egyik oldalon s mily nagy vigasztalódás a másikon!

6. Hallgasd csak figyelmesen a rettenetes szókat, melyeket a legfőbb Bíró a gonoszokhoz intéz: „Távozzatok tőlem, átkozottak, az örök tűzre, mely készítettett az ördögnek s az ő angyalainak” (Mt 21,41) Fontold meg e szókat, melyeknek súlya lesújt mindenkit. Távozzatok! Íme egy teremtmény, melyet Istene egészen elhagy, melyet magától eltaszít és nem sorolja többé övéi közé. Távozzatok, átkozottak! Ó lelkem, mily rettentő átok ez! Ez az átok általános, mert minden gonosznak szól; visszavonhatatlan, mert minden időre, magára az egész örökkévalóságra is kiterjed. Távozzatok, átkozottak, az örök tűzre! Gondold el, én lelkem, e boldogtalan örökkévalóságot! Mily rettenetes, mily borzasztó vagy te, ó örök kínoknak örökkévalósága!

7. Fontold meg végül azt a szót, mely a jámborok boldog sorsát dönti el. „Jöjjetek hozzám”, az lesz majd a Bíró szava. Ó, ez az üdvösség édes szava, mellyel az Üdvözítő magához hív, hogy szeretettel karjaiba öleljen. Jöjjetek, atyám áldottai! Ó szeretetteljes és végtelenül értékes áldás, minden áldásnak teljessége! Bírjátok az országot, mely a világ kezdetétől számotokra készítettett! Ó Istenem! mily nagy kegyelem ez! Mert ennek az országnak nem lészen vége soha!

Jámbor érzelmek és föltevések.

1. Én lelkem, ama rettenetes napnak már csak a gondolata is töltsön el félelemmel. Ó, mi biztosít téged ama napon, mikor a borzalomtól az ég oszlopai is remegnek?

2. Átkozd el bűneidet; mert egyedül csak ezek döntenek kárhozatra akkor. Ó, magad ítél meg most magad, nehogy azon a napon megítéltelessél. Igen, alaposan megvizsgálom lelkiismeretemet, vádolom, elítélem magam, de meg is javulok, nehogy az örök Bíró azon a

rettenetes napon elkárhoztasson engem. Éppen ezért meggyónok s lelkiatyám tanácsait megfogadom.

Befejezés.

1. Adj hálát Istennek, ki neked időt és alkalmat nyújtott, hogy igazi bűnbánat által lelked ügyét biztosíthasd.
2. Ajánld föl neki szívedet, hogy az ő kegyelmével a bűnbánatnak méltó gyümölcsei teremjenek benne.
3. Mindehhez kérd az ő malasztját.

Miatyánk. Üdvözlégy.

1.15 A pokol

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Alázkodjál meg előtte s kérd megvilágosító kegyelmét.
3. Képzeletedben rajzolj magad elé egy várost, melyre sötétség borul, s mely bűzös kén- és szuroklángokkal ég; e város tele van kétségbeesett lakosokkal, kik sem elmenekülni, sem meghalni nem bírnak.

Megfontolás.

1. Miként az imént leírt város szerencsétlen lakosai a borzalom tengerében, éppúgy vannak az elkárhozottak a pokol örvényében. Minden érzékük, testük minden része kimondhatatlan gyötrelmeket szenved; amiként ugyanis minden képességeiket a vétkezésre fordították, éppúgy szenvedik mindazon kínokat, melyekre a bűn rászolgált. Szemeik a bűnös tekintet miatt az ördögnek borzasztóan rút alakját s az egész pokolnak képét fogják látni. Egyebet sem lehet majd hallani mint sírást, jajveszékelést, kétségbeesést, káromlást, ördögi beszédek, melyek mindmegannyi gyöttrő büntetései a hallás által elkövetett vétkeknek, s ugyanez áll a többi érzékről is.

2. E gyötrelmeken kívül még egy sokkal nagyobb is lesz, t.i. a mennyei dicsőség elvesztése, melyet az elkárhozottak sohasem fognak meglátni. Örömteljes volt Absolon élete Jeruzsálemben, mégis ama fájdalom, hogy atyját két évig nem volt szabad látnia, sokkal súlyosabb volt reá nézve mint száműzetésének minden egyéb keservei. Ó én Istenem, mily kínos, mily gyötrelmes lesz látásodtól, szeretetedtől örökre megfosztva lenni!

3. Fontold meg különösen, hogy e gyötrelmek örökké tartanak, ami már egymagában is elviselhetetlenné teszi a poklot. Ó! ha már a csekély láznak a heve is hosszúvá s nehezzé tesz egy rövid éjszakát: milyen lesz akkor a pokolnak rettenetes éjjele, mely örökkévalóság s a gyötrelmek tengere egyúttal? S ebből az örökkévalóságból örökkétartó kétségbeesés, szörnyű káromlás és végnélküli való düh származik.

Jámbor érzelmek és föltevések.

1. Lelkedben ébressz üdvös félelmet, a jámbor Jóbbal kérdezvén magadtól: ó én lelkem, miképpen élsz s miképpen bírsz majd lakni azon örök lángokban s azon emésztő tűzben? Mindörökre el akarod hagyni s veszteni Istenedet?

2. Ismerd be, hogy e szörnyű büntetéseket te igen gyakran megérdemletted. Ó ezentúl a jó részt választom s más úton járok, mint eddig. Ugyan mért rohanjak a nyomornak ezen örvényébe?

Amiért is ezt és ezt cselekszem, hogy elkerüljem a bűnt, mely örök halálot okozhatja.

Befejezés.

1. Adj hálát Istennek, ki neked időt és alkalmat nyújtott, hogy igazi bűnbánat által lelked ügyét biztosíthasd.

2. Ajánld föl neki szívedet, hogy az ő kegyelmével a bűnbánatnak méltó gyümölcsei teremjenek benne.

3. Mindehhez kérd az ő malasztját.

Miatyánk. Üdvözlégy.

1.16 A mennyország

Előkészület.

1. Helyezkedj él Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

1. Képzeld egy tiszta, csendes éjjet, s gondold el, mily jól esik a léleknek látni a ragyogó csillagos eget. Ugyancsak e pompás kép mellé képzeld egy kellemes tiszta nappalt, melyben azonban a tündöklő napsugár a hold s a csillagok fényét nem homályosítja el; s aztán mondd magadnak, hogy mindez együttvéve semmi a mennyország szépségéhez s pompájához képest. Ó mennyire megérdemli e gyönyörű hely, hogy vágyódjunk utána! Ó Istennek szent városa, mily fölséges és szeretetreméltó vagy te!

2. Fontold meg az ott lakó szentek társaságának előkelőségét, szépségét, gazdagságát s minden előnyeit; az angyalok, a kerubok és szeráfok millióit; az apostolok, a vértanúk, a hitvallók, a szüzek s a többi szent megszámlálhatatlan sokaságát. Ó, a szenteknek, mely boldog társasága ez Isten dicsőségében! Aki közöttük a legkisebb, még az is ezerszer szebb az egész világnál. Milyen lehet tehát valamennyi együttvéve? Istenem, mily boldogok ők! Szünet nélkül az örök szeretetnek énekét hangoztatják, el nem múló boldogságot élveznek; egymásnak ezernyi okot szolgáltatnak az örömezésre, s a boldog és megbonthatatlan együttlétné ki nem mondható vigasztalásai között élnek.

3. De még inkább fontold meg azt a túlárado boldogságot, melyet Isten látása által élveznek. Isten megbecsüli őket és isteni valóságának megmutatásával megörvendezteti őket; miáltal bölcsességének minden világosságát lelkükbe, szeretetének minden édességét akaratukba önti. Ó, mily nagy boldogság, mely az üdvözülteket ily drága kötelék által fűzi Istennel mindörökké össze! Itt Isten által mintegy körülvéve, Istenben élve, miként a madarak a légtérben, kizárólagosan teremtetőkkel foglalkoznak, őt szünet nélkül imádván szeretvén s magasztalván, unalom nélkül és kimondhatatlan boldogságban. Mindörökké áldva légy, így szólnak ők, legfőbb Urunk s végtelenül szeretett Teremtőnk, ki végtelen jósággal és nagylelkűséggel dicsőségednek részeseivé tész bennünket. S azonnal hallják Istennek ezen örökké boldogító szavait: legyetek megáldva örökkévaló áldásommal ti szeretett teremtményeim, kik nekem híven szolgáltatok és velem a szeretet által egyesülve, engem Uratokat mindörökké áldani fogtok!

Jámbor érzelmek és feltevések.

1. Merülj el egészen mennyei hazádnak megcsodálásába. Ó mily szép, mily gazdag és dicső vagy te mennyei Jeruzsálem s mily boldogok a te lakóid!

2. Tégy magadnak szemrehányást lanyhaságod miatt, mely az ég útjától visszatartott téged. Ó miért is kerültem el én oly gyakran legnagyobb boldogságomat? Ó én szerencsétlen! Ezerszer is lemondtam ama végtelen és örökké tartó örömekről, hogy értéktelen, mulékony és sok keserűséggel járó élvezeteket keressek. Hova is tettem az eszem, hogy ezen igazi és kíváncsú javakat hiú és nemtelen kedvtelésekért megvettem?

3. De remélj ismét s minden erődből kíváncsú a boldogok otthona után. Ó én kegyelmes Uram Istenem! Mivel a te örök irgalmad az ég útjára ismét visszavezérelt engem, többé én azon útról le nem térek, rajta meg nem állok és róla vissza nem fordulok. Ó én lelkem, bármekkora

fáradtságodba kerül is, csak haladj az örök nyugalom hazája felé; igyekezzél csak azon áldott, Isten által megígért föld felé! Mit is keresnél ismét Egyiptomban?

Éppen azért ezt vagy azt elvonom magamtól, ami t.i. utamról eltéríthetne, vagy azon akadályul szolgálhatna. Ezt vagy azt fogom tenni, ami engem azon útra vezet s azon tovább segít!

Befejezés.

1. Adj hálát Istennek, ki neked időt és alkalmat nyújtott, hogy igazi bűnbánat által lelked ügyét biztosíthasd.

2. Ajánld föl neki szívedet, hogy az ő kegyelmével a bűnbánatnak méltó gyümölcsei teremjenek benne.

3. Mindehhez kérd az ő malasztját.

Miatyánk. Üdvözlégy.

1.17 Választás a mennyország és a pokol között

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

Elmélkedésed elején képzelj magad egy tágas mezőre; veled van őrzőangyalod, miként egykor az ifjú Tóbiással Rafael arkangyal. Ő megmutatja neked az ég minden szépségét és dicsőségét; de a poklot is megmutatja, mely lábaid előtt tátong.

1. Miután mindezt elképzelted és mintegy őrzőangyalod jelenlétében térdre borultál: fontold meg, hogy életed folyamán valósággal a mennyország s a pokol között lebegsz; s mind a kettő kész téged befogadni, tetszésed és választásod szerint.

2. De azt is fontold meg jól, hogy amit ezen életben választottál, az mindörökre megmásíthatatlan sorsod lesz.

3. Bár mind a kettő kész befogadni téged, már t.i. választásod szerint, mégis Isten, kinek igazságossága büntet ugyan, s irgalmassága égbe segít, szinte hihetetlen vágyódással azt kívánja, hogy te a mennyet válasszad; erre sarkal téged őrzőangyalod is, ki kezeidhez adja mindazon eszközöket, melyek Isten jóvoltából az örök boldogság elérésére föltétlenül szükségesek.

4. Most pedig figyelj a bensődben fölhangzó szózatokra, melyek az égből hangzanak feléd s oda hívnak téged. Jöjj, így szól Jézus, jöjj te hűséges lélek, melyet még saját véremnél is jobban szerettem; kitárom karjaimat, hogy az örök boldogság helyén szeretettel fogadjalak. Jöjj, így szól a Boldogságos Szűz, ne vesd meg fiamnak hívó szavát és éretted kiontott véré; engem se vess meg, ki üdvödet óhajtom s éretted fiamhoz könyörgök, hogy annak elnyerésére adja meg a szükséges malasztokat. Jöjj, így szólnak az égi szentek, kiknek az a legfőbb vágyódásuk, hogy velük egyesülve, örökké magasztald Istent. Jöjj, nem oly nehéz a mennynek útja, mint ahogy a világ hiszi; mi végig jártuk azt s elértük célunkat. Bátran lépj ez útra s tapasztalni fogod, hogy mi a világ utainál sokkal kedvesebb s boldogabb ösvényen jutottunk az örök dicsőségbe és boldogságba.

A választás. Ó átkos pokol, utállak gyötrelmeiddel s rettentő örökkévalósággal együtt; különösen elátkozom azon borzalmas káromlásokat s ördögi szitkokat, melyekkel te az én Istenemet illeted. Lelkem az ég számára van teremtvé és szívem oda vonz engem. Igen, ó boldog mennyország, az örök üdvnek és dicsőségnek Isten által teremtetett székhelye, szent és vonzó sátraidban ütöm föl mindenkorra és visszavonhatatlanul lakóhelyem. Magasztallak Uram a kegyelmes ajánlatért, melyet nekem teszesz; s én el is fogadom azt. Ó édes Jézusom, Üdvözítő Istenem, a lehető legforróbb hálával veszem azt a kitüntetést és kegyelmet, hogy te engem örökké szeretni akarsz.

Elismerem, hogy jogot a mennyországhoz te szereztél nekem; sőt a helyet is te készítetted számomra a mennyei Jeruzsálemben. Azonban mindezen előnyök között legdrágább nekem az a boldog tudat, hogy téged mindörökké szerethetlek és dicsérhetlek.

5. Ajánld magad a Boldogságos Szűz s a szentek oltalmába; ígérd meg nekik, hogy oltalmukat buzgón igénybe veszed, hogy eljuss a végső célhoz, melynél read várakoznak. Nyújtsd kezdet őrzőangyalodnak s kérd őt, vezessen téged oda. Buzdítsd lelkedet, hogy e választásban állhatatos légy!

1.18 Választás a világ s a jámbor élet között

Előkészület.

1. Helyezkedjél Isten színe elé.
2. Kérd megvilágosító kegyelmét.

Megfontolás.

Képzeld magad őrangyalod társaságában még egyszer egy tágas mezőre; ennek balra eső részén a sötétség fejedelme magas trónuson ül, körülötte a gonosz angyalok serege. Pokoli kíséretében számtalan bűnöst látsz, kik a világ szellemének szolgálnak s a sötétség urának hódolnak. Figyelmesen nézd meg ezen elátkozott fejedelemnek szerencsétlen udvaroncait. Ezt a harag, gyűlölet s bosszúállás szelleme marcangolja, úgyhogy szinte dühöngeni látszik; azt a tunyaság szelleme teszi tétlenné és hitvány hiúságokra csábítja; emezt a mértékletlenség szelleme teszi ittassá, és eszeveszett állati lényvé változtatja; amazok a dölyfösség szellemétől fuvalkodnak föl, mely őket erőszakos, megfélemltetlen emberekké teszi; emezeket az irigység szelleme szállja meg mely rosszkedvű és zordon kedélyüket emészti, némelyeket az erkölcstelenség szelleme testileg szinte elrothasztja; másokat a kapzsiság szelleme, a kincsvágy éhségével űzi és gyötri. Nézd csak, mily nyughatatlanok és zavaros tömegekként kavarnak, egymást megvetik, egymást gyűlölik, egymást üldözik, marcangolják, tönkreteszik s öldösik. Ez a világ országa, mely felett amaz elátkozott fejedelem uralkodik. Mily nagy szerencsétlenség s mennyire sajnálatraméltó állapot ez!

1. A jobbra eső részen látod a keresztfeszített Jézust. Kimondhatatlanul gyengéd részvétellel és szeretettel ajánlja föl könyörgéseit s kiontott vérének mennyei atyjának, hogy ezen szerencsétlen rabszolgák számára a szabadulás kegyelmét kieszközölje; de sőt föl is hívja őket, törjék széjjel bilincseiket s jöjjenek hozzá.

Különösen pedig figyelj a jámbor lelkek azon nagy seregére, mely az angyalokkal együtt körülötte csoportosul. Nézd csak az istenesség ez országának szépségét, csodáld meg azon számos, mindkét nemű személyt, kiknek lelke oly fehér és tiszta mint a lilium. Ezeknek hitvesük halála visszaadta ugyan szívük szabadságát, de ők azt most önmegtagadással, szeretettel és alázatossággal Istennek szentelik, azok egész háznépüket Isten szolgálatába vezérlik; szívük nem tapad a földi vagyonhoz az élet gondjaival a lélek gondozását is egyesítik; a hitvesi szeretetet Isten szeretetével, az egymás iránt tartozó tiszteletet boldog bizalmassággal kötik össze. Figyeld meg, hogy Isten szolgáinak e társasága mily boldog; mily boldogító egész állapotuk, mily szent nyugalom uralkodik lelkükben, édesség kedélyükben és békesség szívükben; egymást tisztán és szentül szeretik; örömük el nem rontható és mindig egyenlően kedves. Ha fájdalom éri őket, nem igen vagy nagyon kevésbé szomorkodnak s lelkük békességét nem veszítik el. Szemeiket mindnyájan Krisztusra szegzik, akit oly örömmel fogadnának szívükbe, s aki tekintetével és szerető szívével mintegy lelkükbe száll, hogy azt megvilágosítsa, megerősítse s megvigasztalja.

2. Íme, Filótea, jámbor föltételeid, melyeket az isteni malaszt keltett benned, a sátántól s annak udvarától egyszer már elvontak téged; de nem voltál elég bátor, hogy Jézus lábaihoz borulj és hű szolgáinak társaságában az ő szolgálatára állj. Mintegy két part között lebegtél; ma azonban határoznod kell.

3. A Boldogságos Szent Szűz, Szent József, Szent Mónika és sok más, kik a világban élve Krisztus országának hívei voltak, követésükre buzdítanak téged. Halljad magát Jézust, ki néven szólít téged, mondván: jöjj szeretett lélek, jöjj, én az örök dicsőség koronáját adom neked!

Választás.

1. Ó csalfa világ, elfordulok tőled s azoktól, kik hozzád szítnak. Ne lássa többé senki, hogy neked szolgállok. Egyszer s mindenkorra megismertem balgaságaidat s lemondok hiúságaidról. És te gonosz lélek, pokolnak szelleme, a gőgnek és romlásnak elátkozott fejedelme, ellentmondok neked s minden pompádnak s műveidet elátkozom örökre.

2. Édes szerelmes Jézusom, ki az üdvösségnek s a halhatatlan dicsőségnek királya vagy, ma én tehozzád fordulok. Lábadhoz borulok s átölelem azokat egész lelkemmel; egész szívemmel imádlak téged. Királyommá választalak s mindenképpen szent akaratodnak akarok szolgálni. Tökéletes és visszavonhatatlan áldozatként ajánlom föl magamat s mindenemet és kegyelmed segítségével ezen elhatározásomat törhetetlen hűséggel meg fogom tartani.

3. Ó szentséges Szűz Mária, engedd, hogy ma vezetőmnek választhassalak téged; oltalmad alá helyezkedem és megfogadom, hogy mindig tisztelni foglak s hozzád híven ragaszkodom.

Szent őrzőangyalom, mutass be engem a szentek társaságának; el ne hagyj, míg azoknak boldog környezetébe el nem vezéreltél. Választásomat mindennap megújítom és helybenhagyom s egykoron ott a boldogokkal örökké fogom hangoztatni: mindörökké áldott legyen az Úr Jézus!

1.19 Általános gyónásunkat hogyan végezzük?

Ezen elmélkedések ó Filótea, jó szándékod megvalósításához szükségesek. Ha végükre jártál, akkor nagy bizalommal és alázatos lélekkel végezd el az általános gyónást. Arra azonban kérlek, ne engedd, hogy hiábavaló félelem megzavarjon. Tudod, hogy a skorpióolaj a legjobb szer a skorpió csípése ellen; éppígy a bűnnek is legnagyobb ellenszere annak beismerése, mert az minden rútságát és gonoszságát lerontja. A bánat s a gyónás ugyanis annyira üdvösséges s oly jó illatú, hogy a bűnnek rútságát kiirtja s annak rothadt szagát megszünteti. A belpoklos Simon bűnösnek mondta Magdolnát; ellenben az Üdvözítő csak az illatos kenőcsről és szeretetének nagyságáról beszélt. Ha valóban alázatosak vagyunk, akkor nemtetszéssel fordulunk el bűneinktől, mert azokkal Istent bántottuk meg és bevallásuk édes vigasztalással tölti el szívünket, tudván, hogy ezáltal Istent tiszteljük. Könnyebbségére van a betegnek, ha minden szenvedését elmondja az orvosnak. Ha lelkiatyád lábainál térdelsz, gondold azt, hogy a kálvária hegyén a megfeszített Üdvözítő lábai előtt borultál le s hogy szentséges sebeinek drágalatos vére a te lelkedre ömlik, hogy azt a bűntől megtisztítsa. Mert a bűnösöket a gyónásban Krisztus szentséges vérenek érdeme szenteli meg, mely reájuk alkalmaztatik. Tárd föl tehát lelkiatyád előtt szívedet egészen, hogy abból a bűn eltávozzék s ugyanakkor Krisztus szenvedésének érdemeiért kegyelemmel megteljék.

A legegyszerűbb őszinteséggel vádold magad és nyugtasd meg lelkiismeretedet egyszerre s egész életedre olyképen, hogy többé ne legyen okod a nyugtalankodásra. Aztán áhítattal és tanulékony lélekkel figyelj lelkiatyád oktatásaira s a bűnbánati cselekményekre, melyeket reád szab; hisz magát Istent hallod akkor, aki így szólott szolgálóhoz: aki titeket hallgat, engem hallgat. Ha már mindent megértettél, amit mondott, akkor vedd kezébe a következő nyilatkozatot, melyet még a gyónás előtt el kell olvasnod s megfontolnod s ezzel végezd bűnbánatodat. A lehető legnagyobb figyelemmel és egészen megtörődött szívvel olvasd el azt.

1.20 A lélek nyilatkozata azon szándéka megerősítésére, hogy Istennek akar szolgálni

Én, alulírott méltatlan teremtménye Istennek, Ő szent Felségének s egész mennyei karának jelenlétében a következő nyilatkozatot teszem:

Miután komolyan megfontoltam Istennek végtelen jóságát, mely engem teremtett, megőrzött, megtartott, annyi veszélyből kimentett s oly sok jótéteménnyel elhalmozott; miután megfontoltam kimondhatatlan irgalmát, mely engem bűnöst oly nagy szelídséggel tűrt, mely gyengéd és sokszoros sugallatai által a bűnös útról oly gyakran visszahívott, mely megtérésemre mindez ideig oly nagy türelemmel várt, dacára azon ellenszegülésnek, melyet hálátlanságom, hűtlenségem, a bűnbánatnak halogatása és szent malasztjainak megvetése által tanúsítottam; miután jól megfontoltam, hogy sokszor megszenteltségtenítettem lelkemet s a szent keresztségben nyert malasztot, mellyel Istennek ajánlottam és szenteltem magam azon ígéretem által melyet nevemben s helyettem mások tettek: végre észre térek! És szívvel és lélekkel az isteni igazságosság ítélőszéke elé borulva beismerem bűnösségemet; bevallom, hogy vétkeztem Isten Ő Felsége s az Úr Jézus halála ellen, kinek a keresztfán azért kellett meghalnia, mert én vétkeztem s így beismerem azt is, hogy igazság szerint megérdemlettem az örök kárhozatot.

De miután bűneimet egész szívvel elátkoztam, az irgalmasság atyjának trónjához járulva fölkiáltok: irgalmazz, ó Atyám, irgalmazz! Az Úr Jézus nevére kérek, kegyelmezz nekem s bocsásd meg bűneimet, hisz az én üdvösségemért halt ő meg a kereszten. Ő benne bizakodom egészen s megújítom a hűségi fogadalmat, melyet a keresztségben tettem. Miként akkor, most is ellene mondok az ördögnek, a világnak, a test szolgálatának; elátkozom egész életem tartamára minden cselekedetüket, pompájukat s kívánságukat és egész életemre visszavonhatatlanul arra kötelezem magam, hogy néked szolgállok, téged szeretlek, végtelen jó irgalmas Istenem! Igen, ezen szándékkal neked szentelem kegyelmes Istenem lelkemet minden képességeivel, szívemet összes hajlamaival és testemet minden érzékeivel együtt; kijelentem, hogy ezután egy tehetségemet sem fordítom szentséges akaratod ellen, hanem oly engedelmességgel állok szolgálatodra, amilyenre minden hűséges teremtményed köteles. Ha azonban lelkem ellenségének cselvetése vagy saját gyarlóságom folytán kegyelmedhez és jó föltételeimhez hűtelen lennék, kijelentem, mindent el fogok követni, hogy a Szentlélek malasztjának segélyével elestemből ismét fölkeljek.

Ez megmásíthatatlan elhatározásom és soha vissza nem vonható szándékom, melyet minden megszorítás és kivétel nélkül meg akarok tartani. Ezen nyilatkozatomat Istenem jelenlétében, dicsőült egyháza színe előtt, küzdő egyházának tanúsága mellett teszem, mely azt arra rendelt szolgálja által elfogadja. Kegyeskedjél, ó örök, végtelen jóságú mindenható Isten, Atya, Fiú és Szentlélek ezen elhatározásomat illatos áldozatként elfogadni, melyet mindazzal egyetemben, ami vagyok, neked ajánlok. S amiként malasztot adtál, hogy ez áldozatot bemutathassam, isteni jóságod juttasson nekem további malasztot, hogy kötelességemet beválthassam. Ó édes Istenem! Te vagy az én Istenem; Istene szívemnek, elmémnek és lelkemnek! Imádlak és szeretlek; amiként az egész örökkévalóságban is imádni és szeretni akarlak! Mindörökké áldott legyen az Úr Jézus!

1.21 A lelki megtisztulásról szóló tanítás befejezése.

Ezen nyilatkozat után lelkedben egész figyelemmel hallgass azon szóra, melyet irgalmasságának mennyei trónusán az Úr Jézus az angyalok és szentek hallatára ugyanazon pillanatban ejt ki, melyben a pap bűneid alól föloldoz. Ekkor teljesül az égben Jézusnak mondása; tudniillik, öröm lesz ott szívednek láttán, mely Isten szeretetében ismét megerősödött s visszatért az angyalok és szentek társaságába, kik lelkeddel a szeretet és béke szelleme által egyesülnek és Isten színe előtt a mennyei örömök dicsérő énekére kezdenek.

Ó Filótea, mily boldog s mily szerencsés szerződés ez, mellyel te magadat Istennek, Isten pedig neked adja magát s az örök élet részesévé tesz. Most már nincs egyéb tennivalód, minthogy tollat fogj s aláírd nyilatkozatodat; aztán pedig menj az oltárhoz, ott majd Jézus helybenhagyja szolgáljának föloldozását s megerősíti annak azon ígéretét, hogy a mennyországot nyered el. Mert Jézus az Oltáriszentségben mintegy önmaga által pecsételi le szívedet, mely az ő szeretetében új életre kél.

Ilyenképen lelked a tisztaságnak első fokán van, mely abban áll, hogy ment vagy a halálos büntől s az ahhoz vonzó rossz hajlandóságoktól. Mivel azonban e hajlandóságok gyakran és könnyen újra föltámadnak bennünk, részint gyarlóságunk, részint bűnös kívánságaink miatt, melyeket lehet ugyan mérsékelni s fékezni, de egészen kiirtani nem: még ezen veszély s ezen baj ellen is biztosítani akarlak oly tanácsokkal, melyeket legcélravezetőbbeknek tartok. S mivel e tanácsok a tisztaságnak második, sokkal előkelőbb fokára segíthetnek téged, mielőtt azokról szólnék, a léleknek azon tökéletes tisztaságáról kell beszélnem, amelyre téged elvezetni akarlak.

1.22 A bocsánatos bűnökre vezető hajlamokat is ki kell irtanunk

Miként a hajnali világosság növekedtével mindjobban és jobban meglátjuk arcunkon a foltokat s a tisztatlanságot, éppígy mennél nagyobb belső világosságot önt lelkiismeretünkbe a Szentlélek, annál világosabban és tisztábban látjuk bűneinket, tökéletlenségeinket s rossz hajlamainkat, melyek a szent tökéletességgel ellenkeznek. És jegyezd meg magadnak jól, hogy épen ez a világosság, mely elménket bűneink fölismerésére vezet, szívünkben is heves vágyódást kelt, hogy azokat megjavítsuk.

Ha tehát, Ó Filótea, lelkedet a halálos bűnöktől s azok hajlandóságától megtisztítottad, még mindig sok rossz hajlamra akadsz magadban, melyek bocsánatos bűnökre csábítanak. Nem mondom, hogy sok bocsánatos bűn leszen lelkeden, de mindenesetre sok lesz még benne a rossz hajlandóság, ami a bocsánatos bűnöknek gyökere. E kettő között ugyanis nagy a különbség. Mert egész más, ha valaki megszokottságból s kedvtelésből hazudik és más, ha egyszer-másszor tréfából nem mond igazat. A bocsánatos bűnököt nem kerülhetjük annyira el, hogy lelkünk hosszú időn át teljesen tiszta maradjon; hanem Isten segítségével azt igenis megtehetjük, hogy a hozzájuk való hajlandóságot magunkból kiirtsuk, amire törekednünk is kell.

Ezeket előrebecsátva, azt mondom: kötelességünk a tisztaság e második fokára törekednünk, ami abban áll, hogy önmagunkban semmiféle bűnhajlamot szándékosan ne tápláljunk. Mert bizonyára nagy hűtlenség és büntetésre méltó lanyhaság volna, ha szokásból és szándékosan ilyen Istennek nem tetsző érzületet ápolnánk lelkünkben. Mert a bocsánatos bűn, ha még oly kicsiny is, valósággal nem tetszik Istennek, bár nem oly mértékben, hogy örök büntetés járna vele; de ha nem tetszik Istennek, akkor a bocsánatos bűnhöz való szándékos ragaszkodás bizonyára nem egyéb, mint a szívnek s a léleknek olyan állandó hajlandósága, mely Isten nemtetszésére törekszik. Lehetséges-e, hogy az Istennel megbékült lélek arra törekedjék, sőt kedvét lelje abban, hogy ne tessék Istennek!?

Mindezen rendetlen hajlamok, ó Filótea, éppígy ellenkeznek a tökéletességgel, mint a halálos bűnre való hajlandóság a szeretettel; a lelket bágyadtá teszik, megvonják tőle az isteni vigasztalásokat, a szívet föltárlják a kísértések számára; s bár nem okozzák a lélek halálát, mégis veszedelmes betegségek szerzői. Azt mondja a bölcs: a döglött legyek megfosztják a balzsamot minden illatától s erejétől. Ezzel azt akarja mondani, hogyha a legyek csak rövid ideig vannak a balzsamon s csak keveset esznek belőle, azt nem rontják el egészen; de ha benne elpusztulnak, akkor azt teljesen tönkreteszik. Éppígy a jámborság se igen fér össze a bocsánatos bűnökkel, melyeket egyszer-másszor elkövetünk; ha pedig bűnös szokássá találnak válni, akkor a szent tökéletességnek teljesen vesztét okozzák.

A pókok nem ölik ugyan meg a méheket, de megrontják a mézet; s ha valamely kasba befészkelődnek, a sejteket annyira beszövik hálójukkal, hogy a méhek azokban nem dolgozhatnak. Éppígy a bocsánatos bűn nem okozza ugyan a lélek halálát, hanem megzavarja a jámborságot; és ha szokássá válik s rossz hajlandóságból követjük el, akkor a rossz szokások és készségek bizonyos neme támad lelkünkben, mely akadályul szolgál neki, hogy oly lelkes szeretettel működjék, mely az igaz jámborság tulajdona. Jelentéktelennek tetszik, ó Filótea, a csekély hazugság; szóban vagy cselekedetben a rendtől való kisebb eltérés; az esetleges érzéki vagy kíváncsi tekintet; a ruhával való tetszelgés; a táncmulatságon vagy játékon való részvétel, amelyről szívünk esetleg némi sebesüléssel távozhatik. Mindez, mondom, csekély jelentőségű, ha eléggé óvatosak vagyunk, hogy szívünket azokhoz semminemű hajlandóság vagy ragaszkodás ne kösse; amiként a méhek is iparkodnak, hogy a kasból eltávolítsák a férgeket, melyek sejtjeiket elrontják. De ha azon dolgok sokszor ismétlődnek és szívünkben azok iránt hajlandóság és készség ver gyökeret: akkor csakhamar elszokunk a jámborság édes ízétől, de

sőt magától a jámborságtól is. Tehát még egyszer kérdem, okos dolog-e, ha egy nagyratörő lélek kedvét leli abban, hogy Istennek ne tessen; okos dolog-e, ha szándékosan épen olyasmit akar, amiről tudja, hogy Istennek az nem tetszik?

1.23 Lelkünket minden haszontalan és veszedelmes hajlandóságtól meg kell tisztítanunk

A játék, a tánc, lakomák, színház s minden, mit világi mulatságnak szokás nevezni, magában véve s természeténél fogva egyáltalán nem rossz, hanem közömbös, mely egyaránt szolgálhat jóra vagy rosszra. Mindazonáltal élvezetük mindig veszéllyel jár s a ragaszkodás hozzájuk e veszélyt még öregbíti. Épen azért, ó Filótea, ezt mondom neked: bár a mérsékelt játék, a szemérmes tánc, a gazdag s az érzékiségnek nem szolgáló ruházat, a tartalomra s az előadás módjára nézve tisztességes színjáték, a jó és mértékletes lakoma még nem bűn: de az ezekhez való nagy hajlandóság és ragaszkodás a jámborságra igen hátrányos, a lélekre nagyon ártalmas s az üdvösségre igen veszélyes. Ó! hogyan is ne volna ártalmunkra, ha szívünket e sok hiú és balga hajlamra engedjük át, melyek a kegyelem behatásaira szinte érzéketlenné teszik s annyira elfoglalják hogy a szent és komoly dolgokhoz sem ereje, sem kedve nem marad.

Ez oknál fogva kellett az ószövetségben a nazireusoknak (kik Isten szolgálatára szentelték magukat) nemcsak a részegítő italoktól tartózkodniok, hanem még a szőlőtől, de sőt az éretlen szőlőtől is, nem mintha azt hitték volna, hogy ettől megrészegegne, hanem mert attól tartottak hogy az éretlen szőlő az érettné evésére ez pedig a borivásra csábíthatná őket. Azt nem mondom, hogy ilyen dolgokat soha sem szabad élveznünk; de azt igenis mondom, hogy szívünk azokhoz nem tapadhat a jámborság kára nélkül. Ha a szarvas nagyon meghízott, az erdő sűrűjébe vonul s ott az evéstől tartózkodik, mert tudja hogy a túlkövetség terhére van s vadászat alakalmával a futásban gátolja; éppígy jár az az ember, ki szívét mindazon haszontalan, fölösleges és veszélyes hajlandóságokkal megterheli. Elveszíti azon jó lelki hangulatot, melyre szüksége van, hogy a jámborság ösvényein buzgalommal és könnyedén futhasson. A gyermekek naponkint lélekszakadásig szaladgálnak, hogy pillangót fogjanak; és senki sem veszi nekik rossz néven, hiszen gyermekek. De nem nevetséges-e s egyúttal nem siralmas-e látnunk, ha okos emberek egész szenvedéllyel csüngnek ama fönnebb említett hitvány apróságokon, melyek nemcsak haszontalanok, hanem őket könnyen bűnbe s örök kárhozatba dönthetik? Éppen azért, ó Filótea, mivel üdvösséged oly drága előttem, lelkedre kötöm, hogy szívedet mindezen hajlamoktól szabadítsd meg; mert bár az ilyenmű cselekedeteknek nem mindegyike ellenkezik a jámborsággal, mégis a hozzájuk való hajlandóság és ragaszkodás mindig lelki kárral jár.

1.24 Lelkünket a természetes tökéletlenségektől is meg kell tisztítanunk

Vannak bizonyos természeti hajlandóságaink, melyek nem bűneinkből erednek; éppen azért nem halálos bűnök de még bocsánatosak sem, hanem tökéletlenségek; s ha tetté válnak, hibának mondjuk őket. Így például Szent Jeromos beszéli, hogy Szent Paula annyira hajlott a szomorkodásra, hogy gyermekeinek s férjének halálakor csaknem meghalt bánatában; ez nagy tökéletlenség volt, de nem bűn; mert akaratának ebben nem volt semmi része. Vannak könnyelmű s vannak zordon természetű emberek; némelyik hajthatatlan és barátainak kérése is alig bírja engedékenységre; a másik lobbanékony és hirtelen; a harmadiknak szíve pedig minden barátkozásra igen fogékony; szóval alig van ember, akiben ilynemű valamelyes tökéletlenség ne volna. Bár ezen hajlandóságok velünk születtek, mégis megjavíthatók s mérsékelhetők a nekik ellentétes tökéletességek megszerzése által. De sőt tőlük egészen meg is szabadulhatunk, s neked, ó Filótea, erre kell törekedned. Hisz még azt is fölfedezték, miként kell a keserű mandulafát édessé átváltoztatni; azáltal t.i., hogy a törzset tövénél megfúrják s a fanyar nedvet kifolytatják. Miért ne szabadulhatnánk meg tehát visszas hajlamainktól azáltal, hogy csak azt tartjuk meg belőlük, ami jó s ezt aztán az erények gyakorlására kitűnő segédeszközzé formáljuk.

Amiként egyetlen jó természeti tulajdonság sincs, melyet a bűnös szokás el ne ronthatna: éppúgy egyetlenegy olyan rossz tulajdonságunk sincs, melyet meg ne fékezhetnénk és az isteni malaszt segítségével, szilárd kitartással át ne változtathatnánk.

Ezek után tehát ama tanításokat és gyakorlatokat közlöm veled, melyeket szükségeseknek tartok, hogy lelked a bocsánatos bűnökhöz való hajlamoktól, a veszélyes és haszontalan dolgokhoz való ragaszkodástól és minden természetes tökéletlenségtől megszabaduljon. Ez lelkedet a halálos bűnök ellen is jobban biztosítja. Adja Isten, hogy mindezt elérhessed.

Második rész: Különböző oktatások, hogy a lélek imádság s a szentségek használata által Istenhez emelkedjék

2.1 Az ima szükségessége

1. Mivel az imádság mennyei világosságot áraszt elménkben és az isteni szeretet melengető behatásának nyitja meg akaratumat, azért is nincsen alkalmasabb eszköz, mely elménknél sötétségét jobban eloszlatná és szívünket a megromlott hajlamoktól inkább megtisztítaná, mint éppen az imádság. Mintegy a kegyelemnek vize ez, mely arra szolgál, hogy lelkünket bűneitől megtisztítsa a szenvedélyek perzselő heve által elgyötört szívünket fölüdítse s azon gyengéd gyökérszálakat, melyeket az erény azokba bocsátott, t.i. a jó vágyakat táplálja.

2. Különösen ajánlom neked a szív benső imádságát, főleg pedig azt, mely isteni Üdvözítőnk életével és szenvedésével foglalkozik. Mert annak szemlélése és megfontolása által lelked azzal egészen betelik és egész külső és belső életedet az övé szerint fogod irányítani. Ő a világ világossága: tehát ő benne, ő általa s ő érette kell megvilágosíttatnunk. Ő vágyódásunknak azon titkos fája, melyről az Énekek Énekének szent menyasszonya beszél; tehát az ő tövében kell az éltető szelíd levegőt belélegzenünk, ha szívünket a világ lehellelte némileg fáradttá tette. Ő Jákobnak igazi kútja, az élő és tiszta víznek forrása; ő hozzá kell tehát gyakorta járulnunk, hogy lelkünkről minden szennyet lemosjunk. A kis gyermekek édesanyjuk beszédét hallván, ők is megtanulnak beszélni; éppen így ha elmélkedéseinkben Üdvözítőnkkel foglalkozunk, szavait, cselekedeteit, érzelmeit, hajlandóságait megfontoljuk, az ő kegyelmével mi is megtanulunk úgy beszélni, mint ő, úgy gondolkodni, mint ő és szeretni azt, amit ő szeret. Ő szerinte kell átalakulnunk, ő Filótea; és hidd el, hogy az Atyához más ajtó nem vezet, mint Jézus Krisztus, amiként ő ezt meg is mondta. A tükörnek pusztá üvege nem veri vissza a tárgy képét, ha valami át nem látszó test, mint ólom vagy ón, nincs mögötte. Éppen így e halandó életben sohasem szemlélhetnők igazán az istenséget, ha Jézus Krisztus emberi testünket föl nem vette volna. Az ő élete, szenvedése és halála elmélkedésünknek olyan tárgyai, hogy azoknál gyenge értelmünknek megfelelőbbet, szívünknek kedvesebbet s erkölcsünk tökéletesítésére hasznosabbat nem találunk.

Isteni Üdvözítőnk égből leszálló kenyérnek mondta magát és pedig többféle okból. Ezeknek egyike a következő: amiként mindenhez eszünk kenyeret, éppígy elmélkedéseink által föl kell magunkba vennünk Jézus Krisztus szellemét, hogy belőle táplálkozzunk s minden cselekedetünket áthassa. Ez okból több író Krisztus életét és szenvedését mintegy pontokra, részletekre osztotta, hogy elmélkedéseinkre hozzáférhetőbb legyen. Ezen írók közül különösen ajánlatos Szent Bonaventura, Bellantini, Bruno, Capiglia, Granada, de Ponte.

3. E gyakorlatra naponként lehetőleg fél vagy egész órát fordíts délelőtt, sőt ha lehet, reggel, amidőn még nem vesztett el lelkednek az az ébersége és nyugodtsága, melyet az éjjeli pihenés adott neki; de hosszabb időre ne nyújtsd azt, hacsak lelkiatyád határozottan meg nem parancsolja.

4. Véleményem szerint az volna legjobb, ha ezt a gyakorlatot egészen nyugodtan valamely templomban végezhetnéd; mert az áhítat ezen óráját ott sem atyád, sem anyád, sem hitvestársad, sem más egyéb nem zavarná meg; míg otthon a házi viszonyok miatt egészen nyugodtan alig végezhetnéd el.

5. Mind a szóbeli imát, mind az elmélkedést mindig azzal kezd, hogy képzeletben Isten színe elé helyezkedjél; ezt sohase hadd el; csakhamar meggyőződöl, mekkora haszna van ennek.

6. Az olvasó igen hasznos módja az imának, ha jól tudjuk végezni. Helyesen cselekszel továbbá, ha az Úr Jézusról a Boldogságos Szűzről s a szentekről szóló litániákat elmondod, vagy egyéb imákat végzesz, melyek az egyháziilag helybenhagyott imakönyvekben találhatók. Mindennek azonban csak akkor van igaz értéke, ha mindenekfölött az elmélkedő imával foglalkozol, ha ugyan Isten neked megadja a hozzávaló kegyelmet. Ha pedig ennek elvégeztével dolgaid vagy más egyéb ok miatt nincs időd a szóbeli imára, ez ne nyugtalanítson téged. Ez esetben elegendő, ha az elmélkedés előtt vagy után az Úr imáját, az anyagi üdvözlést s a hiszekegyet elmondod.

7. Ha a szóbeli imádság közben szíved a belső elmélkedő imához vonzódik, akkor kövesd e vonzalmat nyugodtan, az ne zavarjon, hogy minden szokásos szóbeli imádat nem végeztél el. Mert az elmélkedés s a szív imája kedvesebb Isten előtt s magunkra nézve is üdvösségesebb, mint az ajkaknak imádsága. Természetes, hogy az egyházi zsoltosma nem esik ezen szempont alá; azt tartozik elvégezni mindenki, akinek az kötelessége.

8. Mindent el kell távolítanunk, ami meggátolhatna ezen szent gyakorlatnak reggelenként való végzésében. De ha sok ügyed, bajod, vagy egyéb érvényes ok nem engedi ezt, végezd reggel vagy délelőtt végezd el délután s pedig az ebédnél lehetőleg távol eső órában, nehogy akár álmoság fogjon el, akár egészségednek ártson. S ha végül azt látod, hogy egész nap nem lesz időd az elmélkedésre, akkor e veszteséget pótolod következő módon: Szívedet s lelket gyakorlati fohászkodással, az úgynevezett imasóhajokban emeld föl Istenhez; vagy olvass valami jámbor könyvet, avagy végezz valamely bűnbánati cselekedetet s erősen tedd föl magadban, hogy az elmélkedést másnap minden bizonnal elvégezed.

2.2 A jó elmélkedés módszere, s pedig Isten jelenlétének gondolata, mely az előkészület első cselekedete

De talán, Filótea, nem is értesz az elmélkedéshez, mert a mai világban, sajnos, ehhez igen kevesen értenek. Oktatásomat tehát e tekintetben rövid szabályokba foglalom; reménylem, hogy jó könyvek s a gyakorlatok erre még alaposabban megtanítanak.

Az első szabály az előkészületre vonatkozik s ez a következő három pontból áll: Isten színe elé helyezkedünk; segítő és megvilágosító malasztját kérjük; s azon igazságot, amelyről elmélkedni akarunk, képzeletünk elé állítjuk. Az első pontra vonatkozólag három eszközt jelölök meg, mellyel még ifjú buzgalmatat élénkítheted.

Az első az, hogy élénken gondolunk Istennek végtelenségére, aki mindenben s mindenütt teljesen és lényegileg jelen vagy; úgyhogy miként a madarak, bárhol legyenek is, mindig a levegőben vannak, éppúgy mi is, bárhol legyünk s bárhova menjünk, mindenütt s mindig Isten jelenlétében vagyunk. Ezt az igazságot mindenki ismeri; de nem mindenki tartja elegendőleg szem előtt. Ha a vakok tudják, hogy fejedelem előtt állnak, tiszteletteljes viselkedést tanúsítanak, habár azt nem is látják; de éppen mivel nem látják, könnyen meg is feledkeznek annak jelenlétéről. S ha erről megfeledkeztek, az iránta tartozó köteles tiszteletet is könnyen elfeledik. Ó Filótea, mi sem látjuk a nálunk jelenlevő Istent; s bár a hit s az elme tanúskodnak az ő jelenlétéről, mégis csakhamar megfeledkezünk róla s úgy viselkedünk, mintha távol volna tőlünk. Mert bár tudjuk, hogy mindenütt jelen van, mégis az a körülmény, hogy jelenlétére nem figyelünk, ugyanazt eredményezi, mintha róla nem is tudnánk semmit. Éppen azért lelkünk az elmélkedéshez mindenkor azzal készüljön, hogy alaposan foglalkozzék Isten jelenlétének gondolatával. Erősen megragadta Dávid lelkét e gondolat, midőn így szólt: „Ha fölmegek az égbe, te ott vagy; ha leszálok a pokolba, jelen vagy”. (Zsolt 138,8) Tehát Jákob szavait vegyük ajkunkra, ki a titokteljes létra láttán így kiáltott fel: Ó mely rettenetes ez a hely! Valóban az Úr van itt s én nem is tudtam! Azt akarta mondani, hogy erre nem is gondolt; mert különben elég jól tudta, hogy Isten mindenütt jelen van. Ha tehát, ó Filótea, az imádsághoz fogsz, egész szívvel s lélekkel mondd önmagadnak: Isten valóban jelen van itt!

A második módja annak, hogy Isten jelenlétébe helyezkedjünk, a következő. Gondold el, hogy nemcsak jelen van ott, ahol te vagy, hanem benned van, lelkedet betölti, eleveníti, élteti és isteni jelenlétével fönttartja. Amiként ugyanis a lélek egész testünkben jelen van ugyan, de mégis különösen a szívben lakozik; éppígy a mindenütt jelenlevő Isten különösen lelkünkben van jelen, amelyről valósággal elmondhatjuk, hogy Isten az ő éltető lelke. Ezért nevezte Dávid Istent az ő szíve Istenének, s ugyanazt mondja Szent Pál e szókkal: Istenben élünk, mozgunk és vagyunk. Ez a gondolat a te szívedet is nagy tisztelettel fogja eltölteni Isten iránt, ki hozzá oly közel van.

A harmadik eszköz, mely nagy hasznodra lesz, ez: Istennek egyszülött Fia ki érettünk emberré lett, az égből szemmel kísér minden embert, főleg pedig a keresztenyeket, kik az ő gyermekei; s ezek között különösen azokat, kik imádkoznak, vajon jól vagy rosszul végzik-e azt? Amit az imént mondtam, az nem pusztá képzelődés, hanem tiszta igazság. Mert ha mi nem is látjuk őt, amiként vértanúsága alkalmával látta Szent István, azért az ő szemei mégis rajtunk függenek s ugyanolyan szókat intézhetünk hozzá, aminőkkel az Énekek Énekének vőlegénye menyasszonyát szólította meg: „Ő van itt; ő maga van itt; elrejtőzött előlem s én nem láthatom őt; de ő lát és megfigyel engem!”

A negyedik mód az, hogy elképzeljük miszerint Jézus velünk ugyanegy helyen van s mintha őt látnók, amiképpen barátainkat szoktuk képzelni s róluk ilyenformán szólunk: úgy tetszik, mintha látnám őt, hogy ezt s amazt teszi, úgy rémlik, mintha hallanám őt stb. Azonban, Filótea, ha a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt állsz, akkor Jézus jelenléte a templomban nem pusztá képzelet, hanem valóság; mert a kenyérnek külső színe csak fátyol, mely őt

szemeink elől elrejtí. Ő valóban lát s valóban megfigyel bennünket, bár valódi alakjában mi nem is látjuk őt.

Tehát e négy eszköz valamelyikét válaszd, hogy a jelenlevő Isten színe elé helyezkedjél. Ez eljárásod azonban mindig rövid és egyszerű legyen.

2.3 Az előkészület második pontja, hogy Istent segítségül hívjuk

E segítségülhívás következőképpen történik: lelked Isten jelenlétének tudatában mélységes tisztelettel teljék el s e jelenlétre magát méltatlannak tartsa. De mivel Isten ezt így akarja, kérd malasztját, hogy ezen elmélkedésed az ő dicsőségére szolgáljon. És ezt néhány rövid, de forró szóval teheted, aminők pl. a királyi Próféta szavai: ne vess el Uram színed elől és szent lelkedet ne vedd el tőlem. Árasszon világosságot a te színed az én lelkemre, mely a te szolgálatodra szentelte magát és megcsodálom a te műveidet. Add, hogy megismerjem törvényedet és egész szívvel megtartsam azt! Nagyon hasznos, ha segítségül hívjuk őrzőangyalunkat s azon szenteket, kik közelebbi viszonyban vannak azon igazsággal, amelyről elmélkedünk.

Így pl. ha Urunk szenvedésével foglalkozunk, hívjuk segítségül a Boldogságos Szüzet, Szent Jánost, Szent Mária Magdolnát, kérve őket, hogy lelkünkben ugyanazon érzelmeket keltsék föl, melyeket ama nagy titok láttán ők éreztek; vagy ha saját halálunkról elmélkedünk, kérjük őrzőangyalunk segedelmét, ki utolsó órákon bizonyára velünk lesz. S ezen szabályhoz minden titoknál s az elmélkedés minden tárgyánál alkalmazkodjál.

2.4 Az előkészület harmadik pontja, hogy az elmélkedés tárgyát képzeletben lelkünk elé állítsuk

Az előkészületnek van még egy harmadik pontja is, mely azonban nem jár minden elmélkedéssel s ez a helynek elképzelése. Ez abban áll, hogy a titkot vagy az eseményt, amelyről elmélkedünk, olyképen képzeljük el, mintha az szemünk láttára történne meg. Pl. ha Jézus kereszthaláláról akarsz elmélkedni, akkor a helynek, a személyeknek, cselekedeteknek, az ott megesett szóknak minden körülményeit úgy idézd képzeletedben lelki szemeid elé, mint azt az evangélisták megírták. S ugyanez áll minden egyéb érzékeink alá eső tárgyról, minő a halál, a pokol és mások. Ez eljárás azonban nem alkalmazható olyan elmélkedéseknél, melyeknek tárgya semmiképpen sem esik érzékeink alá; aminők pl. Istennek nagysága, az erénynek kiválósága, teremtesünk célja. Ezen tárgyaknál is lehetne ugyan némi összehasonlítással vagy példabeszéddel az elmélkedésen könnyíteni; azonban én csak egyszerű dolgokkal akarok foglalkoztatni s nem akarom, hogy lelket a képek keresése kifárasztja. A képzelő tehetség illetően lekötése által lelkünket az elmélkedés tárgyára szorítjuk, nehogy a szórakozás más felé terelje s más tárgyakkal foglalkozzék. Amiként a madarat is kalitkába zárjuk vagy a vadászsólymot láncra kötjük, hogy a vadász kezén maradjon ülve.

Némelyek azt mondják, hogy midőn a titkokat elképzelni akarjuk, jobb és célszerűbb egyszerű hívő gondolattal azokat fogadni vagy egy szellemi pillantást rájuk vetni olyképen, mintha lelkünkben történne meg; ez azonban a kezdőre nézve igen nehéz dolog. Amiért is azt tanácsolom neked Filótea, hogy ameddig Isten a nagyobb tökéletességhez el nem segít, állj meg alázatos szívvel a hegy tövében, ahova téged elkalauzollak.

2.5 Az elmélkedéseknek második része a megfontolás

A képzelőtehetség fönebb vázolt működéséhez az értelem működése csatlakozik, aminek elmélkedés a neve s abban áll, hogy bizonyos megfontolásokra törekszünk melyek akaratunkat Istenhez emelik s bennünk a szent és isteni dolog szeretetét keltik föl. S ez különbözteti meg egyúttal az elmélkedést a tanulástól. A tanulásnak célja a tudomány; az elmélkedés célja Isten szeretete s az erény gyakorlása. Ha tehát lelkedet immár az elmélkedés tárgyára egészen reá vezetted, akkor fordítsd elmédet azon megfontolásokra, melyek amannak mintegy tartalmát és kibővítését teszik; s ha lelkednek valamelyik ilyen megfontolás jól esik s belőle világosságot és hasznot merít, akkor maradj meg e mellett; miként a méh, amely mindaddig nem hagyja el a virágot, ameddig rajta mézet talál. De ha a megfontolás lelkedet fárasztja és szíved hozzá nem vonzódik, akkor némi újabb kísérlet után más megfontolásra térj át, amiben azonban nem szabad a kíváncsiságnak és a sietségnek engedned.

2.6 A jámbor érzelmek s föltevések teszik ki az elmélkedés harmadik részét

A léleknek amaz élénk figyelése, mellyel az elmélkedést végzi, akaratunkban sok jó és szent indulatot ébreszt föl; aminők: Isten s a felebarát szeretete; a vágyódás a mennyi dicsőség után; a lelkek üdvéért való buzgólkodás; Jézus életének követése, a részvét, csodálkozás és öröm érzelmei, az ítélet s a pokol félelme; bűneink fölött való szégyenkezés: a bűn meggyűlölése, a bizalom Isten irgalmában s egyéb ily jó indulatok, melyeket a lélek gyakoroljon s bennük mintegy olvadjon el.

Mindazonáltal Filótea, ezen általános jellegű jóindulatokkal ne foglalkozzál annyira, hogy miattuk elmellőzd azon részleges elhatározásokat és föltevéseket, melyeknek a jövőben erkölcsi életedet kell irányítaniok. Így pl. Urunknak első szava a keresztfán benned azon vágyódást kelti föl, hogy te is megbocsáss ellenségeidnek és szeresd őket. Ez azonban nem elegendő; elhatározásodat, jó föltevésedet a következő alakba kell öntened: Íme! a jövőben nem bosszankodom némely embernek illetén beszédje fölött; sem ezen vagy azon megszóláson, mellyel valaki illetett, inkább úgy viselkedem, hogy az egyiket megengeszteljem, a másiknak pedig a szívét megnyerjem. Ez az igazi gyógyszer Filótea, hogy hibáidból gyorsan kigyógyulj; általános szándékokkal soha vagy igen későn érsz a célhoz.

2.7 Az elmélkedés befejezése

Az elmélkedést három cselekedettel végezzük be s mind a hármat nagy alázattal kell végrehajtanunk. Mindenekelőtt hálát adunk Istennek, hogy megismertette velünk irgalmát vagy valamely tökéletességét; továbbá, hogy kegyelme szent érzelmeket és elhatározásokat érlelt meg bennünk.

Azután az isteni felségnek följajánljuk saját jóságát és irgalmát, egyszülött Fiának szentséges vérét, halálát s erényeit a mi érzelmeinkkel és jó elhatározásainkkal egyetemben.

Végül alázatos imával kérjük Istennek malasztját, hogy részünk legyen szent Fiának érdemeiben s eredményeiben, hogy jó feltételeinket híven megtartsuk, jól tudván miszerint mindez az ő áldásától függ. Egyúttal imádkozzál az Anyaszentegyházért lelkipásztoraidéért, rokonaidért, barátaidért s másokért, segítségül híván a Boldogságos Szűz Máriát, az angyalokat és szenteket; aztán az Úr imájával s az angyali üdvözléssel végezd be ájtatosságodat.

Amit az elmélkedésből gyűjtött szellemi virágcsokorról mondtam, azt te már tudod. Akik hajnalban valamely szép kertben sétáltak, nem távoznak onnan szívesen, ha pár virágszálat nem vihetnek magukkal, amelynek illatát aztán egész nap élvezik. Éppígy kell neked is elmélkedéseidből némi gyümölcsöt szedned. A sok közül válassz ki két-három gondolatot, amelyek elmédet és szívedet különösen megragadták, ezeket aztán napközben többször forgasd meg elmédben, hogy jó föltételeidben megerősödjél. S ezt még az elmélkedés helyén tedd meg, föl s alá járkálva vagy egyéb módon, de mindig nyugalommal és figyelemmel.

2.8 Az elmélkedésre vonatkozó fontos észrevételek

Jó föltételeidre a nap folyamán Filótea szívvel és lélekkel erősen ügyelj, hogy azok végrehajtásáról meg ne feledkezzél. Mert ez az elmélkedésnek gyümölcse; ami ha nem történik meg, az elmélkedés nemcsak nem jár haszonnal, de még ártalmas is. Annyi bizonyos, hogy az erények fölött való gyakori elmélkedés, azoknak gyakorlása nélkül, a lélekben és szívben fölfuvalkodottságot szül és észrevétlenül azon hiedelmet kelti bennünk, mintha csakugyan azok volnának, amik lenni szeretnénk. És bizonyára azok is lennénk, ha föltételeinknek alapja s ereje volna; de mivel ez nincsen meg bennük, eredménytelenek maradnak; s mert eredménytelenek, éppen azért mindig veszedelmesek is. Amiért is mindenképen rajta kell lennünk, hogy föltételeinket megtartsuk; föl kell keresnünk az erre szolgáló alkalmakat, nagyokat, kicsinyeket egyaránt Pl. ha föltettem magamban, hogy azon személyeket, kik engem megsértenek, szelídséggel megengesztelem, akkor keresnem kell a velük való találkozást hogy tisztességteljesen és barátsággal üdvözölhessem őket; s ha nem sikerül velük találkoznom, akkor legalább kedvezően nyilatkozom róluk s értük imádkozom.

Mindjárt az elmélkedés után azonban tartsd magad szemmel nehogy valamely ok miatt erősebben fölindulj; mert a kedélynek ilyen hullámozása megfosztana azon mennyei balzsamtól, melyet az elmélkedésben gyűjtöttél. Ezzel azt akarom mondani, hogy amennyiben lehetséges, az elmélkedés után is tölts némi időt csendes hallgatagságban s foglalkozzál jó föltételeid ismételtesével és csak lassan térjen át lelked a napi foglalkozásra. Ha valaki finom porcelánedényben drága folyadékot kapott s azt hazaviszi, az óvatos lépéssel jár, nem tekint se jobbra, se balra, hanem csak előre, nehogy félrelépjen és megbotolják; sőt gyakran meg is áll s megnézi, nem tartja-e rosszul az edényt. Az elmélkedés végeztével neked is éppen így kell cselekedned. Ne hadd megzavarni magad s ne szórakozzál el, hanem egyszerű s nyugodt megfontolással ügyelj az útra, melyen haladni kell. Ha valaki fölkeres, akivel beszélned kell, ez oly kényszerűség, mely elől nem térhetsz ki; de jól vigyázz szívedre, hogy kárát ne lássa azon drága kincsnek, mellyel a Szentlélek megtöltötte.

Azt is meg kell szoknod, hogy az elmélkedésről bármilyen hivatásos foglalkozásodra könnyen térj át, bár, úgy tetszik, hogy az jó föltételeiddel nem is függ össze. Így az elmélkedés bevégeztével az ügyvéd, a bíró hivatalába a kereskedő üzletébe, a háziasszony házi ügyeinek körébe oly könnyedén s oly nyugodtan lépj, hogy lelke semmiképpen se zavarodjék meg; mivel ugyanis mind az egyik, mind a másik foglalkozás Isten akarata, egyikről a másikra egyenlő odaadással és Isten akaratában való megnyugvással kell áttérnünk.

Néha megesik, hogy lelkedben azonnal az előkészület után szelíd indulat támad, mely azt hirtelen – Istenhez viszi közel. Ez esetben Filótea, tartsd magad utasításaimhoz. Mert bár előbb kell foglalkoztatnunk értelmünket, mint akaratunkat, de ha a Szentlélek sugallataival akaratodat megilleti s benne azon szent elhatározásokat kelti, melyekre elmélkedés közben gondolkodás útján kellene eljutnod, akkor ne keresd tovább is elmédben azt, ami már megvan akaratodban. Végül általános szabály, hogy a jámbor érzelmeket, akár a megfontolás előtt keletkezzenek azok, akár az után, ne nyomjuk el s ne verjük őket béklyóba, hanem tárjuk föl minden kor szívünket előttük.

Ugyanezt a szabályt kell követned a többi jámbor cselekedetben is, mely az elmélkedéshez tartozik: a hálaadásban, magadnak följajlásában, a könyörgésben; azonban az elmélkedés végén mindegyik számára hagyd meg az őt megillető helyet. A jó föltételeknek, melyek az érzelmekből csörgedeznek, természetesen az érzelmek után kell következniök, amiért is az elmélkedés végén kell azokat magunkban fölkeltenünk. Mert ha ezeket az érzelmektől nem választanók el, éppen mivel a föltételek a napi élet részletes viszonyaira vonatkoznak, könnyen az elszórakozás veszélyének tennők ki magunkat.

Végül igen hasznos, ha az akarat ezen gyakorlásánál némi társalgásba bocsátkozunk, megszólítván az isteni Üdvözítőt, az angyalokat, a szenteket, főleg pedig azokat, akik az elmélkedés tárgyával közelebbi viszonyban vannak; de önmagunkat is megszólíthatjuk, szívünket, a bűnösöket, de sőt az értelmetlen teremtményeket is; amiként ezt Dávid megtette a zsoltárokból és más szentek elmélkedéseikben s imáikban.

2.9 A lelki szárazság elmélkedés közben

Ha nem esik jól az elmélkedés és lelked nem talál vigaszt benne, kérve-kérlek ó Filótea, ne zavarodjál meg, hanem meríts a következő oktatásokból tanulságot. Végezz néhány olyan szóbeli imát el, amelyet legjobban szeretsz; panaszkodjál gyengéden az Úr Jézusnak s kérd az ő segedelmét; csókold meg tiszteletteljesen képét; ismerd be méltatlanságodat s mondd Jákobbal: történjék bármi, de, Uram, addig el nem eresztelek, míg meg nem áldasz engem! Vagy alkalmazd magadra a kananei asszonynak szavait: Igen, Uram, én ebecske vagyok, de ezek is azon kenyérhulladékkal táplálkoznak, mely gazdájuk asztaláról leesik. (Mt 15,26-27)

Végy elő valamely könyvet s olvasd mindaddig áhítattal, míg nagyobb figyelemre s jobb lelki hangulatra tettél szert; törekedjél szívedet az áhítatnak valamely külső jelével buzgalomra indítani; borulj le a földre, tedd keresztbe karjaidat kebleden, vedd kézbe a feszületet, föltéve természetesen, hogy e cselekedetekenél nincsen jelen senki. Ha a lelki szárazság tovább is tart, ne nyugtalankodjál miatta; hanem légy rajta, hogy Isten jelenlétének gondolatát megőrizzed. Jól tudod, hogy nagyon sok az olyan udvari ember, ki az év folyamán százszor megjelenik az udvarban anélkül, hogy a fejedelemmel beszélne; de megjelenik, hogy a fejedelem lássa, hogy bemutassa hódolatát, vagy amint mondani szokás, hogy annak udvaroljon. Nekünk is éppen így kell hozzáfognunk az elmélkedéshez, t.i. azon szándékkal, hogy eljárjunk kötelességünkben és hűségünket Isten iránt tanúsítsuk s kinyilvánítsuk. Ha tetszik az isteni fölségnek, hogy sugallatai által velünk szóba álljon, ez reánk nézve bizonyára nagy tisztesség és boldogító élvezet leszen; de ha nem adja meg nekünk ezt a kegyelmet és nem szólít meg, mintha meg sem látna bennünket vagy mintha ott sem volnánk: nem szabad visszavonulnunk vagy eltávoznunk, hanem önmegadással, mélységes és szelíd tisztelettel és szelíd nyugalommal ki kell tartanunk. Béketűrésünk s állhatatosságunk előbb-utóbb kegyelemre talál az ő színe előtt.

S ha ismét megjelenünk előtte, kegyesen fogad majd bennünket, elmélkedéseinkben kedvesen társalog majd velünk és vigasztalásai által Szent lelkének minden édességében részesít majd minket. De ha még ezt sem adná meg nekünk, akkor is elégedjünk meg azon kitüntetéssel, hogy imádandó szent színe előtt megjelenhettünk.

2.10 A reggeli imádság

A belső és a szóbeli imádságon kívül az imának. még sokféle ideje és módja van; ezek között legelső a reggeli ima, mely mintegy általános előkészületül szolgál egész napi viselkedésünkhöz. Ezt pedig a következő módon kell elvégeznünk.

1. Mély alázattal s imádással adj hálát Istennek, hogy az éjen át megtartott s ha lelkiismerettedet az esteli vizsgálás után némi bűn terheli, kérd, bocsássa meg ezt neked.

2. Fontold meg, hogy a mai napot az örök üdvösség munkálására kaptad; tedd föl magadban erősen, hogy valóban e célra fordítod azt.

3. Vedd előre számba, mi dolgod lesz a mai napon; kínálkozik-e alkalom Isten dicsőítésére; a harag, hiúság, vagy egyéb szenvedély milyen kísértést támaszthat lelkedben. E körütekintés után erős elhatározást ébressz magadban, hogy minden eszközt megragadsz, mely Isten szolgálatában s a nagyobb tökéletesség elérésében segítségére lehet; sőt lelkednek minden erejét feszítsd meg, hogy mindent elkerülsz mindennel szembeszállsz s mindent legyőzesz, ami elhatározásodnak gátul szolgálhatna. Azonban az egyszerű elhatározás nem ér célt; hanem azt biztosítanod kell azzal, hogy minden eszközt készen tartasz, amely annak megvalósításához szükséges. De ha előre látom, hogy hirtelen haragú egyénnel lesz dolgom, nemcsak nagy óvatosan kerülök el mindent, ami sérthetné, hanem hogy személyes lobbanékonyságát megelőzzem, a legszelídebb s legudvariasabb módon szólítom meg vagy valakit magammal viszek, hogy az illetőt nagyobb önuralomra bírjam. Ha előre látom, hogy betegeket kell meglátogatnom, akkor a legmegfelelőbb időt, körülményeket s a legjobb módszert választom, hogy őket vigasztalhassam és segélyükre lehessek.

4. Ismerd be alázattal Isten előtt, hogy a magad erejéből sem a jót megtenni, sem a rosszat elkerülni nem vagy képes. S mintha kézben tartanád szívedet, ajánld föl azt összes jószándékaiddal együtt az isteni fölségnek azon kéréssel, vegyen oltalmába s erősítsen meg szolgálatában. Mondjad: Ó, Uram, Istenem, tekints le e szegény, gyarló szívre, melybe a te jóságod ma annyi jószándékot öntött belé; azonban oly gyenge és állhatatlan, hogy jóra irányuló törekvése nem valósul meg, ha a te áldásod arra nem képesíti. Ezt kérem tehát tőled, ó irgalomnak atyja, egyszülött Fiadnak érdemeiért, akinek a mai napot s egész életemet szenteltem. Fohászkodjál még a Boldogságos Szűzhöz, őrzőangyalodhoz s a szentekhez, hogy hathatós pártfogásukkal gyámolítsanak. E reggeli imának, melyet lehetőleg még szobádban végezz el, élénknek és buzgónak kell lennie, hogy Istennek áldása, amelyért könyörögsz, az egész napra kiáradjon. Nagyon kérlek, Filótea, ezt az imát el ne hagyd soha.

2.11 Az esti imádság s a lelkiismeret megvizsgálása

Amiként reggel lelkedet mennyei eledellel tápláltad, éppígy az estebéd előtt is kell e szellemi eledelt élvezned. Tehát az esti étkezés előtt szánj reá némi kis időt, borulj le a feszület előtt, szedd össze elmédet és gyullaszd föl szívedben a reggeli elmélkedés tüzeit és megalázkodva s Isten szeretete után áhítozva merüljön lelked szerelmes Üdvözítőd sebeibe. Vagy fuss végig szívbeli megindultsággal és röviden mind azon, ami reggeli elmélkedésedben leginkább meghatott; ha ugyan valamely új tárgy felett elmélkedni nem volna módodban.

Ami a lelkiismeret megvizsgálását illeti, melyet a lefekvés előtt kell végezned annak módját mindenki ismeri.

1. Köszönjük meg Istennek, hogy e napon át megőrzött bennünket.

2. Meg kell vizsgálnunk egész napi viselkedésünket, sorba véve minden cselekedetünket s ezek körülményeit.

3. Ha azt látjuk, hogy valami jót míveltünk, köszönjük meg Istennek; ha pedig vétkeztünk gondolattal, szóval vagy cselekedettel, kérjük Istent, bocsássa meg vétkünket s ébresszük föl magunkban a bánatot, mely nemcsak a bűnök fölött érzett fájdalmat foglalja magában, hanem azt a szándékot is, hogy megjavuljunk s mihelyt alkalom kínálkozik, meggyónunk.

4. Erre ajánld magadat, testedet, lelkedet, az egyházat, rokonaidat, barátaidat Isten oltalmába; fohászkodjál a Boldogságos Szűzhöz, a szentekhez s őrzőangyalodhoz, hogy vegyenek oltalmukba; aztán Isten áldásával térj nyugalomra, mert ezt a szükségletet is Isten rendelte.

Az esti ájtatosságot éppúgy nem szabad elmulasztanunk, mint a reggelit; mert amiként a reggeli ájtatossággal a mennyei világosság felé tekintünk, éppúgy az estelivel a pokol sötétsége előtt hunyunk szemet.

2.12 A lelki magány

Abban, amit most mondani fogok, légy nagyon tanulékony, Filótea s jól fogadd meg tanácsaimat, mert nézetem szerint lelki életednek haladása főleg ettől függ. A nap folytán sokszor gondolj Isten jelenlétére, azon utasítások szerint, melyeket fonnebb adtam; fontold meg, mit cselekszik Isten s mit művelsz te s majd belátod hogy kimondhatatlan szeretettel függnek rajtad az ő szemei. Ó, én Uram Istenem miért nem függ terajta az én szemem is, hogy veled foglalkozzam, amiként a tied énrajtam van s kegyesen tekint reám. Miért is gondolsz oly sokat reám, én Istenem s én miért gondolok oly ritkán és kevésszer tereád? Ó merre tévelyegsz, én lelkem? Isten a te igazi lakóhelyed s te mégis merre jársz? A madaraknak fészük van s mikor a szükség kívánja, azokba húzódnak meg; a szarvasok az erdő sűrűjébe rejtőznek a vadász fegyvere s a nap sugarai elől; éppígy a mi lelkünk is keressen magának ilyen menedékhelyet akár a kálvárián, akár Jézus sebeiben vagy másutt az ő közvetlen közelében, hogy időnkint oda visszavonulva, kipihenje a külső foglalkozások zaját s a gonoszlélek támadásai ellen oltalmat leljen. Igen nagyon boldog az a lélek, mely az isteni Üdvözítőhöz így szólhat: Te vagy oltalmam ellenségeim ellen; szárnyaid árnyékának hűvössége felüdít engem és biztosít a napnak veszélyei ellen!

Rajta légy tehát, Filótea, hogy amíg külső dolgokkal foglalkozol s az emberekkel érintkezel, szíved a magányba gyakran visszavonuljon, ahol kizárólagosan a jelenlévő Istennel vagy együtt. Az ilyen elvonulást a lelki magányba mi sem akadályozhatja meg; mert minden, ami körülötted van, kívüled van, nem pedig szívedben. Dávid ezernyi fontos dolgai közben is gyakorolta magát ebben, amiről a zsoltárok számtalanszor tanúskodnak. Többek között így kiált föl: Ó Uram, én mindig nálad vagyok! Mindig szemeim előtt vagy, én Uram! Hozzád emelem szemeimet, én Istenem, ki a mennyben lakozol! Szemeim az Úron függnék mindig!

Valóban, rendszerint nem annyira komolyak beszélgetéseink és dolgunk sem feszíti meg annyira erőnket, hogy figyelmünk azoktól némileg el ne fordulhatna s lelkünk az annyira becses és drága magányba vissza ne vonulhatna.

Midőn Sziénai Szent Katalinnak szülői nem juttattak időt az imádságra s az elmélkedésre, akkor az Úr arra a jó gondolatra vitte reá, hogy szívében készítsen oly imahelyet, amelybe lelkileg elvonulhasson a sok dolog és fáradalom közepette, amellyel szülői elhalmozták. És ő követte e sugallatot, miáltal aztán könnyen elviselte azt a sok kellemetlenséget, mellyel a világ illette; mert amiként mondani szokta, ama kis kamarába zárkózott s ott mennyei vőlegényével vigasztalódott. Sziénai Szent Katalin ezt rendszeren gyakorolta s másokat is buzdított példájának követésére.

Vonulj tehát te is egyszer-másszor szíved magányába vissza s itt mindenkitől függetlenül beszéld meg Istennel üdvösségednek s lelki haladásodnak ügyeit, amiként a barát jó barátjával szokott szívélyesen érintkezni. Fordulj hozzá e szókkal: Virrasztottam s a sivatag pelikánjához hasonlítottam; olyanná lettem, mint az éjjeli madár a romok között s mint a magányos veréb a háztetőn! E szó, betű szerint véve, megértetik velünk, hogy ez a nagy király, ki szívét hozzászoktatta a magányossághoz, napjában több órát töltött el a lelki dolgok felett való elmélkedéssel; ha pedig titkos értelmük szerint vesszük őket, a lelki magálynak három kedves nemére oktatnak bennünket, amelyek útján szerelmes Jézusunkhoz könnyen visszavonulhatunk. A romok között rejtőző éjjeli madár példázata isteni Üdvözítőnk alázatos állapotára mutat, ki az istállóban szalmán pihen, ismeretlenül s rejtve a világ előtt, melynek bűneit siratja. A pelikán képe a kálváriára utal. Miként ama madár vérével táplálja kicsinyeit, éppígy az Úr Jézus is szent vérének hullásával kelti új életre övéit. A harmadik példa Urunk dicsőséges mennybe meneteléhez vezet bennünket, amidőn a sok megalázás és megvetés után, mellyel a világ illette, csodálatos módon ment föl mennyekbe. A világi dolgok zajának közepette e hármas példázat valamelyikének nyomán vonuljunk vissza Jézushoz.

Midőn a boldog Elzeár, a provánszi Árián-nak grófja, egykor sokáig volt távol házától, felesége, a jámbor és szűzies Delfina, külön küldött ember által tudakolta meg hogylétét. Mire Elzeár ezt izente feleségének: „Nincs semmi bajom, drága feleségem; ha látni kívánsz, az Úr Jézus szentséges oldalának sebében keress engem; mert ott lakom én s ott megtalálsz engem. Ha másutt keressz, hiába jársz utánam”. Íme! Ilyen az igazán keresztényileg gondolkodó lovag!

2.13 A fohászkodás, az imasóhajlás és a jó gondolatok

Istenhez azért vonulunk vissza, mert hozzá vágyódunk, s azért sóhajtozunk utána, hogy hozzá visszavonuljunk. Így függnek össze a lelki magány s az Isten után való vágyakozás: és mindkettő a jó gondolatok forrásából csörgedezik.

Tehát sokszor irányítsd elmédet és szívedet Istenre, ó Filótea, lelkednek élénk s rövid szárnyalásai által. Csodáld meg tökéletességeinek végtelen magasztosságát, kérjed hatalmas segedelmét; imádd isteni fölségét; napjában ezerszer ajánld föl neki lelkedet; magasztald végtelen jóságát; lélekben borulj Jézus lábaihoz, kérj tőle tanácsot mindenben, ami üdvösségedet illeti; ízleld meg szeretetének édességét fogd meg kezét, miként a gyenge gyermek atyja kezét fogja, s kérd, legyen a te vezetőd; drága virágcsokorként szorítsd a szent keresztet kebledhez; zászló gyanánt ültessd azt szívedbe, amely alatt ellenségeid ellen harcolni fogsz; egyszerre szívedet éleszd, gyullaszd minden módon, hogy gyengéd és lángoló szeretet támadjon benne isteni Üdvözítőd iránt.

Így keletkeznek a fohászkodások, az imasóhajások, melyeket Szent Ágoston a jámbor Probának annyira szívére kötött; s e bizalmas érintkezés Istennel azt eredményezi, hogy az isteni tökéletességek képe és hasonlatossága lassanként rányomódik lelkünkre. Ez a gyakorlat nem nehéz s össze is fér napi foglalkozásainkkal; mert csak pillanatnyi figyelem kívántatik meg hozzá. És lelki tevékenységünket dolgainktól nemcsak el nem vonja, nemcsak nem csökkenti, hanem azt inkább serényebbé és kellemesebbé teszi. Nem jár idővesztéssel, ha a vándor egy csepp borral üdíti ajkait s erősíti szívét; sőt inkább új erőre kap; mert csak azért áll meg, hogy aztán annál gyorsabban haladjon s nagyobb utat tegyen meg.

Több író számos ily imasóhaját jegyzett össze, s valamennyi bizonyára igen hasznos; mégis azt tanácslom, ne ragaszkodjál hozzájuk. Azt beszélje szíved, azt mondja ajkad amit a szeretet sugall beléd; s a találékony szeretet annyit sugall beléd, amennyit csak akarsz. Igaz ugyan, hogy némely szó különösen megragadja a lelket; ilyenek a zsoltárok szavai, melyek tele vannak szent hévvel; vagy Jézus nevének segítségül hívása, ami igen sokféle módon történhetik, vagy az isteni szeretetnek ama lángoló nyilvánulásai, melyek az Énekek Énekében fakadnak. De sőt az egyházi énekek is szolgálhatnak e célra, ha komoly figyelemmel énekeljük őket.

Végig magadnak ebben példát azoktól, kik egymás iránt csupán természetes, emberi szeretettel viseltetnek. E szeretet egész lényüket elfogja, értelmüket, emlékezőtehetségüket, szívüket, szájukat! Szüntelenül egymásra gondolnak, egymással foglalkoznak, egymást magasztalják, kérlelik, egymással beszélgetnek, egymásnak levelet írnak, de sőt még az útkokba eső fák kérgébe is belevágják egymás nevét. Így járnak azok is, kiknek szívében Isten szeretete uralkodik; csak neki élnek üdítő szeretete után sóhajtoznak; a reá való gondolás, a róla való beszéd soha ki nem fárasztja őket; s ha az emberek szíve felett rendelkeznének, Jézusnak szent és imádatos nevét bizonyára belevésnék abba. Azért minden külső tárgy Istennek nagyobb szeretetére serkenti őket és lelkük szerelmesének dicséretét hirdeti számukra. Igen, úgy mond Szent Ágoston Szent Antal nyomán, a világon minden, bár néma de előttük érthető nyelven beszél hozzájuk és szívük e szókból s e gondolatokból azon szeretetteljes fölbuzdulásokat és édes fohászokat alkotja, melyek útján Istenhez emelkednek. Erre nézve néhány példával szolgálak.

Nazianzi Szent Gergely püspök egyszer a tengerparton sétált és figyelmesen nézte a sokféle kagylót, melyeket egyik hullám a partra vetett, a másik ismét elsodort; s egyúttal megcsodálta a közeli kemény sziklát, melyen a tenger hullámai tehetetlenül törtek meg. E látványra a következő gondolat támadt lelkében: ilyenek a felületes és gyenge lelkek, kiket majd az öröm, majd a szomorúság ragad magával, s akik az élet különféle körülményei között ellenállás nélkül hajlanak minden szellőre; másrészt ilyenek az erősszívű s állhatatos lelkek, kiket mi sem ingathat meg. Ekkor e gondolat hatása alatt Istenhez emelkedett szíve s a királyi prófétával e

szókra fakadt: Ments meg engem, ó Uram, mert lelkemig nyomultak már a hullámok: ments meg engem, ó Uram, ezen örvényből, a szélvész a tenger mélyébe sodort már! (68. zsoltár) Meg kell azonban jegyezni, hogy ez a gondolat s ez az érzélem akkor egészen illet lelkiallapotához, mert valami Maximus nevű pap püspökségéből akarta őt kizavarni.

Midőn Szent Fulgentius, Ruspe városának püspöke, Rómában Teodorik gót királynak diadalmenetét látta, s látta, hogy ugyanez miként elnököl az egész római nemesség gyülekezetében, e nagyszerű jelenet megragadta őt s szívét Istenhez emelve, így kiáltott föl: Ó, ha a földi Róma ily gazdag s ily fényes, milyen szépnek kell akkor a mennyei Jeruzsálemnek lennie! S hogyha az, kitől minden jó adomány származik, a hiúság kedvelőinek ennyi dicsőséget juttat, milyen leszen azoknak osztályrésze, kik az ő igazságát örökké fogják szemlélni!

Azt mondják, Szent Anzelm, Kanterbury érseke különösen értett ahhoz, hogy legközönségesebb gondolatait is jó irányba terelje. Egykor úton volt s megesett, hogy egy nyúl, melyet a vadászok üldöztek, lova alá menekült; a kutyák ugyan nagyon ugattak körülötte, de menedékhelyén megtámadni még sem merték. Ez az eset nagyon megnevettette a vadászokat; azonban Szent Anzelm Isten lelke által megilletve, sóhajok és könnyen között így szólt hozzájuk: Ó, ti nevettek ugyan, de ez a szegény állat nem nevet. Gondoljatok arra a szerencsétlen lélekre, melyet a gonosz szellemek egyik téves útról a másikra, egyik bűnből a másikba üznek s most halálos órájában vergődik. Akkor rémülve s elborzadva menedéket keres ugyan, de ellenségei kigúnyolják őt s azoknak zsákmányul esik mindörökre!

Midőn Szent Antal Nagy Konstantin császártól igen megtisztelő levelet kapott s a nála levő remeték e felett igen csodálkoztak, így szólt hozzájuk: Mit? ti azt csodáljátok, hogy a fejedelem egy embernek levelet ír? Inkább csodáljátok meg az örökkévaló Istennek végtelen jóságát a halandó emberek iránt, hogy törvényt méltóztatott nekik szívükbe írni s egyszülött Fiának ajka által hozzájuk szólani.

Egykor Szent Ferenc sok kos között egyetlenegy juhott látván, így szólt kísértőihez: Nézzétek csak, mily szelíd az a bárány! Íme az alázatos Jézusnak képe, ki az írástudók és farizeusok között szelíden foglal helyet. Más alkalommal egy sertés egy bárányt falt föl s ezt látván, könnyhullatással így szólt: Ó, az én Uramnak, Jézusomnak halálát látom ebben!

Borgiai Ferenc, Gandia hercege, korának e jeles férfja, minden vadászati esetből jámbor tanúságot vont le. Bámulom, így szólt, a sólyom tanulékonyágát; visszaszáll a vadász kezére s elviseli, hogy szemét betakarják s pórázra kössék! De még jobban csodálkozom a felett, hogy az emberek mennyire vakok s mily kevésbé tanulékonyak, amennyiben Istennek hívó szózatával szüntelenül ellenkeznek.

Azt mondja Szent Vazul, hogy a tövises rózsa következő oktatást nyújtja nekünk: a világon még a legkedvesebb dolog is némi keserűséggel van vegyítve, s a jóval mindenkor s mindenütt némi rossz is jár együtt; a vígságot bánat, a házasetet özvegység, a bőséget aggodalom, a dicsőséget és fölmagasztalást a bukás félelme, a nagy tisztességet fényűzés, az élvezeteket undor s az egészséget betegség követi. A rózsa, mondja ugyane szent atya, valóban igen bájos virág; de amely pillanatban örömmel tölt el látása, ugyanabban el is szomorít, mert a bűnre emlékeztet, amely a földet arra kárhoztatta, hogy töviseket teremjen.

Egy jámbor egyén élvezettel nézte a hold fénye által megvilágított patakot, melyben a csillagos ég letükröződött s ily örömteljes szókra fakadt: Ó én jó Istenem ez a sok csillag valóban mind az én lábam alatt leszen, ha eljutok a te örök mennyei városodba. S amiként az ég csillagai letükröződnek itt a földön, éppúgy fognak ott fenn a földi emberek letükröződni Istenben, a szeretetnek élő kútforrásában.

Más valaki látván, hogy a folyó mily sebesen rohan a tenger felé, így szólt: Lelkem mindaddig nem talál nyugodalmat, míg el nem merül Istenben, akiből eredett. Ismét más, midőn látta, miként gyülekeznek a kis csirkék édesanyjuk szárnyai alá így szólt: Ó Uram, szárnyaidnak árnyéka legyen a mi oltalmunk! Egy harmadik a napraforgó láttán így kiáltott föl:

Ó én jó Istenem, mikor követi majd lelkem kegyelmednek vonzó erejét? Szent Franciska egy csendes patak partján imádkozván, lelki elragadtatásban e szókat ismételte: Éppíly szelíden és csendesen ömlik lelkembe az én Istenemnek kegyelme!

E példából láthatod, Filótea, hogy a világ legkülönbözőbb tárgyaiból miként meríthetünk jó gondolatokat és szent fölbuzdulásokat. Azokat valóban szerencsétleneknek kell mondanunk, kik a Teremtő akaratával ellentétben a teremtményeket nem jó célokra használják, ellenben boldogoknak mondhatjuk azokat, kik a teremtményekben az Alkotó dicsőségét keresik s azok mulékonyságából is az örök igazság magasztalására merítenek alkalmat. Ami engem illet – így szól Nazianzi Szent Gergely – én hozzászoktam, hogy mindenből lelki hasznot merítsek.

Vésd jól szívedbe, hogy főleg a lelki magányban és az imasóhajításokban s fohászokban van az igazi áhítat; ezeknek oly nagy a haszna, hogy az imának minden egyéb módját helyettesítik; ellenben, ha elhanyagoljuk őket, alig van mód pótlásukra. E gyakorlat nélkül a lelki szemlélődő élet követelményeinek egyáltalán nem felelhetünk meg s a külső élet követelményeinek is alig. Azok nélkül ugyanis a nyugalom henyélessé, a munkásság zavarrá és szórakozássá válik. Azért igen sürgősen kérlek, egész szívvel végezd ama lelki gyakorlatot és soha, de soha el ne hagyd azt.

2.14 A szentmise s annak hallgatása

Mindeddig még nem szóltam semmit a legszentebb áldozatról s a legméltóságosabb Oltáriszentségről, mely az áhítat gyakorlatai között ugyanaz, mi a nap a csillagok között. Mert valóban középpontja a keresztény vallásnak, lelke a jámborságnak, kimondhatatlan titok, az isteni szeretetnek megmérhetetlen mélysége, mely által valósággal részesülünk Jézus Krisztusban, ki éppoly szeretettel mint magasztos módon elhalmoz bennünket kegyelmeivel.

Ha imádságunk ezen isteni áldozattal egyesül, abból csodálatos erőt merít; s a lélek, mely ily módon Isten kegyelmével, Szentlelkének édességével és Jézus Krisztus erejével megtelik, az Énekek Éneke szerint: mint a menyasszony vőlegényére támaszkodik, boldogságban úszik s miként az illatos fűszerek tüzének égbe szálló füstje, jó illattal betölt mindent.

Amiért is mindenképen rajta légy, hogy szentmisét mindennap hallgass s az isteni Üdvözítő ez áldozatát a pappal egyesülten a mennyei atyának magadért s az egész egyházért bemutasd. Aranyszájú Szent János szerint e fölséges áldozatnál az angyalok seregesen jelennek meg, hogy e szentséges titkot ottlétükkel dicsőítsék. Tehát nem lehet kétség, hogy velük lelkileg egyesülve az ég urát magunk iránt kegyessé tesszük. A diadalmas és küzdő egyház ez isteni cselekedet által Jézussal egyesül, hogy benne és általa a mennyei atyának szívét magunk felé hajtsuk s nála teljes irgalomra találjunk. Mily nagy szerencse, hogy igaz és benső áhítat által a léleknek ez üdvösséges munkában része lehet!

Ha semmiképpen sem mehetsz templomba, akkor a testi távollétet lelki jelenléttel kell pótolnod. Valamelyik reggeli órában szíved járuljon az oltár lépcsője elé, az áldozópap s a hívők szándékával egyesítsd a magadét; s bárhol légy, foglalkozzál a legszentebb áldozattal, mintha ott volnál a templomban.

Hogy pedig a szentmisét kellő módon hallgasd, figyelj a következőkre:

1. A mise kezdetétől mindaddig, míg a pap az oltárlépcsőkön felől nem megy, végezd vele együtt az előkészületi imát; t.i. helyezkedjél Isten színe elé, ismerd be méltatlanságodat s kérd bűneid bocsánatát.

2. Egész az evangéliumig foglalkozzál Urunknak földi életével s alkoss magadnak arról egyszerű, de mindenre kiterjedő képet.

3. Az evangéliumtól a Credo végéig gondolj Üdvözítőnknek tanító hivatalára s jelentsd ki ünnepélyesen, hogy az igaz hitben, Isten parancsainak teljesítésében s a katolikus egyház szent közösségében akarsz élni és halni.

4. A Credotól a Pater nosterig (a Miatyánk-ig) foglalkozzál az Úr Jézus szenvedésének s halálának titkaival melyek e szent áldozatban valóban és lényegileg megújítatnak; s melyet te az áldozópappal s az egész hívő néppel együtt az irgalmas Istennek bemutatasz, az ő dicsőségére és lelkednek üdvösségére.

5. A Pater noster-től az áldozásig szívedben lehető nagy vágyódást ébressz, hogy Jézussal a szeretet örök köteléke által egyesülj.

6. Az áldozástól a szentmise végéig adj hálát az Úr Jézusnak megtestesüléséért, életéért, haláláért s azon szeretetéért, melyet irántunk e szent áldozatban tanúsít; s kérjed őt, hogy mindezekért irántad hozzátartozóid, barátaid s az egész egyház iránt irgalmas és kegyes legyen; s aztán mély alázattal s benső áhítattal fogadd az áldást, melyet papja által az Úr read ad.

Ha azonban a szentmise alatt elmélkedésed tárgyával akarsz foglalkozni, akkor nem szükséges ez utasításhoz alkalmazkodnod. Ez esetben elegendő, ha a szentmise kezdetén fölbreszted magadban azon szándékot, hogy e szentséges áldozatban részed legyen: s ezt annál inkább megteheted mert a jól végzett elmélkedés magában foglalja mindazt, amit ezen utasítás eléd szab.

2.15 A nyilvános és közös imák

Vasárnapon és ünnepnapon Istennek jobban s nagyobb mértékben tartozunk szolgálni. Amiért is bizonyára belátod Filótea, hogy e napokon a vallás kötelmeivel behatóbban kell foglalkoznunk s a jámborság szokásos gyakorlatain kívül reggel és este isteni tiszteleten kell megjelenünk, amennyire t.i. ezt körülményeink engedik. Ez nagy lelki vigaszban részesít majd s tapasztalni fogod, mennyire igaz Szent Ágostonnak mondása, ki „Vallomásai”-ban írja, hogy megtérésének kezdetén ahányszor csak megjelent a nyilvános imákon, szíve az érzelmek, szeme a könnyek áradatával tellett meg. Azonkívül a nyilvános templomi isteni tisztelet – s ezt vedd egyszer s mindenkorra tudomásul – mindig több haszonnal s vigasztalással jár, mint bármilyen magányos áhítat; mert Isten azt akarja, hogy az ő szolgálatában a hívők közösségét minden magányos ájtatosságnál többre tartsuk.

Lépj be a lakóhelyeden levő jámbor társulatokba, főleg pedig azokba, melyeknek kötelezettségei nagyobb lelki haszonnal és épüléssel járnak; ez egyik neme az engedelmességnek, mely Isten előtt igen kedves. Mert ámbár parancs erre nem kötelez bennünket, de hogy az Egyház mégis ajánlja e társulatokat, kitetszik azon búcsúkból s lelki előnyökből, melyekben azokat részesíti. Továbbá, valóban a keresztény szeretetet gyakoroljuk, ha mások jámbor törekvéseihez csatlakozunk és jó céljaik előmozdításán munkálkodunk. És ha te egymagad s nagyobb kedvvel tennéd is ugyanazt a jót, amelyet a társulatok gyakorolnak: mégis ezeknek működése Istennek nagyobb dicsőségére szolgál a szíveknek egyesülése s azon áldozat folytán melyet a szeretet létesít. Ugyanez áll minden nyilvános imáról s áhítatgyakorlatról, amelyben a jó példaadás végett lehetőleg részt kell vennünk Isten dicsőítésére, felebarátunk lelki épülésére s azon jó cél elérésére, amelyért rendeztetnek.

2.16 A szentek tisztelete és segítségül hívása

Amiként Isten sugallatait sokszor az angyalok által közli velünk, éppúgy mi is fohászainkat az angyalok útján juttassuk Isten elé. A szenteknek lelkei, kik mennyben az angyalokkal társalognak s a Szentírás szerint az angyalokhoz hasonlítanak, bennünket szintén a jóra buzdítanak és szent imáikkal érettünk könyörögnek.

Egyesítsük tehát, ó Filótea, szívünket ama mennyei boldog lelkekkel. Mert amiként a kis fülemilék az idősektől tanulnak énekelni, éppúgy mi is, ama szent egyesülés által megtanuljuk Istent méltóbb módon dicsérni és imádni. Az angyalok színe előtt, azaz az ő társaságukban dicsérlek téged, ó Uram, úgymond a királyi Zsoltáros.

Különösen szeresd és tiszteld a boldogságos és dicsőséges Szűz Máriát, ki Krisztus Jézusnak, isteni testvérünknek anyja lévén, a mi anyánk is egyúttal. Forduljunk tehát ő hozzá s mint gyermekei boruljunk lábai elé: egész bizalommal vessük magunkat karjaiba életünk minden pillanatában s minden körülményei között. Mint jó édesanyánkat hívjuk segítségül, kérjük anyai szeretetet; gyermeki szívünket ajánljuk neki föl s rajta legyünk, hogy erényeit kövessük.

A szent angyalokkal is törekedjünk bizalmasan érintkezni, jól tudván, hogy bár láthatatlanul, de mégis tanúi életünknek és cselekedeteinknek. Különösen tiszteld és szeresd azon egyházmegyének angyalát, melyhez te is tartozol; nem különben azoknak angyalait is, akikkel együtt élsz, főleg pedig a te őrzőangyalodat. Könyörgéseiddel fordulj sokszor hozzájuk; tiszteld s becsüld őket; s minden testi s lelki bajaidban kérd segedelmüket, hogy minden ügyeidben támogassanak.

A híres Fáber atya, Lojolai Szent Ignácnak, a Jézustársaság alapítójának társa s ugyane rend legelső áldozára, szónoka és hittudományi tanítója volt. Ez Németországban Isten dicsőségéért sokat fáradozván, visszatért hazájába s útja születési megyéjén vitte keresztül. Ennek az volt a szokása, hogy a protestáns országokban mindazon plébániáknak angyalait üdvözölte, amelyekben megfordult. S ezáltal sok lelki vigasztalásban és oltalomban részesült. Mert határozottan és észrevehetőleg tapasztalta a szent angyalok segedelmét; részint azért, hogy a protestánsok üldözéseitől megmentették; részint azért, hogy sok lelket hajlandóvá tettek az igaz hit befogadására. És ezt a szokást oly hatásosan s oly erélyesen tanácsolta másoknak is, hogy egy fiatal leányzó, ki buzdító szavait hallotta, még hatvan év múlva is egész megindultsággal beszélt arról nekem.

Válassz magadnak néhány szentet, kiknek közbenjárásában jobban bízol és törekedjél életüket híven utánózni. Névszerint pedig azon szent, kinek nevét a keresztségben kaptad, elsősorban megérdemli, hogy őt különösen tiszteld.

2.17 Miként hallgassuk és olvassuk Isten igéjét?

Szívesen hallgasd Isten igéjét; de mindig nagy figyelemmel és tisztelettel hallgasd azt, akár szentbeszédben, akár épületes beszélgetésben olyan barátaidal, kik örömet szólnak Istenről. Ez azon jó mag, melyet nem szabad a földre hullatnod, hanem rajta légy, hogy jó gyümölcsöt teremjen. Mint balzsamot fogadd azt szívedbe, a Boldogságos Szűz példajaként, ki gondosan szívébe zárta mindazt, mit isteni Fiától hallott, s ne feledd el, hogy Isten imáinkat csakis oly mértékben hallgatja meg, amely mértékben mi az ő igéjét a szentbeszédnek alkalmával szívünkbe fogadjuk.

Legyen kezedenél mindig valamely épületes könyv, aminőt pl. Szent Bonaventura, Kempis Tamás és mások írtak; vagy Szent Ágoston vallomásai, Szent Jeromos levelei és hasonló; s naponként olvasd azokat nagy áhítattal, mintha a szenteknek az égből hozzád írt levelei volnának, melyekkel megmutatják az égnek útját és serkelttenek, hogy azon jár.

A szentek életét is olvasd. Abban mintegy tükörben megláthatod a keresztény életnek igazi képét; s törekedjél hivatásos kötelességeidet a szentek példaadása szerint betölteni. Mert bár a szenteknek némely cselekedetét a világi életben egészen nem követhetjük, azonban többé-kevésbé mégis utánozhatjuk. Utánozd pl. Remete Szent Pál elvonult életét azáltal, hogy szíved gyakrabban vonuljon a lelki magányba; vagy Szent Ferencnek igen nagy szegénységét bizonyos nélkülözések által amelyekről különben még szólni fogok. Némely szentnek élettörténete különösen sok okulást nyújt viselkedésünkre; ilyen pl. Szent Terézia élete, melyet nagy lelki haszonnal olvashatunk; ilyen továbbá a Jézustársaság első tagjainak, Borromei Szent Károlynak, Szent Lajos királynak, Szent Bernátnak élete; a Szent Ferencrend évkönyvei és mások. Némely szentnek élete inkább a megcsodálásra, mint az utánzásra szolgáltat tárgyat; ilyen egyiptomi Mária, Stilita Simon, szíenai és genuai Szent Katalin és mások élete, de melyek mégis jók arra, hogy bennünket nagy vágyódást ébresszenek Isten szent szeretete után.

2.18 Miként kell fogadnunk az isteni sugallatokat?

Sugalltnak nevezem a kegyelemnek a jóra vonzó erejét, a szívnek jó gerjedelmeit, a lelkiismeret szemrehányásait, az értelemnek természetfölötti megvilágítását, szóval mindazon malasztot, mellyel Istennek szerető és atyai irgalmassága szívünket megérinti, hogy magunkhoz térítsen, hogy az erények gyakorlására buzdítson, hogy lelkünkbe szeretetét oltsa, egyszerűen, hogy üdvösségünk munkálására serkentsen bennünket. Ezt érti az Énekek Énekének vőlegénye, midőn titkos értelmű szókkal arról beszél, hogy menyasszonyát keresi, annak kapuján zörget, szívéhez szól, őt fölkeltsi, a távollevőt hívja s őt kéri, hogy ízlelje meg mézét, szedjen virágot és gyümölcsöt s álljon vele szóba.

E hasonlathoz tartom magam, hogy annál érthetőbben szóljak. A házasságkötéshez három kívántatik meg. Először a házassági ajánlat; másodsor ezen ajánlatnak elfogadása; s harmadszor ezen ajánlatba való beleegyezés. Éppen így jár el Isten, amidőn saját dicsőségére bennünk s általunk valami jót akar művelni. Szent sugallatával ajánlatot tesz nekünk; mi azt szívesen fogadjuk és beleegyezzünk. Mert amiként három fokon jutunk a bűn örvényébe, t.i. a kísértés, a bűnös gyönyörködés és beleegyezés útján, éppígy az erény gyakorlatához is három fokon emelkedünk föl. E három fok: az isteni sugallat a sugallatban való gyönyörködés és hozzájárulásunk, ami a kísértésnek, a bűnös gyönyörnek s a kísértésbe való beleegyezésnek ellentéte.

Ha a sugallatok láncolatából állna is életünk, még sem volnánk kedvesek Isten előtt, ha azokat nem fogadnók készséggel. Sőt vétenénk Isten ellen, miként az izraeliták, kiket kegyelme hiába nógatott negyven éven át a megtérésre; s akiknek azután meg is esküdött, hogy sohasem térnek be az ő nyugalmába.

Az az öröm, mellyel a sugallatokat fogadjuk, nagyon elősegíti az isteni malasztnak működését és már ránk fordítja Istennek kegyét. Mert bár ez öröm még nem igazi beleegyezés, mégis kedvező előkészület ahhoz. S ha Isten igéjének szíves hallgatása, ami mintegy távolabbi előkészület, a kiválasztottság jele és Isten előtt kedves: úgy ez még inkább áll a belső sugallatokról. E belső örömről mondja az Énekek Énekének jegyese: „Lelkem elolvadt a gyönyörtől, midőn szerelmesen hozzám szólott”.

Vége is azonban minden a beleegyezésen fordul meg. Mert ha az isteni sugallatot szívesen fogadtuk s abba még sem egyezünk bele, a legnagyobb hálátlanságot követjük el Isten ellen s nagyobb szégyent ejtünk rajta, mint hogyha sugallatát már kezdetben visszautasítottuk volna. Ez volt az Énekek Éneke menyasszonyának hibája és szerencsétlensége. Mert bár szerelmesének szavára édes öröm gerjedt szívében, ajtaját még sem tárta föl előtte, hanem hiú mentségre fakadt; mire aztán vőlegénye bosszúsan elfordult tőle s elhagyta őt.

A jövődőben tehát, Filótea, a mennyei sugallatokat úgy fogadd, mint egy angyalt, kit Isten azért küldött hozzád, hogy fontos ügyekről tárgyaljon veled. Hallgasd meg nyugodtan a sugallat szavát; vedd figyelembe annak szeretetét, akitől származik; fogadd azt szívesen s egyezzel készséggel bele és Isten, ki mit sem hagy jutalom nélkül e hívséges engedelmisségedet kegyesen fogadja. De ha a sugallat igen fontos és rendkívüli dolog körül forog, addig ne egyezzel bele, míg lelkiatyád tanácsát ki nem kérted, ki majd megvizsgálja annak természetét. S ez annál szükségesebb, mert a gonoszlélek gyakran hamis sugallatokkal törekszik áltatni azokat, kiknek szívében készséges hajlandóságot lát. E cselvetése azonban sikertelen marad azzal szemben, ki lelkiatyja iránt alázatos engedelmisséggel viseltetik.

Ha a sugallatba beleegyeztünk, azt gondosan meg is kell tennünk, amire bennünket ösztönöz. Ez által válik a kegyelem hatása teljessé. Mert ha beleegyezésünk nem válnék tetté, akkor azon emberhez hasonlítanánk, aki ültetett ugyan szőlőt, de azt nem munkálja meg, nehogy teremjen neki.

Minderre pedig nagyon hasznos a reggeli ájtatosság s a lelki magány, amiről fönnebb szólottam; főleg pedig, ha föltett jó szándékaink nemcsak általában, hanem különösen is bizonyos jócselekedetek végrehajtására irányulnak.

2.19 A szentgyónás

Üdvöztőnk Egyháza számára a bűnbánat szentségét azért rendelte, hogy azáltal lelkünk a bűnnek minden esetleges szennytől megtisztulhasson. Ne hadd tehát, ó Filótea, lelkedden sokáig a bűnnek foltját, mikor ennek mérge ellen oly könnyű és biztos gyógyító szered van. A bűn tudatával terhelt léleknek borzadnia kellene önmagától; s az isteni felség iránt tartozó tisztelet arra kötelezi őt, hogy attól mielőbb megtisztuljon. De hát miért is akarunk a lelki halálba rohanni, holott oly kitűnő orvosszerünk van ellene!

Habár lelkiismereted nem vádol halálos bűnnel, mégis gyónjál meg hetenként mély alázattal és áhítattal; s lehetőleg minden alkalommal áldozzál is meg. A gyónás nemcsak eltörli a bocsánatos bűnöket, hanem nagy világosságot is önt beléd, hogy azokat jobban fölismerjed; megerősít, hogy azokat elkerüljed; s a kegyelmeknek csodálatos bőségével áraszt el, hogy jóvá tedd azon lelki kárt, melyek azok benned okoztak. Azonkívül a gyónásban gyakorlod az alázatosságot, az engedelmességet, a lelki egyszerűséget s az isteni szeretetet; egyszóval annyi erényt, amennyit egyetlen egy jócselekedettel sem gyakorolhatsz.

Bármily csekélyek is a meggyónt vétkeid, igazán bánkódjál fölöttük s erősen fogadd meg, hogy megjavulsz. Sokan ugyanis csupán jóleső szokásból, a javulás gondolata nélkül bánják meg bocsánatos vétkeiket, melyek aztán egész életükön át rajtuk tapadnak, megfosztván őket a lelki előhaladásra szükséges kegyelmektől. Ha tehát valamely csekély hazugságról, jelentéktelen helytelen beszédéről, vagy a játékban elkövetett kisebb hibáról vádolod magad: őszinte bánatodat azon jó szándékkal kösd össze, hogy a jövőben komolyan vigyázol magadra. Mert mit sem ér a halálos vagy bocsánatos bűnt a javulás szándéka nélkül meggyónnunk; hisz éppen erre a célra rendelte az Úr a szent gyónást.

A gyónásban hadd el azon fölösleges önvádolásokat, melyekkel némelyek szokásból illetik magukat. Például nem szeretem Istent úgy, mint kellett volna; nem imádkoztam oly áhítattal, mint kellett volna; a szentségeket nem fogadtam kellő áhítattal stb. Ennek oka egészen világos. Ezen általános vádakból lelkiatyád nem ismeri meg lelkednek állapotát; mert azokat a világ legtökéletesebb emberei is elmondhatják; de elmondhatnák a boldogult szentek is, ha tudniillik még gyónhatnának.

Keresd tehát e vádaknak különös okát s ha azt megtaláltad, egyszerűen és tartózkodás nélkül valld meg azt. Ha pl. arról vádolod magad, hogy felebarátodat nem szeretted eléggé: ennek oka talán az volt, hogy a szükségét szenvedő szegényen nem segítettél s nem vigasztaltad őt, mikor ezt könnyen megtehetted volna. Ha ez így van, akkor erről a különös esetről vádolod magad s mondd, hogy hanyagságból, keményszívűsügből vagy megvetésből nem segítettél rajta tehetséged szerint. Éppígy ne vádold magad, hogy Istent nem imádtad a köteles áhítattal, hanem hadd el ez általános beszédet és valld be egyszerűen, hogy szándékosan szórakoztál, hogy idő, hely, testtartás s egyéb körülmények szempontjából nem viselkedtél az ájtatos imához megfelelő módon. Továbbá ha bocsánatos bűnt gyónsz meg, nem elég magát a tettet bevallani; hanem azt a szándékot is meg kell mondanod, mellyel azt elkövetted. Például nem elég azt mondani, hogy hazudtál, ami azonban senkinek sem szolgált hátrányára, hanem azt is meg kell mondanod, hiúságból, öndicséretből, mentegetődzésből, tréfából, fejességből történt-e az; ha játék közben botlottál meg, valld meg, nyereségvágyból vagy mulatság okáért tetted-e azt. Ugyanez áll minden egyéb bűnről.

Azt is mondd meg, mióta nyomja lelkedet a bűn; mert az idő hosszúsága tetemesen növeli a bűn rosszaságát. Mert a mulékony hiúság, mely talán negyedóráig lappangott szívedben, nagyon különbözik a hiú tetszelgéstől, mellyel szívednek titkos kevélysége két-három napon át foglalkozott. A bűn bevallásánál tehát nemcsak magát a tettet, hanem a szándékot és azt is meg kell mondanunk, hogy valamely bűn mennyi ideig borította lelkünket. Mert bár a bocsánatos bűnök meggyónása körül aggályos gondosságra nem köteleztetünk, de sőt azoknak

meggyónása föltétlenül nem is szükséges: mégis, aki lelkét igazán meg akarja tisztítani s lelki gyógyulásra és tökéletes jámborságra törekszik, lelki orvosának még a legkisebb bűnt is gondosan mondja el.

Végül tartózkodás nélkül tárj föl lelkiatyád előtt mindent, ami bűneid megismerésére szükséges. S ebben gondolj a következő példára: Valaki, akit nem szeretek tréfából mond valamit, aminek magában véve semmi jelentősége sincs, de én rossz néven veszem tőle s haragra gerjedek. Egy másik, akit kedvelek, sokkal keményebben szól hozzám, de én föl sem veszem. Mi tehát a teendőm a gyónásnál? Meg kell vallanom, hogy bosszús szókra fakadtam, mert rossznéven vettem valakinek a beszédét, aki iránt ellenszenvet érzek lelkemben; s ezen esetben a bosszús szóknak a megvallása igen hasznos. Ez által lelkiatyád előtt nemcsak bűneidet, hanem rossz hajlamaidat s a bűnnek egyéb gyökereit is föltárod s módjában lesz szívedet s betegségednek orvosszereit megismerni. Azokról a személyekről azonban, kik bűneidnek részesei voltak, a lehetőség szerint ne szólj soha.

Azokra a bűnökre is figyelj, melyek soká lappangnak s uralkodnak szívedben anélkül, hogy ezt észrevennéd. Ezekről is tisztulj meg a gyónás által. E célból figyelemmel olvasd el e könyv harmadik részének 6., 27., 28., 35. és 36. s a negyedik rész 7. fejezetét.

Gyóntatóatyádat ne változtasd egykönnyen s bizonyos napokon számolj be neki lelkiismeretedről, őszintén s egyszerű szívvel föltárván előtte összes botlásaidat. Időközönként, havonként vagy kéthavonként tárd föl előtte hajlandóságaidat is, bár semmiféle bűnre nem csábítottak; pl. nem gyötör-e szomorúság vagy kedvetlenség; nem vágyódik-e szíved túlságosan a szórakozásra; nem uralkodik-e rajtad a birtokszerzés túlságos vágya stb. stb.

2.20 A gyakori szent áldozás

Mitridatesről, Pontus királyáról azt beszélnek, hogy olyan orvosságra tett szert mely őt a mérgezés ellen biztosította. Természete ezáltal annyira megerősödött, hogy a mérge, melyet azért vett be, hogy a rómaiak fogsága elől meneküljön, neki mit sem ártott. Nem ugyanilyen szert nyújtott-e nekünk isteni Üdvözítőnk az Oltáriszentségben, saját testét és vérének adván az örök életre tápláló eledelül? Aki tehát ezt gyakran s áhítattal élvezi, oly életerőre tesz szert, hogy a gonosz hajlandóságok halálos mérge alig árthat lelkének.

Nem, nem lehet egyidőben az élet kenyerével élnünk s a bűn halálával meghalunk. Ha a paradicsomi életfának gyümölcse az embereknek a testi haláltól megóvta volna akkor az élet Szentségének ereje által most miért ne menekülhetnénk meg a lelki haláltól? A méz vagy a cukor a leggyengébb s legkönnyebben rothadó gyümölcsöket, a cseresznyét, az epert, a barackot a romlástól megóvják; vajon kell-e csodálkoznunk a fölött, hogy nagyon gyarló lelkünk a bűn rothadásától ment marad, ha Krisztus Jézus soha meg nem romló vérének ereje át- meg áthatja.

Ó Filótea, az elkárhozó keresztényeknek semmi mentségük sem lesz, ha majd az örök bírójuk bizonyítja, hogy saját akaratukból rohantak a lelki halálba. Hisz könnyen megmenthették volna lelküket, ha szentséges testével táplálkoztak volna. Így szól majd hozzájuk: ti nyomorultak, hát miért vesztetek el, hisz kezetekben volt az örök életnek gyümölcse!

A mindennapi áldozást sem nem dicsérem, sem nem kifogásolom; de hogy vasárnaponként áldozunk, azt minden hívőnek buzgón ajánlom, föltéve, hogy a bűnt igazán kerülni akarjuk. Ezek Szent Ágostonnak tulajdon szavai, melyeket a mindennapi áldozásra nézve teljesen osztok, e tekintetben mindenki lelkiatyjának rendelkezéséhez alkalmazkodjék. Oly rendkívüli előkészületet kíván ugyanis a mindennapi áldozás, hogy azt mindenkinek nem ajánlhatom. Mivel azonban a tökéletességnek ama magas foka némely jámbor lélekben megvan, azt általában eltiltani még sem lehet. Ebben a dologban a lelkiatyának kell döntenie, ki a bűnbánónak általános és különösen jelenlegi lelki állapotát ismeri. Amiképpen tehát oktalanság volna az ilyen gyakori áldozást mindenkinek ajánlani, ép olyan oktalanság volna e miatt olyan egyént gáncsolni, kinek lelkiatyja ezt megengedte. Egykor valaki Sziénai Szent Katalinnak mindennapi áldozását kifogásolta, mondván, hogy Szent Ágoston ezt a szokást sem nem dicséri sem nem gáncsolja. Szent Katalin szellemesen s okosan így válaszolt neki: Mivel Szent Ágoston e szokást nem rosszalja, kérem, ne rosszalja ön sem és én megelégszem, ha ön arról hallgat.

Azonban azt is látod, Filótea, hogy Szent Ágoston sürgősen ajánlja a hívőknek hogy vasárnaponként áldozzanak. Tedd meg tehát ezt, amennyiben t.i. lehetséges. Mert ha szívedet nemcsak a halálos, hanem a bocsánatos bűnökhöz való hajlandóságtól is megtisztítottad: lelkednek jobb az állapota, mint aminőt Szent Ágoston kíván. Hisz nemcsak vétkezni nem akarsz, hanem a bűnhajlam sincs meg benned; úgyhogy nemcsak minden vasárnap, de máskor is nagy haszonnal áldozhatnál, ha lelkiatyád azt megengedné! Tudom, hogy sok mindenféle akadály gátolhat ebben, aminek vagy magad vagy a kútforrása, vagy azok akikkel együtt élsz. Ha tehát a tőlük való függésed arra kényszerít, hogy hozzájuk alkalmazkodjál s vallásukban annyira járatlanok, vagy annyira szeszélyesek, hogy nyugtalankodnak vagy megzavarodnak, ha látják, hogy te vasárnaponként áldozol: akkor talán jó lesz, ha kellő megfontolás után gyengeségükhöz alkalmazkodol s amennyiben ez az akadály el nem hárítható, csak kéthetenként áldozzál. S ámbátor ebben nincsen általános szabály és lelkiatyádnak rendelkezésére utasítlak: azt mégis teljes igazsággal mondhatom, hogy aki jámborul akar élni, a szent áldozást egy hónapnál tovább nem halaszthatja.

Ha okosan viselkedsz, sem szülőid, sem hitvesed nem ellenezheti gyakori szent áldozásodat. Mert ha áldozásod hivatásos kötelmeidnek nincsen rovására s te éppen az ilyen

napokon szelídebb és szívesebb vagy mások iránt: nem hihető, hogy téged gátoljanak abban, ami legkevésbé sem érinti őket. S ha ezt mégis megteszik, bizonyára igen rossz hangulatban vannak vagy igen oktalanok. Ezen esetben a fönnbbi szabályt kell követned s lelkiatyád szavára hallgatnod.

Ezek tehát a gyakori szent áldozás szabályai. A hetenkénti áldozáshoz szükséges, hogy sem halálos bűn ne terhelje lelkünket, sem görcsösen a bocsánatos bűnhöz ne ragaszkodjunk s azonkívül nagy vágyódásnak kell bennünk lennie a szent áldozás után. A mindennapi áldozáshoz pedig megkívántatik, hogy lelkünk úgyszólván minden bűnös hajlamtól ment legyen s hogy azt nekünk lelkiatyánk tanácsolja.

2.21 A jó áldozás módja

Már előző nap Jézusért lángadozó fohászokkal készülj a szent áldozáshoz; térj korábban nyugalomra, hogy aztán korábban is kelhess. Ha fölébredsz, az álmatlanság pillanataiban forgasd elmédben azon szerencsét, hogy majd isteni Üdvözítődöt veszed magadhoz. Ő ugyanis álmodban is virraszt szíved fölött és bőséges malasztot készül neked adni, ha kellő készüllettel járulsz hozzá. Örömmel kelj föl reggel azon szerencse tudatában, mely reád várakozik és meggyónván, erős bizalommal s nagy alázattal járulj az Úr asztalához, hogy magadhoz vedd az égből leszálló kenyeret, mely örök életet ad neked.

E szókat hallván: Uram nem vagyok méltó, stb. se fejedet ne hajtsd imára, se ajkaidat ne nyisd többé fohászra; hanem magasra emelvén fejedet, nyisd ki egy kevésé szájadat, hogy a pap lássa, mit cselekszik; nyújtsd ki kissé nyelvedet s fogadd teljes hittel, reménnyel és szeretettel azt ki mind ennek kútforrása, tárgya, indítóoka és célja. Vajha Filótea, e következő kedves gondolat megragadná lelkedet: miként a méh az égből lehulló harmatot s a virágnak édes nedvét összegyűjti s mézet készít belőle, azt a kasba viszi s azzal táplálkozik; éppúgy veszi az oltárról a pap a világ Üdvözítőjét, ki mint igaz Isten az Atyától öröktől fogva s mint igaz ember a Szűztől időben született és lelki táplálékul nyújtja neked. S ha lelkedbe fogadtad Üdvözítődöt, buzduljon föl szíved az ő imadására; tárgyalj vele bizalmasan lelki ügyeidről s egész napi cselekedeteid arról tanúskodjanak, hogy az Isten van nálad. De ha a szentmise alatt nem áldozhatol, áldozzál legalább lelkileg s egyesülj Urunknak éltet adó testével erős hitbeli vágyódás által.

A szent áldozás által főleg arra törekedjél, hogy Isten szeretete benned növekedjék, erősbüljön s lelki vigasztalásodra szolgáljon. Amit ugyanis a szeretet nyújt, azt szeretettel is kell fogadnod. Mert isteni Üdvözítőnk egy cselekedetében sem találunk annyi szeretetet és gyengédséget, mint éppen ebben, hol úgyszólván megsemmisíti magát s eledelünkké válik hogy egész lényünket áthassa s ne csak lelkünkkel, hanem testünkkel is egyesüljön.

Ha a világ fiai azt kérdezik, miért áldozol oly gyakran, mondd nekik: hogy megtanuljad Istent szeretni, hogy tökéletlenségeidet levetközzed, hogy gyarlóságaidtól megszabadulj, hogy szenvedéseidben vigaszt lelj és gyengeségeid ellen erőre tégy szert. Mondd nekik, hogy az embereknek két csoportja szorul a gyakori áldozásra; a tökéletesek, akik a szent áldozáshoz jól föl lévén készülve, igen rosszul cselekednének, ha nem járulnának a tökéletesség forrásához; a tökéletlenek, hogy eljussanak a tökéletességre; az erősek, hogy el ne gyengüljenek; a gyengék, hogy megerősödjének; az egészségesek, hogy minden betegségtől mentek legyenek; a betegek hogy meggyógyuljanak. S magadat illetőleg tedd hozzá, hogy te a tökéletlenek, gyengék s betegek közé tartozol s éppen ezért nagyon rászorulsz, hogy a tökéletesség kútfejét minden erősségnek adóját s lelkednek orvosát gyakrabban vedd magadhoz. Mondjad a világ fiainak, hogy akiknek kevés a dolguk, azért tartoznak gyakran áldozni mert ráérnek; akiket pedig sok dolog terhel azért áldozzanak, mert nagy fáradalmaik közepette erősebb lelki táplálékra szorulnak. Végül pedig azt mondd, azért áldozol gyakran, hogy megtanulj helyesen áldozni; amiben ugyanis nincsen gyakorlatunk, azt nem igen tudjuk jól elvégezni.

Áldozzál tehát, Filótea, gyakran; sőt minél gyakrabban ha t.i. lelkiatyád azt megengedi. És hidd el nekem, hogy amiként nyulaink hegyeink között télen át megfehérednek, mert a havon kívül egyebet nem látnak s nem esznek: éppúgy te is egészen széppé, jóvá és tisztává leszel, ha ezen isteni szentségnek szépségében, jóságában és tisztaságában gyakorta részesülsz.

Harmadik rész: Az erények gyakorlásának módja

3.1 Az erények megválasztása

Az anyaméh mindig népének kíséretében száll ki a szabadba, éppígy a szeretet is, mint egy királynő, mindig az összes erények kíséretében vonul be a szívébe, azokat rendezi, foglalkoztatja s valamennyinek tevékenységét intézi, miként a hadvezér a maga katonáit. De azokat sohasem működteti egyszerre, egyenlő módon, egyidőben s mindenütt. A királyi Zsoltáros szerint az igaz a patak partján díszlő fához hasonlít, mely a kellő időben megtermi gyümölcsét, mert a lelkében élő szeretet erényeinek gyümölcseként sok jó cselekedetet visz véghez, de nem egyszerre, hanem mindegyiket a maga helyén és idején. Azt mondja a bölcs Salamon: Ahol gyász van, ott a legszebb zene is terhes és alkalmatlan. Ezzel rámutat azoknak hibás és éretlen viselkedésére, kik csökönyösen s minden alkalommal fitogtatnak egy bizonyos erényt. Ezek azon bölcssekhez hasonlítanak, kiknek egyike mindig nevetni, másika mindig sírni akart. De sőt még ezeknél is oktanabbul járnak el, mert mindenkit gáncsolnak és szidnak, aki nem cselekszik úgy, mint ők. Az ilyenek teljesen félreértik Szent Pál apostolt, aki mondja ugyan, hogy örvendjünk az örvendezőkkel és sírjunk a sírókkal: de hozzáteszi a szeretet béketűrő, kegyes, bőkezű, okos és engedékeny.

Némely erényeket egyébként mindenkor s mindenütt gyakorolnunk kell. S ezek nem csupán sajátos cselekedeteikben nyilvánulnak meg, hanem szellemükkel behatolnak minden egyéb erénybe. Ritkán nyílik alkalom az erősség, a nagylelkűség gyakorlására; de a szelídség, mérséklet, szerénység, becsület és alázatosság oly erények, hogy azoknak minden cselekedeteinken meg kellene látszaniok. Ez előbbi erények magasztosak és főnségesek, de az utóbbiaknak használata mégis gyakoribb; amiként általánosabban és közönségesebben használjuk a sót, mint a cukrot, bár ez utóbbi drágább és becsesebb amannál. Amiért is azon erényeket mindig kéznél kell tartanunk, mert igen gyakran reájuk szorulunk.

Az erények között ne azoknak adjunk elsőséget, melyekhez hajlandóságunk vonz, hanem amelyek életmódunknak megfelelnek. Szent Paula az erős testi sanyargatásokra hajlott s azt mondotta, hogy azok nagy lelki vigaszára szolgálnak. De fontosabb kötelessége volt az előjárók iránti engedelmesség. És Szent Jeromos szerint ezen szempontból megrovást érdemelt mert püspöke parancsának ellenére is túlhajtotta a böjtölést. Ellenben az apostolok, kiket az Úr arra rendelt, hogy az evangéliumot hirdessék s a mennyei eledelt a hívők között kiosszák, egészen bölcsen úgy vélekedtek: hogy ezt a hivatalt a szegények ápolása végett nem hanyagolhatják el, bármily kiváló legyen is egyébként a szeretetnek ez a műve. Minden állásnak megvan a maga sajátos erénye; más erény illeti meg a püspököt, mint a fejedelmet vagy a katonát; más a férjes nőt, mint az özvegyet. Tehát ámbátor minden erényre törekednünk kell, még sem kötelességünk valamennyit egyenlően gyakorolnunk; s mindenkinek főleg azokra kell magát adnia melyeket élethívátása leginkább megkíván.

A hivatásunkkal össze nem függő erények közül ne azokra törekedjünk, melyek külsőleg csillognak, hanem amelyeknek belső értékük nagy. Az elsőknél ugyanis könnyen csalódás érhet bennünket. Az üstökösöket rendszerint nagyobbak látjuk a többi csillagnál, bár sem nagyságra sem egyéb alkatukra nézve azokhoz nem foghatók. Érzéki csalódásunk azon alapszik, mert sokkal közelebb vannak hozzánk. Éppígy némely erényt az egyszerű lelkek sokkal nagyobbra tartanak s többre becsülnék másoknál; de csakis azért, mert ezen erényeket közelebről látják, jobban érzeik alá esnek s érzéki képzeleteiknek egészen megfelelnek. Innen van, hogy a világias emberek többre tartják a testi alamizsnát a lelkinél: többre becsülik a bűnbánat jeléül hordott szőrcsuhát, az ostorozást, a böjtöt, a virrasztást s a sokféle testi sanyargatást a

szelídségnél, kegyességnél, a szerénységnél s a lelki sanyargatás minden neménél, pedig ezek sokkal értékesebbek s érdemteljesebbek. Tehát Filótea a legjobb erényeket válaszd s ne a legszembetűnőbbeket; a legkiválóbbakat s ne a csillogókat; a leghasznosabbakat s ne azokat, melyek legtöbb feltűnést keltenek.

Nagyon hasznos különösen egy erényt gyakorolnunk, de nem úgy, hogy a többit a mellett elhanyagoljuk; hanem, hogy kedélyünkben több rend, lelkünkben nagyobb elmélyedés, viselkedésünkben nagyobb megfontolás keletkezzék. Szent János alexandriai püspöknél egykor egy tündöklő szépségű szűz jelent meg; arca ragyogott, mint a nap, pompás ruháját olajfaágak ékesítették s így szólt hozzá: Én vagyok a királynak legidősebb leánya, ha barátságot kötsz velem, trónja elé vezetek és kegyesen fogad majd téged. Ebből a szent püspök azt értette meg, hogy Isten a szegények iránt való irgalmasságra hívja föl őt; amiért is oly buzgón s oly bőkezűen gyakorolta ezt az erényt, hogy alamizsnás Szent János névvel illették őt.

Egy Eulogius nevű alexandriai ember Isten szeretetért valami nagy dolgot akart véghezvinni. Azonban nem érezte magát elég erősnek arra, hogy remetéskedjék, vagy hogy valamely kolostorban az engedelmesség törvénye alatt éljen. Tehát egy egészen fekélyvel borított embert vett házába s ezen gyakorolta a szeretetet s az önmehtagadást; s hogy ezt Isten előtt még kedvesebb módon tegye, fogadást tett, hogy betegét megbecsüli, kiszolgálja s vele teljesen úgy bánik, mint a szolga urával. Bizonyos idő multán mind Eulogiust, mind a beteget a kísértés arra készítette, hogy egymástól elváljanak s ebbeli szándékukat közölték remete Szent Antallal, ki imigyen válaszolt nekik: „Fiaim óvakodjatok egymástól elválni; mindketten közel álltok végső célotokhoz. S ha Istennek angyala nem talál benneteket együtt, veszélyben forog mennyei koronátok!”

Szent Lajos király meglátogatta a kórházakat s oly gondosan szolgált a betegeknek mintha csak ez lett volna hivatása. Szent Ferenc a szegénységet szerette és úrnőjének nevezte azt; amiként Szent Domonkos az Isten igéjének hirdetését, amiért aztán az általa alapított szerzetes testület a prédikátorok rendjének neveztetett el. Nagy Szent Gergely pápa Ábrahám pátriárka példája szerint az idegenek elfogadásában lelte örömét s miként Ábrahám, zárandokruhában ő is vendégül látta az isteni Felséget. Tóbiás a halottak temetésével gyakorolta a szeretetet. Árpádházi Szent Erzsébet, a nagy fejedelemsasszony, a megalázkodásban lelte örömét. Genuai Szent Katalin férje halála után kórházi szolgálatra szentelte magát. Kasszián beszéli, hogy egy jámbor szűz a béketűrés gyakorlása után vágyakozott. Szent Athanáz, ki előtt e szándékát föltárta, egy szegény de haragos, zsémbes és rossz természetű özvegyasszonyt bízott reá, ki örökös pörlekedéseivel a jámbor szűznek elég alkalmat nyújtott a szelídség s engedékenység gyakorlására. Éppígy szentelik magukat Isten szolgálói a betegek szolgálatára, a szegények ápolására, a gyermekek keresztyéni tanítására; mások az eltévelyedett lelkeket keresik föl; ismét mások azzal foglalkoznak, hogy a hívők között békét és egyetértést létesítsenek. Utánozzák a hímző-művészetet, mely bizonyos alapra selyemmel, arannyal s ezüsttel mindenféle virágot készít, melyeknek kedves sokfélesége az egésznek tervezetét és rendjét mi sem zavarja. Mert azok a jámbor lelkek, kik egy bizonyos erénynek gyakorlására szentelték magukat, azt mintegy alapul tekintik, amelyre a többi erényt is reá építik. Ezáltal cselekedeteikbe egység és rend költözik s valamennyi azon erénynek céljára irányul, amelynek gyakorlására különösen vállalkoztak. Ilyképen e jámbor lelkeknek mindegyike Isten szemében olyan ruhát készít magának, amely az Énekek Énekének menyasszonyához hasonlít, mely drága selyemből való, gazdag szélű és sokféle dísszel ékeskedik.

Ha valamely nagy bűn kísértete zaklat bennünket, minden erőnkől arra törekedjünk, hogy az ellenkező erényben erősödjünk s a többi erénynek gyakorlását is ugyanezen célra kell irányítanunk. Ezáltal biztosítjuk győzelmünket lelkünk ellensége felett s oly erényt szerzünk, melyet eddig nem bírtunk s a többieket is tökéletesítjük. Ha tehát a kevélység vagy a harag támad föl bennem, akkor szívemet minden erővel az alázatosságra és szelídségre kell hajtanom s minden lelki gyakorlatomat, a szentségek vételét s a többi erényt, az okosságot, az

állhatatosságot, a mérsékletet is e célra irányítanom. Nem így cselekedett-e Jób, ki főleg béketűréssel győzte le az ördög kísértéseit s ezáltal a többi erényben is gyarapodott? De sőt Nazianzi Szent Gergely szerint egyetlen, tökéletesen s nagy szeretettel véghezvitt erényes cselekedet által a tökéletesség tetőpontjára emelkedhetünk; minek bizonyságául a kedves és hű Ráhábot hozza föl, ki nagy hírnévre tett szert, mivel egy ízben néhány izraelitával szemben lelkiismeretes vendégszeretetet gyakorolt.

3.2 Az erények gyakorlásának módja

Igen találóan mondja Szent Ágoston, hogy némelyek jámbor életmódjuk kezdetén oly dolgokat visznek véghez, hogy a tökéletesség szigorú szabályai szerint gáncsolni kellene őket; mindazonáltal dicsérettel szólunk róluk, mivel cselekedeteiket a nagy erényesség előjelül és előfutárul tekinthetjük. Éppen azért a nagy és szolgálai félelem, a túlságos aggályosság azoknál kik a bűn útjáról csak az imént tértek le a tökéletes lelkiismereti tisztaságnak előhírnöke; de gáncsolni kellene azokban, kik a jóban már előrehaladtak s akiknek szívében már a szeretetnek kellene uralkodnia, mely lassankint elűzi a szolgálai félelmet.

Szent Bernát eleinte igen keményen bánt azokkal, kik vezetésére bízták magukat; s mindenekelőtt tudokra adta, hogy testüket el kell hagyniuk és csak lelkükkel szabad hozzá jönniök. Gyónásuk közben legkisebb bűneiket is rendkívüli szigorúsággal bélyegezte meg. Szinte megzavarta s elszomorította a jámbor élet szegény újoncainak lelkét, úgyhogy nemcsak nem haladtak, hanem a tökéletességtől inkább eltávolodtak; mert a túlhajtott sokféle követelés erejüket szegte. Úgy jártak mint azon ember, ki a meredek hegyre nagy sietve kényszerül fölkapaszkodni. Láthatod Filótea, hogy ezen nagy szentnek e nem helyeselhető cselekvésmódja az egészen megtisztult léleknek lángoló buzgalmából eredett; s e buzgalom Szent Bernátban igen nagy erény volt, de mégis olyan erény, mely némiképp kifogás alá esett. E túlhajtásból maga Isten gyógyította őt ki, egy csodálatos látomás alkalmával lelkébe csepegtetvén a szelídség, az irgalom s a szeretetteljes gyengédség szellemét. Szent Bernát e túlságos szigorát később maga is helytelenítette s mindig kegyesen és elnézően bánt azokkal, kiket a lelki élet utain irányított s mindenkinek mindene lőn, hogy mindnyájukat megnyerje Krisztusnak.

Szent Jeromos, Szent Paulának életírója, e szeretett tanítványát három túlhajtás miatt gáncsolta. Először is túlhajtott szigora, azután önféjűsége miatt, mellyel saját véleményét püspöke, Szent Epifánusz ítéletének ellenszegezte; s végül túlságos szomorúsága miatt, mely őt gyermekeinek és férjének elhunytakor csaknem a halálba vitte. S aztán így szól e szent atya: Talán majd azt mondják, hogy e szentnek dicséretét elhallgatom és csak gyarlóságait és hibáit gáncsolom. Nem! Jézus Krisztus legyen tanúm, akinek ő szolgált s akinek én is szolgálni töreksem, hogy az igazságtól sem jobbra, sem balra nem tértem el, hanem mint keresztény, egyszerűen elmondom, milyen keresztény volt ő. Életrajzot írok róla s nem dicsérő beszédet; bár elmondhatom hogy az ő hibái másokban erények lettek volna.

Ez utóbbi szókat Szent Jeromos a kevésbé tökéletes lelkekre érti. Mert valóban, némely cselekedet a tökéletes emberben fogyatkozás, míg a tökéletlenben erény. Nem mondják-e jó jelnek, ha a gyógyuló betegnek lábai dagadnak? Ebből ugyanis azt következtetik, hogy az ismét fölpezsdülő természet a fölösleges nedveket kiveti magából. Ellenben az egészséges embernél az előbbi tünet rossz jelnek vétetik, amennyiben a természetnek nincs elegendő ereje a rossz nedvek elosztatására. Filótea, mindig jó véleménnyel légy azokról, kiknek erényeihez a gyarlóság némi árnyéka tapad; mert ilyen fogyatkozást még a szentekben is látunk. Te pedig rajta légy, hogy midőn a tökéletességre törekzel, e törekvésed mindig okossággal párosuljon. Egyébként pedig fogadd meg a bölcsnek azon intő szózatát, hogy saját belátásunkra ne hagyatkozzunk soha, hanem vessük azt alá azok bölcsességének, kiket Isten vezetőinkké rendelt.

Vannak dolgok, melyeket erényeknek tartunk, pedig nem azok. Ezekről is kell szólnom. Ilyenek: a rendkívüli elragadtatások, az érzékek fölé való emelkedés, az Istenbe való teljes elmerülés, a lebegés a föld színe felett, a megdicsőülés és más ilyen magasabb rendű állapotok, melyek a lelket Istennel egyesítik s mintegy felsőbbrendű életmódra emelik. Ezen állapotok, Filótea, nem mondhatók erényeknek, hanem ezeknek jutalma, helyesebben szólva: előíze az örök boldogságnak, melyet Isten azért juttat némelyeknek, hogy bennük az örök élet vágyódását fölkeltse. Az illetén kiváltságokra azonban sohasem szabad számot tartanunk; mert

sem Isten szolgálatára, sem Isten szeretetére nem föltétlenül szükségesek; s pedig annál inkább nem, mert az illetén kegyelmek rendszerint nem az emberi törekvésnek gyümölcsei, hanem inkább Istennek kegyelmes adományai. Hozzáadom, hogy mi egyébre nem vállalkoztunk, minthogy becsületes erényes keresztények legyünk; amiért is egyedül ez legyen törekvésünk. De ha Isten amaz angyali tökéletességre akar bennünket fölemelni, úgy bizonyára itt a földön is jó angyalok leszünk.

Azonközben pedig szívünk egyszerűségében s alázatosságában a kisebb erényeket gyakoroljuk, melyeknek megszerzését Isten kegyelme nekünk lehetővé teszi. Ilyenek: a béketűrés, a jóság, a szívnek sanyargatása, az alázat, az engedelmesség, a szegénység, a tisztaság, a szívélyesség felebarátunk iránt, a türelem saját gyarlóságainkkal szemben és a szent buzgalom. A rendkívüli erényeket hagyjuk azon lelkekre, kik sokban fölöttünk állnak. Minket nem illet meg ily magas fokozat Isten házában; s igen boldogok lehetünk, ha legkisebb szolgálói közé állhatunk. Az örök dicsőség királyának tetszésén áll aztán, hogy szeretetének és bölcsességének csodálatos titkaiba avasson bennünket is. Mindezekben pedig, ó Filótea vigasztalásunk az legyen, hogy az örök király nem földi hivatalaik méltósága szerint jutalmazza szolgáit, hanem azon szeretet és alázatosság szerint, mellyel hivatalaikban eljárnak. Saul atyja szamarait keresve találta meg Izraelország királyságát; Rebeka azáltal lett Izsák felesége, hogy annak tevéit megittatta; Rút azáltal lett Bósznak hitvese, hogy kalásszedés közben annak lábaihoz borult. A tökéletesség ama rendkívüli jelenségei után való törekvés bizonyára némi tévedésekkel és csalódásokkal jár s megesik néha, hogy akik angyalok lehetnének, Isten szemében még emberszámba sem vétetnek; cselekedeteikben ugyanis több a hiú látszat s a csillogó beszéd, mint a gondolkodásban s a cselekedetben nyilvánuló alapos jámborság. Mindazonáltal ilyen dologban nem szabad vakmerően ítélnünk. Inkább magasztaljuk Istent azon nagyobb adományok miatt, melyeket másoknak nyújtott; mi pedig járjunk alázattal a magunk útján mely kevésbé fényes ugyan, de gyarlóságunknak megfelelő, kevésbé dicső, de mindenesetre biztosabb. És legyünk meggyőződve arról, hogy ha utunkon alázatos kitartással haladunk, Isten oly nagy dolgokhoz juttat majd bennünket, melyek legfokozottabb reményeinket is nagyon fölülműlják.

3.3 A béketűrés

Béketűrésre az apostol szavai szerint azért van szükségünk, hogy teljesítvén Isten akaratát, elnyerjük az ő ígéreteit. (Zsid 10,36); és isteni Üdvözítőnk azt mondja: Béketűréstekben bírátok lelketeket. (Lk 21,19) Az embernek, ó Filótea, az a legnagyobb szerencséje, ha szíve felett uralkodik. Ezt pedig leginkább a béketűrés által éri el. Tehát oda kell törekednünk, hogy ezen erényben tökéletesedjünk. Azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy isteni Üdvözítőnk az örök életre szükséges malasztokat béketűrő élete és szenvedése árán szerezte meg nekünk; s hogy e szerint nekünk is a szenvedések, fájdalmak s bajok türelmes elviselése által kell ezen erényt elsajátítanunk.

Ne korlátozd béketűrésedet a szenvedések bizonyos nemére, hanem terjeszd ki mindenre, amivel Isten meglátogat. Némely ember szívesen viseli el az olyan szenvedéseket, melyekben némi megtisztelő vonás van; pl. ha a bátran helytálló katona az ütközetben megsebesül vagy fogságba kerül; ha valakit vallása miatt bántalmaznak; ha valaki a becsülettel végződő perben vagyonát veszíti; az ilyen emberek azonban nem a szenvedést, hanem a dicsőséget szeretik. Az igazán béketűrő ember egyenlő módon veszi a meggyalázó és a megtisztelő szenvedéseket. A gonosz, érzéktelen emberek szidalma gáncsolódása és megvetése a nagy lélekre nézve szinte élvezet; de ha jó emberek, ha barátai s rokonai részéről kénytelen ilyesmit szenvedni, ahhoz már hősies béketűrés kívántatik meg. Amiért is jobban megcsodálom Borromei Szent Károlyt azért, hogy hallgatagon és szelíden viselte el azon kifakadásokat, melyekkel egy igen szigorú szerzetes-rendnek szónoka őt illette, minthogy egykedvűen vette sok kicsapongó embernek szidalmait. Amiként ugyanis a méhszúrás fájdalmasabb a szúnyogcsípésnél, éppígy nehezebb elviselni a jó emberektől származó sérelmeket, mint azokat, melyeket gonosz emberek halmoznak reánk. Néha azonban megesik, hogy a véleménykülönbség még az erényes és legjobb szándékú embereket is egymás megsértésére ragadja.

Necsak magát a bajt viseld el békével, hanem annak minden körülményét és következményét is. Sokan ugyanis nagyon vágyódnak a szenvedések után, de azoknak kényelmetlenségeit nem akarják magukra venni. Mit sem bánkódnám, így szól az egyik, ha szegény lennék, csak a szegénység ne akadályozna abban, hogy barátaimnak szolgálatára legyek, hogy gyermekeimet neveljem s állásomnak megfelelőbben élhessek. Egy másik meg így beszél: mit sem törődném ezzel, ha nem látnám, hogy szerencsétlenségemet gondatlanságomnak tulajdonítják. A harmadik pedig azt mondja: mit sem gondolnék ezzel a rágalommal, csak mások ne adnának reá semmit. Sokan a szenvedésekkel egybekötött nehézségeknek egy részét elviselnék ugyan, de valamennyit nem s azt mondják, hogy nem a betegség teszi őket türelmetlenné, hanem hogy másoknak terhére vannak; vagy hogy nincs pénzük, amivel magukon segíthetnének. Én pedig azt mondom, ó Filótea, a béketűrés arra kötelez bennünket, hogy ha már betegnek kell lennünk, akkor oly helyen, oly körülmények között s úgy legyünk betegek, ahogyan Isten azt akarja. Íme! ez a béketűrésnek főszabálya. Ha valami baj ér, segíts magadon minden megengedett módon, mert istenkisértés volna, ha a segítséget kizárólag ötöle várjuk. Aztán nyugodjál bele mindenbe, s ha sikerült a bajt elhárítanod, adj hálát Istennek; ha nem sikerült, magasztald Istent béketűrésed által.

Én Szent Gergellyel tartok, aki így szól: ha igazságosan vádolnak valamely hibáról, alázkodjál meg s valld be, hogy nagyobb szemrehányást is érdemelnél. Ha pedig igaztalan a vád, nyugalommal védekezzél; ezt kívánja tőled az igazság szeretete s felebarátod épülése. Ha nem fogadják el védekezésedet, ne nyugtalankodjál s ártatlanságod bizonyítását ne erőltess; mert eleget tévén az igazságosság kötelmének, az alázatosságot is gyakorolnod kell. Ily módon sem jó hírneveden nem esik csorba, sem nem vétesz a szelídség és alázatosság erényei ellen.

Lehetőleg keveset panaszold föl a méltatlanságot, amely ért; az ilyen panaszkodás ritkán esik meg bűn nélkül, mert önszeretetünk a szenvedett sérelmet mindig nagyobbítja. Ha

szükségesnek látod, hogy kedélyed megnyugtatója, vagy jó tanács végett másnak panaszkodjál: sohase fordulj könnyen fölinduló egyénekhez, vagy olyanokhoz, kik szívesen gondolnak s beszélnek másokról rosszat. Panaszaidal csak nyugodt lelkületű és Isten szeretetében megerősödött személyekhez fordulj; mert ha másként cselekszel, nemcsak nem nyugtatod meg lelkedet, hanem még jobban megzavarod azt.

Némelyek betegségben vagy egyéb bajban nagyon óvakodnak a panaszkodástól, mert jól tudják, hogy ez az elpuhultságnak s a gyávaságnak a jele; mindazonáltal nagyon rajta vannak, hogy mások megsajnálják őket s türelmüket dicsérik. Hát az igaz, ez is béketűrés, azonban hamis béketűrés; s valósággal nem egyéb, mint finom kevélység és lappangó hiúság. Az apostol szerint az ilyeneknek van ugyan dicsőségük, de nem olyan, mely Isten szerint való. Az igazán türelmes keresztény nem fakad panaszos szóra baja miatt s nem is kívánja, hogy sajnálkozzanak fölötte; s ha bajáról szól is, egyszerűen s elfogulatlanul teszi azt s anélkül, hogy azt nagyítaná. A sajnálkozást nyugodt lélekkel fogadja, kivéve, ha oly baj miatt sajnálják, amelyet nem szenvedett; ilyenkor is a tévedést szerényen oszlatja el. Ilyképen megmarad lelkének egyensúlya az igazság s a béketűrés között, mert baját bevallja ugyan, de nem panaszkodik miatta.

Rajta tehát, Filótea! Minden erődből azon légy, hogy az apostol szavai szerint Jézus Krisztus szívedben és cselekedeteidben testet öltön azáltal, hogy tanításához őszinte szeretettel ragaszkodol s életét mindenben utánózni törekszel. Kétségtelen, hogy ezen igyekezeted fájdalommal lészen egybekötve. Ezek azonban elmúlnak; s a benned élő Jézus lelkedet kimondhatatlan örömmel tölti majd el, melyet senki sem vehet el tőled.

Ha beteg vagy, ajánld fájdalmadat, gyengeségedet s összes bajaidat az Úr Jézusnak s kérd őt, egyesítse azokat szentséges szenvedésének érdemeivel. Gondolj az epére s ecetre, melyet irántad való szeretetből ízelt meg; éppígy te is Isten szeretetéért engedelmeskedjél mindenben az orvosnak. Óhajtsd gyógyulásodat, hogy Istennek szolgálhass; azonban a hosszú betegségtől se vonakodjál, hogy neki engedelmeskedjél; de sőt ha ez Istennek szent akarata, a halálra is szánd rá magad, hogy mielőbb eljuss Isten dicsőséges színének látására. Meg ne feledkezzél arról, Filótea, hogy a méhek igen keserű eledellel táplálkoznak, mialatt a mézet készítik, hogy tehát a mi szívünk sem telhetik be azon szent édességgel, mely az erények gyümölcse, hacsak előbb nem esszük a fájdalomnak keserű kenyerét, melyet Isten küld számunkra; s minél inkább megaláz bennünket a fájdalom, annál értékesebb lesz szívünkre nézve az erénynek édessége.

Gondolj gyakran a megfeszített Jézusra; nézd számtalan sebét; a gyalázatot, a fájdalmakat, melyekkel elhalmozzák; a szomorúságot, mely egész szívét betölti; mezítelenül, elhagyatottan függ a kereszten; rágalom és káromlás hallik feléje mindenfelől. És be fogod látni, hogy a te szenvedéseid az övéihez sem nagyságra, sem számra nézve nem foghatók; s hogy te sohasem szenvedhetsz olyasmit, ami éretted elviselt szenvedéseihez volna hasonlítható.

Vonj továbbá párhuzamot magad s a szent vértanúk, vagy oly személyek között, kik tenálad sokkal többet szenvednek és fakadjon ajkad hálaimára ilyképen: Ó, az én töviseim rózsáknak tetszenek, szenvedéseim élvezetnek, ha azokhoz hasonlítom magam, kik segedelem, ápolás és vigasz nélkül szomorúan s fájdalomtól gyötörve, állandó haláltusában vergődnek!

3.4 Az alázatosság külső cselekedetei

Menj – így szólt Elizeus a szegény özvegyasszonyhoz –, végy kölcsön szomszédaidtól sok üres edényt s töltsd meg valamennyit olajjal. Hogy Isten kegyelmét szívünkbe fogadhasuk, annak a hiú dicsvágytól teljesen mentesnek, üresnek kell lennie.

Azt mondják a toronyi sólyomról, hogy hangjának és tekintetének titkos ereje messze űzi a ragadozó madarakat s e miatt a galambok nagyon vonzódnak hozzá. Éppígy az alázatosság elűzi a sátánt, megőrzi bennünk a Szentlélek adományait. Azért különösen szerették ezen erényt a szentek s főképen a szentek Ura és királya és szentséges szüzanya, Mária.

Ha oly dolgokban tetszelgünk, melyek nincsenek meg bennünk, vagy ha meg is vannak, de nem magunktól valók s végül, ha meg is vannak s magunktól is valók, de becsületünkre nem szolgálnak – mondom –, ha ily dolgokban tetszelgünk: e cselekedetnek hiúság a neve. Az előkelő származás, a nagyoknak kegye, a népszerűség olyan dolgok, melyek nem magunkban, hanem őseinkben vagy mások véleményében gyökereznek; tehát lehet-e ezekkel hivatkozni? Sokan gazdagságukkal, szép ruháikkal, fényes bútoraikkal, pompás lovaikkal kevélykednek. Ugyan ki nem látja ezeknek esztelenségét? Mások abban bizakodnak el, hogy szép hajuk, szép fogaik, csinos kezeik vannak; hogy ügyesek a játékban, énekben s a táncban. Ó mily alacsonyán jár ezeknek esze és szíve, hogy ily nyomorúságos dolgokban lelik dicsőségüket! Aztán hányan örvendenek vélt szépségüknek! Mások csekélyke tudománnyal s a nagy hiúsággal, mellyel a tudós névre vadásznak, azt érik el, hogy az emberek előtt nevetségessé válnak. Ó valóban mindez nagy fölületességre, alacsony gondolkodásra és elbizakodottságra mutat. S mégis, Filótea, a hiúság mindig, ezek körül forgolódik.

Az igazi jót ugyanoly módon lehet megismerni, mint a valódi balzsamot. Ha a vízbe csöpögtetett balzsam a fenekére száll, akkor tiszta, finom és értékes; ha fölül úszik, hamis és utánzott. Tudni akarod, hogy valamely ember igazán bölcs-e, tudós-e, nemes és nagylelkű-e? Csak arra vigyázz, kíséri-e e tulajdonságokat alázatosság, szerénység s az elüljárók iránt való engedelmesség? Ha ez megvan, akkor ama tulajdonságok valódiak. De ha azt veszed észre, hogy mások előtt csak a jónak látszatára törekszik, biztos lehetsz, hogy az illető csak felületes ember s hogy ama tulajdonságokat annál kevésbé bírja, mennél jobban akarja azokat láttatni. A zivataros időben képződött gyöngyöknek csak héjuk van, de igazi magjuk nincs; éppígy a kevély és fölfuvalkodott embernek minden erénye és jó tulajdonsága a jónak csak látszatával bír, de nem annak tartalmával. Joggal hasonlítható a tisztesség, a cím, a méltóság a sáfrányhoz, mely annál jobban díszlik minél jobban taposnak rajta. A szépség nem mondható annak, ha valaki vele kérkedik; ellenben értéke növekedik ha szerénység ékesíti; éppígy a tudomány sem szolgál előnyünkre, ha fölfuvalkodik.

Ha az első helyek, a cím s rang után nagyon kapkodunk, nemcsak annak tesszük ki magunkat hogy előnyös tulajdonságainkat megbírálják, s kétségbevonják az emberek; hanem annak is, hogy egészen elfordulnak tőlünk. Mert szép ugyan a tisztesség, mely magától jó, de szégyenletes, ha valaki mint őt megillető jogot keresi és követeli azt. Olyan az, mint a szép virág, mely azonnal elhervad, mihelyt megérintik vagy leszakasztják. Azt mondják, hogy az álomfű messziről jóillatú, de ha valaki sokáig s közletről szagolja, mérges párolgása veszélyesen elkábítja. Éppígy az önként kínálkozó tisztesség, melyet nem hajszolunk mohó vággyal, kellemesen érinti a szemlélő szívét; de ha valaki utána jár s mohón keresi, annak mérges páraent a fejébe száll, azt megkábítja és utálatossá teszi.

Az erénynek szeretete és vágya az első lépés, mely az erényes életre vezet; éppígy a tisztesség szenvedélyes hajhászása az első lépés ahhoz, hogy az emberek meggyűlöljenek bennünket. Nemes lelkek nem sokra tartják az első helyeket, a rangot s köszöntéseket; ők méltóbb dolgokkal foglalkoznak. Kis lelkek bíbelődnek azokkal, kik egyéb jóra nem képesek. Amiként a gyöngykereskedő a kagylókra ügyet sem vet, ép úgy az erényes ember sem

vágyódik a tisztesség ama külső nyilvánulásai után. Megengedem, hogy ki-ki megtarthatja rangját, a nélkül, hogy megsértené az alázatosságot, föltéve, hogy ez képmutatással nem jár és lelki békéjét nem zavarja. Amiként ugyanis a Peruból visszatérők arannyal és ezüsttel megrakott hajóikon majmokat és papagájokat is hoznak, mivel ez sem tetemes költséget nem okoz, sem a hajó terhét nem növeli, éppúgy az erényre törekvők is elfogadhatják az őket megillető tisztességeket amennyiben ez sok gondot nem okoz s a léleknek nyugalma nem zavarja. Meg kell azonban jegyezni, hogy fönnbbi szavaim sem olyanokra nem vonatkoznak, kik országos méltóságokat viselnek, sem olyan jogokra, melyeknek megőrzése vagy elvesztése nagy következményekkel jár. Mert ilyenekben ki-ki tartozik megőrizni azt, ami őt megilleti, de okosan és szerényen, a szeretet s az igazságosság sérelme nélkül.

3.5 A belső alázatosság

Azt óhajtod, ó Filótea, hogy az alázatosság útján továbbá is kalauzoljalak. Ezért megdicsérlek s kívánságodat megteszem. Mert abban, mit az imént mondtam, inkább az okosság, mint az alázatosság szelleme nyilatkozik meg.

Sokan az Istentől vett különös kegyelmekre nem akarnak gondolni mert attól tartanak, hogy hiú dicsvágy és tetszelgés száll majd szívünkbe. Ami valóban nagy tévedés. Szent Tamás szerint ugyanis Isten jótéteményeinek megfontolása erősen serkent bennünket az ő szeretetére; s így minél jobban megismerjük, annál inkább szeretjük is őt. Mivel pedig a különös malasztok jobban megilletik lelkünket, mint az általános jótétemények, főleg az elsőekkel kell behatóan foglalkoznunk.

Isten irgalmassága és igazságossága előtt mi sem alázhat meg bennünket jobban, mint kegyelmének sokasága és számtalan bűneinknek tudata. Fontoljuk meg tehát jól, mit tett ő értünk és mi mit vétettünk ő ellene, s midőn bűneinket egyenkint számbavesszük, vegyük egyúttal számba az összes nekünk nyújtott kegyelmeket is. Ekkor aztán nem kell tartanunk, hogy mindezek láttára kevélységünk öregbedjék; főleg ha még azt is meggondoljuk, hogy még az a jó sincs magunktól, ami esetleg bennünk van. vajon nem marad-e az öszvér továbbra is oktan, nehézkes állat ha fejedelmi drága szerszámot hord is magán? Ugyan van-e bennünk valami jó, amit ne úgy kaptunk volna? Ha pedig úgy kaptuk, van-e okunk vele dicsekedni? (1Kor 4,7) Ó, valóban mi sem nyújt több okot a megalázkodásra, mint Isten malasztjainak megfontolása; mert a jótétemény elismerése természetesen háladatosságot kelt szívünkben. Ha pedig az Istentől vett malasztok tudata hiú érzelmeket keltene bennünk, kezünkben van annak ellenszere: hálátlanságunk, tökéletlenségünk és nyomorúságunk tudata. Igen, ha megfontoljuk, mit tettünk, midőn Isten nem volt velünk, csakhamar belátjuk, hogy az, amit az ő segédelmével teszünk, sem nem sajátunk, sem nem a magunk akaratának gyümölcse. Mindenesetre élvezni fogjuk a jót, amit ő bennünk létrehozott; de sőt örvendezni is fogunk, hogy az most saját tulajdonunk; de egyedül majd csak Istent áldjuk s magasztaljuk, mint aki mindannak egyedüli szerzője. A boldogságos Szent Szűz fennen hirdeti, hogy Isten nagy dolgokat művelt öbenne; hirdeti de egyúttal megalázkodva Isten magasztalására nyílik meg ajka, mondván: Magasztalja az én lelkem az Urat és örvendez lelkem az én Üdvözítő Istenemben. Mert nagy dolgokat cselekedett nekem a Hatalmas! (Lk 1)

Sokszor beismerjük semmiségünket, nyomorúságunkat, sőt Szent Pállal azt is mondjuk, hogy a világ söpredéke vagyunk; azonban vajmi rossz néven vennők, ha valaki szavunkon fogna s olyan nevekkal illetve bennünket. Igen, sokszor tettetjük magunkat, mintha menekülnénk s rejtőznénk az emberek elől; de csak azért, hogy annál jobban fussanak utánunk s annál jobban keressenek bennünket; úgy teszünk, mintha az utolsó helyre akarnánk ülni, de csak azért hogy annál biztosabban az elsőre kerüljünk. Az igazán alázatos lélek nem alakoskodik s magáról lehetőleg keveset beszél. Mert az alázatosság nemcsak a többi erényt, hanem főleg magamagát törekszik elrejteni. S ha szabad volna a tettetés, hazugság és rossz példaadás, kevélynek és büszkének mutatná magát s a kevélység színét venné magára, hogy annál biztosabban rejtőzhessék az emberek szemei előtt.

Amiért is, Filótea, ezt tanácsolom neked: magunkról még alázatos szókkal se beszéljünk; vagy ha szólunk, beszédünk legyen mindig összhangban bensőnkkel, szívünknek igaz alázatossága által. Sohase süssük le szemünket a nélkül, hogy szívünk is meg ne alázkodnék; sohase válasszuk az utolsó helyet, hacsak igazán s őszintén nem akarunk oda ülni. Ezen általános szabály alól nincs is kivétel, de mégis hozzátesszem, hogy néha udvariasságból bizonyos tiszteletadással tartozunk mások iránt, bár jól tudjuk, hogy azt nem fogadják el. És ez sem nem tettetés, sem nem hamis megalázkodás, hanem bizonyos neme az előzékenységnek, melyet mások iránt gyakorolni akarunk. Ugyanez áll bizonyos udvarias szólásokról, melyek

nem felelnek meg ugyan mindenben az igazságnak, de vele egészen mégsem ellenkeznek, ha t.i. igaz szándékunk van megtisztelni azon személyt, akivel beszélünk. Mert bár ilyen szólásmódokban némi túlhajtás van, még sem tilos azoknak használata, mert csak az általános szokáshoz alkalmazkodunk, melyet mindenki megért. Egyébként pedig kíváncsi, hogy ki-kiszavát szándékával összhangba hozza, hogy a szívnek egyszerűségétől s a szigorú őszinteségtől sohase távolodjunk el. Az igazán alázatos ember azt szereti, ha nem ő maga, hanem mások mondják őt haszontalannak, semmirevalónak; s az ilyen szókat békével elviseli s nem támad föl ellenük, mert meg van győződve, hogy igaz az, amit róla mondanak.

Sokan az elmélkedést a tökéletesekre hagyják, mert ők nem méltók arra; mások azt hangoztatják, hogy nem mernek gyakran áldozni, mert szívük nem elég tiszta. Mások ismét attól tartanak, hogy nagy gyarlóságuk miatt tiszteletlenséggel illetnék a jámborságot, ha vele foglalkoznának. Az ilyenek nem akarják talentumaikat Isten dicsőségére s a felebarát lelkiüdvére értékesíteni; mert – így szólnak – gyarlóságuk tudatában attól tartanak, hogy csak a kevélység növekedik bennük, ha valami jót tesznek és másoknak világítván – miként a gyertya – magukat emészténék föl. Mindez csak egyszerű kifogás; nemcsak hamis, hanem gonosz alázatosság. Ez csak arra szolgál, hogy az illető tetszetős külszín alatt Isten szolgálatát elhanyagolja; vagy hogy az alázatosság örve alá rejtse önzését, szeszélyeit és a lelkiekben való restséget.

„Kérj magadnak jelt a te Uradtól Istenedtől a mélységben alant, vagy fönn a magasságban” – így szólott Isaiás próféta az istentelen Ákáz királyhoz. És ez így válaszolt: „Nem kérek és nem kísértem az Urat”. (Iz 7,11-12) Ó a gonosz ember! Szent félelmet színlel Isten iránt s az alázatosság ürügye alatt elutasítja magától azt a malasztot, melyet az örök jószág kínál neki. Nem tudta-e, hogy csak a kevélység utasítja el magától Isten adományait, melyeket már csak azért is kötelességünk elfogadni, mert Istentől valók? Nem tudta-e, hogy az alázatosság abban nyilvánul meg, hogy mindenben, amennyire csak lehet, Isten akaratához alkalmazkodjunk? Íme, Isten mit sem óhajt jobban, mint hogy tökéletesek legyünk és szentségét utánozván, vele egyesüljünk. A kevélynek, ki magában bizakodik, elég oka van, hogy mire se vállalkozzék; az alázatos ellenben annál bátrabb, minél inkább ismeri saját gyengeségét. És elhatározottsága alázatosságának mértéke szerint növekedik, mert minden bizodalmát Istenbe helyezi, ki hatalmát gyengeségünkben, irgalmát szegénységünkben dicsőíti meg. Éppen azért szent alázatossággal mindenre kell vállalkoznunk, amit lelki vezérünk előhaladásunkra szükségesnek tart.

Azt képzelni, hogy olyasmit tudunk, amit valóban nem tudunk, nagy ostobaság; a tudós szerepét játszani olyanokban amikhez nem értünk, elviselhetetlen hiúság. Én részemről sem tudósnak, sem tudatlannak nem akarok látszani. Ha a szeretet úgy kívánja, felebarátunkat jóindulattal gyámolítanunk kell, főleg azokban, mik okulására és vigasztalására szolgálnak. Mert az alázatosság elrejtí ugyan az erényeket, hogy megőrizze azokat, de ha a szeretet úgy hozza magával, napfényre juttatja őket, hogy működjenek és tökéletesedjenek. Az alázatosság tehát méltán hasonlítható Tilosz szigetének egyik fájához, melynek élénk hússzínű és éjjel csukott virágai csak napkeltekor nyílnak szét, amiért is a bennszülöttek e virágokról azt mondják, hogy éjjel alusznak. Valóban az alázatosság elrejtí erényeinket s csak akkor láttatja őket, ha azt a szeretet követeli, ez nem csupán emberi és erkölcsi, hanem mennyei erény, mely napként uralkodik az összes erények fölött; úgyhogy kétségkívül hamis az az alázatosság, mely a szeretetnek bármiben hátrányára van.

Én sohasem vállalkoznám akár a bölcsnek, akár a balgának szerepére. Mert ha az alázat visszatart attól, hogy a bölcsnek szerepét játsszam, az egyszerűség és őszinteség a balgaság szerepétől tilt el; s ha a hiúság ellenkezik az alázatossággal, éppúgy ellenére van a ravaszság és tettetés az egyszerű egyeneslelkűségnek. Ha Istennek némely szentje a balgaság szerepét vette magára, hogy annál jelentéktelenebbnek tartassék, ebben meg kell őket csodálnunk, de nem utánoznunk. Mert az okok, melyek az ily rendkívüli cselekedetekre bírták őket, annyira

szokatlanok s oly sajátságosak voltak, hogy azokból senki sem vonhat önmagára nézve következtetést. Dávid a frigyszekrény előtt táncolt ugyan, ami nem volt egészen illendő, de ezt nem azért tette, hogy balgának tartsák. Hanem egyszerűen és fesztelenül átengedte magát az öröm azon kitörésének, mellyel Isten lelke szívét betölté. S midőn ezt felesége mint oktalan cselekedetet szemére hányta, nem törődött vele; sőt örvendező szívvel kijelentette, hogy Isten dicsőségéért ezt a gyalázatot szívesen elviseli. Ha tehát a világ oly cselekedetért, mely az igaz jámborság jellegét viseli magán, közönséges, műveletlen vagy megfontolatlan embernek mond: az alázatosság boldog örömmé változtatja majd e gyalázatot, melynek nem te vagy az okozója, hanem azok, kik téged azzal illetnek.

3.6 Az alázatosság kedvessé teszi előttünk csekély mivoltunkat

Tovább megyek, Filótea, s azt mondom, mindenkor s mindenben szeressed csekély, alacsony mivoltodat. Azt kérdezed talán mit tesz az, hogy csekély, alacsony mivoltunkat szeressük? Nos hát, megmondom.

A latin nyelv e két fogalmat: alacsony sors és alázatosság, ugyanegy szóval (*humilitas*) fejezi ki. Így pl. midőn a Boldogságos Szűz dicsérő énekében (*Magnificat*) azt mondja, hogy minden nemzedék boldognak fogja őt hirdetni „mert az Úr megtekintette szolgálójának alázatosságát” (Lk 1): ezzel azt akarja mondani, hogy az Úr kegyesen tekintett le a szegény és alacsnysorsú leányzóra, hogy őt elhalmozza kegyelemmel és méltósággal.

Mégis nagy a különbség az alázatosság s a szerény, alacsony sors között. Az utóbbi ugyanis nem egyéb, mint jelentéktelenségünk, csekélységünk s gyengeségünk, mely akkor is bennünk van, ha reá nem gondolunk. Az alázatosság pedig mind ennek a beismerése. Továbbá a tökéletes alázatosság nemcsak abban áll, hogy alacsony voltunkat beismerjük, hanem hogy szeressük is és örömünk legyen benne; s pedig nem szellemünk alantossága miatt vagy a fennköltebb lelkiület hiányából, hanem azért, mert minden dicsőség Istent illeti s mert felebarátunkat többre kell becsülnünk önmagunknál. Ezt különösen figyelmedbe ajánlom. S hogy tisztán lássad, miképpen kell ebben eljárnod, fontold meg a következőket.

A sokféle baj között, mely bennünket ér, némelyik lealacsonyító és lealázó, más ellenben megtisztelő. Ez utóbbiakat az emberek rendszerint türelemmel veszik; amazokat pedig igen kevesen szeretik. Ha egy tisztas, jámbor remetét látunk, kinek ruhája rongyos és ki a fagytól didereg, mindenki tisztelettel nézi a rongyos ruhát és tisztelő részvételt van viselője iránt. De ha egy szegény művészt, egy elszegényedett nemes embert vagy úrileányt látunk ilyen ruhában, megvetéssel fordulunk el tőlük, sőt gúnnyal illetjük őket; pedig nem ők, hanem a szegénység sajnálatos rajtuk. Ha a szerzetes előjárójának a gyermek édesatyjának szigorú rendreutasítását szótlanul fogadja: ezt önmegtagadásnak, engedelmességnek s okosságnak nevezik. De ha egy úr vagy egy nő bár Isten szeretetét, másvalakitől vesz föl ilyesmit, ezt már bátortalanságnak és gyávaságnak mondják. Némely baj megbélyegző természetű. Annak a karját emennek az arcát emésztí rákfekély; az a bajt csak szenvedni, erre nézve a baj még megbélyegző is. Én tehát azt mondom: ne csupán magát a bajt szeressük, ami a türelemnek dolga, hanem az abból származó lealacsonyítást is fogadjuk szívesen, ami már az alázatosságnak föladata.

Vannak továbbá kevésre és nagyra tartott erények. Az alázatosságot, a szelídséget, az egyszerűséget, a békétűrést a világ kevésre becsüli; ellenben nagyra tartja az okosságot, nagylelkűséget és bőkezűséget. Sőt ugyanegy erénynek gyakorlása is szülhet ilyen különböző jellegűnek tartott cselekedeteket. Az alamizsnálkodás s az ellenünk vétőknek adott bocsánat a szeretetnek két műve; az elsőt mindenki dicséri, az utóbbit rendszerint nem sokra becsülik. Fiatal urak s lányok, kik a játéknál, fényűzésnél, megszóló beszédeknel egyébbel nem foglalkozók társaságát kerülik, leszólásnak, gúnynak s gáncsnak teszik ki magukat és szerénységüket képmutatásnak s alacsony gondolkodásnak mondják. Ha valaki azt szívesen veszi, arról elmondhatjuk, hogy a lealacsonyítást szereti. Mondok még egy példát. Beteg látogatására indulunk. Ha engem a legnyomorultabbhoz küldenek, ez a világ szemeiben reám nézve lealázás lesz, de annál kedvesebb nekem. Ha pedig előkelőhöz küldenek, akkor ez Isten szeme előtt lesz reám nézve lealázás, mert ezen cselekedetben sem erény, sem érdem nincs s azért ezt a lealacsonyítást is szívesen veszem. Az utcán elesünk s a sértésen kívül még ki is nevetnek bennünket; az ilyen megalázást is szeretnünk kell.

Némely hiba a lealázáson kívül egyéb hátránnyal nem jár. Az alázatosság nem kívánja ugyan, hogy az ilyen hibát keressük; de megköveteli, ha elkövettük, miatta ne nyugtalankodjunk. Idetartoznak az udvariasság ellen való vétségek, figyelmetlenségek és

hasznos. Az okosság s jóneveltség megkívánja ugyan, hogy lehetőleg az ilyeneket is elkerüljük; de ha egyszer véletlenül elkövettük, azoknak szégyenét viseljük el szent alázattal. De még többet mondok: ha a harag vagy érzékenység sértő s illetlen szókra ragadott, azonnal szemrehányást kell magamnak tennem, azt meg kell bánnom s hibámat lehetőleg helyre kell hoznom. De egyúttal magamra kell vennem azt a szégyent, mely ezáltal engem ér; s ha a kettőt egymástól elválaszthatnám, a bűnt utálattal utasítanám el magamtól, a megszégyenülést pedig alázatos békétúréssal fogadnám szívembe.

De bármennyire szeressük a hibánkból származó megaláztatást, mégis minden megengedett módon arra kell törekednünk hogy a hibától megszabaduljunk, főleg hogyha az súlyosabb természetű. Ha arcomon megbélyegző baj mutatkozik, azt gyógyíttatnom kell; a megalázásról azonban, melyet nekem okozott, megfeledezni nem szabad. Ha oly hibába estem mely senkire sem sérelmes, azt nem kell mentegetnem, mert egyedüli következménye az a szégyen, mely enmagamat ér. Ha csak azért mentegetődném, hogy ezt a szégyent magamtól elhárítsam, az már valóban nem férne össze az alázatossággal. De ha akár figyelmetlenségem, akár szeszélyem okozott másnak bosszúságot vagy botrányt, ezt a hibámat őszinte bocsánatkéréssel kell jóvátennem; mert a baj megvan s a szeretet arra kötelez, hogy azt erőmhöz képest elsimítsam. Egyébként pedig jó hírnevünk néha felebarátunkat is érinti; ekkor aztán a szeretet megkívánja, hogy a botrány elkerülése végett minden megszégyenítést mások szemei elől lehetőleg elrejtünk; de azt egyúttal szívünkbe zárjuk, hogy lelkünk rajta épülhessen.

De talán azt is tudni akarod Filótea, hogy a megaláztatás mely nemei legüdvösségesebbek reánk nézve. Íme tehát megmondom. A leghasznosabbak s Isten előtt legkedvesebbek azok, melyek esetleg vagy hivatásunkból kifolyólag érnek bennünket. Ezeket ugyanis nem magunk választjuk s keressük, hanem Isten küldi reánk, aki jobban tudja, mi szolgál javunkra, mint mi magunk. De ha magunknak kell választanunk, válasszuk a legnagyobbakat, mert azok a legjobbak. A legnagyobbak pedig azok, melyek hajlamainkkal leginkább ellenkeznek, föltéve, hogy hivatásunkkal összeegyeztethetők.

Ó ki adhatja meg nekünk, Filótea, azt a kegyelmet, hogy a királyi Zsoltárossal elmondhassuk: Inkább leszek a legutolsó Isten házában, minthogy a bűnösök palotáiban lakjam! E kegyelmet csak az adhatja meg, aki földi életében a gúny és megvetés tárgya lett, hogy örök dicsőségre vezethessen bennünket. Sok mindent hallottál tőlem, Filótea, ami az első tekintetre igen nehéznek tűnhetik föl; de ha megteszed, higgy nekem, édesebb lesz a méznél!

3.7 Az alázatosság gyakorlása nem zárja ki jó hírnevünk megőrzését

A dicséret, tisztelet és jó hírnev nem közönséges, hanem ritka és kiváló erénynek jutalma. Ha valakit dicsérünk, másokban az illető iránt tiszteletet akarunk kelteni; tiszteletünk pedig nagyrabecsülésünknek jele; a dicséretből, tiszteletből s nagyrabecsülésből származik aztán a jó hírnev, miként a fejedelmi koronának ragyogása sok drágakőnek színpompájából és tündökléséből. Minthogy az alázatosság tiltja hogy saját előnyeinket szeressük és nagyratartsuk, éppígy a dicséret, tisztelet s hírnev után való törekvést sem engedi meg, mert ezek csak a nagy és kitűnő érdemeket illetik meg. Mindazonáltal a bölcsek tanácsát követi s azt javasolja, hogy jó nevünknek gondját viseljük; mert a jó név nem valamely kitűnő erényen avagy tökéletességen, hanem jó erkölcsökön és feddhetetlen életen alapszik. S amiként az alázatossággal nem ellenkezik azt hinnünk, hogy ily általános jó érdemünk van; az sem ellenkezik vele, ha jó nevünknek gondját viseljük. Teljesen igaz, hogy az alázatosság még a jó névvel sem törődne, ha arra a szeretetnek nem volna szüksége; de mivel egyike az emberi társadalom alapjainak, mely nélkül felebarátunknak nem használhatunk, hanem a botrány miatt csak ártunk, a szeretet kötelességünkkel teszi, s az alázatosság nem ellenzi, hogy azt megszerezzük és megőrizzük.

Ami a fára nézve a zöld lomb, ugyanaz az emberre nézve a jó név. Bár nem becsüljük sokra a fa leveleit, mégis ékességére szolgálnak s gyenge gyümölcsének oltalmára vannak. Éppígy a jó név magában véve csekély jelentőségű; azonban ékessége az életnek s nagyban hozzájárul, hogy az erényt, ha még nem erősödött meg, megoltalmazzuk. Az a kötelesség ugyanis, hogy jó nevünket megőrizzük s valóban azok legyünk, amiknek tartatunk, a nemes lélekre bár szelíd, de nagy következményű erőszakot gyakorol. Törekedjünk tehát, Filótea, erényeinket megőrizni, mert Istennek, minden cselekedetünk legfőbb céljának tetszenek. De amiként azok, kik a gyümölcsöt télire teszik el, nemcsak cukorban főzik, hanem azt megfelelő edényekbe is rakják: éppígy mi is Isten szeretetén kívül, mely minden erénynek legjobb megőrzője, jó nevünk ápolását is latbavethetjük erényeink megóvására.

Ez azonban ne történjék bizonyos heveskedéssel vagy kicsinyes aggódással. Mert akik jó nevük ügyében ennyire érzékenyek, azokhoz hasonlítanak kik a legcsekélyebb rosszullemnél is orvosságot szednek s a helyett, hogy egészségüket helyreállítanák, azt megrontják. Igen, a jó nevet teljesen tönkreteszi a túlságos gondozás; mert az ilyen érzékenység az embert különccé, csökönyössé s elviselhetetlenné teszi s a gúnyolódók rossz nyelvét reá mintegy fölzsabadítja. Sokkal jobb ellenszere a megszóló vagy rágalmozó beszédnek, ha ügyet sem vetünk reá s egykedvűen vesszük, mint hogyha elkeseredünk, pörlekedünk s bosszúra készülünk miatta. Ha megvetjük, egészen semmivé válik; ellenben a harag az igazság látszatát adja neki. Azt mondják, a krokodil csak annak árt, aki fél tőle; s én hozzáteszem, hogy a megszóló beszéd csak azon fog, ki azt szívére veszi.

Aki jó nevét túlságosan félti, másokba azon hitet kelti, hogy nem igen bízik saját értékében s azon erényben, mely a jó névnek alapja. Az a város, melynek folyóján csak fahíd visz át, minden áradástól fél; ott, ahol köhíd van, csak a rendkívül nagy áradás okoz aggodalmat. Éppígy a valóban erős keresztény lelkek megvetik a rágalmozók beszédeit; ellenben a gyengék nagyon nyugtalankodnak amiatt, amit róluk mondanak. Egészen bizonyos, Filótea, hogy jó nevét elveszti az, aki minden ember előtt törekszik arra; de meg is érdemli, hogy elveszítse, mert még azoknak jó véleménye után is áhítozik, akiket gonoszságaik becstelenekké tettek.

A jó név csak céger, mely megmutatja, hol található az erény; az erényt tehát mindenkor s minden körülmények között amannak föléje kell tennünk. Ha tehát azt mondja valaki, hogy keresztényi életed csak képmutatás s a sértésnek megbocsátása gyávaság: vesd meg az ilyen beszédeket. Mert eltekintve attól, hogy ostoba és sok tekintetben megvetni való emberek

beszélnek így, jó neved oltalmazása végett nem vetheted el magadtól az erényt. Többet ér a gyümölcs, mint a falevél; a belső lelkijavakat többre kell tartanunk a külsőknél. Becsületünkre legyünk féltékenyek, de ne bálványozzuk azt; s amiként nem szabad olyasmit tennünk, ami a tisztességes emberek szemeit sérthetné, éppúgy soha se keressük a gonoszoknak tetszését. A Zsoltáros szerint a rágalmazó nyelve éles ollóhoz hasonlít; a jó nevet ellenben a szép növényű hajhoz lehet hasonlítani, mely szebben és dúsabban nő ha levágják. De amiként a gyökerestől kitépett haj úgyszólván sohasem nő meg; ép ilyen nehéz jó nevünket visszaszerezni, ha rendetlen és botrányos élettel gyökeréig tönkretettük. Ez a gyökér a feddhetetlen élet; amíg ez megvan, mindig visszaszerezhető a becsület, amelyet a rágalom elrabolt tőlünk. A léha mulatozást, haszontalan társalgást, a könnyelmű barátkozást abba kell hagynunk, ha jó nevünket veszélyezteti, mert sokkal nagyobb becsű, mint amaz emberi tekintetek. De ha jámbor cselekedeteink, a lelkiéletben való haladásunk, az örök javak után való buzgó törekvésünk miatt zúgolódik a világ, szid és rágalmaz bennünket: akkor a közmondással kell tartanunk, t.i. ebugatás nem hallatszik mennyországba! A rágalmazás becsületünknek csak hasznára lehet, miként a metszőkés a szőlőnek, mely, ha megmetszik, több gyümölcsöt terem.

Szemeinket szüntelenül a megfeszített Jézusra függesszük; bizalommal s egyszerű lélekkel, de egyszersmind okosan és óvatosan járjunk az ő utain. Jó nevünknek oltalmazója ő leszen. S ha megengedi, hogy csorbát szenvedjen, vagy hogy egészen el is vesszék, ez csak azért van, hogy még nagyobb tisztességre juttasson bennünket, vagy hogy alázatosságunk növekedjék, melynek egyetlen egy latja ezer font becsületnél is többet ér. Ha igazságtalan gáncs ér bennünket, egészen nyugodtan az igazságot állítsuk a rágalommal szembe; s ha a rágalmazó beszéd ekkor sem szűnik meg, becsületünket s lelkünket Istenre, mint legjobb oltalmunkra bízván, a megaláztatást békével vegyük magunkra. Szolgáljunk tehát Szent Pál apostol példájaként jó és rossz hírben egyaránt isteni mesterünknek, hogy az Úr által megaláztatva Dáviddal elmondhassuk: Uram éretted viselem a gyalázatot és éri szégyen arcomat!

Itt azonban két kivételt kell tennem. Bizonyos súlyos és megbecstelenítő bűntényeknek vádját senki sem tartozik elviselni, ha azok alól tisztázni tudja magát. A másik kivétel oly személyeket illet, kiknek jó híre s neve a közérdeknek szolgál. E két esetben a szenvedett méltatlanság ellen kellő nyugalommal kell védekeznünk. Így tanítják ezt a hittudósok.

3.8 Felebarátunk iránt való szelídség s a haragnak ellenszerei

A szent Krizma, melyet az egyház az apostolok tanítása szerint a bérálásnál s egyéb szenteléseknél használ, faolajból és balzsamból áll. S egyéb erényeken kívül jelenti a szelídséget s az alázatosságot, ezt a két erényt, mely Jézus Szívének annyira kedves, hogy nyomatékkal ajánlotta nekünk mondván: „Tanuljatok tőlem mert szelíd vagyok és alázatos szívű” (Mt 5,3) Ezen szókkal szívünket egészen a maga szolgálatára akarja hajtani s azt óhajtja, hogy ezen erények által az ő nyomdokain haladjunk. Az alázatosság tökéletessé tesz bennünket Istenre irányuló kötelmeinkben; a szelídség pedig azon kötelmekben, melyek az emberi társadalomra vonatkoznak. A balzsam, mely minden egyéb folyadékban leülepszik, az alázatosságot jelenti a felszínen úszó olaj pedig a szelídséget mely minden bajon fölülemel bennünket, s az összes erények között első helyen áll, mert virága a szeretetnek, mely Szent Bernát szerint csak akkor tökéletes, ha szelíd és béketűrő is egyúttal.

De jól vigyázz, Filótea, hogy az alázatosságnak és szelídségnek titkos balzsama szívedben rejtőzzék. Ellenségünknek ugyanis szokásos cselfogása, hogy némelyeket ezen erényeknek külszínével szed rá. Sokan csak a beszédben s a külső viselkedésben alázatosak; s aztán anélkül hogy saját lelkiületüket jól megvizsgálnák, valóban alázatosoknak és szelídeknek tartják magukat, pedig távolról sem azok. Aminek biztos ismertető jele az, hogy az ilyenek a legkisebb sérelem s a legcsekélyebb nemtetsző szón is módfelett fölindulnak s elkeserednek.

Az igazi alázatosság s a valódi szelídség kitűnő óvszerei a léleknek a fölfuvalkodás s a heveskedés ellen, amikbe valamely kellemetlenség rendszerint belevisz bennünket. Ha tehát a rágalomra felindulunk s felfuvalkodunk: akkor egészen biztos, hogy alázatosságunk és szelídségünk nem valódi, hanem mesterkelt és látszólagos.

Midőn József a szent és nagynevű pátriárka testvéreit Egyiptomból atyjához haza küldé, tanácsképen azt mondta nekik, hogy az úton ne pörlekedjenek. Ugyanezt mondom neked én is, Filótea. Az élet csak zarándoklás, mely az égbe vezet bennünket, tehát ne pörlekedjünk ezen az úton, hanem testvéreink körében a szeretet és béke szellemében haladjunk. Igen, sohase haragudjál és szíved sohase nyíljk meg a harag számára; mert Szent Jakab apostol szerint; „Az ember haragja nem cselekszi Isten igazságát,„ (Jak 1,29) Álljunk ellen a gonosznak s alattvalóink erkölcsait szent bátorsággal és nagy nyomatékkal törekedjünk megjavítani, de szelíden és nyugalommal. A felbőszült elefántnak haragját mi sem csillapítja le jobban, mint hogyha egy kicsiny báránkát lát; s az ágyúgolyót mi sem tartóztatja föl jobban, mint a gypjű. A nyugodt lélekkel tett rendreutasítást szívesebben vesszük, mint a szenvedélyeset; mert készséggel engedünk az elme parancsának, melynek természetes uralmát elismerjük; de ellenszegülünk, ha a szenvedély akar fölöttünk uralkodni. Továbbá ha a szenvedélyre akar támaszkodni az elme, akkor ő is gyűlöletessé válik; elvész vagy legalább is gyengül tekintélye, ha a szenvedély zsarnokságát hívja segítségül.

Ha a fejedelmek béke idején országaikban utaznak, megtisztelt népeik minden módon kimutatják örömeiket. De ha hadseregeikkel érkeznek oda, bár a közjó érdekében történjk ez, még sem veszik szívesen e látogatást, mert a fegyelem dacára is a katonák féktelensége sok bajt okoz egyes polgároknak. Éppígy, ameddig szelíden uralkodik az elme, szigorú szemrehányásait és dorgálásait szívesen veszi mindenki; de ha haragra lobban és epéskedik, inkább félelmet kelt, mint szeretetet, de sőt magamagát is zavarba ejti és nyugtalanítja. Okosabb – mondja Szent Ágoston Profuturushoz írt levelében – az igazságos és józan haragnak is útját állni, mint azt, ha még oly kicsiny is, szívünkbe bocsátani. Mert ha egyszer beférkőzik oda, a gyenge hajtás egyszerre hatalmas törzssé növekedik, mely alig irtható ki. Ezért int bennünket Szent Pál apostol, hogy a nap ne szálljon le haragunk fölött (Ef 4,26), mert az éjjelen át csaknem

engesztelhetetlen gyűlöletté válik s mindenféle gonosz gondolatokkal táplálkozik. Olyan ember ugyanis még nem volt soha, aki haragját igazságtalannak tartotta volna.

Nagyobb tudomány tehát harag nélkül élni, mint azt okossággal és mérséklettel kormányozni. És ha vigyázatlanságunk vagy gyarlóságunk folytán megejt bennünket ez a szenvedély, jobb, ha azt azonnal elnyomjuk, minthogy vele alkudozzunk. Mert ha időt adunk neki, könnyen beveszi szívünknek várát s úgy tesz mint a kígyó, mely egész testével beférkőzik oda, ahova fejét bedugta. Azonban, kérdezed, miképpen uralkodhatom a haragon? Mihelyt jelentkezik, lelkednek minden erejével állj neki ellen, azonban ne hevesen és szenvedéllyel, hanem szelíden, de mégis erőteljesen. Mert amiként a bíróságoknál a szolgák néha nagyobb lármát csapnak, mint akiket csendre intenek, szintűgy gyakran megesik, hogy amidőn haragunkat erővel el akarjuk nyomni, még jobban felindulunk s magunk felett többé nem bírnak uralkodni.

Ezen szelíd erőfeszítés után fogadd meg azon tanácsot, melyet Szent Ágoston ad az ifjú Auxilius püspöknek. „Cselekedjél istenfélő ember módjára. S ha néhanapján Dáviddal azt kell mondanod: 'a harag megvakította szemeimet', menekülj Istenhez és kiálts hozzá a prófétával: könyörülj rajtam, Uram! – hogy mindenható jobbával szívedet érintse és haragodat csillapítsa.” Vagyis keressünk Istennél segédelmet, ha az indulat elfogott bennünket. Ugyanígy cselekedtek az apostolok, mikor a viharzó tengeren hánykolódtak. Bizonyára megfélekez s lecsendesíti az Úr a mi szenvedélyünket is és visszaadja lelkünknek nyugalalmát. De ezt az imát is nyugalommal és figyelemmel s nem erőszakos fölhevüléssel kell végeznünk. És ez a szabály valamennyi eszköztől áll, melyet ezen lelki baj ellen használunk.

Mihelyt észreveszed, hogy a harag valamely hibára ragadott el, haladék nélkül tedd azt jóvá valamely szelíd cselekedettel azon személy iránt, kit megbántottál. Mert amiként a hazugságnak igen üdvösséges ellenszere, ha azonnal visszavonjuk: éppígy fő gyógyszere a haragnak, ha azonnal szelídséggel egyenlítjük ki. Az új seb ugyanis könnyebben gyógyul, mint a régi.

Egyébként pedig, ha lelked egészen nyugodt s nincs semmi okod a haragra, gyűjts magadnak sok szelídséget és engedelkenységet, hozzászoktatván magad, hogy kicsiny és nagy dologban egyaránt ilyen szellemben cselekedjél és beszélj.

Emlékezzél arra, hogy az Énekek Énekének menyasszonya nemcsak ajkán s nyelve hegyén hord mézet, hanem nyelve alatt is, tudniillik keblében, ahol tejet is rejteget. Ami arra tanítson bennünket, hogy nemcsak szívünkben rejtőzzék a szelídség, hanem szavainkban is nyilvánuljon meg; s hogy necsak idegenek érezzék megnyerő, kedves viselkedésünknek édes, illatos mézét hanem szelíd lelkületünknek tejét háznépünk és szomszédságunk is élvezze. Ami nagyon sok emberben nincs meg, kik a házon kívül angyaloknak látszanak, otthon pedig valóságos ördögök.

3.9 Az önmagunk iránt való szelídség

A szelídség gyakorlásának egyik kiváló, módja önmagunkra vonatkozik, hogy t.i. soha föl ne induljunk önmagunk és tökéletlenségeink fölött. Mert a józan ész megkívánja ugyan, hogy gyarlóságaink fölött őszintén bánkódjunk, de azt nem parancsolja, hogy bánatunk haraggal, bosszúsággal és kedvetlenséggel legyen összekötve. E tekintetben úgyszólván naponként vétkeznek azok, kik azon bosszankodnak hogy haragosak voltak: mert ily módon szüntelenül ápolják szívükben a haragnak lángját. S e jámbor elkeseredésük nemcsak nem segédkezik nekik szenvedélyük kiirtásában, hanem ellenkezőleg azt mindig mintegy készenlétben tartja, hogy a legelső alkalommal ismét lánggra lobbanjon. Az illetén boszankodásnak s haragos kitöréseknek gyökere a kevélység s a rendetlen önszeretet, mely tökéletlenségeink láttán elszomorodik és nyugtalanodik.

A hibáink fölött érzett bánatnak két tulajdonsága legyen: a nyugalom s a szilárdság. Az az ítélet, melyet nyugodt kedélyállapotban mond ki a bíró a bűnös fölött, sokkal hathatósabb, mint az, melyben fölindulás és szenvedély vezeti őt; mert ebben a büntetést nem a vétség természete, hanem izgatott kedélyhangulata szerint állapítja meg. De sőt azt is mondom, sokkal hasznosabb, ha a bűneink fölött érzett fájdalom nyugodt és tartós, mint hogyha bosszús és kesernyés, de gyorsan elmúló. Izgatott lelkiállapotunkban ugyanis nem vétkeink milyensége, hanem inkább hajlandóságaink szerint ítéljük meg magunkat. Például, ha valaki a tisztaság erényét buzgó odaadással gyakorolja, nagy keserűséggel telik majd el, ha ezen erény ellen vétett; de talán mosolyog a durva rágalmazó szó fölött, amelyet mondott. Ellenben, aki a rágalmat gyűlöli, nagyon bánkodik majd, ha a szeretet ellen vétett, de talán semmibe sem veszi, ha a tisztaság ellen súlyosabban vétkezett. És ez onnan van, hogy mindkettőnek a lelkiismerete nem a józan ész, hanem a szenvedély után indul.

Hidd el nekem, Filótea, hogy a szelíd atyai intelem sokkal alkalmasabb a gyermek megjavítására, mint a heves és szenvedélyes rendreutasítás. Éppígy szívünk is, ha szelíden s nyugodtan, részvéttel, nem pedig keserűséggel utasítjuk rendre elkövetett bűnei miatt és kedvességgel biztatjuk a megjavulásra: nagyobb s mélyebb fájdalmat fog érezni, mint hogyha heveskedésünkkel megszorítjuk. Ha föltettem magamban, hogy a hiúságtól óvakodom s aztán mégis beléje estem, nem utasítanám magam rendre illetően szókkal: Hát te nyomorult, nem vagy te megvetésre méltó, hogy föltételeid ellenére is megint hiú voltál? Pirulj halálra! Föl ne merj többé nézni az égre! Te vak, te szemtelen, te hűtlen teremtménye Istennek! – Ó valóban nem szólnék így! Ellenkezőleg a részvét szavaival utasítanám magam rendre ilyen módon: Ó szegény szívem! ismét belekerültél a hálóba, melyet pedig elkerülni akartál. Ó, állj ismét talpra s vigyázz, hogy bele ne essél újra. Kérd Isten irgalmát s reméld a jövőben az ő oltalmát s lépj az alázatosság ösvényére. Bátorodjál neki, Isten majd megsegít s ő vele még sok jót tehetsz! Ilyen szelíd dorgálásra erősen föltenném magamban, hogy e hibát többé el nem követem s hogy lelkiatyám tanácsa szerint mindent megteszek, ami ezen célra szükséges.

De ha ily kíméletes útbaigazításra szívünk nem hajlik, érzékenyebb szemrehányást, szigorúbb s komolyabb rendreutasítást kell alkalmaznunk, hogy látván saját állapotát, megsejtenüljön. Azonban a szigorú feddésnek is arra kell irányulnia, hogy szívünkben Isten iránt szent és vigaszteljes bizalom ébredjen föl a királyi bűnbánónak példája szerint, ki bánatos lelkét reggelenként így vigasztalá: „Miért vagy szomorú, én lelkem? És miért háborgatsz engem! Bízzál az Istenben, mert még hálát fogok neki adni; ő orcám szabadítója és én Istenem”. (Zsolt 42,5)

Nyugodt lélekkel kelj tehát föl esésedből, bevallván mély alázattal Isten előtt gyarlóságodat. A fölött azonban ne csodálkozzál, hogy elestél. Mert csoda-e, ha a betegség beteg, a gyengeség gyenge s a gyarlóság gyarló? Egyúttal minden erődből utáld meg vétkeidet és Istenbe vetett nagy s erős bizalommal térj az erény útjára vissza, melyet botlásod által elhagytál.

3.10 Dolgainkat szorgalmasan, de nyugtalanság és aggodalom nélkül végezzük

Dolgainknak szorgalmas és iparkodó végzése nagyban különbözik a nyugtalan és aggodalmas kapkodástól. Az angyalok minden lehető buzgalommal munkálják üdvünket, a szeretet viszi ugyanis őket erre s boldog állapotuknak nyugalmát és békéjét ez nem zavarja meg. Azonban bármennyire buzgólkodnak is üdvösségünk körül, nem nyugtalankodnak és nem kapkodnak soha, mert boldogságukkal ez teljesen ellenkeznék.

Tehát gondosan és igyekezettel végezd minden dolgodat, Filótea; mert Istennek szent akarata, hogy szorgalmasan járj el abban, amit reád bízott. Munkád közben azonban ne heveskedjél s ne nyugtalankodjál, mert kedélyünk erős felindulása elhomályosítja értelmünket s akadályul szolgál, hogy jól végezzük azt, amire vállalkoztunk.

Midőn Urunk Mártát rendreutasította, így szólt hozzá: „Márta, Márta, szorgalmatos vagy és sokban törődöl”. (Lk 10,41) Filótea, jól figyelj erre? Ha Márta okosan szorgoskodik vala, nem fogta volna el őt nyugtalanság; de mivel sebtében cselekedett mindent, zavart csinált s ezt kifogásolta benne az Úr. A csendes és nyugodtan járó folyamok vizei nagy hajó rakományokat hordanak; a csendes eső megtermékenyíti a földet. Ellenben a rohanó folyók s a hegyi patakok pusztítva s dúlva árasztják el az egész vidéket s a közlekedésre alkalmatlanok; amiként a felhőszakadások és zivataros esők is nagy károkat okoznak a mezőkön s a réteken. Sohasem szokott sikerülni, amihez nagy tűzzel fogunk hozzá. Hisz már a régi közmondás azt tartja: Lassan járj, tovább érsz. Azt mondja a bölcs Salamon: Aki szalad, könnyen elesik, s ha jól végezzük dolgunkat, mindig jókor végezzük. A herék nagyon kevés viaszt s mézet készítenek, pedig jobban dongnak s fürgébbek, mint a méhek. Éppígy azok is, kik zajos kapkodással végzik dolgukat, csak keveset végeznek s azt is többnyire rosszul.

A legyek nem erejükkel, hanem sokaságukkal vannak terhünkre; éppígy fontosabb dolgaink is kevésbé nyugtalanítanak bennünket, mint a sok apró. Nyugodt lélekkel fogadd tehát dolgainkat úgy, ahogyan érkeznek s végezd őket kellő sorrendben. Mert hogyha mindent egyszerre s rendszertelenül akarsz megtenni, a túlságos megerőltetés kifárasztja lelkedet s csak azt éred el, hogy teljesen kimerülsz, ami aztán hátrányodra lesz.

Minden dolgodban pedig az isteni Gondviselés legyen támaszod; munkádnak sikere egyedül ő tőle függ; de neked is okosan s megfontolással vele együtt kell fáradoznod. Légy meggyőződve, hogy Istenben bizakodó munkád mindig sikeres lesz, mondják bár azt jónak vagy rossznak az emberek.

A földi vagyon szerzésénél s kezelésénél kövesd a kis gyermekek példáját, kik egy kézzel atyjukba kapaszkodnak, a másikkal pedig gyümölcsöt vagy virágot szednek. Vagyis munkád közben meg ne feledkezzél hogy mennyei Atyádtól függsz s az ő oltalma alatt állsz, ki a zsoltár szerint kézen fog téged, hogy semmi baj ne érjen. Időközönként fordítsd feléje tekintetedet, hogy megtudjad, helyesli-e foglalkozásodat. Főleg arra ügyelj, hogy a bírvágy el ne szakítson tőle s oltalmától meg ne fosson; mert ha ezt elveszíted, botlás nélkül egy, lépést sem tehetsz. Tehát, Filótea, mindennapi s nem sok gonddal járó dolgainkat úgy végezd, hogy ne annyira ezekre, hanem inkább Istenre gondolj; ha pedig dolgain oly fontosak, hogy egész ügyelmedet lekötik, akkor is gondolj néha Istenre, miként a hajósok, kik inkább néznek az égre, mint a tengerre, hogy hajójukat szerencsésen kormányozzák. Ha így cselekszel, Isten veled, benned s javadra dolgozik majd s megadja munkádnak azon vigasztaló sikert, melyet óhajtottál.

3.11 Az engedelmisség

A szeretet tökéletessé tesz bennünket; a szeretetet azonban az engedelmisség, tisztaság és Szegénység szerzi meg nekünk. Mert az engedelmisség lelkünket, a tisztaság testünket, a szegénység vagyónkat szenteli a szeretetnek s Isten szolgálatának. Ezen három erény mintegy hármaskarja azon keresztnak, melyre Jézussal fölfeszítettünk s mind a három egy negyedik erényen, az alázatosságon alapszik. Nem szólok e három erényről, amennyiben azok ünnepélyes fogadalmak tárgyai; ezek ugyanis kizárólag a szerzeteseket illetik. De még az egyszerű fogadalomról sem tárgyalok; mert bár a fogadalom sok kegyelemnek s érdemnek kútforrása: mindazonáltal a tökéletesség elérésére nem szükséges, hogy valaki ezen erények követése céljából fogadalommal kösse le magát, hanem csak az kívántatik meg, hogy azokat valóban gyakorolja. Mert ámbár igaz, hogy a szerzetesi ünnepélyes fogadalom a tökéletesség útjára vezeti az embert, azonban igen nagy a különbség a tökéletesség ösvénye s maga a tökéletesség között. Az áldozópapok s a szerzetesek ugyanis mind a tökéletesség útján haladnak; azonban látjuk, hogy nem valamennyi egyszersmind tökéletes is. Iparkodjunk tehát, Filótea, ezen erényeket hivatásunkhoz mértén gyakorolni; mert ha a tökéletesség állapotát nem is, de magát a tökéletességet általuk elnyerhetjük. Egyébként pedig ezt a három erényt, ha nem is egyenlő módon, de mégis mindnyájan tartozunk gyakorolni.

Két neme van az engedelmisségnek: a köteles s a szabadakaratból származó engedelmisség. A köteles engedelmisség erejénél fogva alázatos engedelmisséggel tartozol az egyház fejeinek, a római pápának, a püspököknek és ezek helyettesének; így továbbá polgári főnökeidnek, a fejedelemnek s állami föllebbvalóidnak; végül házi elöljáróidnak, szülőidnek s gazdádnak. Ezt az engedelmisséget mondjuk kötelesnek, mert föllebbvalóival szemben azt senki meg nem tagadhatja, kik hatalmukat Istentől nyerték, hogy a reájuk bízottakat kormányozzák. Teljesítsd tehát készséggel rendelkezéseiket. Ez ugyanis soha meg nem szűnő köteleltséged és hogy engedelmisséged tökéletes legyen, tedd meg azt is amit tanácsolnak, kívánnak vagy óhajtanak, amennyire t.i. a szeretet és okosság ezt megengedi. Fogadj szót, ha valami kellemeset parancsolnak, például az evést vagy a szórakozást; s bár az ilyen dolgokban az engedelmisség nem nagy erény mégis nagy hiba volna az engedetlenség. Fogadj szót, ha közönyös dolgot parancsolnak; például, hogy mely ruhát vedd magadra; mely úton menj; hogy beszélj vagy hallgass. Ez az engedelmeskedés már érdemteljesebb lesz. De fogadj szót nehéz, kellemetlen és fárasztó dolgokban is; ez az engedelmisséged aztán tökéletes lesz. Végül engedelmeskedjél ellenmondás, halogatás és kedvetlenség nélkül, serényen, szeretettel, de sőt örömmel. Főleg pedig engedelmeskedjél aziránt való szeretetből, ki mert szeretett bennünket, engedelmes lón a kereszthaláláig; s aki Szent Bernát szerint inkább életétől akart megválni, mintsem az engedelmisségtől.

S hogy megtanulj készséggel engedelmeskedni elöljáróidnak, légy azok iránt is engedékeny, kik veled egy sorban vannak, ellenmondás nélkül fogadván nézeteiket, amennyiben t.i. semmi rossz sincs bennük. De sőt alattvalóidnak ésszerű kívánságait is teljesítsd s ameddig nem rendetlenkednek, hatalmadat ne éreztesd velük kemény módon.

Téved, ki azt hiszi, hogy könnyebben esnék neki az engedelmisség, ha szerzetes volna; holott most is nem szívesen és kedvetlenül engedelmeskedik Isten által rendelt elöljáróinak.

Önkényes engedelmisségnek azt nevezem, amelyre nem valamely törvény kötelez bennünket, hanem amelyre magunk jószántából vállalkozunk. A fejedelmet, a püspököt, szülőinket, de sokszor a hitvestársat sem magunk választjuk; de igen is lelkiatyánkat s lelki vezetőnket. Akár megfogadjuk az illetén választásnál, hogy lelkiatyánknak mindenben engedelmeskedünk, miként ezt Szent Terézia tette; akár fogadalom nélkül tesszük azt: ez az engedelmisség mindig önkényes, mert oka és alapja kizárólagosan a magunk akaratában van.

Valamennyi elöljárónknak engedelmeskednünk kell; azonban mindegyikének azon ügykörben, amely reátartozik. A fejedelemnek a világi és polgári rendhez tartozó dolgokban; a püspöknek az egyházi kormányzathoz tartozó ügyekben; szülőinknek, hitvesünknek, gazdánknek a háziakra vonatkozóban; mindenféle lelki ügyeinkben pedig lelkipáterünknek. A jámbor életnek gyakorlatait lelkipáterünk szabja meg számodra, ezáltal belső értékük kétszeressé válik. Mert már önmagukban is jók lévén, érdemüket növeli az engedelmesség, melynek gyökeréből fakadnak. Boldogok az engedelmesek, mert Isten megőrzi őket minden botlástól.

3.12 A tisztaság erénye szükséges

A tisztaság az erények lilioma s általa már ezen életben hasonlítunk az angyalokhoz. Mi sem szép, ami nem tiszta egyszersmind; az emberek tisztasága pedig szüzi ártatlanságukban áll. Becsületességnek, ártatlanságnak is mondjuk ezt az erényt, melynek ellentéte a romlottság és fajtalanság. Valamennyi erény között ez az egyedüli, mely egyaránt ékesíti a lelket és a testet.

Sohasem szabad érzéseinknek tisztátalan élvezetekbe merülniök; az ember értelmes lény és képmása Istennek, amiért is mindenkor a léleknek kell uralkodnia a test fölött. A tiszta szív hasonlít a gyöngyragylóhoz, mely csak az égből lehulló tiszta vízcseppet fogadja magába; éppígy a tiszta szív is csak azon érzéki örömet élvezheti, melyet a jó Isten rendelt.

Ezen erénynek első foka, hogy szándékosan sohase tégy olyat, ami akár a házasetben, akár azon kívül a tisztességgel bármiképpen ellenkezik.

A második fok azt kívánja, hogy a megengedett, de fölösleges és haszontalan érzéki örömöket is a lehetőség szerint tartsd távol magadtól.

Végül a harmadik fok azt követeli, hogy a szükséges és törvényes élvezethez se tapadjon szívünk.

Egyébként pedig ez az erény mindenkinek mód felett szükséges. Az özvegyi állapotban levőknek erős lélekkel kell a tisztaság felett őrködniök, nemcsak hogy a jelennek s jövőnek, hanem hogy a múltnak érzéki ingereit is fékezzék; mert a visszaemlékezés nyomán képzelőtehetségünk könnyen fogékony a rossz és veszélyes képzetek iránt. Szent Ágoston megcsodálta Alipius nevű kedves tanítványában a léleknek ama kiváló tisztaságát, mellyel a korábbi évek érzéki örömeinek még emléket is kiirtotta magából. És valósággal mindenki tudja, hogy a meg nem sértett gyümölcsöt könnyű eltenni, de ha némi ütődése vagy hibája van, csak cukorban vagy mézben tartható el. Éppígy a tisztaságot is különféle módon lehet megőrizni, ha sérelem még nem esett rajta; de hogyha hamva már elveszett, egyedüli megőrzője az igazi jámborság, melynek édességét sokszor hasonlítottam a mézzel össze.

A szüzi tisztaságnak nagy lelki egyszerűségre és igen érzékeny lelkiismeretre van szüksége, hogy minden helytelen gondolatot elűzzön magától és minden érzéki inger föléje emelkedjék. A szüzi leleknek sohasem szabad kételkedniök, hogy erényük hasonlíthatatlanul értékesebb, mint minden, ami vele meg nem fér. A sátán ugyanis Szent Jeromos szerint nem tűri, hogy a tiszta lélek ne ismerje az érzékiséget; tehát arra törekszik, hogy annak megkínását keltse föl benne. Épen azért vonzó, bár hamis képzetekkel nyugtalanítja; ami ugyanazon szent atya szerint a lelket arra csábítja, hogy nagyratartsa azt, amit eddig nem ismert. Így aztán a tisztátalan élvezetek hamis és oktan megítélése s az érzékies hajlandóság sok fiatal embert elcsábít, ideiglenes és örök romlásba dönt; ezek aztán úgy járnak, mint a pillangó, mely azt hiszi, hogy a láng éppoly édes, amilyen fényes, vakon belerohan s elég benne.

A tisztaság a földi élet minden állapotában, még a házasetben is szükséges. Mindenkivel békés és szent életet folytassatok, így szól az apostol, e nélkül senki sem látja meg Istent. Aranyszájú Szent János és Szent Jeromos szerint a szent élet alatt a tisztaságot érti az apostol. Igen, Filótea! Akinek szíve nem tiszta, az nem látja meg Istent s nem fog lakni az ő hajlékában. Mert Üdvözítőnk szerint az ebek s a tisztátalanok kirekesztetnek abból. Ellenben „boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják Istent”. (Mt 5,8)

3.13 Tanácsok a tisztaság megóvására

Mindig tartsd szemmel magad, hogy azonnal eltávolítsad mindazt, ami érzékies ingert kelthetne benned. Ez a baj ugyanis észrevétlenül lopódzik belénk és csekély kezdetből csakhamar nagyra nő. Könnyebb előle menekülni, mint belőle kigyógyulni.

A tisztaság azon kincs, melyet Szent Pál szerint nagy törekény edényben hordunk. S valósággal törekénysége nagyon hasonlít azon edényekéhez, melyek a legkisebb összeütődésre megrepednek. Az edényben álló friss víz azonnal elveszíti tisztaságát, ha valamely állat ivott belőle. Éppen azért Filótea még azon tréfás érintéseket se tűrd, melyek a keresztyén szendességgel, valamely személy vagy az erény iránt való köteles tisztelettel ellenkeznek. Mert bár ezen cselekedetek inkább könnyelműségből, mint rosszaságból származnak és nem megszokottak s bár általában a szív tisztaságát nem veszélyeztetik: arra mégis rossz befolyással lehetnek. A tisztességtelen érintések pedig teljesen tönkreteszik a tisztaságot.

A tisztaságnak székhelye és gyökere a szív; külső tevékenysége pedig az, hogy érzéseinket kormányozza. Az érzések által éppúgy veszendőbe mehet mint a rossz gondolatok s vágyódások által. A szemérmetlen tekintet, beszéd, érintés, mely a léleknek érzéki örömet okoz, valóban a tisztátalanság bűne; épp azért mondja az apostol: „Tisztátalanság ne említettessék tiköztetek”. (Ef 5,3) A méhek nemcsak nem szállnak a hullára, hanem annak kellemetlen szagától is elriadnak. Figyeld csak meg, mit mond a Szentírás az Énekek Énekének menyasszonyáról: Kezeiről mirha csepeg (5,5), tudod, ez az illatszer mindent megóv a rothadástól; ajkait bíborszalag veszi körül (4,3), ami azt jelenti, hogy szemérmetessége még a legkisebb helytelen szóra is elpirul; szemei ártatlan galambszemek, fülbevalója színarany, ami a tisztaságot jelképezi. Ilyen legyen tehát az istenes lélek; minden érzéke legyen ártatlan, szűzies és tiszta.

A tisztaság erénye sokféle módon veszhet el, amennyiben valamely kisebb-nagyobb tisztátalan cselekedet gyengíti, veszélyezteti, sőt teljesen tönkre is teszi azt. Egynémely tréfás, megfontolatlan, szabados viselkedés szorosan véve nem sérti ugyan nagyon a tisztaságot, de mégis gyengíti s megfosztja hamvától s fényétől. Más, nem pusztán megfontolatlan és tréfás, hanem bűnös, tisztességtelen és érzékies cselekedetek, nemcsak halálos sebet ejtenek a tisztaság erényén, hanem ha érzéki gyönyörrel társultak, teljesen tönkre is teszik azt.

Ne barátkozzál feslett erkölcsű egyénnel, főképen, ha még szemérmetlenek is. Azt mondják, ha a bakkecske megnyalja az édes mandulafát, annak gyümölcse keserűvé válik. Éppígy ama romlott lelkek sem képesek társalogni a nélkül, hogy a tisztaságot súlyosan meg ne sértsék.

Ellenben barátaidat a tiszta lelkű, istenfélő és erényes emberek közül válaszd; olvasd gyakran a Szentírást, mert Isten ígéje szeplőtelen és tisztává teszi azokat, kik vele szívesen foglalkoznak.

Erősen ragaszkodjál a megfeszített Jézushoz, szellemileg az elmélkedés, avagy valósággal a szentáldozás útján egyesülvén vele. Ha szíved Jézuson, Istennek e szeplőtlen bárányán pihen, lelked s minden érzéked csakhamar megtisztul a testiségnek minden ingerétől.

3.14 A gazdagnak lelki szegénysége

„Boldogok a lelki szegények, mert övék mennyeknek országa” (Mt 5,3); a lelkileg gazdagok tehát boldogtalanok, mert osztályrészük a pokolnak kínja. Lelki gazdag pedig az, kinek szíve a kincsekhez tapad; aki a kincsekben nem leli örömét és boldogságát, az lelkileg szegény. A jégmadár a tengerparton igen mesterséges fészket épít, mely alakra az almához hasonlít és csupán a tetején van egy kis nyílása. Szerkezete oly szilárd, hogy a zajló hullámoknak egyetlen cseppje sem hatol át falain; hanem a tengeren lebegve a vizeknek közepette is mintegy uralkodik a tenger felett. Ilyképen a te szíved is, ó Filótea, mindenkor csak az ég, csak a szeretet számára legyen nyitva és zárkózzék el a mulandó dolgok elől. Ha gazdag vagy, szíved ne tapadjon a kincsekhez, hanem emelkedjék mindenkor azok fölé, így aztán gazdagon is szegény levén, uralkodjék a gazdagság felett. Sohase engeddd, hogy e mennyei lelkület a földi dolgokba süllyedjen; hanem álljon ezeknek fölötte s úgy törjön az ég felé.

Ha valaki mérget tart kezében, az még nincsen megmérgezve. Minden gyógyszerész kezel mérget, de azért megmérgezve egy sincs, mivel a mérget csak edényekben őrzi s azt jó célra fordítja. Éppígy neked is lehetnek kincseid s azoknak mérge még sem hatol szívedbe; ha t.i. azokat csupán házadban őröd, nem pedig szívedben. Nagy előnye a kereszténynek, hogy valóban gazdag s lélekben mégis szegény lehet; élvezheti a gazdagság előnyeit ezen életben s megszerezheti a szegénység érdemeit a jövő életre. Ó Filótea, senki sem vallja be a kapzsiságot és e rút vonást mindenki elhárítja magáról. A sok gyermekkel az, előrelátó okossággal takaródnak, mely azt kívánja, hogy ki-ki megfelelő jövedelmet biztosítson magának. Soha sincs elegendő vagyonuk, mindig újabb okok kényszerítenek még nagyobb vagyonnak szerzésére. A legfösvényebb sem hiszi, hogy ő valóban az. A fösvénység sajátságos neme a láznak, melyet annál kevésbé érzünk mennél erősebb és hevesebb. Mózes egy égő csipkebokrot látott, mely sohasem égett el; ennek éppen ellentéte a fösvénység tüze, mely elégeti s fölemészti az embert aki mindamellett azt hiszi, hogy az emésztő forrás, melyet érez, csak mérsékelt és egészen természetes szomjúság.

Ha nagy, hosszantartó és nyugtalan vágyódás fog el földi vagyon után, tudd meg, hogy te valóban kapzsi vagy, s pedig még azon esetben is, ha nem igazságtalan módon törekszel vagyont szerezni. Miként a beteg, aki nagyon erősen, szüntelenül és nyughatatlanul kívánja az italt, ezáltal elárulja, hogy csakugyan lázas, bár csupán vizet kíván inni.

Ó Filótea, én azt hiszem, nem lehet igazságosan megkívánni azt, amit felebarátunk jogosan birtokol; mert ennek az a színe van, hogy másnak rovására keressük a magunk javát. Aki valamely birtoknak törvényes ura, annak nagyobb joga van azt tovább is megtartani, mint nekünk, bár törvényes módon sikerülne is azt megszerezni. Tehát jogos-e azon vágyódásunk, mely az illető birtoknak megszerzésére törekszik? És ha jogos is volna, a szeretettel mindenesetre ellenkeznék; és mi sem vennők szívesen, ha más ilyen módon törekednék a mi birtokunk után.

A felebarát vagyonára ne áhítozzál, míg csak ő maga nem akar túladni rajta; ez esetben az ő kívánsága a tiedet igazságossá s a szeretettel megegyezővé teszi. De sőt azt is megengedem, hogy vagyonod gyarapítására törekedjél, de úgy, hogy ebben se a szeretet, se az igazságosság csorbát ne szenvedjen.

Ha a vagyonhoz szeretettel ragaszkodol, ha szenvedéllyel gondolsz rá, ha szíved lelked rajta csüng, ha nagyon félsz és nyugtalanokodol, hogy azt elveszthetnéd: tudd meg, hogy még mindig lázas vagy s a kapzsiság tüze még nem aludt el benned. Mert a lázas beteg oly mohón, oly hirtelen s oly kéjjel issza a vizet, ahogyan egészséges ember azt sohasem teszi; s valamely dologban csak akkor telik kedvünk, ha nagyon ragaszkodunk hozzá. Ha javaid vesztén nagyon szomorú és vigasztalan vagy, hidd el Filótea, szíved még igen nagyon tapad hozzájuk. Mert az

elvesztett dologhoz való ragaszkodásunkat mi sem bizonyítja jobban, minthogyha azok elveszte felett bánkódunk.

Szíved tehát ne sóvárogjon az után, ami nem a tied; de még ahhoz se kösd szívedet amid van; a szenvedett kár ne szomorítson el; akkor némi joggal hiheted, hogy bár gazdag vagy, lélekben mégis szegény és boldog vagy, mert a szegényeké a mennyeknek országa.

3.15 A gazdag ember miként gyakorolja a szegénységet?

Parrhasios, a jeles képíró, igen szellemes módon festette le az athéni népet. Ennek könnyelmű, változékony s állhatatlan lelkületét azáltal tüntette föl, hogy ugyanazon képen sok ellentétes jellemű egyént festett le, akikben az erény s a bűn, a harag s a szelídség, a szigor s a kegyesség, a kevélység s a szerénység, a bátorság s a gyávaság, a jó és durva modor tükröződött le. Ilyenféle módon szeretném én is szívedben a gazdagságot s a szegénységet, a vagyon megbecsülését és megvetését összeegyeztetni.

Vagyonod gyarapítására tehát nagyobb gondod legyen, mint a világ fiainak a magukéra. Íme a fejedelmek kertészei nagyobb gonddal kezelik uraiknak kertjeit, mint hogyha azok saját birtokuk volna. S vajon miért? Mert tudják, hogy a kertek a fejedelméi, akinek ilyen módon keresik kedvét. Filótea, a vagyon nem a mienk; mi Isten akaratából annak csak kezelői vagyunk s az a kötelességünk, hogy azt mennél gyümölcsözőbbé tegyük; tehát Istennek szolgálunk, ha a vagyonnak gondját viseljük. S ez a gondozásunk legyen nagyobb, mint a világ fiaié, ezek ugyanis csak önszeretetből, mi pedig Isten iránti szeretetből fáradozunk. S amiként az önszeretet szenvedélyes, nyugtalan és aggódó: éppúgy a belőle származó fáradozás is tele van nyugtalansággal, bosszúsággal és zavarral; s amiként Isten szeretete szelídséget, békét s nyugodalmat önt szívünkbe, éppúgy a földi vagyonnal való törődésünk is, amely belőle származik békés, nyugodt és kellemes. Vagyonunkat tehát nyugodt s megfontolt lélekkel kezeljük s gyarapítsuk, amint azt valódi szükségünk kívánják s a kínálkozó alkalom megengedi; mert Istennek szent akarata, hogy iránta való szeretetből így cselekedjünk.

Óvakodjál azonban, nehogy az önzés lépre vigyen; ez ugyanis néha Isten szeretetének színét ölti magára, úgyhogy szinte annak tarthatnók. Hogy tehát ezt a csalódást s a vele járó veszedelmet, amennyiben t.i. a gondosság könnyen kapzsisággá fajulhat, elkerüljük, a nagy vagyon közepette is az igazi szegénységet kell gyakorolnunk.

Vagyonodnak egy részét tehát juttasd több ízben a szegényeknek; amennyit ugyanis adsz, annnyival szegényebbé teszed magad, s minél többet adsz, annál inkább növekedik szegénységed. Isten majd bőségesen visszaszolgáltatja ezt neked, nemcsak a túlvilágon, hanem a földi életben is; mert mi sem szerez számunkra nagyobb földi áldást, mint az alamizsna. Ezt remélve, egyúttal a szegénység érdemében is részesülünk. Ó mily szent és gazdagító szegényedés a keresztény alamizsnálkodás!

Szeresd a szegényeket s a szegénységet; e szeretet valóban szegénnyé tesz bennünket; a Szentírás szerint ugyanis amit szeretünk, ahhoz hasonlítunk is. Azt mondja Szent Pál: „Kicsoda szenved, hogy én ne szenvednék” (2Kor 11,29); mintha csak azt mondaná: Kicsoda szegény, akivel együtt én ne volnék az! Mert a szeretet által hasonló lett azokhoz, akiket szeretett. Ha tehát szereted a szegényeket, részed leszen az ő szegénységükben.

De ha szereted a szegényeket, örömed lesz benne ha náluk lehetsz, ha őket magadnál láthatod, ha otthonukban járhatsz, ha velük érintkezhetel a templomban az utcán és másutt. Beszélj az ő nyelvükön, mintha hozzájuk hasonló volnál, amellet azonban légy bőkezű s juttass nekik abból, amit Isten neked bővebben adott.

S ha még ennél többre törekszel, Filótea akkor ne elégedjél meg azzal, hogy szegény vagy a szegényekkel, hanem légy még ő náluk is szegényebb. Kérded, miképpen történjék ez? Megmondom. A szolga kisebb az ő uránál; szolgálj tehát a szegényeknek. Ápold őket, ha betegágyban fekszenek; készítsd el a magad költségén ételeiket; végezz az ő javukra valami munkát.

Ó Filótea, a szegényeknek ez a szolgálata dicsőbb a király uralkodásánál. S éppen e tekintetben nem csodálhatom eléggé Szent Lajosnak, e nagy királynak buzgalmát. Sokszor kiszolgálta a szegényeket asztalánál; csaknem mindennap három étkezett nála s ő irántuk való szeretetből sokszor azt költötte el, amit maradékképen az asztalon hagytak. A kórházakban

rendszerint azok körül végzett szolgálatot akik a legirtózatossabb betegségekben, bélpoklosságban, fekélyekben, rákban szenvedtek; földetlen fővel, térdénállva szolgált nekik, mert a világ Üdvözítőjét tisztelte bennük s oly gyengéden szerette őket mint az édesanya saját gyermekeit. Árpádházi Szent Erzsébet szintén sokszor keveredett a szegények közé; sokszor igen szegényes ruhába öltözködött, mondván: ha szegény volnék, így öltözködném. Én édes Istenem, mily szegény volt ez a király s ez a fejedelemasszony az ő nagy gazdagságában s mily gazdag volt az ő szegénységében! Ó valóban boldogok, akik ilyen módon szegények, mert övék a mennyeknek országa. A szegények s a királyok királya majd így szól hozzájuk az utolsó ítélet napján: Éhes voltam s ennem adtatok; mezítelen voltam s ruháztatok; bírjátok a világ kezdetétől nektek készített országot! (Mt 25,34-35)

Senki sincs, aki egyszer-másszor hiányt ne szenvedne. Megesik, hogy faluhelyen a váratlan vendéget nem tudjuk kellően fogadni, nincsenek kéznél szükséges ruháink, hogy valamely társaságban illendő módon megjelenhessünk; jó borunk s lisztünk elromlott és mást nem is bírunk szerezni; az úton nincsen lakószobánk, ágyunk, eledelünk, kényelmünk. Szóval bármilyen gazdagok vagyunk, könnyen megesik, hogy valami hiányt kell szenvednünk; s az ilyen esetben aztán valóban szegények vagyunk. Filótea, az ilyen eseteket vedd jó szívvel és tűrd a bajokat vidámsággal.

Ha valamely csapás ér; ha zivatar, tűzvész, vízáradás, rossz termés, lopás folytán kárt szenvedtél, akkor ütött a szegénység gyakorlásának órája. Viseld megadással a szenvedett kárt s erős keresztényi türelemmel nyugodjál bele. Ézsau is, Jákob is szőrös kézzel jelent meg atyja előtt. Azonban Jákob kezén a szőr csak kölcsönzött volt, melyet fájdalom nélkül el lehetett onnan távolítani ellenben Ézsau kezén a szőr természetes volt és csak nagy fájdalom árán lehetett volna azt a kézről letépni. Így tapad az egyiknek szíve a gazdagsághoz, míg a másik könnyen megválízik tőle. Ha szívünkhöz nőtt a vagyon s aztán zivatar, rablás vagy pörvesztés által egy részének kárát valljuk, mennyire panaszkodunk, jajgatunk s türelmetlenkedünk! De ha vagyonunkon csak azon gondossággal csüggünk, mely Isten szíve szerint való, a szenvedett veszteség nem veszi el megfontolásunkat és lelki nyugalmunkat. Istennek hűséges szolgálói csak annyira tartják a vagyont, mint ruhájukat, melyet tetszés szerint felöltenek és levetnek; a rossz keresztény ellenben úgy van a vagyonnal, mint az állatok bőrükkel, mely hozzá van nőve testükhöz.

3.16 A lelki gazdagság gyakorlása a szegénységben

Filótea, ha igazán szegény vagy, légy rajta, hogy lelked is az legyen; váljék az ínség erénnyé s a szegénység drágakövévé kamatoztasd teljes értékkel. A világ ugyan nem ismeri ezt és nem is tartja sokra, fénye azonban mégis csodálatos és értéke igen nagy.

Légy csak türelemmel; szegénységed igen jó társaságba kerül. Megváltónk, szentséges Szűz Anyja, az apostolok, a szenteknek seregei szegények voltak s megvetették a világ kincseit, holott bírhatták volna. Mit sem törődve a világ véleményével, sok előkelő egyén nagy utánjárással a kolostorban s a kórházban kereste a szent szegénységet. Így cselekedett Szent Elek, Szent Paul, Szent Paulinus, Szent Angéla és mások. Íme, Filótea, neked önként kínálkozik az: és fáradoznod sem kell, hogy megtaláljad. Öleld tehát kebledre, mint leghűbb barátját Krisztusnak, aki szegénynek született, szegénységben élt és halt meg.

A te szegénységednek, Filótea, két kiváló előnye van, ami reád nézve sok érdemnek lehet a kútforrása. Az első az hogy nem magad választottad, hanem Isten küldötte reád, a nélkül, hogy akarodnak abban legkisebb része volna. Mindig kedvesebbé tesz bennünket Isten előtt, ha szívesen és szeretettel fogadjuk azt amit gondviselő keze mér reánk. Éppen azért az Isten akaratából való egyszerű és tiszta megnyugvás béketűrésünket igen nagy érdeművé teszi.

A második előny pedig az, hogy ez a szegénységed valósággal szegénység. Az olyan szegénység, mely nagybecsüléssel, dicsérettel, hízolgó elismeréssel, mások közreműködésével jár, tulajdonképpen gazdagság. Az ilyen legalább is nem olyan szegény amilyen lehetne. Azonban a megvetett a világból kitaszított, legyalázott s elhagyott szegénység az már valóban az. Ilyen legtöbbször a világi emberek szegénysége, akik arra nem önkéntesen vállalkoztak, hanem szükségből és kényszerűségből azok, amiért is aztán nagyon kevésre becsüli a világ őket. Szegényebbek ők a szerzeteseknél, akiknek szegénységét egyébként az ékesíti, hogy önkéntes és fogadalom által van megszentelve.

Ne panaszkodjál tehát, Filótea, szegénységed miatt. Hisz csak a miatt szoktunk panaszkodni, ami nincsen ínyünkre; s ha nem tetszik neked a szegénység, akkor szíved is, vágyakozásod is gazdag. Ne szomorkodjál, ha nincsen meg, amire szükséged van; hisz éppen ez a tökéletes szegénység. Ha valaki szegény akar lenni s az azzal járó nehézségeket nem akarja magára venni, az szörnyen nagyravágyó; mert a szegénység becsületét s a gazdagság előnyeit egyszerre akarja élvezni.

Ne szégyeld szegénységedet, sem azt, ha Isten nevében alamizsnáért kell könyörögnöd. Fogadd alázattal, amit adnak; s vedd békével, ha elutasítanak. Gondolj sokszor arra, miként költözött a Boldogságos Szűz isteni gyermekével Egyiptomba s mennyi nyomort s megvetést kellett szenvednie. Ha így élsz, szegénységed dacára is gazdag leszel.

3.17 A barátság s annak rossz nemei

Érzeteink között a szeretetet illeti meg az elsőség; uralkodik a szívben, igazgatja annak indulatait, magába olvasztja azokat és hasonlóvá tesz bennünket ahhoz, amit szeretünk. Óvd szívedet Filótea, a rossz irányú szeretettől, mert magad is rosszá válsz azonnal. A szeretet minden neme között legveszélyesebb a barátság. Minden más szeretet ugyanis viszonzás nélkül is megállhat, a barátság azonban lényegileg két személy kölcsönös vonzalmában áll, ami mellett szinte lehetetlen, hogy a jó s rossz tulajdonságok egyaránt át ne háruljanak egyik személyről a másikra.

Nem minden szeretet barátság egyúttal; mert szerethetünk a nélkül, hogy viszont szeretetnénk. S ezen esetben lehet szólni szeretetről, de nem barátságról. A barátság ugyanis kölcsönös szeretet. De továbbá még a kölcsönösség sem elegendő; hanem akik egymást szeretik, egymás iránt való hajlandóságait is kell ismerniök. Ami ha nincs meg, egymást szerethetik ugyan, de barátság közöttük nem lehet. Végül a két személy között némi közös érdeknek is kell lennie, ami barátságuknak alapja és fenntartója.

A különféle közös érdek különféle barátságokat szül; a különféle közös érdek pedig különféle javakra vonatkozik, melyeket az illetők közösen akarnak élvezni. Ha most már ezen javak rosszak és hiábavalók, akkor a barátság is ilyen; ha ellenben igaziak, a barátság is igazi. S mennél becsesebbek a közös javak, annál becsesebb a barátság is. Legjobb az a méz, melyet a méhek a legkiválóbb virágokról gyűjtenek; azonban a pontusi Heráklea város határában a méhek a harangvirágról gyűjtik a mézet, mely annyira mérges, hogy örültté teszi azt, ki belőle eszik. Íme a rossz barátságnak képe, mely rossz és vétkes javaknak közösségén alapszik.

A testi ösztönök kielégítése s az érzéki élvezetek közössége annyira állatias vonás, hogy azon igazi barátság nem épülhet föl; s ha a házaselet csak ennyiből állana, akkor nem volna barátságnak mondható. Mivel azonban a házasság az életnek, a javaknak, a hajlandóságoknak, a kölcsönös segítségnek teljes közössége s azonfelül a törhetetlen hűségnek pecsétje van rajta: méltán mondhatjuk szent és igazi barátságnak. Az a barátság, mely közös érzéki élvezeteken vagy bizonyos üres és jelentéktelen előnyökön nyugszik, még annyira tökéletlen, hogy a barátság nevét nem érdemli meg. Érzéki élvezetnek itt azt nevezem, mely közvetlenül és kiválóan a külső érzékeken alapszik; ilyen, ha valamely szép egyént látok, kellemes éneket hallok, kellemes társaságot élvezek és hasonlók. Üres és jelentéktelen előnyök alatt olyan veleszületett vagy szerzett ügyességet, tulajdonságot értek, melyet a gyengeeszüek nagy tökéletességnek tartanak. Ó hány fiatal leány, asszony s hány fiatalember mondja egészen komolyan: ez aztán pompás ember! Jól táncol; minden játékot ért; szépen énekel; jó ízléssel öltözködik; mindig jókedvű, élénken s vonzóan társalog. Micsoda ítélet ez, Filótea! Így ítélük meg egymást a vásári komédiások; s aki közöttük legbolondabb, azt mondják a legtökéletesebb embernek.

Mivel mindez az érzékeken alapszik, a rajtuk nyugvó barátság is csak érzéki; s nem annyira barátság, mint inkább mulatság az igazi neve. Ilyen rendszerint a fiatalemberek barátsága, kikre a külső megjelenés s inkább a tettetett, mint természetes kellem van hatással. Az ilyen barátság egészen megfelel amaz életkornak, amelyben még az erény sem szilárd s az ítélőtehetség is fejetlen. Az ilyen barátság gyorsan el is múlik s eltűnik, mint a napsugáron a hó.

3.18 Az érzéki barátkozás

Ha két személy házassuló szándék nélkül barátkozik könnyelműen és felületesen, viszonyuk hihetetlen könnyelműsége s tökéletlensége miatt – sem barátságnak sem szeretetnek nem mondható, hanem egyszerűen érzéki barátkozásnak. Az ilyen egyéneknek szívét bizonyos hiábavaló és esztelen hajlandóság szinte béklyóban tartja; s bár a szeretetnek ez a neve sokszor durva élvezetekké fajul, tulajdonképpen mégsem ez a főcélja. Sokszor ugyanis évek telnek el a nélkül, hogy az ilyen balgatagok a tisztaság ellen tulajdonképpen vétenének; és szívüket s lelküket fohászkodásokkal, sóhajokkal, ábrándozásokkal s egyéb haszontalanságokkal táplálják, hogy kitűzött céljukhoz közelebb jussanak.

Az ilyeneknek csak az a szándékuk, hogy bizonyos természetes hajlandóságukat kielégítsék, mely űzi, hajtja őket, hogy szeretetet tanúsítsanak és szeretetben részesüljenek. S mivel megfontolás nélkül követik belső ösztönüket, a legelső kellemesnek látszó tárgy lebilincseli őket a nélkül, hogy annak igazi értékét keressék; így aztán vakon kelepcébe kerülnek, amelyből nem tudnak szabadulni. Másokat a hiúság vezeti ebben; azt képzelik ugyanis, hogy nagy dicsőség egy szívet meghódítani. Ezek aztán már válogatóságok s főleg olyanokra vadásznak, akiknek meghódítása szinte megtisztelő. Mindezen barátságok, Filótea, rosszak, esztelenek és hiábavalók. Rosszak, mert rendszerint a testiség súlyos bűnével végződnek s mert Istentől elragadják a szerető szívet, mely egyedül őt illeti meg; esztelenek, mert nincs kellő alapjuk s a józansággal ellenkeznek; hiábavalók, mert sem haszonnal nem járnak, sem örömet, sem becsületet nem szereznek. Sőt inkább elfecsérlik az időt, veszélyeztetik a becsületet; s az élvezet, melyet lázas kínlódásban vergődő áldozataiknak nyújtanak, csak annyiból áll, hogy folytonosan óhajtanak s remélnek valamit, a nélkül, hogy tudnák, mit!

Az ilyen gyengeelméjük azon balga hiedelemben ringatóznak, hogy az efféle szeretkezések rendkívüli élvezetet nyújtanak. Pedig mennyire csalódnak! A helyett, hogy vágyaik teljesülnének, bizalmatlanság, féltékenységi s nyugtalanság gyötri őket. Nazianzi Szent Gergely nagyon szépen ír az ilyen megtévedt nőkről. „Elégedjél meg, ha szépséged férjednek tetszik. Ha azonban bájaiddal idegen férfiak tetszésére vadászol s miként a madárnak, hálót vetsz nekik: tudod-e, mire vezet ez? Akinek tetszeni akarsz, bizonyára tetszeni fog neked is. A tekintetre mosolygás, erre a kétértelmű beszéd következik. Ez a szabadosság végül bűnös bizalmaskodássá fajul”... Teljesen igaza van a szent püspöknek. Veszedelmes játék a szeretkezés; aki mást akar foglyul ejteni, foglyul esik maga. Azt mondja a bölcs: ugyan ki szánja a bűvölőt, kit a mérges kígyó halálra mart? És én azt mondom: ó ti vakok és esztelenek! Azt hiszitek, a szeretkezésnek lehet parancsolni, hogy tetszések szerint módosuljon? Így játszottok vele, mint a kígyóval, végül aztán megmarja szíveteket s minden mérgét beléje önti!

Ó én Istenem! Mekkora vakság, hogy ily haszontalanságért lelkünket, legdrágább kincsünket kockára tesszük! Isten egyebet sem kíván tőlünk, mint lelkünket és szeretetünket.

És ó! ami szeretetünk végtelenül csekély Istenhez képest. S mi azt mégis tárt marokkal pazaroljuk haszontalan, hiábavaló s balgatag tárgyakra, mintha mégannyi volna belőle. Ez a nagy Isten, ki azért, hogy bennünket teremtett, megváltott és fönttart, csak szeretetünket kívánja, szigorúan számon kéri majd, mire fordítottuk s miként használtuk azt. Ha már egy hivalkodó szóért is szigorú felelősségre von bennünket, ugyan mi leszen sorsa az esztelen, megfontolatlan s veszedelmes barátkozásoknak!

A diófa sok kárt okoz a vetésben s a szőlőben, hatalmas gyökerei fölszínnek minden nedvességet; nagy lombja fölfogja a levegőt s a napsugarat; gyümölcse odacsábítja a járókelőket, kik aztán egész környezetét tönkre teszik. Ilyen az érzéki barátkozás. Hatalmába ejti a lelket, kimeríti erőit, úgyhogy a vallás gyakorlására szinte képtelen; elhomályosítja az értelmet számtalan botor képzetrel, a mulatságok és szórakozások gondolatával, hogy a

kegyelem világára többé nem is figyel; annyi kísértéssel, nyugtalansággal, féltékenységgel s üdvösségünkre hátrányos rossz gondolattal jár, hogy mérhetetlen az a kár melyet lelkünknek okoz. Nemcsak a mennyei dolgok szeretetétől, hanem az isteni félelemtől is megfoszt bennünket; elgyengíti lelkünket, beszennyezi jó nevünket, s midőn a szívnek élvezetet látszik nyújtani, valósággal veszedelmes pestise annak.

3.19 Az igazi barátság

Filótea, szeress mindenkit benső keresztényi szeretettel, de barátságot csak azokkal köss, kiknek társasága reád lelki haszonnal jár. S minél több s nagyobb erények gyakorlására nyújt alkalmat ez a viszony, annál tökéletesebb a barátság. Ha a tudományok körül forog ez a viszony, igen tiszteletreméltó lesz a barátság; de még inkább az volna, ha erkölcsi erények, pl. az okosság, a lelkierősség, az igazságosság körül forogna. De ha a valláson, az áhítaton, Isten szeretetén, a tökéletességre való törekvésen alapszik e kedves viszony, ó mily drága s értékes lesz akkor a barátság! Mindenekfölött kiváló lesz, mert Istentől származik, mert Istenhez vezet, mert Isten a köteléke s mert örökké megmarad Istenben. Ó milyen jó, hogy úgy szerethetünk a földön, miként az égben; s hogy viszont már úgy szeretettünk a földön, miként egykoron majd a mennyben. Nem szólok én itt a közönséges keresztény szeretetről, mellyel minden felebarátunknak tartozunk; hanem azon lelki barátságról, mellyel ketten, hárman, sőt többen is áhítatukat, Istenre vonatkozó érzelmeiket, vágyaikat közösen gyakorolják és csak egy szívük s lelkük van. Ezek aztán jogosan mondhatják Dáviddal: „Mily jó és mily gyönyörűséges az atyafiaknak együtt lakniok”. (Zsolt 132,1) Igen, Filótea! Miként a tenger apálya s dagálya, úgy folyik a jámborság balzsama szívből szívbe és igazán elmondhatjuk, hogy Isten erre a barátságra áldását kiárasztotta mindörökre.

A többi barátság csak árnyéka ennek s kötelékük oly törékeny, mint az üveg; holott a jámborság szelleméből fakadó barátságot színarany lánc tartja össze. Mindenkor csak ilyen barátságot köss, ó Filótea, amennyire t.i. rajtad áll. Mert amire a természet s állapotod kötelez, azt sem elhanyagolnod, sem fölbontanod nem szabad. Ilyen az a viszony, mely szülőidhez, rokonaidhoz, jötevőidhez fűz.

Azt mondja talán valaki, hogy senki iránt sem kell különös hajlandósággal avagy barátsággal viseltetnünk, mert ez szívünket nagyon elfoglalja, elménket szórakoztatja és féltékenységet kelt. Aki így beszél, nem jár helyes úton. Mert bár a szerzetesek között a kizárólagos barátkozás kártékony, mégis a világi emberekre ezt a szabályt nem lehet alkalmazni, a kettő között ugyanis nagy a különbség. A jól fegyelmezett kolostorban mindnyájan egy célra, a hivatásos tökéletességre működnek össze, amiért is a kizárólagos barátkozást ott túrni nem szabad, mert különben attól kell tartani, hogy míg egyesek a közös célra törekszenek, mások ugyanott pártokat szerveznek. Ellenben künn a világban a barátság szent köteléke által kell egyesülniök azoknak, kik erényes életet folytatnak, hogy egymást buzdítsák és támogassák. A szerzetességben könnyűek s egyenesek Isten utai s a benne élők oly vándorokhoz hasonlítanak, kik síkon haladván, nem kénytelenek egymásba fogódzni. De akik a világban élnek, melynek oly sok veszedelmes örvénye van, oly vándorokhoz hasonlítanak, kik durva, göröngyös, sikamlós úton járva, egymásra támaszkodnak, hogy biztosabban haladjanak. A világban nem mindnyájan igyekeznek ugyanegy célra s nem mindnyájan egyérzelműek. Ez teszi szükségessé a külön baráti összeköttetéseket, melyeket a Szentlélek hoz létre és tart fenn azok között, kik egyenlően hű szívvel akarnak neki szolgálni. Megengedem, hogy az ilyen viszonynak is külön pártbaállás jellege van; csakhogy ez a különállás szent, mert elkülöníti a jókat a rosszaktól, a juhokat a bakoktól, a méheket a darazsaktól, – ami kétségtelenül szükséges is.

Senki sem tagadhatja, hogy isteni Üdvözítőnk különös és benső barátsággal viseltetett Szent János, Mária, Márta és Lázár iránt, hiszen ez nyíltan olvasható az evangéliumban. Azt is tudjuk, hogy Szent Péter gyengéden szerette lelki gyermekeit, Márkot és Petronillát és hasonlóképen Szent Pál Timóteust és Teklát. Nazianzi Szent Gergely barátja volt Szent Vazulnak, s e barátságot nagyra tartotta, többször szól róla s következő módon írja le: „Úgy tetszett, hogy csak egy lélek volt bennünk, mely két testet éltetett. Mindkettőnknek ugyanegy törekvése volt, hogy az erényt gyakoroljuk, hogy életünket az örökkévaló javakkal összhangba

hozzuk s hogy mielőtt meghalnánk, már elhagyjuk e mulandó életet”. Szent Ágoston bizonyossága szerint Szent Ambrus különösen kedvelte Szent Mónikát kiváló erényeiért s ez viszont úgy szerette a szent püspököt, mint Isten angyalát.

De mit vesztegetem az időt oly dolgokkal, melyekhez kétség nem fér. Szent Jeromosnak, Ágostonnak, Gergelynek, Bernátnak s Isten egyéb nagy szenteinek voltak barátai, a nélkül, hogy tökéletességük e miatt csorbát szenvedett volna. Szent Pál szemükre hányván a pogányoknak szégyenletes életüket, arról is vádolja őket, hogy nincs szeretet bennük, vagyis hogy képtelenek a tisztas barátkozásra. Szent Tamás s a világ összes bölcsei a barátságot erénynek mondják; s hogy Szent Tamás ezalatt a külön baráti viszonyt érti, kitetszik azon mondásából, hogy a tökéletes barátság nem terjedhet ki sok személyre. A tökéletesség tehát nem azt kívánja, hogy ne barátkozzunk, hanem, hogy barátságunk jó és szent legyen.

3.20 A jó és rossz barátság különbözése

Nagyon fontos főszabályra hívom föl figyelmedet, Filótea. A herákleai méz valóságos méreg, azonban a másik nem mérges mézhez mégis mindenben hasonlít; e miatt aztán könnyen fenyeget bennünket az a veszély, hogy a kettőt összecseréljük, vagy a kettőt együtt élvezzük. Éppígy a barátság körül is nagyon óvatosnak kell lennünk, nehogy megcsalatozzunk; főleg ha a másik nemhez tartozó személyről van szó, akihez egyébként a legtisztességesebb szándék köt bennünket. A sátán ugyanis vajmi gyakran rászedi az ilyeneket. Kezdetben éretnyes a vonzalom; de ha nem vagyunk óvatosak, csakhamar belekeveredik a könnyelmű szeretkezés, aztán az érzéki, végül a testi szerelem. Sőt a lelki szeretet sincs veszély nélkül, ha bizalmatlansággal és éberséggel nem vértessük magunkat. Bár ebben nem csalódunk oly könnyen; mert az egészen ártatlan szív biztosabban lát meg minden belopódzó tisztátalanságot, amiként a tiszta abroszon is sokkal szembetűnőbb a folt. Ha tehát lelkünk ellensége a lelki szeretetet be akarja szennyezni, nagyon óvatosan fog hozzá. Mindenekelőtt a szívben a tisztasággal ellenkező hangulatot törekszik kelteni.

A szent barátságot a világitól azon módon lehet megkülönböztetni, mint a herákleai mézet a jótól. A herákleai méz sokkal édesebb a közönségesnél, mert a méhek a sisakvirágról szedik, mely annak rendkívüli édességet kölcsönöz. Épen ilyen a világi barátság. Tele van édes, lágy, szenvedélyes szókkal a szépség, a kellem s a természeti előnyök hízelgő dicséretével. A szent barátság ezzel ellentétben egyszerűen, nyugodtan s őszintén beszél; csak az erényt dicséri s Istennek azon adományait, amelyeken alapszik.

Aki azon mérges mézből eszik, annak feje megkábul és szédeleg; a hamis barátság is elkábítja a lelket s az ilyen ember könnyen megtántorodik az üdvösség útján. Ebből származik aztán a sok epedő tekintet, a szeretetnek érzéki nyilvánulásai, a nevetséges sóhajok, a mesterkéltszerű szerelmes viselkedés, mindannyi előjele az erény közeli elbukásának. A szent barátság ellenben csak szemérmes tekinteteket, őszinte és tiszta nyilatkozatokat, csak ég felé szálló sóhajokat ismer és panaszai csak azt fájlatják, hogy Istent nem szeretjük eléggé. Mindez megannyi jele az igazi erényességnek.

A herákleai méz elhomályosítja a szemeket; a világi barátság is elhomályosítja értelmünket olyannyira, hogy a jót a rossztól nem tudjuk megkülönböztetni s a legalaptalanabb ürügyeket igaz okoknak tartjuk; félünk a világosságtól és szeretjük a sötétséget. Az igaz barátság ellenben tisztán lát, nem rejtőzik el, sőt örvend, ha jó emberek látják.

Végezetül ama mérges méz, bármily édesnek mutatkozott is kezdetben, keserű ízt hagy vissza a szájban; a rossz barátság is bűnös követelésekkel végződik s ha ezeket a másik fél elutasítja, kedvetlenség, elhidegülés, bizalmatlanság és féltékenység, szemrehányás és sértegetés, hazugság és rágalom a vége, melyek gyakran a legnyersebb elkeseredéssé és sötét árulkodásokká fajulnak. A tiszta barátság magához mindenkor hasonló, mindenkor tisztességes, illemes és szeretetteljes s minden változása abban áll, hogy a szívek s lelkek napról-napra bensőbben és tökéletesebben egyesülnek, ami igazán találó képe azon boldog barátságnak, mely az üdvözülteket az égben egyesíti.

3.21 Mi módon óvakodjunk a rossz barátságtól?

Azt kérdezed, Filótea, miképpen óvakodjunk a helytelen és tisztátalan barátkozástól? Midőn a legelső kísértést érzed szívedben, legyen az bármilyen gyenge, fordulj azonnal s egészen ellene. Utáld meg teljesen ezen érzéki izgalmat, menekülj az Üdvözítő keresztjéhez és töviskoronájával szegélyezd körül szívedet, nehogy ezen apró rókák hozzád férkőzzenek. Lelked ellenségével sohase köss békét, ne mondd: meghallgatom, de szavára nem hajlok, fülemben beszélhet, de szívemet elzárom előtte.

Az Istenre kérek, Filótea, az ilyen dolgokban légy kérlelhetetlenül szigorú. A szív és fül nagyon közel van egymáshoz. S amiként nem lehet föltartóztatni a folyót, mely a hegyről rohan lefelé, éppoly nehéz meggátolni, hogy a méreg, mely a fülbe hatolt, el ne jusson a szívbe. Aki féltékenyen őrzi becsületét, az sohasem hallgat a kísértő szavára s aki erre hallgat, ő annak a szíve veszendőbe indult. A Boldogságos Szűz hallván az angyal magasztaló szavait, megzavarodott, mert egyedül volt. Íme, a tisztaságos Szűz fél az emberi alakban megjelent angyaltól, bár ez mennyei dolgokat közöl vele és mi tisztátalanok ne féljünk olyan, bár angyali alakban megjelent embertől, ki hiábavaló, érzékies, hízelt szavakkal halmoz el bennünket? Az ilyen udvariasságokat még az illendőségre s a tisztességtudásra való hivatkozással sem szabad elfogadnunk; de még akkor sem, ha ez által az udvariasság hírébe kerülünk.

Meg ne feledkezzél, Filótea, hogy szívedet Istennek szentelted, szeretetedet is neki ajánlottad; tehát szentségtörés volna, ha, bár csekély részben is, elvonnád azt tőle. Sőt inkább újítsd meg minden erre vonatkozó jámbor szándékodat és kérd Isten segítő kegyelmét, hogy szíved az ő szeretetében legyen állandó.

Ha szíved esetleg a rossz szeretkezés hálójába került, ó mily nehéz lesz abból ismét szabadulnod! Kétségbe azonban ne essél. Borulj le Isten előtt s ismerd be igen nagy nyomorúságodat, gyarlóságodat és hiábavalóságodat. Aztán minden erőddel irtsd ki szívedből a rossz szeretetnek csiráit; utasítsd el magadtól a vett ígéreteket és szilárdul határozd el hogy soha többé ilyen viszonyba nem bocsátkozol. De még azt is tanácsolnám, hogy lehetőleg messze távozzál azon személytől, akivel viszonyt szőttél. Ha igaz az, hogy a kígyó által megmart ember nehezen gyógyul meg, ha ugyanilyen bajban szenvedő van közel hozzá, úgy ez sokkal inkább áll azokról, kiknek szívét a rossz irányú szeretkezés sebezte meg. Azt mondják, hogy a helyváltoztatás enyhíti a szívnek fájdalmát. Ez okból Szent Ágoston is elhagyta Tagasztét, ahol barátjának elhunytá nagyon lesújtotta és Kártágóba költözött.

De mit cselekedjünk, ha nem áll módunkban máshová mennünk? Ezen esetben minden érintkezést, minden beszélgetést, minden enyelgést meg kell szakítanunk, nehogy a gonosz szenvedély újabb táplálékot nyerjen. Ha pedig a szóbaereszkedés el nem kerülhető, ez csak arra szoruljon, hogy bátran s határozottan kijelentsük miszerint a bűnös viszonynak örökre vége van. Mindenkinek; ki az ilyen szeretkezés hálójába került, azt kiáltom a fülébe: nem gyengéd kézzel kell ezt a köteléket föloldanunk, hanem erősen, gyorsan, tűzzel-vassal kell pusztítanunk azt a viszonyt mely homlokegyenest ellenkezik Isten szeretetével.

De azt mondd, nem viselik-e a fölszabadított rabszolgák korábbi láncaiknak sebhelyeit? S ha széjjeltépem is szívemnek béklyóit, nem maradnak-e meg benne a korábbi benyomások; benyomásai ama rabszolgaságnak, melyet azelőtt oly édesnek tartottunk? Filótea! ha érdem szerint utálod meg bűneidet, akkor undorral fordulsz majd el minden korábbi rossz hajlamodtól és szívedben nem marad meg egyéb, mint a felebaráti szeretetnek azon érzelmei, melyekkel mindenkinek tartozol. De ha bánatod erőtlensége a rossz hajlandóságokat nem irtja ki belőled gyökerestől, akkor járj el a következő módon:

Vonulj el a lelki magányba; ezerszeres fölbuzdulással mondd le azon hajlamokról és kísértésekről, melyek lelkedet ostromolják; fordíts több időt a jó könyvek olvasására; gyónjál gyakrabban; járjál a szentáldozáshoz lelkiatyád tanácsa szerint; tárd föl előtte őszintén s

alázattal lelki bajaidat, kedélyhangulatodat s a kísértéseket. S ha kitartó hűséggel teszed ezt, nincs kétség, hogy Isten a szenvedélynek minden nyomát eltávolítja lelkedből.

De azt mondod, nem hálátlanság-e, ha viszonyodat ily udvariatlan módon szakítod meg? Ó boldog hálátlanság, mely Isten előtt kedvessé tesz téged! Nem Filótea, Isten nevében mondom, ez nem hálátlanság, hanem igen nagy jótétemény. Mert széttörvén béklyóidat, amazéit is széttöröd; s bár kezdetben nem látja be, mily nagy szerencse érte őt, mégis csakhamar belátja majd s akkor a Zsoltáros szavaival együtt áldjátok Istent, mondván: „Ó Uram, szétszakasztottad köteleimet. Neked áldozok dicséret-áldozattal és az Úr nevét segítségül hívom”. (Zsolt 115,7-8)

3.22 Még néhány észrevétel a barátságról

A barátság bizonyos belső közösség nélkül el sem gondolható. Ez a közösség azt eredményezi, hogy a barátok kölcsönösen föltárják egymás előtt titkaikat s érzelmeik és hajlandóságaik kicserélődnek egymással. Ez főleg akkor történik meg, ha a barátságnak nagyrabecsülés az alapja. A barátság ugyanis föltárja a szívet, a nagyrabecsülés aztán jót-rosszat egyaránt bevisz oda. A herakleai méhek a sisakvirágon is csak mézet keresnek; de mivel e virág mérges, a mézzel együtt a mérget is fölszedik. Éppígy a barátság a jóval egyetemben szinte észrevétlenül a rosszat is magába veszi. Épen azért Filótea, jól szem előtt kell tartanunk, amit a hagyomány szerint isteni Üdvözítőnk gyakorta mondott: „Legyetek jó pénzváltók és jó pénzkezelők”; vagyis a rossz pénzt el ne fogadjátok a jóval együtt és különböztessétek meg a nemes fémet a hamistól. Valóban, alig van ember kinek ne volna tökéletlensége. Ugyan miért sajátítanók el barátunk hibáit és gyarlóságait barátságával együtt! Habár tökéletlen is, szeretnünk kell őt; azonban tökéletlenségeit sem szeretnünk, sem elsajátítanunk nem szabad. Mert a barátság nem a rosszban, hanem a jóban való közösség, amiért is barátunkban a jó és rossz tulajdonságokat jól meg kell különböztetnünk, amiként az aranyosok az aranyat megkülönböztetik a homoktól. Nazianzi Szent Gergely szerint Szent Vazult néhány barátja annyira tisztelte, hogy még testi és külső fogyatkozásait is utánozták; pl. lassú beszédét, megfontoló sötét tekintetét, járását, szakállának alakját. Sokszor láthatjuk, hogy férfiak, nők, jóbarátok egymásnak, a gyermekek szülőiknek modortalanságait sajátítják el bizonyos öntudatlan utánzási ösztönből, melyet a tisztelet és vonzalom kelt bennük. Pedig valósággal kinek-kinek elég rossz hajlandósága van; tehát nem szükséges, hogy másokéval is terhelje magát s a barátság az ilyesmit épen nem kívánja, hanem az ellenkezőt, hogy t.i. egymást gyámolítva, törekedjünk hibáinktól megszabadulni. Barátunk tökéletlenségeit el kell viselnünk szeretettel; azonban azokat hízélgéssel táplálnunk, avagy magunkéivá tennünk nem szabad.

Én csak a tökéletlenségekről szólok; mert a bűnt barátunkban még eltűrnünk sem szabad. Nagyon gyenge és gyarló az a barátság, mely mást veszni hagy, helyett hogy segítségére sietne; s amelynek nincs bátorsága a veszébe indulót még erőteljes rendreutasítással is megmenteni. Az igaz barátság nem lehet bűnös szövetkezés, mert a bűn tönkreteszi azt, miként elalszik a tűz, ha szalamandra fekszik bele. Ha a bűn csak átmenő, a baráti jó intés megszünteti azt; de ha a bűn szokásos, akkor az halálosan sebzi a barátságot, mely csak erényes alapon állhat fenn. Annál kevésbé szabad a barátság kedvéért vétkeznünk; ez esetben ugyanis a barát ellenségünkkel válik, mert bűnre csábít és barátságunkra érdemetlen, mert lelkünknek veszére tör. Még biztosabb jele a rossz barátságnak, ha feslett erkölcsű személyhez ragaszkodunk; mivel ugyanis nem alapszik erényen, nem lehet neki egyéb célja, mint az érzéki élvezet, vagy azon könnyelmű tökéletlenségek egyike, amelyekről fönnebb szóltam.

A kereskedők viszonya a barátságnak csak látszatát bírja; mert nem személyes vonzalom, hanem nyereségvágy köti őket össze. Véss szívedbe végezetül két mondatot, melyet én a keresztény élet oszlopainak nevezhetnék el. Az egyik a bölcsnek szava: „Ki az Istent féli, hasonlóképen jó barátságra is tesz szert” (Sir 6,17); másik Szent Jakab mondása: „E világ barátsága ellensége az Istennek”. (Jak 4,4)

3.23 Testünk sanyargatása

Sohasem helyeseltém azoknak eljárását, akik, hogy valakit lelkileg megjavítsanak az átalakítást a külsőségeken, a testtartáson, ruházaton, a hajviseleten kezdték. Ezt ugyanis a belsőn kell megkezdeni: „Térjetelek hozzám teljes szívetekből” (Joel 2,12). „Add nekem, fiam, a te szívedet” (Péld 23,26), így szól az Úr. És valóban, mert a szív cselekedeteink kútforrása, ezek tehát épen olyanok, amilyen maga a szív. Az isteni vőlegény a vele való teljes egyesülésre híván föl a lelket, így szól hozzá: „Tegy engem mint pecsétet szívedre, mint pecsétet karodra”. (Én 8,6) Valóban, aki Jézust szívében viseli, külső cselekedeteivel is megvallja őt, melyeket a karok jelképeznek. Épen ezért mindenekelőtt e szent és tiszteletreméltó fohászt szeretném szívedbe írni: Éljen az Úr Jézus! Mert ha az édes Jézus szívedben él, akkor ott lesz ő minden cselekedettedben, szavaiddban, szemeidben; és Szent Pállal majd fölkiálthatsz: Én élet, de nem én élek, hanem Jézus Krisztus él énbenem. Mert aki a szívet bírja, azé az egész ember. Azonban ezt a szívet amelyen javulásunk kezdődik, külsőnk kellő rendbentartására is meg kell tanítani, hogy már ezen is látható legyen az igazi Jámborság és a bölcs okosság. Szolgáljon e célra a következő útbaigazítás.

Ha jól elbírod a böjtöt, az egyházi böjten kívül is böjtölj néha. Mert azonkívül, hogy a böjt a lelket Istenhez emeli, a testet megfűkezi, az erényt megkönnyíti s érdemeinket gyarapítja: az érzéki étvágyat korlátozza s a testet a lélek törvényének veti alá; s ha nem is böjtölünk sokat, lelkünk ellensége tart tőlünk, tudván, hogy értünk a böjtöléshez. Szerdán, pénteken, szombaton mindig böjtöltek a régi keresztények. Utánozd némileg e jámbor szokást, amennyiben t.i. áhítatod és lelkiatyád tanácsa arra buzdít.

Azt is figyelmedbe ajánlom, amit Szent Jeromos Léta nevű nőhöz írt: „Nem szeretem, ha a fiatalok és gyenge szervezetűek hosszan és túlságosan böjtölnek”. Tapasztalásból tudom, hogy a fiatal csikók, ha nagyon elfáradtak, könnyen letérnek az útról. Ezzel azt akarom mondani, hogy ha a fiatalságot a túlságos böjt beteggé teszi, könnyen átcsap a puha s elkényeztetett életre. A szarvas nem tud sebesen futni, ha nagyon kövér, vagy ha nagyon sovány, Éppígy a túlságosan táplált s a túlságosan leromlott test egyenlően ki van téve a kísértéseknek. Az első esetben ugyanis a test engedetlen, a másodikban pedig mindenre képtelennek tartja magát. A túlhajtott böjtölés, sanyargatás, legjobb éveinkben képtelenné tesz bennünket a szeretet műveinek gyakorlására; amiként Szent Bernát is megbánta, hogy kezdetben testét túlságosan sanyargatta. De sőt az is megtörténhetik, hogy mivel túlszigorúan bántunk testünkkel, később az az ápolni kénytelenítettünk.

A böjt s a munka egyaránt fárasztja és gyengíti a testet; ha tehát Isten dicsősége végett dolgoznod kell, inkább vállald a dolgot, mint a böjtöt: Ezt tartja az anyaszentegyház is, midőn a parancsolt böjtök alól fölmenti azokat, kik Isten s a felebarát ügyében fáradoznak. A böjtölés magában véve terhes; de nem kevésbé terhes a betegek szolgálata, a börtönben sínylődők meglátogatása, a gyóntatás, prédikálás, a szomorúak vigasztalása, az imádság s az irgalmasság egyéb cselekedetei. Ez utóbbiak becsesebbek a böjtnél; mert míg egyrészt a testet megfűkezik, másrészt gyümölcseik sokkal nagyobbak és kiválóbbak. Így tehát általában azt mondhatjuk, hogy jobb testi erőnket megtartani, semmint azokat túlságosan gyengíteni; mert ez utóbbit mindenkor megtehetjük, de az elveszett testi erőket nem szerezhetjük mindenkor vissza.

Bizonyára nagy figyelemre kellene méltatnunk Üdvözítőnknek a tanítványokhoz intézett eme szavait: Egyétek azt, amit elétek tesznek. Nagyobb erény, válogatás nélkül megenni azt, amit fölszolgálnak akár ízlik, akár nem, mint mindenkor a legrosszabbat kiválogatni. Mert bár az utóbbi eljárás szigorúbbnak látszik, mégis az előbbiben kevésbé érvényesül saját akaratunk, amennyiben ízlésünkről s az ételek szabad választásáról önként lemondunk. Egyébként pedig nem csekély önmeztartás, ha ízlésünk mindenhez alkalmazkodik; azonfölül az

önmegtagadásnak ez a módja nem feltűnő, nincs kárára senkinek s az udvariasságnak szabályaival is megegyezik. Valamely tálat visszautasítani s más után nyúlni, minden fogást szemügyre venni s megérinteni, minden fölött rosszaló nyilatkozatot tenni és sok más hasonló különlegesség, elpuhult lélekre mutat, mely nagy rabja az evésnek. Többre becsülöm Szent Bernátot, hogy egy ízben bor vagy víz helyett olajat ivott, mint hogyha ürmöst ivott volna; mert ebből az tetszett ki, hogy nem figyelt arra, mit ivott. És éppen az étel és ital iránt való ezen teljes közönyösségben áll a tökéletes végrehajtása Üdvöztőnk ama szavainak: Egyétek azt, amit elétek tesznek. Természetesen nem szólok azon ételekről, amelyek az egészségnek s a szellemi képességeknek ártanak. Ilyennek némely egyénre nézve a forró, fűszeres, füstölt eledelek. Amiként azon esetekről sem szólok, melyekben a test rendkívüli táplálékra szorul, hogy képes legyen Isten dicsőségére valamely terhesebb munkát elvégezni. Egyszóval a mérsékelt és egyenletes józanságot a túlhajtott, de időnként az ellenkezőbe átcsapó nélkülözéseknél többre kell tartanunk.

A mérsékelt sanyargatás s egyéb bűnbánati cselekedetek serkentik a buzgalmat s a jámborságot s engedelmességre hajtják a testet. Mindez azonban nem való a házasoknak, a gyenge szervezetűeknek s akiknek hivatása emésztő munkával jár. Mindazonáltal a bölcs lelkiatya tanácsa szerint a bűnbánati napokon némi testi sanyargatást lehetne alkalmazni. Az alvás álljon arányban a szükséggel s a testi szervezettel, hogy a napi munka hátrányt ne szenvedjen. S mivel a Szentírás, a szentek példája s a köztapasztalat szerint a munkára a reggeli idő a legalkalmasabb: az esti lefekvést úgy intézzük, hogy hajnalban korán fölkelhessünk. Hisz maga az isteni Üdvöztő is kelő napnak és Szentséges szűz Anyja hajnalpírnak neveztetik. Ez az idő a lélekre nézve a legnyugodtabb s az áhitat gyakorlataira a legmegfelelőbb. A madarak is már kora hajnalban fölébresztenek bennünket, hogy velük egyetemben zengedezzük Isten dicsőségét.

Bálaám számárháton indult Bálák királyhoz; de mivel rossz szándéka volt, kivont karddal útját állta egy angyal, hogy megölje őt. Az oktan állat látván az angyalt, háromszor állott meg, bár erősen ütlegette gazdája. Végre aztán összerogyott és csodálatos módon ezen szemrehányó szókra fakadt: „Mit vétettem neked? miért versz engem íme már harmadszor?” Ekkor megnyíltak Bálaám szemei s meglátta az angyalt, ki imigyen szólt hozzá: „Miért vered harmadszor szamaradat? Ha ki nem tér az útból, téged megölte volna és ő élne”. (4Mz 22,28-32) Mire Bálaám így válaszolt: „Vétkeztem, nem tudván, hogy te állasz ellenem.” Íme Filótea, mindennek a bajnak Bálaám volt az oka és mégis verte az állatot, mely ártatlan volt. Sokszor mi is éppen így járunk el. Valamely asszonynak férje vagy gyermeke beteg, tehát bőjtől és sanyargatja magát, miként Dávid, ki hasonló körülmények között ugyanígy tett. Ó kedves barátném, te éppen úgy cselekszel mint Bálaám, ki szamarát verte. Gyötröd testedet, bár nem oka, hogy Isten keze lesújtott reád. Javítsd meg inkább szívedet, mely férjedet bálványozza s mely fiadnak számtalan hibáját elnézi s őt a hiúságra s kevélységre neveli. Egy másik vétkezik a tisztaság ellen s azonnal hallja a lelkiismeretnek mardosó szavát és megretten Isten haragjától. Aztán megbünteti magamagát s így szól: Ó te gonosz, lázadó és fegyelmetlen test; bűnbe sodortál engem! És azonnal mértéktelen sanyargatással sújtja a testet. Ó szegény lélek! Ha tested szólni tudna, miként Bálaám szamara, ezt mondaná: Miért ütsz engem, te szánalomraméltó! Te vagy a bűnös, te ellened fordul Isten haragja! Miért csábítasz engem rossz társaságokba; miért legelteted szemeidet s érzékeidet tisztességtelen tárgyakon? Miért vakítasz el engem sikamlós képzeletekkel? Foglalkozzál jó gondolatokkal s majd nem támadnak föl bennem rossz ösztönök; tarts tiszta lelkű emberekkel s a gonosz szenvedély majd nem gyullad lángra bennem. Íme, a tűzbe vetsz engem s azt akarod, hogy ne égjek; füstöt fűjsz szemeim közé s azt akarod, hogy meg ne gyulladjanak! Ilyen esetekben, Filótea, Isten kétségtelenül így szól: fenyítsétek, gyötrjétek, sanyargassátok szíveteket; mert ezek ellen támad föl haragom leginkább! – Valóban a bőr kiütésének gyógyítására nem elég a fürdő, hanem a vérnek kell megtisztulnia. Éppen így hibáink gyógyítására nem rossz ugyan a test sanyargatása, de

mindenekfölött szívünket kell megtisztítanunk. Minden körülmények között fogadd meg ezt a szabályt: testedet csak akkor sanyargasd, ha lelkiatyád azt megengedi.

3.24 A társaság és a magány

A társaságok hajhászása s azok kerülése két ellentétes hibája a jámborságnak, mely a polgári élet kötelességei alól nem vonhatja ki magát. A félrevonulás kevélységre és a felebarát megvetésére mutat; a hajhászás henyeségre és dologtalanságra. A felebarátot úgy kell szeretnünk, mint önmagunkat; e szeretetet azzal tanúsítjuk, hogy társaságát nem kerüljük. De mivel magunkat is szeretni tartozunk, önmagunkkal is meg kell elégednünk, ami akkor történik, ha egyedül vagyunk. Azt mondja Szent Bernát: „Mindenekelőtt magadra gondold s csak azután másokra.” Ha tehát nem kell látogatást tenned, vagy látogatást fogadnod: maradj magadban s foglalkozzál szíveddel. De ha józan ok hí föl ama társadalmi kötelességre, látogasd meg felebarátodat Isten nevében, barátsággal és szeretettel.

Rossz társaságnak azt nevezzük, melynek célja rossz, vagy amelynek tagjai megfontolatlan, szabados és fegyelmetlen személyek. Az ilyeneket egészen kerülünk kell, miként a méhek kerülnek a darazsakat s a bögölyöket. Amiként ugyanis a veszett eb által megmart egyének nyála főleg a gyermekekre s a gyenge szervezetűekre igen veszedelmes; éppígy az ilyen gonoszok társaságától mindenkinek tartózkodnia kell, de főképen azoknak, kiknek kezdetleges erénye még gyenge lábon áll.

Némely társaság csak arra való, hogy a munkában kifáradt lelket fölüdítse, s bár henyélessé ennek elfajulnia nem szabad, még sem tilos a szükséges szórakozásra némi időt fordítani.

Más társaság az általános illem követelménye. Ilyenek a látogatások, vagy bizonyos körök, melyekben azért veszünk részt, hogy felebarátunk iránt tiszteletünket tanúsítsuk. Ilyen szokásokhoz nem kell túlságos aggályossággal alkalmazkodnunk, sem azokat udvariatlanul elhanyagolnunk, hanem gyakoroljuk őket kellő megfontoltsággal és egyúttal óvakodjunk a nevetlenségtől és túlhajtástól.

Még a hasznos társaságokról kell szólnom, tudniillik a jámbor és erényes emberek társaságáról. Nagy szerencse Filótea, ha ilyenre akadunk. Aki erényes emberekkel társalog, kétségtelenül elsajátítja azoknak jó tulajdonságait s a velük való érintkezés hatalmas eszköze a jóban való haladásunknak.

Az emberekkel való érintkezésnek az a legkedvesebb módja, mely egyszerű, természetes és szerény. Némely embernek minden szava, minden cselekedete annyira mesterkéltnak, hogy szinte undort kelt. Ha valaki jártában mindig olvasná lépéseit, vagy az éneklés szabályai szerint beszélne, terhére volna mindenkinek. Éppígy azok is, kik mindig kimérten beszélnek és cselekesznek, valóságos terhei a jó társaságnak. S az ilyenek rendszerint meglehetősen rátartók is. Tehát nyugodt és szerény vidámság legyen társalgásunk alaphangja. Szent Antalban és Romuáldban éppen azt dicsérték, hogy külsejükön szigorú életmódjuk mellett is nyájas vidámság ömlött el. „Örvendjete az örvendezőkkel.” (Róm 12,15); „Örüljete az Úrban mindenkor s a ti szerénységetek ismeretes legyen minden emberek előtt” (Fil 11,4-5), így int bennünket az apostol. Hogy az Úrban örvendhessünk, örömünk tárgya ne csak megengedett, hanem erényes is legyen. Amiért is mindenkor a szerénység szabályaihoz tartsd magad. Sohase engedd meg magadnak, hogy mulatságból megszólj másokat, ami mindenkor nagyon helytelen. Ennek gáncsot vetni, azt megszorítani, amazt befeketíteni, emezt bolonddá tenni, durva és bűnös szórakozás.

A lelki magányt még a társaságban is meg kell őrizned (lásd második rész 12. fejezetét), de sőt a külső magányt is. De azért nem kell a pusztába költöznöd, mint ezt egyiptomi Mária, Szent Pál, Szent Antal és sok más remete tette; hanem mindenkor találnod kell időt arra, hogy akár otthonodban, akár kertedben egészen a magadé légy, ahol szívedbe zárkozva jámbor elmélkedéssel vagy olvasással foglalkozzál. Így cselekedett Nazianzi Szent Gergely püspök. „Esténként a tengerparton egymagamban sétálva töltöm az időt; s napi gondok után ezzel a pihenéssel üditem föl lelkemet.” Szent Ágoston a következőket írja Szent Ambrusról: „Sokszor

elmentem hozzá és szobájába lépve láttam, miként mélyedett el olvasmányaiiban. S miután legnagyobb csendben hosszabb időt töltöttem ott, szó nélkül távoztam; azt gondoltam ugyanis, nem szabad megrövidítenem azon időt, mely roppant elfoglaltsága mellett lelki üdülésére megmarad.” Végül isteni Üdvöztőnk is példát szolgáltat ebben. Midőn tanítványai egy ízben jelentették, miként jártak el kiküldetésükben, így szólott hozzájuk: „Jöjjetek a sivatagba s pihenjete ott meg.”

3.25 Ruházatunk illedelmes legyen

Szent Pál azt akarja, hogy a keresztény nők (s ez áll a férfiakról is) az illendőség szabályai szerint öltözködjének és fölösleges ékszerekkel ne terheljék magukat. Az illendőség azonban a ruha szövetével; alakjával s a tisztasággal függ össze.

A tisztaságnak sohasem szabad hiányoznia; szennyet, vagy bármi olyat, amin a szem fönnakad, nem szabad magunkon túrnunk. Mert a külső tisztaság a belsőnek jele; amiért is Isten már az ószövetségben megkívánja, hogy az oltár szolgálói külsőleg is tiszták legyenek.

Ami a ruhának kelméjét és szabását illeti, e pontban az illendőségnek az idő, a kor, az állapot, a társaság s az alkalom körülményeihez kell magát tartania. Általános szokás, hogy ünnepeken díszesebben, a bűnbánat idején egyszerűbben öltözködjünk. A menyegző s a gyász szintén különböző ruházatot kíván. A fejedelmi udvarban nagyobb fénnel és pompával kell megjelenünk, mint otthon.

Járj mindig tisztán Filótea és ruhád sohase legyen rendetlen. Ha ugyanis kifogás alá eső ruhában jelennél meg, ez sértené azokat, akikkel érintkezel; azonban óvakodjál a hiúságtól és a tetszelgéstől, a föltűnő és nevetséges viselettől. Kövesd az egyszerűség és szerénység szabályait; a szépségnek ez a legnagyobb ékessége s a rútságnak valódi befödése. Szent Péter és Szent Pál apostolok a fiatal nőket eltiltják a feltűnő hajfonatoktól. Az illetén nőknek erénye ugyanis kétséges színben tűnik föl; ha pedig erényesek, ama kicsinyes kedvtelés nem bizonyít a mellett. Azt mondják ugyan, hogy az ilyesminek nincs semmi rossz célja; de én azt felelem, hogy az ördögnek az ilyenben mindig rossz szándéka van. Én azt kívánom, hogy a jóra való férfiú és a nő a társaságban mindenkor nagyon jó, de nem pompázó ruhában jelenjék meg s a példabeszédek szerint főékessége a kellem, az illendőség és bizonyos méltóság legyen. Szent Lajos király röviden így nyilatkozik erről: Mindenki állásának megfelelőleg öltözködjék és pedig úgy, hogy sem az okos és erényes emberek ne mondhassák, hogy túlságba estünk; sem a fiatalok, hogy elmaradunk. Ebben egyébként nem a fiatalok, hanem a bölcs öregek véleményére kell hallgatnunk.

3.26 A beszédről; s pedig először, hogyan beszéljünk Istennel

Az orvosok a nyelven ismerik föl valakinek egészségi állapotát; éppígy beszédünk is biztos jele annak, mi lakozik keblünkben. Azt mondja isteni Üdvözítőnk, hogy beszédünk szerint találtatunk majd igazaknak vagy kárhozatra méltóknak. Kezünk gyakran és akaratlanul is odakap, ahol fájdalmat érzünk; éppígy nyelvünk is azzal foglalkozik legtöbbet, amit szeretünk.

Ha tehát valóban szereted Istent, akkor Filótea, hozzá tartozóiddal s barátaiddal sokszor beszélj róla. A Szentírás szerint ugyanis: „Az igaz szája bölcsességet szól és a nyelve igazat beszél.” (Zsolt 36,30) Gyakran beszélj tehát Istentről és tapasztalni fogod, amit Szent Ferencről mondanak, hogy az Úr nevének kiejtésekor egész lelkén bizonyos édesség áradt el, amelyet ajka és nyelve is élvezett.

Azonban Istentről mindig hozzá méltó módon beszélj; a tiszteletnek s áhítatnak benső érzelmeivel, nem pedig kérkedő és fönnhéjazó hangon, hanem szerényen, alázattal és szeretettel. Utánozd ebben az Énekek Énekének menyasszonyát; csepegtesd a szívekbe az áhítatnak s az isteni dolgoknak drága mézét s kérd Istent magadban, áraszsa kegyelmének harmatát azokra, kik szavaidat hallgatják. Ezen angyali tiszten azonban ne rendreutasító hangon jársz el, hanem a kegyelem módjára szelíden és kedvesen. Mert valóban csodálatos az a hatás, melyet a szelíd lélekkel mondott áhítatos szók a szívekre gyakorolnak.

Istentről s a jámborságról mindig figyelemmel és áhítattal beszélj, de soha szórakozás- vagy időöltés képen. Ezt azért mondom, hogy megóvjalak a hivatkozásnak bizonyos nemétől, amelybe egyszer-másszor olyanok is beleesnek, kik jámbor életet élnek: amennyiben t.i. alkalomadtán kenetteljes szókat hangoztatnak, de a kellő figyelem nélkül. Az ilyenek aztán képzelik, hogy valóban olyanok, amilyeneknek őket ama szók mutatják; pedig fájdalom, távolról sincsen úgy!

3.27 A tisztességes beszéd és másoknak megbecsülése

Aki szavában nem hibáz – mondja Szent Jakab apostol –, az tökéletes férfiú (Jak 3,2) Vigyázz tehát, hogy illetlen vagy tisztességtelen szót ne mondj. Mert ha nem is származik rossz szándékból, félreérthetik, akik azt hallják. A helytelen szó, mely gyenge szívbe hull, úgy ömlik azon el, mint az olajcsepp a posztón s oly hatással van reá, hogy azt ezernyi érzékies gondolattal és kísértéssel tölti meg. Valóságos mérge, mely a fülön át jut a szívbe s mindazon lelki bajért, mely ily módon felebarátunkat éri, a felelősség a beszélő nyelvére hárul. Mert ha felebarátunkat lelki ereje a rossztól vissza is tartja: nem a mi érdemünk, hogy a kísértés őt el nem ejtette. Ne mondja senki, ez nem volt szándékom, mert Urunk, ki a gondolatokat ismeri, azt mondotta: a szív bősége szerint beszél a száj. S ha nekünk nem is volt rossz szándékunk, elég gonosz szándéka van az ördögnek, ki az ilyen bűnös beszédek arra használja, hogy mások bennük kedvüket leljék.

Azt mondják, akik angelikagyökérrel élnek, azoknak lehellelte mindig könnyű és kellemes; éppígy azok is, kik szívükben hordják a tisztaság szeretetét, mely bennünket az angyalokhoz tesz hasonlókká, csakis tiszta és erényes beszédet folytatnak. Azt kívánja az apostol, hogy az illetlen és tisztességtelen dolgoknak neve se említették közöttünk és kijelenti, hogy a jó erkölcsöket mi sem rontja meg jobban, mint a rossz beszédek. Ha rejtett kifejezésekbe és szellemes ötletekbe takarjuk a tisztességtelen beszédet, akkor ennek mérge még finomabb és rombolóbb; olyan ez, mint a gyilok, amely annál veszélyesebb, mennél élesebb és hegyesebb. Valóban, aki ilyen módon akar a művelt ember nevére és tisztességére szert tenni, az nem tudja, mi a társalgás célja. Az a társaság, amelyben ilyen beszédek megtűnnek, méltán hasonlítható bizonyos bogarakhoz, melyek döggel táplálkoznak; amiként az a társaság amelyben csak tisztességes beszéd hallható, méhrajhoz hasonlít, mely ízletes mézet gyűjt. Ha tehát valamely megfontolatlan ember illetlen szót intéz hozzád, azonnal éreztess vele nemtetszésedet; vagy azáltal, hogy elfordulsz tőle s mással állasz szóba, vagy egyéb módon, ahogyan az okosság tanácsolja.

Igen rossz szokás a gúnyolódás. Isten nagyon gyűlöli ezt a bűnt és hajdan gyakorta és súlyosan büntette. Mi sem ellenkezik jobban a szeretettel és jámborsággal mint felebarátunk megvetése. A gúnyolódás azonban magában foglalja a megvetést. Tehát igen nagy bűn s a tudósok szerint felebarátunk megbántásának leggonoszabb módja, mert mindenkor megvetéssel jár, holott a többi sértés nem zárja ki a becsülést. Azok a szellemes szójátékok, amelyeken a tisztességes emberek fölvidulnak és melyek sem a szeretettel, sem a tisztességgel nem ellenkeznek, a természetnek adományai. Ezek arra szolgálnak, hogy bizonyos alkalmakkor földerítsék a lelket, mely az emberi tökéletlenségekben talál anyagot az ilyen szórakozáshoz. Mindazonáltal vigyáznunk kell, nehogy ez ártatlan vidámság gúnyolódássá fajuljon: mert a gúny felebarátunk megvetésével készlet nevetésre; míg a finom tréfa ékes szavakkal nevetet, melyeket bizalmas társaságban szabad mondanunk s melyeket jó néven vesz mindenki s amelyekről tudjuk, hogy senkire nézve nem sértők. Ha Szent Lajos udvarában a szerzetesek az ebéd végeztével komoly beszédbe fogtak, azt szokta mondani: Ez nem a tudós előadásnak, hanem a vidám társalgásnak ideje, azért beszéljen mindenki szabadon tetszése szerint. Ezt a körülötte levő országnagyok kedvéért tette, hogy királyi kegyét irántuk ilyen módon is tanúsítsa.

Filótea, a szórakozás idejét a jámborságnak megfelelőleg úgy töltsük el, hogy a boldog örökkévalóságot soha kockára ne tegyük.

3.28 A vakmerő ítéletek

Azt mondja isteni Üdvözítőnk: „Ne ítéletek és nem fogtok ítéletetni.” (Lk 6,37); s azt mondja a nemzetek apostola, Szent Pál: „Tehát ne ítéletek idő előtt, mígnem eljő az Úr, ki a sötétség titkait is megvilágosítja és a szívek szándékait is kinyilatkoztatja.” (1Kor 4,5) Ő mennyire visszatetszenek Istennek a vakmerő ítéletek. Az emberek ítéletei azért vakmerők, mert ők nem bírái egymásnak s mert Istennek jogát bitorolják; de meg azért is vakmerők, mert a bűnnek gonoszsága szívünk szándékától függ, pedig éppen ezt földi szemeink előtt a titok leple; végre azért vakmerők, mert kinek-kinek elég dolga volna önmagával, a helyett, hogy felebarátját megítélje. Hogy meg ne ítélessünk, ahhoz egyenlően szükséges, hogy mások fölött pálcát ne törjünk, de magunkat megítéljük. Az egyiktől az Üdvözítő tilt el, a másikat meg az apostol parancsolja, mondván: Ha megítélnők magunkat, nem ítéletnének meg! De jóságos Isten, mi ennek éppen az ellenkezőjét tesszük! Minden alkalommal megítéljük felebarátunkat, de önmagunkat, ami kötelességünk volna, nem ítélik meg.

A vakmerő ítéletek különféle forrásból eredvén, ellenük különböző szereket kell alkalmaznunk. Némely kedély természeténél fogva mogorva, kesernyés és szigorú; az ilyenek aztán bosszúságukat, szeszélyüket mindenkivel éreztetik kivétel nélkül s a próféta szerint az ítéletet s az igazságosságot örömmé változtatják és mindenki fölött teljes szigorúsággal ítélnének. Az ilyenek igen ügyes lelki orvosra szorulnak, mert bajuk természetük kifolyása lévén, nehezen gyógyítható. S bár a szívnek e kesernyessége nem bűn, hanem csak tökéletlenség, de mégis természeti hiba mely az illetőt megszóló beszédekre és vakmerő ítéletekre teszi hajlandóvá. Mások nem szigorúságból, hanem kevélységből ítélnék vakmerően, mert azt képzelik, hogy saját egyéniségük annál fontosabb, mennél inkább leszólnak másokat. Az ilyen nagyralátó és kevély egyének szüntelenül önmagukat csodálják s egyéni kiválóságukat oly nagyra tartják, hogy velük szemben minden egyéb kicsiny és jelentéktelen. „Nem – így szólt az elvakult farizeus –, nem vagyok olyan, mint a többi ember.”

Némelyekben a kevélység nem kézzelfogható ennyire; az ilyenek felebarátjuk hibáit némi örömmel látják, saját vélt jó tulajdonságaikkal összehasonlítják s ez nekik élvezetet nyújt s azt hiszik, hogy ily módon jó hírnevük növekedik. Ez az örvendezés azonban néha annyira rejtett, hogy csak a legélesebb szem bírja meglátni, de sőt még azok sem veszik észre, kik hasonló hibában szenvednek, hacsak figyelmüket külön föl nem hívják arra. Némelyek áltatják magukat és lelkiismeretük szavát azzal törekszenek elnémítani, hogy ugyane hibák másokban is megvannak s azt hiszik, hogy ezáltal vétkük gonoszsága csökkenik. Némelyek kedvüket lelik abban, ha semmis okok alapján mások hajlandóságaira s erkölcsire következtetnek s ha néha véletlen szerencsétlenségből igazuk van, a vakmerő ítélekezésről alig szoktathatók le. Végül sokan szenvedélyből ítélnék vakmerően; amennyiben mindig rosszat tesznek föl azokról, akiket gyűlölnék és jót azokról, akiket szeretnek.

Miképpen kell tehát e bajokon segítenünk? Akik bizonyos etiópiai növénynek nedvét isszák, azok – legalább így mondják – mindenütt kígyókat és egyéb szörnyetegeket vélnek látni s hogy e bajból kigyógyuljanak, pálmabort kell inniük. Akiknek szíve göggel, irigységgel, nagyravágyással vagy gyűlölettel van tele, mindent rossznak s megrovandónak tartanak s az illetén gonosz hajlandóságot, mely annyi vakmerő és igazságtalan ítéletnek a kútforrása, csak a szeretet szelleme, melyet a pálma jelképez, bírja kiirtani. A szeretet nem keresi a rosszat, de sőt a vele való találkozástól is fél; de ha mégis szembe jő vele, elfordul tőle s úgy tesz, mintha semmit sem látott volna. Az első hallható zajra behunyja szemeit, hogy semmit se lásson s aztán szent egyszerűségében azt hiszi, hogy nem is a rossz volt, hanem annak csak látszata és árnyéka. Ha akarata ellenére kényszerül megismerni a rosszat, csakhamar félretekint és mindent feledni törekszik.

A sárgaságban szenvedő mindent sárgának lát. A vakmerő ítélkezés éppen olyan betegség, mint a sárgaság; aki abban szenved, mindent rossznak tart. Aki ezt a bajt meg akarja gyógyítani, ne az értelmet, hanem a szív hajlandóságait gyógyítsa; ezek ugyanis a léleknek lábai, ezeken jár, ahova csak akar. Ha tehát szívedben gyengédség és szeretet lakozik, minden ítéleted szelíd és szeretetteljes leszen. Amit három példával bizonyítok be.

Izsák Rebekát nővéreinek mondotta: azonban Abimelek, aki gyengéd szeretettel látta őket érintkezni, azonnal tudta, hogy nem nővére, hanem felesége. A rosszakarátú lélek mindjárt rosszra gondolt volna; ellenben Abimelek az adott körülmények között a legjobb véleményre hajlott. Nekünk is éppen így kell cselekednünk és felebarátunkat mindig a lehető legkedvezőbben kell megítélnünk. S ha módunkban volna valamely cselekedetet száz oldalról látnunk, mindig a legszebb részről kellene azt szemlélnünk. Szent József ismerte a Boldogságos Szűznek szeplőtelen, angyali életét; s midőn látta, hogy méhében fogant, a legkisebb fokban sem gyanúsította őt, hanem azt határozta, hogy elbocsátja őt, Istenre bízván az egész ügyet. A Szentírás szerint József azért cselekedett így, mert „igaz” volt. Az igaz ember tehát, ha más, egyébként becsületes embernek sem cselekedetét, sem szándékát nem mentheti, a felől nem mond ítéletet, hanem lelkéből azt kiverni törekszik s az egész Isten ítéletére bízza.

A kereszten függő isteni Megváltó kínzóinak vétkét nem menthette ugyan egészen ki, de legalább kisebbíteni akarta, amennyiben azt tudatlanságuknak róta föl, mondván: Nem tudják, hogy mit cselekesznek! Éppígy mi is, ha felebarátunk hibáját nem is menthetjük, legalább részvétellel legyünk iránta s azt valamely elfogadható okkal törekedjünk megindokolni, pl. tudatlanságával vagy gyarlóságával.

Sohasem szabad tehát felebarátunkat megítélnünk? Soha, Filótea! Mert az emberi igazságszolgáltatásban is Isten az, ki a gonosztevőket megítéli. A bírák mint Isten helyettesei és tolmácsai szerepelnek; s az ő ítéletüknek mindenben meg kell egyeznie Isten akaratával. Ha e zsinórmértéktől eltávoznak és szenvedélyeiket követik, akkor valóban ők ítélnék, de meg is ítéltetnek. Mert az embernek, mint ilyennek, sohasem áll jogában más fölött ítélkezni.

Valamit meglátni vagy megtudakolni még nem ítélkezés. Az ítélet ugyanis a Szentírás beszédmódja szerint mindig valamely csekély vagy nagy, látszólagos vagy valódi nehézséget, kétséget tételez föl, amelyet el kell oszlatni. Amiért is: aki nem hisz, már el van ítélve; mert elkárhozása felől nincs semmi kétség. Szabad-e tehát felebarátunkban kételkednünk? Szabad, mert nem a kételkedés, hanem a megítélés tilos. Mindazonáltal kételkednünk s gyanúba fogunk csak akkor szabad, ha arra okok kényszerítenek bennünket; mert különben a gyanúsítás és kételkedés vakmerő volna. Ha egy rosszakarátú szem látta volna, hogy Jákob rokonát, Ráchelt a kútnál üdvözlőlvén, megcsókolta; ha látta volna, hogy Rebeka Eliezertől karpereceket és fülbevalókat fogadott el: erről a két példás ifjúról bizonyára rosszat gondolt volna, bár ok és alap nélkül. Mert ha valamely cselekedet magában véve közömbös s azt mégis rosszra magyarázzuk: ez gyanúsítás és mindig gonosz jellegű, hacsak több körülmény együttesen bizonyító okot nem szolgáltat.

Akik gondosan örködnek lelkiismeretük fölött, vakmerően nem szoktak ítélni; s a helyett, hogy felebarátjuk homályos és érthetetlen eljárásának és szándékainak okait kutatnák: inkább magukba szállnak s minden erejükkel saját életük megjobbításán fáradoznak, miként a méhek, melyek homályos és borús napokon a kasban maradnak s ott végzik szokásos dolgaikat. Csak aki semmi hasznos foglalkozást nem talál, csak az szokta mások életét kutatni.

3.29 A megszólás és rágalom

A vakmerő ítéletnek elválhatatlan társai a nyugtalan kedély, a felebarát megvetése s a kevélység. De ezeken kívül még sok egyéb rossz következménye van, amelyek között a társaság rákfénje, a megszólás és rágalom első helyen áll. Ó vajha az oltárról izzó parazsat vehetnék s azzal megtisztíthatnám az emberek ajkait; miként a szeráf tett Izaiás prófétával, hogy méltó legyen Istenről beszélni! Ó, ha a megszóló s rágalmazó beszéd száműzetnék a világból, vele együtt száműzve lenne a bűnök nagy része is!

Aki igazságtalan módon gázol felebarátja becsületében, nemcsak vétkezik, hanem köteles neki megfelelő elégtételt szolgáltatni, melynek a rágalmazás természetével, nagyságával és körülményeivel arányban kell állnia. Mi hármass életet élünk: a szellemit, mely az isteni kegyelem gyökeréből ered; a testit, melynek kútforrása a lélek; s a polgárit, mely a jó hírneven alapszik. Az elsőtől a bűn, a másodiktól a halál foszt meg, a harmadikat a rágalmazás gyilkolja meg. A rágalom egy neme a gyilkosságnak; s a rágalmazó nyelvének egyetlen szúrásával háromszoros gyilkosságot követ el. Az elsőt s a másodikat önmagán s annak lelkén követi el, aki a rágalmazó beszédet meghallgatja; a harmadikat végül azon, kinek jó nevét elrabolja. Azért mondja Szent Bernát, hogy a rágalmazó is, meg az is, ki annak beszédét meghallgatja, az ördögöt hordja magában; csak hogy az egyik a nyelvén, a másik fülében hordja azt. S a királyi próféta azt mondja a rágalmazókról, hogy nyelvük a kígyók nyelvének módjára van kihegyezve. A kígyók nyelvének ugyanis két hegye van; éppen ilyen a rágalmazó is, aki egy szúrással a hallgatónak szívét, a másikkal felebarátja jó hírnevét sebzi és mérgezi meg.

Kérve kérlek tehát, ó Filótea, sohase rágalmaz meg senkit, sem egyenesen, sem közvetve; sohase tulajdoníts a felebarátoknak valótlan hibákat s ne leplezd le titkos gyarlóságait, se ne nagyítsd a már ismerteket. Ne magyarázd rosszra cselekvésmódját s ne vond kétségbe, se rosszindulatú hallgatással ne mellőzd s ne kisebbsíts másoknak előnyös tulajdonságait. Mert mindezzel igen megbántod Istent, főképen pedig ha nem mondanál igazat; ez esetben ugyanis kétszeresen vétkezel t.i. hazudsz és felebarátodnak ártasz.

Akik a rágalmazást azzal kezdik, hogy felebarátjukról megtisztelő módon nyilatkoznak, azok a leggonoszabb és legveszedelmesebb rágalmazók. Így szoktak ugyanis beszélni: Ezt az embert én szeretem ugyan különben is nagyon derék ember, azonban igen rosszul cselekedett, mikor ezt a becstelenséget elkövette. Ez a leány nagyon erényes, no de hát mégis elcsábították őt. Íme a gonosz mesterfogások! Aki nyíllal akar lőni, a nyílvezzőt lehetőleg maga felé vonja, hogy a lehető legnagyobb erővel röptse el. Éppen így tartózkodnak beszédjükben a rágalmazók is, de tartózkodásuknak csak az a célja, hogy a felebarát szívében annál mélyebb sebet üthessenek.

Végül a tréfából mondott rágalom valamennyi között a legborzasztóbb. Gonoszsága a bűrökkel hasonlítható össze, ez magában véve ugyan lassú méreg, melynek sok ellenszere van; de ha borba keverik, föltétlenül halált okoz. Éppen így hat a rágalom, ha tetszetős és szellemes formába öltöztetik. Erről mondja Dávid, hogy kígyóméreg van ajkaikon!

Ne mondd, hogy ez meg ez iszákos és tolvaj, mert egyszer ittasan vagy lopni láttad őt. Ez igazságtalan beszéd volna, mert egyszeri tapasztalat nem jogosít arra, hogy valakinek címetek osztogassunk. A nap egy ízben megállt az égen, hogy Józsuet győzelemre segítse; máskor pedig elhomályosult, hogy a kereszten elhunyt Üdvözítőnek győzedelmét hirdesse; de azért senki sem fogja a napot mozdulatlanul, avagy sötétnek mondani. Noe is, Lót is egyszer kelletténél többet ittak; mindazonáltal senki sem mondja őket részegesnek; amiként Péter apostol sem volt vérengző természetű és istenkáromló, mert egyszer vért ontott, másszor meg átkozódva esküdözött, hogy „ezt az embert” (az Úr Jézust) nem ismeri. Ez a szó „erényesség”, „gonoszság” azt tételezi föl, hogy valamely erény vagy vétek a hosszú gyakorlat által szokássá vált. Még akkor is, ha valaki hosszabb idő óta folytat bűnös életet s emiatt mi őt gonosznak

mondanók, ezen ítéletünkkel könnyen igazságtalanságot követhetnénk el. Így járt Simon, a bélpoklos, ki Magdolnát bűnös asszonynak tartotta, holott már akkor megtért volt s e szemrehányások ellenében Urunk őt oltalmába vette. Szintén nagyon csalatkozott ítéletében amaz oktalan farizeus is, ki a publikánust igen nagy bűnösnek tekintette; mert a publikánus éppen azon pillanatban igazult meg. Mivel Istennek jósága oly határtalan, hogy egyetlen pillanat elegendő malasztjának kikérésére s elnyerésére, ugyan tudhatjuk-e biztosan hogy még ma is bűnös az, aki még tegnap az volt? A tegnap nem döntő a mára nézve; csak az utolsó nap, az határoz majd valamennyi fölött. Tehát a hazugság veszélye nélkül sohasem mondhatjuk, hogy ez vagy amaz gonosz; csupán csak annyit mondhatunk, hogy ezt vagy azt a rosszat cselekedte; vagy hogy élte bizonyos szakában nem jó úton járt. De amint egyrésről a legfőbb gonddal azon kell lennünk, hogy senkit meg ne szóljunk, úgy másrésről óvakodnunk kell attól is, nehogy az ellenkező hibába essünk, abba t.i., hogy magát a bűnt dicsérjük, csakhogy rágalmazni ne látszassunk. Ha tehát valaki szokásból rágalmaz, mentségére ne mondd, hogy nyíltan s őszintén beszél; ha valaki szembeszökően kevély, ne mondd hogy előkelő és finom modorú. Ne tartsd a veszedelmes bizalmasságot az ártatlan lélek egyszerű természetességének, ne nevezd az engedetlenséget buzgalomnak, a rátartást előkelőségnek, a bűnös viszonyt barátságnak. Nem, Filótea, a rágalom elkerülése végett nem szabad a bűnnek kedveznünk, hízelegnünk s azt istápolnunk; hanem a bűnt nyíltan bűnnek kell mondanunk s ami gáncsolásra méltó, azt gáncsolnunk. Ilyen módon előmozdítjuk Isten dicsőségét, főképen ha a következőkre figyelünk.

Először is felebarátunk hibáit gáncsolnunk csak akkor szabad, ha használunk annak, akiről beszélünk vagy azoknak, akikhez beszélünk. Például fiatalemberek előtt szó esik bizonyos személyek illetlen és veszedelmes bizalmasságáról; vagy valakinek szabados s az illemmel össze nem férő beszédjéről, viselkedéséről. Ha nincs bátorságom az ilyen viseletet kifogásolni, vagy ha még mentegetem is, a gyengébbeknek okot szolgáltatok, hogy ugyanúgy cselekedjenek. Hasznukra szolgál tehát, ha a hallottakat azonnal rosszalom; hacsak ez üdvös közbelépésemet megfelelőbb időre s alkalomra nem halaszthatom, hogy az illetők jónevén kisebb csorba essek.

Másodszor megkíváncsi, hogy kötelességem legyen a szólás. Pl. ha valamely társaságnak legtekintélyesebb tagja én vagyok, hallgatásomat könnyen helyeslésnek vehetnék. Ilyenkor tehát kötelességem szólani. Ellenben, ha társadalmi állásom igen szerény, nem szabad ilyen rendreutasításra vállalkoznom, vagy nagyon meg kell válogatnom a szókat, hogy csak azt mondjam, ami szükséges. Ha pl. két fiatal személy bizalmas viszonyáról van szó, ó mennyire kell vigyáznom, hogy a helyes középúton járjak, nehogy a dolgot nagyítsam vagy kisebbítsem. Ha tehát pusztá látszat vagy egyszerű megfontolatlanság az egész, akkor csak ennyit szabad mondanom, ha pedig se látszat, se megfontolatlanság nincs a dologban, hanem csupán csak gyanúsítás, melyből egy gonosz szív rágalmakat szőtt, akkor vagy nem szólok semmit, vagy hogy csak éppen erre mutatok reá.

Végezetül, ha a bűnt gáncsolom is, a személyt lehetőségig kímélnem kell. Akik nyíltan folytatnak gonosz életet, azokról tartózkodás nélkül szabad beszélünk; de ezt is szerető részvétellel kell tennünk, nem pedig vakmerő elbizakodással vagy örömmel. Ez utóbbi az alacsony és közönséges lelkeknek tulajdonsága. E szabály alól kiveendők Istennek és egyházának ellenségei, a téves tanítások mesterei s a szakadárságok fejei, akiket le kell lepleznünk s ellenük minden erővel küzdenünk. Kötelességünk ugyanis tudtul adnunk mindenkinek, hogy farkas tör a nyájra.

Mindenki fölszabadítva érzi magát arra, hogy leszólja a fejedelmeket s gyalázzon egyes népeket, amint ellenszenve sugallja ezt neki. Óvakodják ettől Filótea; mert nemcsak Istent bántod meg, hanem ezernyi bajt is szerezhetsz magadnak.

Ha rosszat hallasz felebarátodról, vond azt kétségbe. ha t.i. ezt igazsággal megteheted; vagy legalább a rossz szándékot hárítsd el róla; s ha ezt sem teheted, légy iránta részvétellel. Fordítsd a

beszédet más tárgyra; s gondold meg és ezt értesd meg másokkal is, hogy egyedül Istennek kegyelme, ha nem esünk ugyanazon hibába. Szelíd tapintattal légy rajta, hogy a megszóló önmagára kezdjen ügyelni s ami jót a megtámadott egyénről tudsz, azt mondd el nyíltan.

3.30 Még néhány utasítás, mely szintén a beszédet illeti

Beszédünk legyen őszinte, nyugodt, természetes és igaz; óvakodjál a kétértelműségtől, álnokságtól és tettetéstől. Mert ámbár nem mindig tanácsos az igazat megmondanunk, de az igazság ellen vétenünk sohasem szabad. Szokjál reá, hogy sohase hazudjál sem szándékosan, sem mentegetődzésből, sem másképen; s tartsd mindig eszedben, hogy Isten az igazság Istene. Ha tehát botlásból mégis hazudnál s ezen hibádat azonnal jóváteheted, tedd meg azonnal; az őszinte nyilatkozat ugyanis tisztességesebben és jobban kiment bennünket, mint a legkörülmönfontabb hazugság.

Bár néha szabad az igazságot okos, ügyes szólásmóddal elrejtenuk, mégis ez csak nagyon fontos esetekben történhetik meg; ha t.i. Istennek dicsősége és szolgálata ezt föltétlenül megkívánja. Egyéb esetekben az ilyen ügyes műfogások veszedelmesek; mert a Szentírás szerint a Szentlélek nem lakik tettető és kétszínű szívekben. Nincs jobb és kívánatosabb lelki tulajdonság, mint az egyenesség. A kétszínűség, a világi okosság számtalan mesterfogása e világ fiainak ismertető jele; de Istennek fiai nem járnak görbe utakon és szívükhöz nem fér kétértelműség. Aki egyenes úton halad, – mondja a bölcs – az biztosan halad. A hazugság, a kétnyelvűség, az alakoskodás mindig az alacsony és gyenge léleknek a jele.

Vallomásainak negyedik könyvében azt mondja Szent Ágoston, hogy neki és barátjának csak egy lelke volt s hogy ennek halála után neki az élet természetellenesnek tetszett, amennyiben, mint félemler fél életet nem élhetett; másrésztől azonban a haláltól is irtózott, attól tartván, hogy barátja ezen esetben egészen meg találna halni. E beszédmodot később maga Szent Ágoston is nagyon mesterkéltnek tartotta s egy későbbi könyvében visszavonja s ügyetlenségnek nevezi azt. Íme Filótea, e szent és dicső lélek mily lelkiismeretes volt saját szavainak megítélésében. A keresztény életnek bizonyára igen nagy ékessége az igaz, őszinte és természetes beszéd. Azért mondja a királyi zsoltáros: „Mondám, megőrzöm utaimat, hogy ne vétkezzem nyelvemmel. Tégy Uram számra őrizetet és körülvevő ajtót ajkaimra!” (Zsolt 38,1;140,3)

Szent Lajos király a pörlekedés elkerülése végett azt tanácsolja, hogy csak akkor mondjunk ellent, ha a nélkül valaki vétkeznék vagy valakire kár háramolna. De ha mégis kénytelenek volnánk ellenmondani s véleményünket másokéval szembehelyezni, ezt mindig szelíden és kíméllettel tegyük, nehogy olyan színe legyen, mintha meggyőződésükön erőszakot akarnánk elkövetni. Különben is a heveskedés sohasem vezet jóra.

A régi bölcsseknek szabálya, hogy keveset beszéljünk, nem azt jelenti, hogy kevés szót mondjunk, hanem hogy fölöslegeset ne mondjunk. A beszédben ugyanis nem a szók számára, hanem milyenségére kell figyelemmel lennünk. S ebben aztán két szélsőség kerülendő. Az első az, mikor valaki társaságban kevély és szigorú arccal természetellenesen hallgat, az ilyen viselkedés bizalmatlanságra és a társaság csekélybevételére mutat. A másik hiba az, mikor valaki oly szóáradatban tör ki, hogy más szóhoz sem kerül; ez a könnyelmű és fecsegő természetnek a jele.

Szent Lajos helytelennek tartotta, ha valaki társaságban, különösen étkezés közben, suttogva beszélt; ez ugyanis azt a gyanút keltheti, hogy valakiről rosszat mondunk. Sőt azt mondotta, hogyha társaságban vagy asztalkörben talpraesett és vidám ötletünk támad, azt mondjuk el hangosan; komoly és fontos ügyekről azonban ne beszéljen senki.

3.31 A tisztességes és megengedett mulatságok

Mindenki tudja, hogy testünknek s lelkünknek egyaránt szüksége van felüdülésre. Szent Kasszián elbeszélése szerint egykor egy vadász Szent János evangélistát egy fogolymadárral látta játszani s kérdezte tőle, hogy ilyen lelkületű férfiú létére miért vesztegeti idejét az efféle szórakozásra? Mire Szent János viszont azt kérdezte tőle, miért nincs mindig kifeszítve az íjja? A vadász azt válaszolta: hogy ezen esetben az bizonyára elpattanna. Ne csodálkozzál tehát, viszonzá a szent apostol, ha lelkemet némileg megpihentetem; csak azért teszem ezt, hogy később annál több ereje legyen a komoly gondolkodásra. – Kétségtelenül hibás a kedélynek az a zordon szigorúsága, mely sem magának, sem másnak nem enged felüdülést.

A séta, a kellemes társalgás, a zenélés és ének tisztességes szórakozások s csupán csak arra kell ügyelnünk, hogy mindezt a kellő időben, helyen s kellő korlátok között tegyük. Oly játékok, melyeknél a nyereség a testi vagy szellemi ügyességnek jutalma, magukban véve jó és megengedett szórakozások. Ilyenek a labda-, teke-, sakkjáték, a versenyfutás s egyebek. Azonban ezeknél is arra kell vigyáznunk, hogy túlságos időt ne vesztegessünk rájuk, se nagyban ne játsszunk. Első esetben ugyanis a játék már nem szórakozás, hanem mesterség és sem testet, sem lelket nem üdít, hanem inkább kifárasztja mind a kettőt. Aki öt-hat órát sakkozik, a játszóasztaltól kimerülten távozik; aki soká labdázik, lankadtan hagyja abba a mulatságot. Ha pedig a játék nagy pénzben folyik, ez a játékos jó hajlandóságait megrontja és szenvedéllyé változtatja. De igazságtalanság is nagy összeget tenni oly ügyességre, mely alapján véve csekély jelentőségű s tulajdonképpen semmi jóra sem szolgál.

Ne kösd szívedet, Filótea, ilyen dolgokhoz. Mert bármily kifogástalan legyen is valamely szórakozás, nagy hiba, ha azt szenvedéllyel űzzük. Nem mondom, hogy a játékban ne legyen örömünk, hisz különben nem szolgálna felüdülésünkre; hanem szívünk ne tapadjon hozzá, ne epedjék utána és soha komoly gondot ne okozzon nekünk.

3.32 A tiltott játékok

A kocka, a kártya és más hasonló játék, melynél a nyereség a véletlenségtől függ, éppoly veszedelmes szórakozások, miként a tánc s már természetüknél fogva is rosszak és elvetendőek s mind a világi, mind az egyházi törvénynél fogva tiltvák. De azt kérdezed, mi rossz van e játékokban? Megmondom. Mivel e játékokban a nyereség nem a józan ész szabályait, hanem a véletlen esélyeit követi és gyakran olyant ér, kit ügyességénél fogva az nem illet meg: ép azért az ilyen nyereség észellenes és visszás. De azt mondod, hogy így egyeztetek meg. Igen, ez mindenesetre elégséges, hogy a nyerő az igazságtalanság vádja alól igazoltassék; de ebből még nem következik, hogy az ilyen megegyezés nem észellenes; mert a nyereség nem az ügyesség jutalma, amelynek lennie kellene, hanem a véletlené, mely mit sem érdemel.

Továbbá a játék pusztán, csak arra való, hogy szórakozzunk; már pedig e szerencsejátékok nem szórakozások, hanem megfeszítő foglalkozások. Mert nem kimerítő foglalkozás-e, ha a lélek szüntelenül feszült, nyugtalan és izgatott? Van-e komorabb, sajnálatosabb, szomorúbb s izgatottabb lelkiállapot, mint a játékosoké, kiket minden elejtett szó, nevetés, de még a pusztá köhintés is bosszant és haragít?

Végül a játéknak csak az örül, aki nyer. vajon nem igazságtalan-e az az öröm, melyet felebarátunk veszteségének s rosszkedvének árán szerzünk? Valóban az ilyen élvezet a tisztességes emberhez nem méltó. Szent Lajos a tengeren jártában arról értesült, hogy testvéröccse egy másik úrral játszik. Fölkelt betegágyából, nagy kínosan hozzájuk vánszorgott s a játszóasztalt, a kockákat s a pénz egy részét a tengerbe dobta, hogy lássák, mennyire rosszalja szórakozásukat. Midőn az ifjú Sára Istenhez imádkozván ártatlanságát hangoztatta, a többek között így szólt:

„Te tudod, Uram, hogy soha a játszóké közé nem elegyedtem.” (Tób 3,16-17)

3.33 A táncmulatság s más, bár megengedett, de veszedelmes szórakozások

A táncmulatság magában véve közönyös dolog, de manapság oly sok rossz körülménnyel jár, hogy nagy veszedelemmel fenyegeti a lelket. Az éjszakai sötétségben foly le és ennek örve alatt sok veszedelmes dolog történhetik. Továbbá az éjszakai virrasztás a következő napnak rovására van és az isteni tisztelettől is elvonja a résztvevőket. Szóval esztelenül cselekszünk, ha a nappalt éjjellé, az éjjelt nappallá változtatjuk s az áhítatot hitvány mulatság kedvéért elhanyagoljuk. A táncmulatságokon a hiúság s a versengés szerepel; a hiúság pedig táplál minden rossz hajlandóságot és kárhozatos viszonyt, ami ilyen összejöveteleknek rendes következménye.

A táncmulatságokról tehát azt mondom Filótea, amit az orvosok a gombákról: a legjobbak sem érnek semmit. Ha gombát akarsz enni, vigyázz, hogy azt jól elkészítsék s akkor is csak keveset egyél belőle, mert a benne rejlő méreg megárthat. Ha tehát a táncmulatságot nem kerülheted el, olyképp vegyél benne részt, hogy az sem a szándék, sem a szerénység, sem az illendőség szempontjából ne essék kifogás alá; lehetőleg keveset táncolj, nehogy szíved az efféle mulatság után vágyakozzék.

A gomba laza, hézagos szerkezetű és Plinius szerint a környezetében levő összes párákat magába veszi, még a kígyók mérget is, melyek közelében vannak. Éppígy gyűjtik össze az éjjeli összejövetelek a városnak minden bűnét és gonoszságát, a féltékenységet, az esztelen tréfákat, a pörlekedéseket s az okatlan szerelmi viszonyokat. S mivel az ott uralkodó pompa, zaj és szabadosság a képzeletet föltüzeli, az érzéseket izgatják s a szívet az örömmámor számára megnyitják: a szívek készséggel fogadják magukba a sikamlós szónak, a hízogó beszédnek, a csábító tekintetnek a mérget.

Ó Filótea, e nevetséges mulatozások rendszerint igen veszélyesek; elűzik az áhítat szellemét, meggyengítik az akaratot, csökkentik a szeretet hevét s a lélekben ezernyi rossz hajlandóságot keltenek; éppen azért, még ha a szükség hozza is magával, csak igen óvatosan szabad bennük résztvennünk.

Azt mondják, ha gombát ettünk, jó bort igyunk utána s én azt mondom: hogy az efféle összejövetelek után behatóan és igen buzgón elmélkedjünk, hogy eltüntessük azon veszedelmes nyomokat, melyeket a hiú szórakozás lelkünkben hagy. Ezen elmélkedés a következő tárgyak körül foroghat.

1. Míg te táncmulatságon voltál, számos lélek gyötrődött a pokol tüzében azon bűnök miatt, melyeket a tánc alatt követett el, vagy amelyek a táncnak voltak következményei.

2. Sok szerzetes és számos jámbor egyén ugyanazon órában Istennel foglalkozott, imádsággal vagy elmélkedéssel dicsérvén Őt. Ó mennyivel hasznosabban telt el az ő idejük, mint a tied.

3. Azalatt, hogy táncoltál, sokan nagy lelki aggodalmak között múltak ki a világból, ezernyi ezeren kínlódtak saját otthonukban vagy a kórházakban, súlyos bajokban. Ó, a legparányibb nyugodalmuk sem volt s te nem éreztél részvétet irántuk. vajon nem kínlódol-e majd egykoron te is, mialatt mások táncolnak?

4. Urunk, a Boldogságos Szűz, az angyalok s a szentek tanúi voltak, miként vigadtál a táncmulatságon. Ah mennyire nem tetszettél nekik, midőn látták, hogy szíved e selejtes, hiú mulatságba merül!

5. Amíg ott voltál, közelebb ért hozzád a halál órája. Fontold meg, hogy ez az óra arra az átmenetre hív téged, mely a mulandóságból az örökkévalóságba s pedig az örökkévaló örömekbe vagy gyötrelmekbe vezet!

Ilyen elmélkedésekkel foglalkozzál; de Isten még egyéb gondolatokat is támaszt majd benned, ha szívedben lészen az ő szent félelme.

3.34 Mikor szabad játszani avagy táncolni

Hogy a játék s a tánc megengedett legyen, nem előszeretből, hanem felüdülés okáért kell történnie és pedig nem a kimerülésig, hanem csak rövid ideig, nehogy foglalkozássá válják és végül csak ritkán.

De mely alkalmakkor szabad játszunk s táncolunk? A megengedett játékokra s táncra több az alkalom, mint a tilosra. E tekintetben kövesd azon szabályokat, melyeket már előadtam. Ha a szerény okosság megkívánja, hogy a társaságnak ezt a szívességet megtegyed, akkor végy részt a játékban vagy a táncban; a szívesség ugyanis szintén szeretetből származó cselekedet, mely a közönyös dolgot jóvá, a veszedelmeset megengedetté teheti; de sőt meg is javítja a rosszakat, amennyiben kellő korlátok közé szorítja azokat. Amiért is a különben rossz természetű szerencsejátékok megszűnnek ilyenek lenni, ha méltányos szívességből veszünk bennük részt. Nagy megnyugtatómra szolgált Borromei Szent Károly életében olvasnom, hogy a svájciak kedvéért olyan dolgokban vett részt, aminőkben másszor igen szigorú volt s hogy Lojolai Szent Ignác is részt vett a játékban, amelyhez meghívták. Árpádházi Szent Erzsébet is résztvett a játékban s a társas mulatságokban a nélkül, hogy jámborságán csorba esett volna. A tenger sziklái a háborgó hullámok közepette szinte nőni látszanak; e szentek szívében oly mély gyökeret vert a jámborság, hogy az őket körülvevő fény és pompa is annak növelésére szolgált. A nagy tüzet szítja a szél; de a kicsinyt eloltja, ha nincs fölötte védőtető!

3.35 Kicsiny és nagy dolgokban egyaránt híven ragaszkodjunk Istenhez

Az Énekek Énekének szent vőlegénye azt mondja, hogy menyasszonya egyik szemével s egy hajaszálával megsebezte szívét. Miképpen értsük ezt? Kétségtelen, hogy a szem mind szervezetére, mind működésére nézve testünknek legcsodásabb része. Azonban a haj? Ezzel azt akarja Isten mondani, hogy legkisebb s legszerényebb cselekedeteink is nem kevésbé kedvesek előtte, mint a nagyok és dicsők; s hogy mindkettővel egyformán szolgáljunk neki, mert tetszését és szeretetét egyenlőképpen megszerezhetjük általuk.

Légy tehát mindenre készen, Filótea! Viseld, ha kell, Istenért a legsúlyosabb keresztet, ha kell, a vértanúságot; válj meg érette mindentől, ami előtted kedves, szülőidtől, testvéreidtől, hitvesedről, gyermekeidtől, barátaitól, de sőt saját életedtől. Mindezzel tartozol Istennek! Mivel azonban az isteni Gondviselés nem küld reád ily súlyos és érzékeny megpróbáltatásokat s nem kívánja, hogy szemeidet hozd neki áldozatul: legalább hajadat áldozd föl neki. Vagyis viseld el békével azon apró bajokat, bosszúságokat s kellemetlenségeket, melyek nélkül egy nap sincsen; s ha Isten iránt való igaz szeretettel fogadod őket, az isteni vőlegénynek szívét egészen megnyerik neked. Igen, a szeretetnek e mindennapi apró tanúsításai, a fő- vagy fogfájás, hitvesednek rossz kedve, egy kis megszólás, valami csekély kár; a korai lefekvés és fölkelés, melyet az imádság vagy a szentáldozás kíván meg; az a csekély kellemetlenség, melyet némely nyilvános jócselekedet okoz nekünk: egyszerűen mindezen apró ügy és baj, melyet az Isten szeretete éltet, nagyon tetszenek a fölséges Istennek, ki egyetlenegy pohár vízért is az örök boldogságot ígérte nekünk. Mivel pedig az ilyenforma alkalom minden pillanatban kínálkozik nekünk, láthatod Filótea, hogy roppant szellemi kincseket gyűjthetünk, ha minden pillanatot kellőleg értékesítünk.

Midőn Sziénai Szent Katalin életében azt olvastam, mily sokszor volt része elragadtatásban, mily sokszor merült el lelke Isten szemléletébe, mily bölcs beszédek de sőt szónoklatok hangzottak ajkáról, mit sem kételkedtem, hogy a lelki szárnyalásnak e nemével az isteni vőlegénynek szívét egészen meghódította. De másrésről nagy vigasztalásomra szolgált látnom, hogy Isten iránt való szeretetből a legnagyobb készséggel tette meg mindazt, amit atyja neki a ház vagy a konyha körül parancsolt. És én nem becslöm kevesebbre azon egyszerű elmélkedéseket, melyeket ezen alsórendű foglalkozások között végzett, ama látomásoknál és elragadtatásoknál, melyek nála mindennapiak voltak, s melyekkel Isten talán az ő igen nagy alázatosságát jutalmazta. Elmélkedéseit pedig következőképen végezte: ha édesatyjának főzött, azt képzelte, hogy miként Márta, ő is az Úrnak szolgál; anyját a Boldogságos Szűznek, fivéreit az apostoloknak tartotta; lelke szinte égett a vágytól, hogy az összes mennyei karoknak szolgálhasson. S mivel tudta, hogy mindebben Isten akaratát teljesíti, lelke a legboldogabb gyönyörrel tellett meg. E példát, Filótea, azon okból említettem, hogy lássad, milyen fontos legkisebb dolgainkat is úgy végeznünk, hogy azokkal Istennek szolgáljunk.

Amiért is azt tanácsolom, utánozd azt az erős lelkű asszonyt, kit a bölcs Salamon annyira magasztal s aki, bár nagy és fontos ügyek terhelték, házidolgait még sem hanyagolta el. „Kézét erős dolgokra teszi – úgymond a bölcs király – és ujjai az orsót fogják. (Péld 31,19) Tégy te is ugyanígy. Légy buzgó az imában, az elmélkedésben s a szentségek vételében; oktasd, vigasztald felebarátodat, csepegtesd szívébe Isten szeretetét; végezd lelkiismeretesen hivatásodnak terhes kötelmeit. Azonban az orsóról se feledkezzél meg, t.i. az önmegtartózkodással s megalázkodással járó kisebb erényekről, melyek a kereszt tövében fakadó virágokhoz hasonlítanak. Ilyenek: a szegények szolgálata, a betegek látogatása, a kisebb házigondok s az azokkal járó jótékonyosság; a munkásság, mely megóv a henyéléstől. Mindezt pedig fűszerezd elmélkedéssel Sziénai Szent Katalin példája szerint.

Ritkán nyílik olyan alkalom, mely nagy és súlyos szolgálatra hí föl bennünket Isten iránt; ellenben kisebb szolgálatokra sokszor kínálkozik alkalom. Aki kevésben hű, mondja az Úr, arra jutalomképen sok fog bízni (Mt 25,21). Tégy mindent Isten nevében; s ekkor bizonyára jól fogsz végezni mindent. Akár egyél, akár igyál, akár aludjál vagy szórakozzál, avagy bármely csekély dologgal foglalkozzál, mindig nagy érdemed lesz Isten előtt, ha mindent jó szándékkal s azért cselekszel, mert ez Istennek szent akarata.

3.36 Okosan és igazságosan gondolkodjunk

Az értelem tesz bennünket emberré; s mégis nagyon kevés az igazán értelmes ember. Mert az önzés igen gyakran megzavarja értelmünket és észrevétlenül is ezernyi apró, de veszélyes igazságtalanságra csábít bennünket. Olyanok ezek, mint az apró rókák, melyekről az Énekek Énekében esik szó. Alig vetünk ügyet rájuk, mert kicsinyek; de mivel számuk nagy, tetemes kárt tesznek szőleinkben. Ezt szem előtt tartva, ítéld meg magad, nem igazságtalan-e sokszor felebarátunk iránt való viselkedésed.

Felebarátunknak kis hibáit is fölpanaszoljuk, magunk nagy botlásait azonban mentegetjük. Drágán akarunk eladni, de olcsón venni. Azt akarjuk, hogy másokkal szemben az igazság, velünk szemben az irgalom mértékével mérjenek. Azt óhajtjuk, hogy szavainkat senki se vegye rossz néven; de mi más beszéde iránt módfelett érzékenyek vagyunk. Azt szeretnők, ha szomszédunk nekünk eladná birtokát; de vajon nem igazságosabb-e, ha a magáét megtartja? Bosszankodunk, ha nem teszi meg kedvünket; de nincs-e több oka a panaszra, hogy mi neki alkalmatlankodunk?

Ha valamely erénygyakorlatot kedvelünk, a többi felől kicsinylőleg vélekedünk s kifogásoljuk azt, ami nem felel meg ízlésünknek. Ha valamely alattvalónk külseje nem áll szemünkhöz, vagy iránta bármely okból elfogultak vagyunk: akkor semmit sem tesz kedvünkre és sok keserűséget okozunk neki. Ellenben ha valakinek külseje tetszetős, minden hibáját készek vagyunk mentegetni. Sok értelmes és jó gyermeket szülője valamely testi hibája miatt tekintetre is alig méltat; ellenben a vásott gyermek, ha csinos, nagy szeretetben részesül. A gazdagokat rendszerint többre becsüljük a szegényeknél, ha nem is oly jámborak s erényesek, mint ezek, de sőt még azokat is többre tartjuk, akik gazdagabban öltözködnek. Mi körömszakadtig védjük jogainkat, de másoktól azt kívánnók, hogy engedékenyek legyenek; mi rangunkat tiszteletben tartjuk, de azt szeretnők, ha mások alázasak s leereszkedők lennének; mi mindenkire panaszkodunk, de azt óhajtjuk, hogy reánk senki se panaszkodjék. Mindig igen sokra tartjuk, amit másokkal teszünk; de amit más mivelünk tesz, azt csekélybe vesszük.

Szóval két szívünk van: szelíd, szeretetteljes és jóindulatú, ha magunkról, de könyörtelen, szigorú és kemény, ha felebarátunkról van szó. Kétféle mértékkel mérünk; az egyikkel saját előnyeinket a magunk javára, a másikkal felebarátunk jó tulajdonságait az ő kárára.

A Szentírás szerint: „az álnok ajkak kettős szívvel szólnak” (Zsolt 11,2), vagyis az ilyeneknek két szívük van; de súlymértékük is kettő; a nehézzel vesznek, a könnyébbel adnak; pedig a kétféle font és kétféle mérték, mindakettő utálatos az Istennél. (Péld 20,10)

Filótea, minden eljárásod legyen méltányos és igazságos. Képzeld, hogy felebarátod a te helyedben van, te pedig az övében s ekkor ítéleted bizonyára méltányos lesz. Ha vásárolsz, gondold, hogy te vagy az eladó s ha eladsz, képzeld, hogy te vagy a vevő; ekkor igazságtalanságot elkövetni bizonyára nem fogsz.

Mindezen apró esetek, bár némileg ellenkeznek az igazsággal, de kártérítésre még sem köteleznek bennünket, amennyiben t.i. szigorúan a nekünk kedvező joghoz tartjuk magunkat. Azonban mégis arra kell törekednünk, hogy e tekintetben megjavuljunk; mert a józan ésszel és a szeretettel ellenkeznek, de sőt a méltányossággal ellenkező csalásoknak is minősíthetők. Egyébként pedig sohasem szolgál hátrányunkra, ha nagylelkűen s nemesen viselkedünk és méltányos, józan s fönnkelt érzésű szívünk van.

Gyakrabban vizsgálj meg tehát szívedet Filótea, vajon úgy érez-e felebarátod iránt, ahogyan te óhajtod, hogy az teirántad érezzen. Ez az igazán méltányos és okos viselkedésnek alapja. Midőn Trajának azt mondta környezete, hogy nem fér össze a császári méltósággal ha könnyűszerrel maga elé bocsát mindenkit, így válaszolt: ne úgy viselkedjem-e alattvalóimmal szemben, amiként én is óhajtanám, ha magam is alattvaló volnék?

3.37 A vágyódásokról

Mindenki tudja, hogy a rosszat megkívánnunk nem szabad, mert már maga a rossz kívánság is rosszá tesz bennünket. De többet mondok. Még olyat sem szabad kívánnunk, ami veszéllyel járhat a lélekre nézve; ilyenek a táncmulatságok és más hasonló szórakozások; de még a tisztességeket, hivatalokat, a látomásokat s elragadtatásokat se kívánd, mert az ilyen kívánság kevélységre csábíthat és sok veszélynek s csalódásnak tesz ki bennünket. Ne vágyakozzál a messze levő dolgok után, mert ez elszórakoztatja a szívet, haszontalanul fárasztja és állandó nyugtalanságban tartja azt. Mit használ egy fiatalembernek, ha időnek előtte vágyakozik valamely hivatal után? Mit használ a férjes nőnek, ha apáca akar lenni? Nem haszontalan időlopás-e, ha szomszédom birtokát meg akarom venni, mielőtt az el akarná azt adni? Ha beteg vagyok s mégis misézni, prédikálni, szóval templomba járni, beteget látogatni akarok és az egészségesek dolgát akarom végezni, nem hiábavaló erőlködés-e ez, amennyiben nem áll módomban mindazt megtennem? Az ilyen üres vágyódások aztán elnyomják azokat, melyeknek Isten akarata szerint szívemben kellene lenniök; ilyenek pl., hogy minden bajomat békével, önmegtagadással, engedelmes és szelíd lélekkel viseljem. Azonban vágyódásaink rendszerint az olyan beteges asszonyok kívánságaihoz hasonlítanak, kik ősszel friss cseresznyét, tavaszkor friss szőlőt akarnak enni.

Egyáltalán nem helyeslem, ha valami olyan életmód után vágyódik, amely kötelességeivel nem fér össze, vagy oly ájtatosságokat akar gyakorolni, melyek állásának nem felelnek meg, mert az ilyen haszontalan vágyódás elszórakoztatja a szívet, megbénítja erőit, melyek egyéb teendőkre volnának szükségesek. Nem cselekedném helyesen, ha a kartauziak magányos élete után vágyodnám; az ilyen vágyódás ugyanis elvon bennünket valódi kötelességeink teljesítésétől. Még azt sem helyeslem, ha valaki nagyobb szellemi tehetségeket, s nagyobb ítélőképességet kíván. Az ilyen kívánság ugyanis már magában véve is céltalan s akadályul szolgál, hogy Istentől nyert képességeinket jól kiműveljük. Végül azt se kívánjuk, hogy Istennek más úton s módon szolgáljunk, mint ahogyan meglévő viszonyaink engedik; hanem törekedjünk kötelmeinket az adott körülményekhez képest híven teljesíteni. Mindez azonban csak a komoly vágyódásokról áll; mert egyszerű futó kívánságok nem árthatnak, ha egyébként nem gyakoriak.

Fájdalmakat s kereszteket csak akkor kívánjuk, ha erős lélekkel viseljük a meglevőket. Mert oktalanság vértanúság után áhítoznunk, ha a csekély bántalmak elviselésére sincsen elég erőnk.

A gonosz lélek néha nagy vágyódást kelt bennünk igen távollevő és soha meg nem történő dolgok iránt, hogy szívünket elterelje az olyan meglevőktől, melyek bár kicsinyek, de nagy erények s érdemek szerzésére alkalmasak. Képzeletünkben óriási szörnyekkel küzdünk, azonközben pedig az elénk kerülő apró kígyók halálosan megsebeznek bennünket, mert figyelmen kívül hagytuk őket.

Kísértéseket se kívánj, hisz ez vakmerőség volna; de szíved legyen készen a küzdelemre, ha jelentkeznek.

A sok és sokféle eledel megterheli a gyomrot, de sőt ha gyenge, el is rontja. Éppígy ha sokféle lelki dolog után vágyódunk, szívünk megzavarodik; ha pedig világi dolgok után esengünk, egészen meg is romlik. Ha lelkünk a bűnös hajlandóságoktól egészen megtisztult, akkor nagy vágyódás kél benne lelki dolgok után, minők: az áhítat, a sanyargatás, a bűnbánat, a megalázkodás, az imádság kedvelése, s ez a lelki éhség, Filótea, általában jót jelent. Azonban, ha valamely betegségből fölépültünk, nagyon vigyáznunk kell, meg tudunk-e emészteni mindent, ami után kívánczunk? Szorgosan vizsgálj meg tehát vágyaidat s aztán lelkiatyád tanácsa után indulj. Amit megenged, hajtsd buzgón végre; s ha lelki előmeneteledre szükséges, Isten idővel más vágyakat is ébreszt majd benned. Nem mondom, hogy a jókívánságokat

egészen el kell fojtanunk; hanem rendeznünk kell őket. Csak azokat hajtsuk végre, amelyek már megérték; a többi pedig mellőzzük. Ugyanezt a szabályt kövessük a világi dolgokban is, mert különben az izgalomtól, nyugtalanságtól sohasem leszünk mentek.

3.38 A házasság szabályai

A házasság nagy szentség s én ezt Krisztusra s az anyaszentegyházra nézve mondom (Ef 5,32); oly nagy szentség, hogy azt mindenki köteles tisztelni. Szent ugyanis eredetében, rendeltetésében s következményeiben. A házasság útján népesíti be az Úr a földet hű szolgálóival s a mennyet választottaival.

Ha Istennek szerelmes Fia minden menyegzőre hivatalos volna, mint egykoron a kánai menyegzőre, akkor áldásának és vigasztalásának szellemi bora nem hiányoznék sehol; holott mostanában legtöbb helyen hiányzik, mert a menyegzőkön a bírvágy és a testiség uralkodik. A boldog házasságnak első föltétele, hogy a házasság azon tudatban köttessék meg, hogy az szentség. Sajnos, ezzel éppen ellenkezőleg a házasság ma rendszerint a hiúságon és az érzéki örömekön kezdődik.

Mindenekelőtt pedig a házastársak egymás iránt hitvesi szeretettel viseltessenek. „Férfiak, mondja az apostol, szeressétek feleségeteket, mint Krisztus is szeretete az anyaszentegyházat.” (Ef 5,25) És én hozzáteszem: nők úgy szeressétek férjeiteket, miként az egyház szereti Megváltóját.

Isten vezette Évát Ádámhoz s rendelte neki feleségül; így tehát Isten keze fonja a házasság kötelékét, amiért is a hitveseknek szent és természetfölötti szeretettel kell szeretniök egymást.

E szeretetnek első hatása a szíveknek fölbonthatatlan egyesítése, mely Krisztus drága vére által szentségi jelleget nyert. Ebben gyökerezik a házassági köteléknek erőssége, mely nem is annyira a testnek, mint inkább a szíveknek egyesülése. Második hatása a hitvestársaknak egymás iránt való törhetetlen hűsége. Ennek jelképe a gyűrű. Ezt az egyház nevében megáldja a pap s mintegy a Szentség pecsétjeképpen először a férfinak nyújtja annak jeléül, hogy szívének minden szeretete egyedül hitvesét illeti; aztán a menyasszony ujjára tűzi, figyelmeztetvén őt, hogy szívéhez férje életében idegen szeretetnek férköznie nem szabad. Arra azonban ügyelni kell, nehogy a szeretet féltékenységgé változzék át; ez ugyanis megmérgezi a hitvesi viszonyt, bizalmatlanságot, egyenetlenséget kelt, de sőt szét is tépi a házassági köteléket. Ha a hitvesi viszony keresztényi erényen s annak megbecsülésén alapszik, sohasem fog a szívekhez hozzáférközni a féltékenység. Ez utóbbi mindig a tökéletlen s érzéki szeretetnek a jele s annak bizonyosága, hogy a hitvestárs erénye nem egészen megbízható.

A hitvesi hűségben a férj járjon elől jó példával; a nő szintén féltékenyen őrizze jó hírnevét s óvakodjék, nehogy bármilyen szabadosság arra homályt vessen. A szeretet és hűség azon benső és boldogító bizalmat szüli, mely a szent férfiak s nők házasságát ékesíti.

Mikor Szent Mónika fiát, Ágostont még méhében hordozá, mint jövődöbéli keresztényt sokszorosan Istennek ajánlotta föl.

Tanuljanak ebből a keresztény anyák, hogy gyermekeiket még születésük előtt Istennek szenteljék. Isten, ki szívesen veszi az alázatos szív áldozatát, rendszerint áldással viszonzja az anyának illetén hitét és szeretetét. Példa erre Sámuel, Aquinói Szent Tamás, Klervói (Clairveau-i) Szent Bernát és mások. Mihelyt a gyermek eszével kezd élni, csepegtesse szívébe a szülő az isteni félelmet. A jó családi otthont nem a vagyon teszi, hanem a gyermekeknek erényes és isteni félelemben való nevelése. S e tekintetben a szülőknek semminemű fáradalomtól sem szabad visszariadniok. Szent Mónika oly kitartóan küzdött fiának rossz hajlamai ellen, hogy végre is Istenhez térítette őt.

A legszebb s legüdvösebb kötelék, mely a férjet s a feleséget összefűzi, az áhítat köteléke, amiben a házastársak egymásnak jó példával szolgálhatnak. Az olyan férj, ki nem él az áhítat eledelével, zordon, kemény, heves és elviselhetetlen természetű; oly gyümölcsözöz hasonló, melynek semmi nedve nincsen. A vallástalan nő, rendkívül gyenge, törekeny s erénye állandó veszélyben forog. „A hitetlen férfiú, mondja Szent Pál, megszenteltetik a hívő asszony által és a hitetlen asszony megszenteltetik a hívő férfiú által.” (1Kor 7,14); a hitvesi szeretetnek ugyanis

igen nagy ereje van, hogy hitvestársát az erényes életre térítse. Még bővebben árad azonban az isteni kegyelem azon hitvestársakra, kik jámbor életük által kölcsönösen szentelik meg egymást.

Nazianzi Szent Gergely beszéli, hogy a korabeli keresztények házasságuk napját minden évben ünnepként ülték meg. Véleményem szerint ezt a jámbor szokást meg kell őrizni. Buzgó imádsággal, gyónás és áldozás által járuljanak a hitvestársak Isten színe elé, kérjék továbbra is áldását, s újítsák meg a kölcsönös szeretetre s a hűségre vonatkozó összes föltételeiket. Ez által a házaspárok Krisztus Jézusban új erőre tesznek szert köteleik teljesítésére s az élet összes nehézségeinek békés elviselésére.

3.39 Az özvegyeknek szóló oktatás

Szent Pál kedvelt tanítványához, Timóteushoz a következőket írja: „Az özvegyeket tiszteld, kik igazán özvegyek.” (1Tim 5,3) Az igaz özvegységhez a következő feltételek kívántatnak meg.

Az első feltétel: a szívnek özvegysége. Ha a nő férje halála után csak arra gondol, hogy újra férjhez menjen, az egész szívvel folytatja a házasság életét. Ha az igaz özvegy a tisztaság fogadalmával köti le magát Istennek, ezzel állapotának nagy ékességet kölcsönöz. A tisztaság fogadalma Istennek szenteli nemcsak testünket, hanem akaratunkat is s általa Isten szeretetének szent és boldogító szolgálatába állunk, mely minden földi dicsőségnél felségesebb. Mielőtt azonban valaki ezt megtenné, a keresztény okosságtól kérjen tanácsot; vizsgálja meg jól szívét, mérlegelje képességeit s egy bölcs és erényes lelkiatya véleményét tudakolja meg.

Másodszor: a második házasságról való lemondás őszinte, igaz lélekkel történjék; egyedüli alapja azon vágyódás legyen, hogy Istennel bensőbb módon egyesülhessünk. Mert ha világi szempont vezet ebben valakit, pl. hogy gyermekeire nagyobb vagyont hagyhasson: akkor az özvegység talán dicséretes lesz az emberek előtt, de nem Isten előtt, kinek szemeiben csak annak van érdeme, ami ő érte történik.

Harmadszor: az igaz özvegy mondjon le minden világi élvezetről; mert aki a világi örömeknek él, az Szent Pál szerint élőhalott. Az az özvegy ugyanis, ki szívesen veszi az udvarlást s a hízelgő beszédek, ki minden mulatságon s lakomán részt vesz, ki viselkedésében s ruházatában a hiúságnak s az érzékiségnek enged, az Isten szemében valóban holt.

Ha az illatos olajjal megtöltött lámpákat eloltjuk, kedves illatot árasztanak maguk körül; éppígy azon özvegyeket, kiknek hitvesi szeretete tiszta s őszinte volt, az erényesség s az életszentség pompás illata veszi körül, ha életük világa, t.i. férjük a mulandóságból elköltözött. Természetes és közönséges erény, ha a nő férjét életében szereti; azonban csak az igazi özvegynek erénye, hogy férjéhez, annak elhunytá után is hű maradjon. Nem nagy dolog, ha a nő Istenbe veti minden bizodalmát ameddig férjére támaszkodhatik; de nagy dicséretet érdemel, ha a nő e bizodalmát akkor sem veszíti el, ha életének támasza, férje mellőle kidűlt.

Ha a gyermekek nevelése és gondozása úgy kívánja, az özvegynek gyermekeit elhagynia sohasem szabad; mert Szent Pál apostol szerint a nő kötelessége gyermekeiben meghálálni azt, amiben őt szülői részesítették. Amiért is ugyancsak Szent Pál szerint a hitetlennél is rosszabb az, ki övének gondját nem viseli. Ha azonban a gyermekek többé nem szorulnak az anyai kéz gondozására, akkor minden gondolatát, minden törekvését arra irányíthatja, hogy Isten szeretetében öregbedjék. Az imádság legyen az özvegynek állandó foglalkozása; Istent szeresse egyedül, Istennel társalogjon egyedül. Férje életében nem követhette szabadon az isteni szeretet vonzó erejét; annak elhunytával egész buzgalommal járjon az égiek után és kiáltson föl az Énekek Énekének szent menyasszonyával: Uram, immár egészen a magamé vagyok; ó fogadj egészen magadévá; vonj magadhoz egészen, hogy illatodnak élvezetében járhassak!

Az özvegy nő a következő erényekkel ékeskedjék. Vonuljon vissza s mondjon le a világnak hiúságairól; ápolja szeretettel a betegeket s vigasztalja a szomorúakat; a fiatal lányokat vezesse keresztényi életre s az ifjabb asszonyoknak legyen az erényekben példaképe. Ruháját egyszerűség, tetteit alázatosság és szeretet, beszédét szelídség és tisztesség, tekintetét a szemérem ékesítse; s minden erényének kútforrása, szívének egyedüli szerelme, a megfeszített Jézus legyen. Az özvegy nő az asszonyok s hajadonok között olyan legyen, mint az ibolya a virágok között. Az ibolyának illata kedves; magamagát nagy levelei közé temeti; színe feltűnő és csak magányos helyeken díszlik; s így valóságos képe a csendes jámborságban, alázatosságban, önmegtagadásban és föltűnést nem kereső tisztaságban élő özvegynek, akit Szent Pál apostol boldognak mond, ha állapotában mindvégig kitart.

Végül sohase tévesszük szem elől a szent atyáknak azon mondását, hogy az özvegység éppúgy, mint a szűzi tisztaság, a mennyországban csak azon helyre jut, amelyet a lélek alázatossága szerez meg neki.

3.40 Néhány szó a szüzességről

Hozzátok, romlatlan tiszta lelkek, csak két szóm van. Ha házasságra akartok lépni, híven őrizzétek meg szívetek vonzalmát az iránt, kit az ég számotokra rendelt; mert fölötté nagy csalás volna, ha egész és őszinte szív helyett valakinek olyat ajánlnátok föl, melyet valaki már birtokába vett, elkoptatott s megrontott.

De ha az isteni malaszt a szeplőtelen Bárány szűztiszta lakomájára hív benneteket, szerelmetek egészen ezen isteni vőlegényé legyen, ki maga a tisztaság s a tisztaságot minden felett szereti s kit szeretetünknek zsenge áldozata legelőször illet meg. Mivel pedig lelketek állapota engedelmisségre kötelez benneteket, válasszatok magatoknak lelkiatyát, akinek kalauzálása mellett veszély nélkül szentelhetitek magatokat Isten szolgálatának.

Negyedik rész: Oktatás a kísértésekről

4.1 A világ fiainak beszédeivel ne törődjünk

Mihelyt látják az emberek, hogy jámbor életmódra adod magad, hízogó szóval vagy megszóló beszéddel rögtön megnehezítik e szándékodat. A gonoszok új életmódodat képmutatásnak bélyegzik majd s azt mondják, hogy az emberektől szenvedett valamelyes bosszúság bírt reá a szenteskedésre. Barátaid meg látszólagos okosságból és szeretetből arra figyelmeztetnek, hogy milyen örömtelen a jámbor életmód; hogy általa kárba vész tekintélyed, szenved egészséged; hogy megnehezíti a veled való érintkezést; hogy anyagi érdekeid is károsodnak; hogy ebben a világban egyformán kell élni mindenkinek s hogy üdvösségünk biztosítása végett nem kell ily rendkívüli eszközökhöz nyúlnunk.

Filótea, mindez csak üres, haszontalan beszéd; mert valójában az emberek sem egészségeddel, sem üdvösségeddel nem törődnek. – „Ha e világból volnátok, a világ azt, ami övé, szeretné; de mivel e világból nem vagytok, azért gyűlöl titeket a világ.” (Jn 15,19) Nők és férfiak egész éjeket töltenek el játékkal; van-e ennél sivárabb s emésztőbb foglalkozás? Mindazonáltal senki sem akad meg fölötte. Ha azonban egy órafolyásig elmélkedünk, vagy korábban kelünk, hogy a szentáldozáshoz készüljünk: mindjárt orvosért szaladnak, hogy a kedélybetegségből s a búskomorságból kigyógyítson bennünket. Akár egy hónapon át táncolhatunk és senkinek sem lesz hozzá szava; de már egyetlen karácsonyjéj köhögőssé tesz mindenkit és másnap mindenki tele van panasszal. Ó valóban igazságtalan bíró a világ; elnéző saját fiai, de túlszigorú és kemény Isten gyermekei iránt.

A világ csak akkor jó hozzánk, ha érette tönkre tesszük magunkat; pedig valósággal lehetetlen szeszélyeit kielégítenünk. „Eljött János – mondja az Úr –, nem evett és nem ivott és azt mondják: Ördöge vagyon. Eljött az Emberfia, eszik és iszik és azt mondják: Íme a falánk és borivó ember, a vámosok és bűnösök barátja.” (Mt 11,18-19) Ha a világra való tekintetből néha napján táncolsz vagy játszol, Filótea, bizonyára megbotránkozik rajtad; ha azt nem teszed, álszenteskedést és búskomorságot vet szemedre; ha csinosan öltözködöl, rosszra magyarázza; ha elhanyagolod magad, alacsony gondolkodásúnak mond téged. Vidámságot pajkosságnak, a sanyargatást sötétlelkűségnek mondja; s mert mindig kancsal szemmel néz reád, sohasem járhat szívedben. Tökéletlenségeinket vétkeknek, bocsánatos bűneinket halálosaknak, gyarlóságainkat gonoszságnak bélyegzi. A szeretet kegyes, a világ rosszakaratú; a szeretet senkiről sem gondol rosszat, a világ pedig mindenkit annak lát s ha cselekedeteinket nem is kárhoztatja, legalább megrágalmazza szándékainkat. Szóval akármilyen legyen a bárány, fehér vagy fekete, szarvas vagy szarvnélküli, fölfalja azt a farkas, ha hozzáfér.

Bármit teszünk is, sohasem cselekszünk a világ kedvére. Ha soká vagyunk a gyóntatószékben, azt kérdezi, mi sok mondanivalónk volt ott; ha rövidesen gyónunk, azt mondja, hogy nem vallottunk meg mindent; a világ leszól, bármilyen legyen viselkedésünk s egy hevesebb szó miatt kiállhatatlannak mond bennünket. Ha anyagi érdekeinket gondozzuk, azt kapzsiságnak mondja; ha szerények vagyunk, bárgyúnak tart bennünket. De ha a világ fiairól van szó, azoknál a haragnak nagylelkűség, a fösvényiségnek takarékoság, a szabados viselkedésnek művelt társalgás a neve.

Ne törődjünk, ó Filótea, e vakoskodó, e világtalan világgal; huhogjon éjjeli bagolyként amennyit akar. Legyen szilárd minden föltételünk s változhatatlan elhatározásunk. Állhatatosságunk lesz a próbakő, vajon őszintén és komolyan határoztuk-e magunkat a jámbor életre? Az üstökösök s a bolygók fénye nagyon hasonlít egymáshoz; azonban az üstökösök gyorsan eltűnnek, ellenben a bolygók fénye állandó. Ugyanez áll az álszenteskedésről s a valódi

jámborságról. Külsőleg hasonlítanak ugyan egymáshoz, de valójában mégis nagyon különböznek; mert az első nem állandó s eltűnik, mint a füst, míg az utóbbi állhatatosan és szilárdan kitart. Egyébként pedig nagy haszonnal jár reánk nézve, ha Istenhez való térésünk kezdetén némely igazságtalan szemrehányás és megvetés ér bennünket; mert ez megóv a kevélységtől s a hiúságtól, melyek a jámborság zsenge gyümölcseit tönkre teszik. Szóval nekünk a világ s mi a világnak legyünk keresztre feszítve. Ő balgatagnak tart bennünket, mi tekintsük őt esztelennek!

4.2 Kicsiny dolgok ne szegjék kedvünket

Bármily szép és kellemes a világosság, mégis bántja szemünket, ha sokáig voltunk sötétségben; s bármilyen barátságosak és szívesek legyenek valamely idegen ország lakói, eleinte idegenül érezzük magunkat közöttük. Szintúgy megtörténhetik, hogy a világ oktalan hiúságaitól való megválás s életednek megváltoztatása harcot indítanak benned, ami aztán szomorúvá, s levertté teend téged. De légy csak türelemmel, idővel megszűnik mindez. Nem egyéb ez, mint bizonyos lelki tétovázás, mely az újsággal jár s ha az elmúlt, ezernyi vigasszal telik meg lelked. Kezdetben talán nehezedre esik elutasítani magadtól azon dicsőséget, mellyel a hízelgők nyelve elhalmozott; de vajon el akarod-e veszíteni azt, mellyel Isten akar jutalmazni az örökkévalóságban? A korábbi évek üres élvezetei megkísértik majd szívedet, hogy ismét hálójukba kerítsenek. De vajon ily csalékony hiábavalóságok kedvéért lemondasz-e az örökkétartó örömökről? Ha kitartasz, higgy nekem, Filótea, állhatatosságod oly boldogító vigasztalásban részesít, hogy magad is belátod, miszerint ama mennyei édességhez képest a világnak csak keserű epéje van; s hogy egy jámborul eltöltött nap többet ér, mint a világi életnek ezer esztendeje.

De te a keresztény tökéletességnek szent hegyét igen magasnak tartod s azt mondod: hogy juthatok oda föl! Bátorsággal, Filótea! A méhek bábjaiknak még nincsenek szárnyaik, még nem szállhatnak föl a dombra s hegyekre mézet gyűjteni; de csakhamar szárnyra kelnek ők is és bejárják a szomszédos vidékeket. A tökéletesség útján mi is csak fejletlen méhek vagyunk s nem jutunk el egy pillanat alatt a legmagasabb tetőpontra; de ha jó vágyódások s föltételek által hozzá fogunk, szárnyaink megerősödnek s egykoron mi is oda jutunk, ahova jutni óhajtunk. Időközben pedig táplálkozunk ama tanítások mézével, melyet a szentek hagytak reánk; s kérjük Istent, adjon szárnyakat nekünk, hogy már ez életben a tökéletesség magaslataira emelkedjünk, az örökkévalóságban pedig a boldogok nyugalmában részesüljünk.

4.3 A kísértés természete. A kísértés érzése még nem beleegyezés

Képzeld, Filótea, egy ifjú fejedelmi nőt, kit vőlegénye gyengéden szeret. Ezt megbízottja által egy feslett erkölcsű férfiú bűnre akarja csábítani. A megbízott a fejedelmi nővel közli ura szándékát; amire aztán két eset fordulhat elő. A nő vagy elfogadja a bűnös ajánlatot, vagy elutasítja azt. Éppen így hálózza körül a sátán, a világ s a testiség kísértésekkel azon lelket, mely az Isten fiával jegyezte el magát. Szeme elé állítja a bűnt; ez a léleknek vagy tetszik, vagy nem; végül aztán vagy beleegyezik abba, vagy elutasítja magától. A bűnnek fokozatai tehát: a kísértés, a tetszés s a beleegyezés. S ámbár e három fokozatot nem lehet minden bűnnél megkülönböztetni, a súlyos vétkeknél mindazonáltal jól fölismerhetők.

Ha valamely kísértés egész életünkön át zaklatna is, még sem tenne bennünket kegyvesztetté Isten előtt, ha abban nem gyönyörködünk s beléje nem egyezünk. Az illetén kísértésben ugyanis nekünk nincsen tetteleg részünk, sőt inkább szenvedünk általa; s mivel kedvünk nem telik benne, bűnül nekünk nem róható föl. Szent Pál apostolt sokáig gyötörte a testi kísértés; de ez nem rovatott föl neki bűnül, sőt inkább Isten dicsőségére szolgált. Foligni Szent Angela oly kegyetlen kísértéseket szenvedett, hogy megesik rajta szívünk, ha azokat olvassuk. Szent Ferenc a tövisek közé, Szent Benedek a tóba vetette magát hogy a testiség kísértéseit legyőzze. És Istennek e szenteiben nemcsak nem foglalkozott meg a kegyelem, hanem inkább öregbedett.

Amiért is, Filótea, sohase veszítsük el bátorságunkat a kísértésekben s addig ne tartsuk magunkat legyőzötteknek, ameddig nem gyönyörködünk bennük. Mert nagy különbség van a kísértés érzése s a beleegyezés között. Érezni érezhetjük, de gyönyörködés nélkül nincsen beleegyezés. Csalogasson tehát bennünket lelkünk ellensége, ahogyan neki tetszik; leskelődjék bár szívünk ajtaján, hogy oda bejusson; támasszon bár bennünk akármilyen képzeteket: amíg bele nem egyezünk, Istent megbántani nem fogjuk; amiként a fönebb említett fejedelmi vőlegény sem neheztelhet menyasszonyára, ha valaki tisztességtelen ajánlattal közeledett hozzá. Csak hogy nagy különbség van a lélek s ama fejedelmi nő között. Ez az ajánlattevőt elutasíthatja, úgy hogy szeme elé többé sohasem kerül; a léleknek azonban nincs hatalma arra, hogy ne érezze a kísértést; bár rajta áll, hogy bele ne egyezzen. Bármilyen soká tartson tehát a kísértés, ameddig bele nem egyezünk, ártalmunkra nem lehet.

Ami már a gyönyörködést illeti, mely a kísértés után következhetik, meg kell jegyeznünk a következőt. Lelkünknek mintegy két fele van: egyik felsőbbrendű, a másik alsóbbrendű. Ez sokszor gyönyörködik a kísértésben, míg a másik nem egyezik belé, de sőt ellene áll annak. Ez ama küzdelem, melyről Szent Pál írja: „A test a lélek ellen kíván, a lélek pedig a test ellen.” (Gal 5,17) „Más törvényt látok tagjaimban, ellenkezőt elmém törvényével.” (Róm 7,23)

Láttál-e már, Filótea, hamu alatt lappangó parazsat? Ha pár óra múlva keresünk ott tüzet, legfőlebb némi maradékra akadunk, mellyel azonban egészen új tüzet gyújthatunk. Ugyanez áll a szeretetről, mely a kísértések viharai között is lelkünknek élete. A kísértés ugyanis, mely a lélek alsóbbrendű részeinél tetszésre talál, az alkalmatlan érzetek tömegével úgy elhalmozza s agyonnyomja a lelket, hogy benne az isteni szeretet igen kicsiny fokra száll s a szívnek legbenső mélyében rejtőzik, de sőt úgy tetszik, hogy még ott sincsen meg s csak nehezen akadunk rá.

De azért mégis ott van az; mert bármilyen zavarban legyen testünk és lelkünk, erősen áll amaz elhatározásunk, hogy sem a bűnbe, sem a kísértésbe bele nem egyezünk. Azt a tetszést ugyanis, melyet a külső ember érez, a belső elutasítja s bár mintegy egészen körülhálózza akaratainkat, de abba behatolni nem tud. Amiből aztán azt is megérthetjük, hogy az illetén tetszés nem szándékos; következésképp tehát nem is bűn.

4.4 Két figyelemreméltó példa, mely az előzőkre vonatkozik

Annyira érdekben van, Filótea, a mondottakat jól megértened, hogy szívesen beszélek még továbbra is erről a tárgyról. Szent Jeromos említ egy ifjút, akit selyemszalagokkal puha ágyhoz kötöttek s kinek állhatatosságát egy arra kiszemelt szemérmetlen nő minden gondolható módon megingatni törekedett. Könnyű átlátni, mily gyötrelmeket szenvedtek amaz ifjúnak érzékei s képzelő tehetsége! S mindezen támadások s a kísértések e szörnyű viharainak dacára s az őt mindenünnen ostromló érzéki örömek közepette is, szíve megállott rendületlenül és akarata nem engedett a kísértés csábításainak. Lelkét elfogta a legnagyobb izgalom s mivel nyelvén kívül egész teste meg volt bénítva: leharapta nyelvét s arcába köpte annak a szemérmetlen nőnek, ki a leggonoszabb pribéknél is kegyetlenebb volt iránta. A gonosz terv tehát nem sikerült s e nemes lelket sem a kínzás, sem az érzéki gyönyör nem győzte le.

Nem kevésbé csodálatos Szienai Szent Katalin küzdelme tisztasága megőrzésében. Alig lehet szörnyűbbet képzelni ama lelki harcnál, melyet a szent szűznek meg kellett vívnia. A sátán gonosz sugallatokkal töltötte meg szívét s képzelőtehetségét; szemei előtt emberi alakban szemérmetlen viselkedést tanúsított és ocsmány beszédek hallatott. S bár ezen borzalmak csak külső érzékeit érintették, mégis saját vallomása szerint szívét is egészen elfoglalták, úgy hogy ebben a szellemi viharban akarátának józan részén kívül minden megrendült benne. És ez a kísértés sokáig tartott; míg aztán egy napon megjelent neki az Úr, kit ő így szólított meg: „Hol voltál, én Uram Istenem, amidőn szívemre sötétség és szenny borult?” „Íme éppen a te szívedben rejtőztem”, volt a válasz. „De vajon lakhattál-e ilyen szívben”, kérde újra Szent Katalin. Erre az Úr megtudakolta, vajon ama rút képzetek örömet s tetszést, vagy szomorúságot s keserűséget keltettek-e benne? S midőn Szent Katalin e két utóbbi szóval válaszolt, az Úr így szólott hozzá: „Ugyan ki öntötte szívedbe a szomorúság és keserűség érzetét, ha nem én, ki szívednek rejtekében tartózkodom? Tudd meg leányom, ha nem lettem volna jelen, szíved az őt ostromló képzeteket gyönyörrel s beleegyezéssel fogadta és lelked a halálba rohant volna. Mivel azonban jelen voltam, megerősítettelek, hogy szívedet elzárjad a kísértés elől. De mert szíved egymagában nem bírt úgy ellenállni, amiként szerette volna: még nagyobb gyűlölettel fordult a kísértés ellen, de önmaga ellen is. Így tehát e szenvedések erényedet s lelki erődet növelték s érdemeidnek kincsét öregbítették.”

Íme, Filótea, a hamu alatt lappangó parázs! A kísértés izgalmi behatoltak a szívbe, megostromolták az akaratot. Ez azonban az isteni malaszt segítségével keserűséggel, nemtetszéssel s undorral fordult el a bűntől, ellenszegült neki és semmiképpen sem egyezett bele. Ó mily vigasztalan lehet ama léleknek állapota, mely szeretvén Istent, azt sem tudja, él-e még szívében az isteni szeretet, avagy nem; ott van-e még Isten, avagy nincs! Azonban a mennyei szeretetnek legmagasabb fokán a szerető lélek szeretetből küzd és szenved, a nélkül, hogy tudná, lelkében él-e azon szeretet, amelyért s amelynek erejével küzd!

4.5 A kísértést szenvedő léleknek vigasztalása

Súlyos kísértésekkel Isten csak azon lelkeket látogatja meg, kiket szeretetének legmagasabb fokára akar fölemelni; arról azonban nem biztosítja őket, hogy az illetén megpróbáltatások után oda csakugyan el is jutnak. Gyakran megesett már, hogy sokan szájalomra méltó módon veszttek bele valamely könnyű kísértésbe, mert nem munkálkodtak híven együtt ama kegyelemmel, mely a kísértések legyőzésére nekik adatott. Ha tehát valamikor súlyos megpróbáltatás ér, vigasztaljon az a gondolat, hogy Isten téged föl akar magasztalni; a mellett azonban őrizd meg szíved alázatosságát és ne gondold soha, hogy ment leszel a kisebb kísértésektől, miután a nagyokat legyőzted; mert ezt a mentességet egyedül a kegyelemhez való hű ragaszkodás adja meg.

Akármilyen kísértés támadjon tehát reád s bármiként ingereljen is a bűnre, légy nyugodt; Istent mindaddig nem bántod meg, ameddig abban bele nem egyezel. Ha valaki elájul s rajta az életnek immár semmi jele sem látszik, szívére tesszük kezünket, s ha ver, tudjuk, hogy az illető még nem halt meg s valami erős illatú szerrel ismét magához téríthetjük. Éppígy kell megítélnünk a lelket, melynek erőit a súlyos kísértések sokszor csaknem egészen kimerítik. Vizsgáljuk meg, vajon a szívben s az akaratban nyilatkozik-e még némi szellemi élet; megtagadta-e az akarat hozzájárulását; visszautasította-e a kísértést? Mert ameddig akaratunkban a szellemi életnek ez a jele megvan, biztosak lehetünk, hogy a szeretet nem halt ki belőle s hogy Jézus, bár rejtőzve, mégis szívünkben van. A folytonos ima, a szentségek vétele s az Istenbe vetett bizodalom visszaszerzi majd erőinket, úgyhogy aztán nyugodt és tökéletes lelki életet élhetünk Istenben.

4.6 Hogyan válhatik a kísértés és a kísértésben való gyönyörködés bűnné?

Ama fejedelmi nőt kit az imént említettem, a neki tett tisztességtelen ajánlat miatt nem lehet megróni, mert az egészen akaratán kívül történt. De mindenesetre bűnös lenne, ha viselkedésével a csábítót amaz ajánlattételre fölbátorította volna.

Ugyanez áll a kísértésről is. Ha magunk adtunk okot a kísértésre, akkor a kísértés egyúttal véték. Például: valaki tudja, hogy játék közben könnyen fölindul s fölindulásában káromkodik, tehát hogy a játék ez utóbbi szempontból reá nézve valóságos kísértés. Ez az ember véleményem szerint ahányszor játszik, annyiszor vétkezik s a játék közben őt érő kísértések neki vétkül tudandók be.

A gyönyörködés, mely a kísértést követi, ha szándékos, mindig vétke; és pedig aszerint, amint a gyönyörködés és beleegyezés, kisebb vagy nagyobbfokú s hosszabb vagy rövidebb ideig tartott. Ha ama fejedelmi nő a tisztességtelen ajánlatot nemcsak meghallgatja, hanem abban kedvét is leli s vele lelkében szívesen foglalkozik, erős megrovást érdemel. Mert bár nem akarja, hogy az ajánlat tette váljék, de azzal mégis szándékosan foglalkozik s e foglalkozás neki élvezetet nyújt. Már pedig ha szívünk vagy érzékeink szándékosan foglalkoznak valamely tisztességtelen dologgal, kétségtelenül vétkezünk. De ha nincsen bennünk szándékosság, akkor vétkünk sincsen.

Ha tehát valamely kísértés támad föl benned, vizsgálj meg, nem magad vagy-e annak szántsándékos oka? Ha ugyanis a bűn veszélyébe szándékosan rohanunk bele; ha a bűnre vezető alkalmat elkerülhettük volna; ha a kísértést már előre kellett volna látnunk s ezt nem tettük meg: minden egyes esetben vétkezünk. Ha azonban a kísértésre nem szolgáltatunk okot, akkor az bűnül nem róható föl nekünk.

Éppígy a kísértés által okozott gyönyörködés is véték, ha elkerülhettük volna s ezt nem tettük meg. És pedig vétségének foka attól függ, mennyi ideig és mi okból foglalkoztunk vele. Ha valamely nő nem keresi ugyan a szerelmi ömlengéseket, de mégis szívesen veszi azokat, kétségtelenül vétkezik, ha élvezetének egyedüli oka maga az ily szerelmi ömlengés. Szellemes tervet javasolnak nekem, hogy miként állhatnék bosszút ellenségemen. Én azonban nem akarok bosszút állni s a bosszúállásban sincsen örömöm, hanem csupán a szellemes terv nyeri meg tetszésem: ezen esetben bizonyára nincsen vétkem. De nem jó e tetszetős tervvel soká foglalkoznom, mert a bosszúállás gondolata is könnyen megnyerhetné tetszésemet.

A kísértésre következő gyönyörnek érzete néha meglep bennünket, mielőtt azt igazán észrevennők. Ez azonban legfőlebb igen csekély bocsánatos bűn; de nagyobbá válik, ha a gyönyörködés bűnös természetét látva, csupa hanyagságból a beleegyezés és bele nem egyezés között ideig, óráig habozunk. S ez a bűn még nagyobbodik, ha pusztán hanyagságból, s a helyett, hogy ellenállnánk, a bűnös gyönyör élvezetének átadjuk magunkat. Ha ugyanis az illető gyönyörnek tárgya nagyon bűnös, akkor a szántsándékos foglalkozás az ilyen gonosz érzetekkel mindig nagy bűn. Ha pl. egy nő a tilos szerelmi viszonynak érzetét ápolja szívében, az súlyosan vétkezik, bár nincsen szándékában ilyen viszonyt kötni.

4.7 A súlyos kísértések ellenszerei

Ha észreveszed, hogy kísértés közelít hozzád, tégy úgy, mint a gyermekek, kik farkast vagy medvét látván, szüleik után kiáltanak s hozzájuk menekülnek. Éppígy menekülj te is Istenhez és könyörögj segítő irgalmáért. Ezt tanácsolj nekünk maga az Úr, mondván: Imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek.

Ha a kísértés nem tágít, hanem inkább nagyobbodik, öleld át lelkileg a szent keresztet, mintha csak az élő Krisztus volna előtted; mondd neki, hogy a kísértésbe sohase fogsz beleegyezni; kérd, oltalmazzon meg az ellenségtől s az imát abba ne hagyj, míg lelki küzdelmed tart. S midőn így cselekszel, figyelmed ne a kísértésre, hanem egyedül az Úr Jézusra irányuljon; mert ha a kísértésre figyelsz, könnyen győzelmet arathat fölötted. Lelked tehát valamely más jó és helyes dologgal foglalkozzék, mely vonzóerőt gyakorol szívedre s a kísértés hatását megsemmisíti.

A kísértéseknek fő ellenszere, hogy szívünket lelkiatyánknak föltárjuk, elmondván neki a gonosz lélek sugallatait s azon benyomást, melyet reánk gyakoroltak. A gonosz ellenségnek ugyanis az a főtürekvése, hogy hallgatásra bírja azt, kit el akar ejteni; míg a jó Isten azt kívánja, hogy a kísértéseket előljáróink s lelkivezetőnk bírálata alá vessük. Ha a kísértés még ezután is kínoz és gyötör bennünket, az a teendőnk, hogy beleegyezésünket kifejezetten megvonjuk tőle. A leány nem adható férjhez, ameddig nem-et mond; éppígy a kísértés sem győzhet le bennünket, ameddig határozottan ellenállunk neki.

A kísértővel sohase állj szóba; minden beszédére csak azon szókkal válaszolj, melyekkel isteni Üdvözítőnk elutasította a sátánt. „Távozzál sátán! Mert írva vagyon: a te Uradat Istenedet imádjad és csak neki szolgálj.” (Mt 4,10)

Az erényes nő a szemtelen férfiút szóra, tekintetre sem méltatja; éppígy az Istent szerető lélek ne váltson szót a bukott angyallal, hanem forduljon a lelkek vőlegényéhez, az Úr Jézushoz és jelentse ki neki, hogy örök és törhetetlen hűséggel egyedül hozzá akar ragaszkodni.

4.8 A könnyű kísértésekkel is szembe kell szállnunk

A nagy kísértések ellen minden erővel küzdenünk kell és győzelmünk mindig nagy lelki haszonnal jár. De nem kevésbé kell szembeszállnunk a kicsinyekkel is, melyeknek száma rendszerint igen nagy. Amiért is, ha legyőzzük őket, lelki nyereségünk szintén igen nagy lesz. A medvéktől és farkasoktól bizonyára jobban félünk, mint a szúnyogoktól; azonban a szúnyogok alkalmatlanabbak és jobban próbára teszik türelmünket. Nem egykönnyen gyilkolunk; azonban a haragos indulatok felett, melyekre ezernyi alkalom kínálkozik, nehezen uralkodunk. Nem esik nehezünkre az erkölcsösség ellen külsőleg és szembeszökő módon nem vétünk; de már sokkal nehezebb szívünkben és bensőleg ugyane bünt elkerülnünk. Könnyű idegen vagyont el nem tulajdonítanunk, de nehéz azt meg nem kívánnunk s utána nem vágyódnunk. Könnyű a bíróság előtt hamis tanúságot nem tennünk, de nehéz beszéd közben a hazugságot elkerülnünk; könnyű a részegségtől óvakodnunk, de nehéz józanul élnünk; könnyű felebarátunk halálát nem óhajtanunk, de nehéz kárát nem kívánnunk; könnyű őt meg nem rágalmaznunk, de nehéz őt meg nem szólunk. Szóval e kisebb kísértések, melyek haragra, gyanúsításra, kétszínűségre, hiúságra, érzékiségre és hasonlóra izgatnak bennünket, főleg olyanoknak okoznak sok bajt, akik jámbor és istenes életre szánták magukat.

Éppen azért nemcsak a súlyos kísértések ellen kell erős lélekkel küzdenünk, hanem a könnyebbekkel is szembe kell szállnunk, jól tudván, hogy a kisebb ellenségek felett aratott győzelem növeli azon dicsőségnek koronáját, melyet Isten mennyben számunkra készített.

4.9 A kisebb kísértések ellenszerei

Az effajta kísértésektől éppoly kevésbé tudunk szabadulni, mint a tolaakodó legyektol és szúnyogoktol. Legjobb miattuk nem gyötrödni; mert bár alkalmatlanok de nem árthatnak, ha szilárdan megállunk Isten szolgálatában.

Vesd meg tehát a gonoszléleknek e kisebb támadásait s éppoly kevésbé törödjél velük, mint a legyekkel, melyek körülötted röpködnek és zümmögnek. De ha érzed, hogy szívedhez némileg hozzáférköztek, utasítsd el őket s foglalkozzál valami jóval; pl. indítsd föl magadban Isten szeretetét. Ne méltasd őket arra, hogy az ellenkező erényt szegezsd velünk szembe; mert ez éppen annyi volna, mintha az ellenséggel szóbaállni s vele viaskodni akarnál. De ha van idő a kísértés természetének megismerésére s ebből kifolyólag a kísértéssel ellentétes erénynek gyakorlására adod magad: fordulj egyúttal a megfeszített Jézusnak szívéhez s illesd szentséges kezeit s lábait csókokkal. Ellenségünket ezen módon győzhetjük le legjobban, kicsiny és nagy kísértésekben egyaránt. Mivel ugyanis az isteni szeretet minden erénynek legtökéletesebb foglalata, éppen azért minden bűnnek leghathatósabb ellenszere is. S ha leked megszokja, hogy minden kísértésben e főszabályhoz alkalmazkodjék, akkor majd nem kell kutatnod az egyes kísértésnek természetét, hanem lekedet megnyugtatja ez az egyszerű, de a gonoszlélekre félelmetes szer, aki tőlünk messze távozik, ha látja, hogy sugallatai Isten szeretetét növelik lelkünkben.

Ilyképen kell tehát legyőznünk a kicsiny és gyakori kísértéseket. Aki egyenkint akarna velük foglalkozni, annak nagyon sok dolga és fáradságának igen kevés eredménye lenne.

4.10 Miként erősítsük szívünket a kísértések ellen

Vizsgáld meg magad időnkint, hogy szíved milyen szenvedélyre hajlik leginkább; s ha tisztában vagy ezzel, oly életrendet szabj magad elé, mely gondolatban, szóban és cselekedetben egészen ellentéte annak. Ha pl. hiúságra hajlik szíved, gondold sokszor arra, mennyi nyomorúsággal jár a földi élet; hogy halálod óráján mennyire gyötri majd lelkiismeretedet a korábbi hiúság; mennyire nem illik az a nemes lelkülethez és nem is egyéb az, mint üres gyermekjáték. Beszélj gyakran a hiúság ellen, s bár nem is szólsz egészen szíved szerint s erőszakot teszel magadon, midőn így beszélsz, de mégis tedd meg ezt; azáltal ugyanis, hogy valami ellen beszélünk, gyűlölet kél lelkünkben azon tárgy iránt, mely egyébként kezdetben kedvesnek tetszett nekünk. Így aztán szinte becsületbeli kötelességed lesz a hiúság ellen állást foglalni. Bár kedved ellen látszik lenni, végezz olyan jó cselekedeteket, melyek megalázkodással járnak. Ezáltal könnyűvé válik reád nézve az alázatosság és gyengül benned a hiúság. Ha aztán ismét kísértésbe esel, gyengébb lesz már benned a bűnös hajlandóság s nagyobb az erő a küzdelemre.

Ha a fősvénységre hajlik szíved, fontold meg, mily esztelen ez a szenvedély, mely annak tesz rabjává, ami szolgálatunkra teremtetett. Fontold meg, hogy halálodkor itt kell hagynod mindent s vagyondod talán olyan ember kezébe kerül, ki mindent elpazarol és tékozlása által talán még örök kárhozatba is rohan. Beszélj határozottan a fősvénység ellen és magasztald a világi javaknak megvetését. Tégy erőszakot magadon alamizsnálkodással s ne használd föl az alkalmat, mely vagyondod öregbítésére szolgálhatna.

Ha az érzékiségre van benned hajlandóság, fontold meg jól, mily veszedelmes és méltatlan játék ez s hogy az ilyen könnyelmű viselkedésed méltán részesül szemrehányásban. Dicsérd gyakran a szívnek tisztaságát és egyszerűségét; gyakorold magad oly jó cselekedetekben, melyek ezen erényeknek megfelelnek; kerülj minden alkalmat, mely színeskedésre s hízogó beszédekre csábíthatna.

A béke idején, vagyis midőn a gonosz ellenség nem háborgat, rossz hajlamaiddal ellentétes jó cselekedeteket végezz. Ily módon erőt gyűjt szíved a jövőendő kísértések ellen.

4.11 A lelki nyugtalanság

A lelki nyugtalanság vagy lelki szorongás nem egyszerű kísértés, hanem kútforrása a kísértéseknek. Erről is kell tehát szólnom.

A szomorúság olyan fájdalom, melyet valamely nyomasztó baj miatt érezünk. Ez lehet külső; pl. betegség, szegénység, megvettetés, de belső is lehet, pl. tudatlanság, lelki szárazság, elfordulás a jótól, kísértés. Ha tehát a lélek ilyenféle bajt érez, kedvetlenség szállja meg, vagyis elszomorodik. Nyomban azonban a bajtól szabadulni kíván s keresi az eszközöket, hogy azt elérhesse. S mindezt egészen helyesen cselekszi; mert egészen természetes, hogy a jót kívánjuk s a rossztól menekülni törekedjünk.

Ha a lélek Isten iránt való szeretetből keresi a bajtól való szabadulásnak eszközeit, alázattal, nyugodtsággal s türelemmel fogja ezt tenni s a szabadulást nem a maga fáradozásától s igyekvésétől, mint inkább Isten szerető gondviselésétől várja. De ha az önszeretet hajtja ebben, akkor heves féktelenség jellemzi eljárását, mintha az óhajtott eredmény nem annyira Istentől, hanem magamagától függne. Nem mondom, hogy a lélek valóban így gondolkodik; de éppen úgy cselekszik, mintha így gondolkodnék. Ha aztán törekvésének nincsen azonnal sikere, nagy nyugtalanság és türelmetlenség fogja el. S mivel e nyugtalanság a bajt nem csökkenti, hanem növeli, azonnal oly rendkívüli szomorúság szállja meg, hogy bátorsága s ereje szinte elvész s baját gyógyíthatatlannak tartja. Láthatod ebből, Filótea hogy a kezdetben nem helytelen szomorúság nyughatatlanságot szül, mely aztán igen veszedelmes szomorúsággá fokozódik.

A bűnön kívül a nyugtalanság a legnagyobb baj, mely a lelket érheti. Amiként ugyanis a lázadások s belső zavarok az államot egészen földülják s az ellenséggel szemben tehetetlenné teszik: éppígy a nyugtalanság által földült szívnek sincsen ereje, hogy szerzett erényeit megőrizze s hogy a gonoszlélek támadásaival szembeszálljon, aki ilyenkor minden erejét megfeszíti, hogy a zavarosban halásson. E nyugtalanságnak oka a rendetlen vágyódás, hogy valamely bajtól szabaduljunk, vagy valamely óhajtott jót elnyerjünk. Pedig a bajt semmi sem növeli s a jót semmi sem távolítja el jobban tőlünk, mint a szeleskedés és nyugtalankodás, amiként a hálóba került madár is annál inkább belekeveredik, minél jobban vergődik. Ha tehát szíved valamely bajtól szabadulni, vagy valamely jót elérni akar, mindenekeelőtt csillapítsd le azt s aztán nyugodtan, higgadtan s kellő rendben keresd az eszközöket, melyek az óhajtott célhoz vezetnek. Mikor azt mondom, hogy higgadtan, ezalatt nem hanyagságot értek, hanem hogy szeleskedés és nyugtalanság nélkül. Ha nem így cselekszel, óhajtott célokat nemcsak nem éred el, hanem még nagyobb bajba és zavarba döntöd magad.

Uram, így sóhajt föl a királyi Zsoltáros, lelkem mindig kezemben vagyom és törvényedet nem feledtem el! Napjában többször, de főleg reggel és este vizsgálj meg magad Filótea, vajon kezdedben van-e lelked s nem rabolta-e el azt tőled valamely szenvedély avagy nyugtalanság? Vizsgálj meg, parancsolsz-e még szívednek s nem ejtette-e hatalmába a rendetlen szeretet, gyűlölet, fõsvénység, irigység, félelem, szomorúság vagy valamely helytelen öröm? S ha eltévelyedett volna, haladék nélkül keresd meg s vezesd szelíden Isten színe elé, amennyiben minden hajlandóságodat s vágyódásodat engedelmesen Isten akaratának veted alá. Akinek drága kincse van kezében tartja azt, nehogy elveszék; éppen azért a királyi Zsoltárossal nekünk is így kell szólnunk: Uram, veszélyben forog lelkem, tehát kézben tartom azt, nehogy szent törvényeidről megfeledkezzem.

Sohase engedj hát, hogy vágyódásaid, bármily kicsinyek és jelentéktelenek legyenek is, nyugtalanítsanak; mert a kicsinyekre nagyok következnek majd s lelked fogékonyabb lesz a zavarra és nyugtalankodásra. Ha tehát nyugtalanság bánt, ajánld magad Istennek, elhatározván, hogy ameddig lelkednek ez az állapota tart, nem teszed azt, amire vágyódásod hajt. Ha pedig a dolog nem halasztható, nyomd el vagy mérsékelj a heves vágyódást s aztán tedd azt amit a józan ész tanácsol.

Ha nyugtalanságodat lelki vezetődnak, lelkiatyádnak, vagy valamely jámbor barátodnak elmondhatod, lelked bizonyára megcsillapul. Mert az ilyenén föltárása bensőnknek éppoly gyorsan szerez könnyebbülést nekünk, mint az érvágás a lázas betegnek. Éppen azért Szent Lajos király azt tanácsolta fiának, hogy bármi terhelje lelkét, tárja azt föl lelkiatyja vagy valamely jámbor egyén előtt; az ebből származó vigasztalás könnyűvé teszi majd a bajnak békés és türelmes elviselését.

4.12 A szomorúságról

A szomorúság, mely Isten szerint van, mondja Szent Pál, bűnbánatot s megtérést szül; a világ szerint való szomorúság pedig halálba visz. A szomorúság tehát jó is, rossz is lehet, amint jó vagy rossz indulat fakad belőle. A rossz indulat azonban mindig több a jónál. Jó csupán kettő van: a könyörületesség és bűnbánat; ezekkel szemben áll hat rossz: az aggályosság, a lanyhaság, a bosszankodás, a féltékenységi, az irigység s a türelmetlenség. Azért mondja a szentírás bölcse: Sokakat megöl a szomorúság és nincs haszon belőle!

A szomorúságot a gonoszlélek arra használja, hogy a jókat megkísértse és jó cselekedeteikben zavarja. Amiként ugyanis mindenképpen azon van, hogy a gonoszok gonoszságaiknak örüljenek; éppúgy arra is törekszik, hogy a jók jó cselekedeteik felett szomorkodjanak és elkedvetlenedjenek. S amiként a rosszra csak úgy tud rávenni bennünket, hogy azt kedvesnek és vonzónak tünteti föl, éppígy a jótól is csak azáltal von el, hogy azt nehéznek és kellemetlennek tartatja velünk. Ő, akit mindörökké a legkétségbeejtőbb szomorúság marcangol, azt akarná, hogy ebben mindenki öhozzá hasonlítson.

A rosszindulatú szomorúság megzavarja a lelket, nyugtalanná teszi, túlságos félelmet kelt benne, elvonja az imától, halálisan megbénítja, meggátolja a jó tanács kérésében, megzavarja ítéletét, nem engedi, hogy elhatározza magát, vagy hogy elhatározását bátran s erélyesen végrehajtsa. Egyszóval úgy hat a lélekre, mint a dermesztő nagy hideg a testre.

Filótea, ha szívedet bármikor megszállná az ilyen szomorúság, tartsd magad a következő szabályokhoz: „Szomorkodik valaki közületek”, mondja Szent Péter, „imádkozzék.” (1Pt 2,19) Az imádság valóban gyógyítószer, mely fölemeli lelkünket Istenhez, örömünk és vigasztalásunk kútforrásához. Azonban oly szókkal és fohászokkal imádkozzál, melyek bizalomra és szeretetre hangolnak Isten iránt. Pl. Ó irgalmas Isten! Ó végtelen kegyelmű Isten! Ó édes megváltó Istenem! Istenem, öröme és reménysége szívemnek! stb.

Ha szíved szomorúságra hajlik, erélyesen küzdj azt le; s bár úgy érzed, hogy erre nem vagy képes, még se engedj! A sátán ugyanis, aki a jó cselekedetek iránt undort és közönyösséget akar szívünkbe önteni, ha látja kitartásunkat, nem gyötör tovább bennünket; mert jól tudja, hogy önmegtagadással járó jó cselekedeteinknek Isten előtt nagyobb érdemük van.

Énekelj valami szent éneket. Ez már sokszor elhárította rólunk a gonoszlélek támadásait. Bizonyosság erre Saul, kit Dávid hárfájának édes hangja többször megszabadított az őt gyöttrő gonosz szellemtől. Az is jó, ha valamely külső dolgot végezzünk s foglalkozásunkat változtatjuk, hogy lelkünket a szomorúság tárgyától elvonjuk és szellemi erőinket fölfrissítsük; mert a szomorúság rendszerint a hideg és fanyar vérmérsékletből származik.

Ha nem is esik jól, végezz valamely külső áhitatot; vedd kezébe a feszületet, szorítsd azt kebledre; csókold az Üdvözítő kezeit s lábait; emeld szemeidet s kezeidet az ég felé és szólítsd meg Istent bizalmas és szerető szókkal, pl. „Szerelmesem az enyém s én övé vagyok s ő keblemen pihen. Szemem mindig rajtad függ ó Uram, mikor vigasztalsz meg engem! Ó Jézusom, légy megváltóm; jöjj hozzám Jézusom s akkor lelkem élni fog! Ki választ el engem Isten szeretetétől?”

A testnek mérsékelt sanyargatása is jó szer a szomorúság ellen; részint mivel a külső fájdalom rendszerint belső vigasztalást szül; részint mivel a lélek kevésbé figyel a belső fájdalomra, ha külső fájdalmat érez. De különösen hathatós a gyakori szentáldozás; mert ez a mennyei eledel megerősíti a szívet s fölvidítja a lelket.

A szomorúságot és az azzal járó érzelmeket s rossz sugallatokat tárd föl alázattal s őszintén lelkiatyád előtt; s amennyire csak teheted, társalogj jámbor lelkületű emberekkel. Végül pedig nyugodjál meg Isten szent akarátában és viseld türelemmel a zaklató szomorúságot, mint amellyel egykori hiú kedvteléseidet bünteti Isten; és mit se kételkedjél, hogy Isten, aki próbára tett, meg is szabadít a bajtól.

4.13 Ha lelki vigasztalást érezzük, mit cselekedjünk?

Isten a világ folyását úgy rendezte, hogy abban a nap s az éj, az évszakok s az időjárás váltakozzanak. A szárazságra eső, a verőfényre szélvész és vihar következik, úgyhogy egy nap sem hasonlít egészen a másikhoz. S éppen e változatosság teszi a világot oly csodaszéppé. Ugyanez áll az emberről is, kit már a régiek „kis világnak” neveztek el. Szüntelenül változik az ő állapota is. Miként a folyam vize, az ő élete is szüntelen mozgásban van; majd a reménység emeli föl, majd a félelem sújtja le; majd az öröm vonja jobbra, majd a bánat űzi balra, úgyhogy életének egy napja, de egyetlen órája sem olyan, mint a másik.

Az események s az esetlegességek e folytonos hullámozásában oda kell törekednünk, hogy szívünk állandó és változatlan egyensúlyban legyen; s bármennyire is változzék körülöttünk minden, nekünk szilárdan s mozdulatlanul kell állnunk üdvösségünknek sziklakövének, Istenre szögezve szemeinket, Őt keresve s a hozzá vezető úton haladva. Bármely irányba induljon is a hajó, keletre vagy nyugatra, északra vagy délre; bármerre űzze és hajtsa is a szélvész: a mágnesű, mely a hajó útját irányítja, mindig észak felé mutat. Bármilyen történet körülöttünk és bennünk; legyen bár lelkünk szomorú vagy vidám, keserű vagy vigasztalással telt; békében avagy zavarban; boruljon reá sötétség vagy ússzék fénysugárban; zaklassa bár kísértés, vagy élvezzen nyugodalmat; édesítse öröm vagy sújtsa undorodás; gyötörje szárazság vagy hevítse szent áhítat; legyen bár olyan, mint a nap által égetett, vagy a harmat által üdített föld: szívünknek, lelkünknek, akaratunknak, egyesegyedül Istenünk, teremtőnk s megváltónk és örök javunk szeretetére kell irányulnia. Az apostol szerint ugyanis akár élünk, akár halunk, mindig az Úrén vagyunk! És ki választ el bennünket az ő szeretetétől? Nem! Attól ne válasszon el bennünket soha semmi! Sem a szomorúság, sem szorongatás, sem élet, sem halál, sem a jelen fájdalom, sem a jövő bajoktól való félelem, sem a gonoszlelek ravaszsága; sem a nagy lelki vigasztalás, sem a megaláztatás; sem az áhítat édessége, sem a szívnek szárazsága – mindez ne válasszon el bennünket soha az Úr Jézus Krisztusnak szentséges szeretetétől!

Ez a föltétlen elhatározás, hogy Istentől s az ő szeretetétől soha el nem szakadunk, azon egyensúlyt adja meg lelkünknek, amely aztán a földi élet legváltozatosabb esélyeit is mintegy szent egykedvűséggel fogadja. Azt mondják, ha szélvihar éri a méheket, apró kavicsokat vesznek lábaik közé, hogy a szélviharban egyensúlyukat megtarthassák; éppígy lelkünk is, ha erős elhatározással szentelte magát Isten szeretetének, rendületlenül áll a vigasztalások s a szenvedések hullámainak közepette, legyenek aztán azok lelkiek avagy testiek, belsők avagy külsők.

Ezen általános alapelven kívül azonban még néhány különös szabályra is kell figyelnünk.

1. A jámborságot nem a lelki édesség, nem a vigasznak érzete, nem ama gyengéd szívbeli gerjedelmek teszik, melyek könnyekben s fohászokban nyilvánulnak meg s melyek folytán lelkigyakorlataink kellemes foglalkozássá válnak. Nem, Filótea; a jámborság s ama vigasztalások egymástól egészen különböznek Mert sok embernél az utóbbiak megvannak, akik mindamellett a bűnöknek szolgálnak s annak következtében távol vannak Isten valódi szeretetétől és még távolabb az igazi jámborságtól. Saul halálra keresvén Dávidot, egy barlangba vonult, amelyben Dávid éppen tartózkodott. Ez Saul megölhette volna, de nem tette. Hanem midőn az eltávozott, utána kiáltott s ilyképen értésére adta, hogy vele végezhetett volna. S most mit tett Saul? Ellágyult szívvel Dávidot fiának nevezte, könnyeket hullatott, dicsérte jószívűségét, imádkozott érte és nyíltan hirdette, hogy utána király leszen; de sőt a maga családját is jóindulatába ajánlotta. Tanúsíthatta-e jobban gyengeségét és szívének megindultságát? Szíve azonban még sem változott meg s továbbra is kegyetlenül üldözte Dávidot. Így vannak emberek, kik Isten jóságáról, Üdvözítőnknek szenvedéséről elmélkedvén, mélyen megindulnak, fohászokra, könnyekre, buzgó hálaímaikra fakadnak; úgy hogy azt hihetnők, miszerint lelküket a legbensőbb áhítat járja át. De ha próbára tétetnek, olyanok, mint

a nyári futó eső, mely nagy cseppekben hull ugyan, de a földbe nem hatol be s legföljebb arra szolgál, hogy nyomában gombák teremjenek. Éppígy ama bánatos könnyek, melyek romlott szívre hullanak, nem hatolnak oda be s nem is használnak neki. Az ilyenek ugyanis, bármekkora megindultság lássék is rajtuk, igazságtalan szerzeményükből egy fillért sem térítenek vissza; egyetlen bűnös hajlandóságról sem mondanak le; és Krisztusért, akit megsirattak, legkisebb kellemetlenséget sem vesznek magukra. És szívüknek jó gerjedelmei nem a valódi áhítatnak érzelmei; hanem olyanok, mint a gombák, melyek szintén értéktelen terményei a földnek. S ami még siralmasabb, az a lélek, kit a sátán illetén mesterfogásaival rászed, amaz apró vigasztalások fölött nagyon boldog s annyira megelégedett, hogy nem is törekszik immár a valódi s alapos jámborságra, mely abban áll, hogy állhatatos, készséges és munkás akarattal mindent csak azért tegyen, hogy Isten kedvében járjon.

Keservesen sír a gyermek, ha látja, hogy édesanyján eret vágnak; de ha az anya ugyanakkor azt a játékszert kéri tőle, melyet éppen kezében tart, nem fogja odaadni. Ilyen jobbadán a mi áhítatunk is, ha Jézus megsebzett szentséges szívének láttán könnyekre fakadunk. Ó Filótea, valóban igen rendjén van, ha isteni Mesterünk keserves szenvedését és halálát megsiratjuk; de hát miért nem adjuk neki szeretetünket és szívünket, melyet az édes Üdvözítő tőlünk kíván? Miért nem ajánljuk föl neki vonzalmainkat, hajlandóságainkat, melyeket szívünkben ki akar irtani; de amelyekhez mi jobban ragaszkodunk, mint az ő szent malasztjához? Iránta való viselkedésünk éppen olyan, mint a gyermekek barátkozása; gyengéd ugyan, de erőtlen; s inkább csak képzeletben van meg s éppen azért eredménytelen. Tehát az igazi jámborság nem az ily érzelmekben áll, melyek gyengéd kedélynek szüleményei ugyan, de amelyekhez néha hozzáférköznek ama csalfa sugallatok is, melyekkel a sátán képzelőtehetségünket izgatja.

2. Mindazonáltal e gyengéd s édes gerjedelmek néha igen hasznosak. Mert a jámborság ízét öntik a lélekbe, megerősítik kedélyünket s a jámbor élet után való vágyódásunkat bizonyos szent örömmel fűszerezik, mely minden cselekedetünket szebbé és kedvesebbé teszi. A lelki dolgok illetén élvezetében kiáltott föl a királyi Zsoltáros: Ó Uram, mily édesek nekem a te igéid; édesebbek a színméznél! Valóban, az áhítatból merített legcsekélyebb vigasztalás a világ legválogatottabb vigaszánál is többet ér. Ez azon tej, melyet a Szentírás többre becsül a bornál. Aki egyszer megízlelte, annak minden emberi vigasztalás csak ürm és keserűség. Akinek Isten a mennyei s belső vigasztalások kegyelmét megadja, az a világi vigasztalást sem nem keresi, sem el nem viselheti, sem szíve ahhoz nem tapad.

Ama mennyei vigasztalás mintegy előíze az örökké tartó örömöknek s Isten azt az őt kereső lelkeknek juttatja, amiként az édesanya is édességgel csalogatja magához gyermekét. De sőt néha az örök jutalomnak is záloga, melyet Isten azoknak készít, kik Őt szeretik.

Nagy Sándor a tengeren hajózáván, a levegő illatosságából arra következtetett, hogy már közel jár Boldog Arábiához s e körülményt katonái lelkesítésére használta föl; éppígy a malasztnak amaz édes érzelmei az élet viharában mintegy előérzetei a kimondhatatlan mennyei boldogságnak amely után sóvárgunk.

3. De ha vannak jó és Istentől származó vigasztalások s vannak haszontalanok, veszélyesek és kárhozatosak, melyek érzékiségünkből s a gonoszlélektől erednek: méltán kérdezheted, miként kell közöttük különbséget tennünk?

Általános szabály Filótea, hogy kedélyünk hullámozását eredményeiről ismerjük föl, miként a fát gyümölcseről. Jó az a szív, melynek hajlamai jók; de ezek csak akkor jók, ha jó cselekedetekben nyilvánulnak. Ha tehát e vigasztaló érzetek az aláztatosságot, a türelmet, a szeretetet, felebarátunk szenvedései iránt való gyengéd részvétet, az engedelkenységet növelik bennünk; ha buzgóbbá tesznek bennünket szenvedélyeink megfékezésében, a kötelességtudásban, készségesebbé az engedelmisségben s egyszerűbbé viselkedésünkben: akkor Filótea joggal következtetheted, hogy azok Istentől származnak. De ha ezen gyengéd, édes érzetek csak édességben áradoznak s a mellett mi vakmerők, lobbanékonyak, indulatosak, türelmetlenek, önféjűek, kevélyek, felebarátunk iránt keményszívűek maradunk s azon

képzeltetésben élünk, hogy már tökéletesek vagyunk s éppen azért semminemű figyelmeztetést vagy rendreutasítást nem fogadunk el: akkor biztosra veheted, hogy ama vigasztalások hamisak és veszélyesek. A jó fa ugyanis csak jó gyümölcsöt terem.

4. Továbbá, ha ilyen édes vigasztalás száll lelkünkbe, *először* is mélyen meg kell alázkodnunk Isten előtt s óvakodjunk miattuk így szólni: ó milyen jó vagyok én! Nem, Filótea, az efféle vigasztalások nem tesznek jobbakká bennünket; hisz miként már mondtam, nem ezekben áll a jámborság. Hanem inkább így szóljunk: mily jó az Isten azon lélek iránt, mely Őt keresi s benne remél! Akinek cukor van a szájában, nem mondhatja, hogy a szája édes; akit Isten ilyen vigasztalásban részesít, bár Isten is jó, a vigasztalás is jó, nem mondhatja, hogy ő maga is jó. *Másodszor*: Be kell ismernünk, hogy még kisedek vagyunk, kiknek Szent Péter szavai szerint tejjel kell táplálkozniuk; még gyarlók s gyengék vagyunk, kik erősebb eledelt még nem bírnak el s éppen azért lelki édességekre szorulunk, hogy Isten szeretetére csalogassanak bennünket. *Harmadszor*: Ha már megalázkodtunk, ébredjen lelkünk annak tudatára, mily nagybecsűek Istennek e kegyelmi adományai; nem csupán azért mert már önmagukban is igen értékesek, hanem mert Isten keze nyújtja azokat nekünk. Ha már kellő ésszel bírna a gyermek, ő is többre tartaná a cukornál édesanyja kedvességét, mely a cukrot neki adja. Így tehát Filótea mindenestre nagy dolog, ha ilyen vigasztalásokban részesülünk; de sokkal nagyobb, hogy Isten szerető keze önti azt lelkünkbe, szívünkbe s bensőnkbe. *Negyedszer*: mély alázattal és nagybecsüléssel fogadván a vigasztalás kegyelmét, kötelességünk, hogy az adományozó szándékai szerint használjuk azt. Ami úgy történik meg, ha felebarátunk iránt gyengédséggel, Isten iránt mélységes szeretettel telik meg szívünk. A vigasztalás idején tehát gondosabban teljesítsük Isten parancsait, tegyük akaratát s keressük szent tetszését. Azonkívül *ötödször*: ezen édes érzelmekről időközönként le kell mondanunk, szívünket e lelki élvezettől meg kell fosztanunk s ki kell jelentenünk, hogy bár alázattal fogadjuk, mint Isten adományait, amelyekkel maga iránt nagyobb szeretetre hí föl bennünket: mi mégis nem e vigasztalásokat, hanem magát a vigasztaló Istent keressük, ki boldogító öröme az égnek s a földnek. Szóval, hogy mi csak Isten s az ő szent szeretete után vágyódunk s vágyódnánk még akkor is, ha abból soha semmi lelki vigaszunk sem lenne. Mert készek vagyunk egyaránt követni az Urat akár a Kálváriára, akár a Tábor hegyére, mondván: Akárhon légy Uram, a kereszten vagy a dicsőségben, mindenütt jó veled lennem! Végül *hatodszor* arra figyelmeztetek, ha e vigasztalások, ez érzelmek s könnyhullatások között valami rendkívüli eset történnék veled, haladék nélkül tudasd azt lelkiatyáddal, ki majd útbaigazít, miként viselkedjél s miként mérsékelj magad; mert írva vagyon: Ha mézre akadsz, csak annyit egyél, amennyi éppen elég!

4.14 A lelki szárazság és sivárság

A vigasztalások kellemes derűje nem állandó, Filótea. Időközönként az áhítat érzelme annyira kivész szívedből, hogy lelked pusztá, kopár sivatagnak tetszik, hol sem utat, sem ösvényt nem látsz, mely Istenhez vinne; s ahol a kegyelemnek áldásos forrása már nem csörgedez, melyen lelked a szárazság idején fölüdülne. Ó mily sajnálatraméltó a léleknek ez az állapota, főleg, ha ez a baj nagyon súlyos. Ekkor ugyanis a lélek, mint hajdan Dávid, éjjel s nappal könnyeivel táplálkozik; s a gonoszlélek, hogy kétségbeejtse, gúnyosan így kiált feléje: Te szerencsétlen! hol van a te Istened! Merre indulsz majd, hogy megtaláljad őt? És ki részesít majd ismét az ő boldogító kegyelmében?

Mi a teendő ilyen körülmények között Filótea? Keresd föl a bajnak gyökerét; mert e szárazságnak és sivárságnak oka sokszor önmagunkban van.

1. Miként az édesanya megvonja beteg gyermekétől a cukrot, éppúgy vonja meg Isten is tőlünk vigasztaló kegyelmét, ha szívünkben hiú és elbizakodott önzés ver gyökeret. „Jó nekem, hogy megaláztál engem”, mondja a királyi Próféta (Zsolt 118,71); mert mielőtt megaláztál volna, megbántottalak téged.

2. Ha elmulasztjuk az isteni szeretet kegyeit jóra használni, Isten megvonja azokat tőlünk; s éppen úgy megbüntet bennünket, mint az izraelitákat, kik a napfölkelte után nem gyűjthettek mannát, mert addigra már elolvadt.

3. Néha úgy járunk, mint az Énekek Énekének menyasszonya. Agyában pihenvén, rest volt kinyitni vőlegényének az ajtót, ki aztán el is távozott onnan. Mi is a mulandó érzéki örömekbe merülünk s nem mondunk le azokról; pedig lelkünk vőlegénye szívünk ajtaján kopogtat s buzdít bennünket, hogy térjünk vissza lelkigyakorlatainkhoz. De mi késlekedünk neki ajtót nyitni, mert nehezünkre esik lemondanunk ama hiú mulatozásokról és hamis örömeiről. Tehát, mintegy neheztelve eltávozik tőlünk és nyomorúságunkban hagy bennünket. Ha aztán ismét keressük őt, nagy fáradságunkba kerül rátalálnunk. Ami méltó büntetése hűtlenségünknek, amellyel szeretetét elhanyagolva a világ örömei után járunk. Ó szegény lélek! Egyiptomi lisztel láttad el magad, azért nem részesülsz mennyei mannában. A méhek minden mesterséges illatot gyűlölnék; a Szentlélek vigasztalása sem fér össze a világ keresett örömeivel.

4. A kétszínűség s az őszinteség hiánya a gyónásban szintén lelki szárazságot és sivárságot okoz; aki ugyanis a Szentléleknek hazudik, megérdemli, hogy minden vigasztalástól megfosztassék. Ha mennyei atyádhoz nem a gyermek egyszerűségével és őszinteségével közeledel, nem is részesülsz majd azon édességekben, miket az atya gyermekének szokott adni.

5. Szíved világi örömekkel tellett el, csoda-e, ha a lelki örömek nincsenek ínyedre? Nem tartja-e a régi közmondás: Ha a verebek jóllaktak, savanyú nekik a cseresznye? Azt mondja a Boldogságos Szűz, hogy az Úr „az éhezőket betöltötte jókkal és a gazdagokat üresen bocsátá” (Lk 1,53). Akik a világ örömeit élvezik, a lelkiek élvezetére nem fogékonyak.

6. Ha a nyert vigasztalások gyümölcsét gondosan megőrzöd, újakban fogsz részesülni. Mert akinek van, annak adatni fog; aki elveszítette azt, amit kapott, attól azt is elveszik, amit még nem kapott meg; azaz a neki szánt kegyelmeket sem kapja meg. Az eső felüdíti az élő növényeket, a száradókat azonban elrothasztja.

Ezen és hasonló okok miatt veszítjük el a lelki vigasztalást s jutunk a szárazság és sivárság állapotába. Vizsgáljuk meg tehát gondosan, de nyugtalanság nélkül lelkiismeretünket jól, nem estünk-e olyanféle hibába? Ha a gondos vizsgálat a bajokat önmagunkban födözi fel, adjunk hálát Istennek, mert a baj okának fölismerése fél gyógyulás. De ha a lelki szárazság oka nem magadban van, ne kutass tovább, hanem jó lélekkel tedd azt, amit most mondok.

1. Semmiséged és nyomorúságod érzetében alázkodjál meg Isten előtt és mondd: Mi vagyok én ó Uram, ha magamra hagyatom. Száraz, fölrepedezett föld, mely mennyei esőre áhítozik s melyet porfellegekben hord szanaszét a szél.

2. Fohászkodjál Istenhez s kérd vigasztaló kegyelmét. „Add vissza nékem üdvözítésed örömét” (Zsolt 50,14); „Atyám, ha lehetséges, múljék el e pohár tőlem.” (Mt 26,39) Édes Jézusom, ki a tengeren a szeleket csendre intetted, csillapítsd le ezt a zordon, terméketlen északi szelet, szelíd lelkemet kiszárítja s bocsásd rám ama mély és éltető szellőt, mely szívemet fölüdítse s abban a jóindulatok édes illatát árássza el!

3. Menj lelkiatyádhoz, tárd föl előtte szívedet s lelkednek minden rejtekét és kövesd tanácsait hálás alázatossággal. Mert Isten, ki az engedelmisséget mindenk fölött kedveli, gyakran áldásával termékenyíti főleg a lelkiatyáknak tanácsait s néha még oly esetekben is, mikor nem is remélünk jó sikert. Így járt Naámán, ki megfogadta Elizeus próféta tanácsát, a Jordánban megfürdött s belpoklosságából kigyógyult, bár ezt emberileg nem remélhette.

4. Továbbá ily lelki állapotban mi sem hasznosabb, minthogy izgalom és heveskedés nélkül várjuk a baj végét s egészen a gondviselő Isten tetszésére hagyjuk magunkat, viselvén a bajt, ameddig ő akarja. Tehát egyszerű és megengedett módon óhajtsuk a szabadulást s a fájdalom töviseinek közepette fohászkodjunk:

„Atyám, ha lehetséges, múljék el e pohár tőlem”; de nagy elhatározottsággal tegyük hozzá: „Mindazonáltal ne az én akaratom, hanem a tied legyen”. (Lk 22,42); s e szavaink mellett a lehető legnagyobb nyugodtsággal tartsunk ki. Isten, ki e szent megadásunkat látja, a szükséges malasztalal üdít majd föl bennünket, amiként midőn látta, hogy Ábrahám kész fiát fölálldozni, e készséggel meglegedett és bőséges áldással vigasztalta meg őt. Tehát mindennemű fájdalomunkban, testiben avagy lelkiben, ha szórakozottság, vagy ha az érezhető áhítat hiánya sanyargat bennünket, legmélyebb megalázkodással és teljes szívből így szólunk: Az Úr adta nekem a vigasztalást, az Úr el is vette tőlem; legyen áldott az Úr neve! S ha ezen alázatos érzületünk állandó, boldogító kegyelmét bizonyára visszaadja nekünk. Így cselekedett Jóbbal, ki sokszoros elhagyatottságában soha másként nem beszélt.

5. Végül, Filótea, ily nyomott lelkiállapotban se veszítsük el bátorságunkat, hanem türelmesen várván a vigasztalások visszatértét, haladjunk tovább utunkon. Jámbor gyakorlatainkat ne hanyagoljuk el, inkább toldjuk meg valamely jó cselekedettel s ajánljuk föl szívünket isteni vőlegényünknek, bármily száraz legyen is az, éppoly kedves lesz előtte, mintha vigasztalással volna tele, csak őszinte és erős elhatározással szeressük őt.

Szép tavaszi időben sokkal több mézet gyűjtenek a méhek s kevésbé szaporodnak, mint zordon s ködös időjáráskor. Éppen így jár a mennyei vigasztalások szép tavaszát élvező lélek is; a lelki öröm túlaradó nagyságában annyira elmerül, hogy kevés gondot fordít a jó cselekedetekre. Ellenben ha az áhítatnak e boldogító állapota megszűnik, serényebb lesz a jó cselekedetekben és buzgóbban gyakorolja az erényeket, a türelmet, az alázatosságot, az önmegadást s az önmegtagadást.

Nagyon helytelen tehát sokaknak, főleg a nőknek azon hite, hogy Isten előtt nem kedves áhítatunk, ha az fáradt és érzelmekben nem áradó szívből származik. A rózsák szebbek ugyan üde állapotban, de nem oly illatosak, mint mikor hervadni kezdenek. Éppígy a szívnek fölbuzogó érzelmei kedvesebbé teszik ugyan önmagunk előtt jó cselekedeteinket, mert ama jól eső érzelmek szerint ítéljük meg őket; mégis, ha a lelki szárazság állapotában keletkeznek, kedvesebbek az égben és érdemesebbek Isten szemében. Mert akarataink akkor mintegy erővel ragad bennünket Isten szolgálatára; tehát jobban meg kell magát feszítenie s nagyobb szilárdságot tanúsítania, mint a hevülő áhítat idejében.

Nem nagy érdem, ha béke idejében s az udvari örömek közepette állunk valamely fejedelem szolgálatában; ellenben az igazi hűségnek s állhatatosságnak próbája, ha zavaros és háborús időkben vállalkozunk e szolgálatra. Boldog Angela szerint az az áhítat legkedvesebb Isten előtt, amelyre erővel kényszerítjük magunkat; tehát nem az, melyet jó kedvvel és készséges hajlandósággal végezzünk; hanem az, amelyben szívünk szárazságát s az ebből származó kedvetlenséget kell legyőznünk. Ugyanez áll minden egyéb jó cselekedetről is; minél nagyobb külső vagy belső nehézséggel kell megküzdenünk, annál több érdemünk van Isten

előtt. Minél kevésbé érvényesülnek az erények gyakorlása közben saját érdekeink, annál tisztábban nyilatkozik meg azokban Isten szeretete. Szívesen csókol kezét édesanyjának a gyermek, ha cukrot kap tőle; de bizonyára több szeretetre mutatna, ha akkor is csókkal illelné, amikor keserű ürmöt nyújt neki.

4.15 A mondottakat példa világosítja meg

E tanításomat Szent Bernát életéből kölcsönzött szép vonással világosítom meg.

Sokszor megesik azokkal, kik Isten szolgálatába lépnek s a lelki élet változó esélyeit még nem ismerik, hogy azonnal bátorságukat veszítik és szívüket aggodalom szállja meg, ha az áhítat hevülő érzelmei megszűnnek s eltűnik az a derűs világosság, mely az Úr ösvényein kalauzolta őket. Akik a lelki élet irányításában járatosak, ennek a következő okát adják. Az ember boldogság után vágyakozik és soká nem lehet el a nélkül, hogy e vágyódását akár az ég, akár a föld ki ne elégítse. Íme a lélek, mely természetfölötti örömöket élvezett, mintegy önmaga fölé emelkedik s könnyen lemond a látható és érzéki javokról. Amikor aztán Isten az ő lelkének boldogító örömét megvonja tőlük s így megfosztva a pillanatnyi vigasztalásoktól az igazság napjának visszatértét türelemmel kivárni nem tudják: azt hiszik, hogy sem égnek, sem földnek nem kellenek és örökös sötétségre vannak kárhoztatva. Amiben aztán hasonlítanak az imént elválasztott gyermekekhez, akik betegeskednek, foháskodnak s nyugtalankodnak és mindenkinek, de főleg önmaguknak vannak terhükre. Éppen ez történt Szent Bernátnak Peronne Gotfrid nevű szerzetesével, ki nem régen szentelte magát Isten szolgálatára. Lelkéből eltűnt a mennyei vigasztalás s ennek helyébe sötétség borult reá: ekkor aztán világi barátaira, rokonaira és elhagyott vagyonára kezdett gondolni. Mire oly erős kísértés támadt lelkében, hogy egyik meghittebb barátja ezt észrevette és bizalmasan így szólott hozzá: Mi lelt Gotfrid? Miért vagy szokásod ellenére annyira elmerült és szomorú? Gotfrid nagyot sóhajtván így felelt: „Ó testvérem, ebben az életben én soha többé víg nem leszek”. Barátját e beszéd részvétre s igazi testvéri szeretetre hangolta és haladék nélkül közös atyjukhoz, Szent Bernáthoz ment, közölve vele a történeteket. Szent Bernát azonnal a közeli templomba tért s a szomorkodó testvéreért imádkozott, ki egy köre hajtotta fejét s ott elaludt. Rövid idő múltán Szent Bernát kijött a templomból és szerzetestársa oly derült és nyugodt arccal ébredt föl, hogy barátját e gyors változáson csodálata fogta el és korábbi szavai miatt szelíd szemrehányással illette Gotfridet. Ez azonban így válaszolt: Előbb azt mondtam, hogy ebben az életben soha többé víg nem leszek; most pedig azt mondom, hogy soha többé nem szomorkodom!

Így folyt le e jámbor szerzetesnek kísértése. Ebből a következő tanúságokat vonhatjuk le:

1. Isten mennyei örömeiben részesíteti azokat, kik szolgálatába lépnek, hogy elvonja őket a világi élvezetektől és szeretetét szívükben megerősítse; miként az édesanya is valami édességgel szoktatja csecsemőjét a rendes táplálkozásra.

2. Mindazonáltal örök irgalmának végzése szerint Isten néha megvonja tőlük a vigasztalások édes tejét, hogy erősebb táplálékhoz szoktassa s kellemetlenségek és kísértések által erősítse őket.

3. A lelki szárazság és sivárság idején néha súlyos kísértések törnek reánk; szilárdan kell ezekkel szembeszállnunk, mert nem Istentől erednek; a lelki szárazságot azonban viseljük el türelemmel, mert Isten azt akarja, hogy általa próbára tétessünk.

4. A belső lehangoltság ne csüggyessen el bennünket és ne mondjuk Gotfriddal: Soha többé víg nem leszek; reméljük inkább, hogy az éjszakára nappal következik. És viszont a lelkiélet derűs pillanataiban sem szabad így sólnunk: Soha többé nem szomorkodom. A bölcs szavai szerint ugyanis a szerencse idején nem kell megfélelkezünk a már elmúlt bajokról; a balsorsban pedig reméljük mindig a jobb jövőt; s ha jó napokat élünk, mindig tartsunk a bekövetkező bajtól, főleg pedig minden körülmény között alázkodjunk meg Isten előtt.

5. Lelki bajainkat tárjuk föl valamely bölcs, jámbor barátunknak, ki majd módját ejti, hogy megvigasztaljon bennünket.

E nagyon fontos tanítás végezetéül még azt jegyzem meg, hogy Istennek s a gonoszléleknek miként mindenben, úgy ebben is ellentétes céljai vannak. Mert a szenvedések által Isten azt akarja, hogy szívünk egészen megtisztuljon s neki teljes lemondással és

önzetlenül szolgáljon. A gonoszléleknek pedig az a célja, hogy bátorságunkat elveszítsük, az érzéki élvezetekhez visszatérjünk, magunknak s másoknak terhére legyünk s ezáltal a jámborság becsületvesztetté legyen. De ha megfogadod tanácsaimat, akkor nagyot fogsz haladni a lelki szívenvedések elviselésében, amiről még néhány szót akarok mondani.

A lelki szárazságot néha testi bajok okozzák. A túlságos sok virrasztás, munka, böjtölés fárasztják, zsibbasztják s elnehezítik a testet, mely bajok aztán a test és lélek szoros összeköttetésénél fogva a lélekre is hatnak. Ilyen esetben lelkünknek s akaratunknak minden erejét meg kell feszítenünk s minél több erényes cselekedetet végrehajtanunk. Mert ha lankadt és kimerült is lelkünk, mégis nagyon kedves Isten előtt az, amit ilyen állapotban tenni tud; és bízást elmondhatjuk az Énekek Énekének menyasszonyával: Én alszom ugyan, de lelkem virraszt! S habár e fáradozásainknak kevesebb az édes gyümölcse, de annál nagyobb az erénye és több az érdeme. A legjobb gyógyítószer mégis az, ha testi erőinket tisztességes szórakozással üdítjük fel. Így Szent Ferenc is megparancsolta szerzetes fiainak a munka abbanhagyását, nehogy a lélek buzgalma azáltal kárt valljon. Egykor e dicsőséges szentatyát is akkora búskomorság szállta meg, hogy azt nem bírta elrejteni; képtelen volt testvéreivel szórakozni, s ha tőlük visszavonult, a baj még nagyobb lett. A böjtölés s a test sanyargatása letörte őt s az ima sem szolgált könnyebbségére. E vigasztalan állapota két évig tartott, úgy, hogy szinte azt hitte, miszerint Isten egészen elhagyta őt. De miután e vihart alázattal elviselte, az Úr Jézus egy pillanat alatt visszaadta neki a lélek boldogító nyugalját. Tanuljuk meg ebből, hogy Istennek legnagyobb szolgálói sincsenek kivéve ilyen megpróbáltatások alól; tehát ne csodálkozzunk, ha néha hasonlóké érnek minket is.

Ötödik rész: Utasítások, miként újítsuk s erősítsük meg a lelki jámborságot

5.1 Jó föltételeinket évenként meg kell újítanunk

Ebben a dologban az a fő, hogy szükségességéről meggyőződünk. A gyarló test és a rossz hajlamok reánehazednek a lélekre s a földi dolgok felé vonják; így aztán jó föltételeinkről könnyen megfeledkezünk, hacsak erős elhatározással nem emelkedünk az égiek felé. A madarak, nehogy a földre essenek s hogy tovaszállhassanak, szüntelenül verdesik szárnyaikkal a levegőt. Neked is, Filótea, gyakran meg kell újítanod jó elhatározásodat, mellyel Isten szolgálatára szántad magad, nehogy idővel az előbbi, vagy talán még rosszabb állapotba süllyedj vissza. Mert ha a lelki életben hanyatlunk, esésünk mindig mélyebb fokra süllyeszt, mint amelyen a jámbor élet megkezdésekor állottunk. Nincs olyan jó óra, melyet időközönként föl ne kellene húzni s meg ne kellene javítani. Ugyanígy kell tennie annak, ki lelkével komolyan törődik. Reggel, este föl kell azt mintegy húznia, amire a jámbor gyakorlatok szolgálnak; meg kell annak járását figyelnie, hogy rendben legyen; belső állapotát minden évben legalább egyszer a leggondosabban meg kell vizsgálnia, hogy a jelentkező hibákat megjavítsa; s a szentgyónás és áldozás által a kegyelemnek lehető sok szent olaját kell beléöntenie. Ezen eljárás, Filótea, meggyengült erőidet helyreállítja, buzgalmatat föléleszti, jó föltételeidet megerősíti s az erényeket lelkedben ismét fölvirágoztatja.

Így cselekedtek az ősi keresztények, kik Nazianzi Szent Gergely szerint vízkereszt ünnepén a hitvallást s a keresztségben tett fogadalmaikat megújították. Kövesd e példát Filótea! Lelkiatyád tanácsa szerint tölts néhány megfelelő napot lelki magányban s elmélkedjél a következő pontokról azon mód szerint, melyet e könyv második részében már előadtam.

5.2 Elmélkedés Isten kegyességéről, mellyel a maga szolgálatára hívott bennünket, tekintettel a fönnebb tett ünnepélyes nyilatkozatra

(I. rész, 20. fejezet)

1. Fontold meg ama nyilatkozat egyes pontjait. Az első pontban mindenkorra megutáltad s elhagytad a bűnt. A másodikban testedet, lelkedet s minden tehetségedet Isten szeretetére és szolgálatára szentelted. A harmadikban erősen elhatározta, hogyha esetleg bűnbe esnél, Isten kegyelmével csakhamar a jó útra térsz. vajon nem kell-e e három elhatározást dicséretesnek, méltónak s nemesnek mondani? Tehát ama fönnbbi nyilatkozatod valóban észszerű, szent és tiszteletreméltó.

2. Fontold meg, hogy ama nyilatkozatodat Istennek tetted. Ha már az embereknek adott szavunk szorosán köt bennünket, mennyivel inkább kötelez Istennek tett ígéretünk?

3. Fontold meg, hogy a mennyei karok jelenlétében határozta magad Isten szolgálatára. Ó, a boldogságos Szent Szűz, Szent József, őrzőangyalod, az üdvözültek boldog serege szeretettel voltak tanúi annak, hogy az Üdvözítő lábaihoz borultál s neki ajánlottad szívedet. Örömnépet ült ekkor a mennyei Jeruzsálem, s most annak emlékét ünnepli majd, ha t.i. megújítod elhatározásodat.

4. Fontold meg, minő körülmények között született elhatározásod. Mily kegyes volt akkor hozzád a jó Isten! Valld meg őszintén, nem a Szentlélek hívó kegyelme illette-e meg, lelkedet?

Nem a szeretet minden kötelékével vonzott-e magához Isten, hogy a világ zivatarain át az üdvösség révpartjára vezessen? Ó mily sok édes vigasztalásban részesítettek a szentségek, a jó olvasmányok s az imádság! Ó Filótea! midőn te aludtál, Isten a szeretet s a béke szemeivel örködött feletted.

5. Fontold meg, életed mely szakában vonzott magához Isten? Íme, élted virágzó korában! Ó mily szerencse oly korán megtanulni azt, amire rendszerint nagyon is későn jutunk el. Szent Ágoston, ki csak harmincéves korában tért meg, így kiált föl: „Ó te örök szépség, mily későn ismertelek meg! Láttalak ugyan, de figyelemre sem méltattalak!” Te is elmondhatod: Ó örök édesség, miért nem ízleltelek korábban meg?! Azért Filótea, mert korábban nem voltál méltó. Ismerd meg tehát Istennek jóságát és kegyességét, ki ifjúságodban vonzott magához téged és mondd Dáviddal: Istenem! ifjúságomtól fogva te világosítottad meg lelkemet s illeted meg szívemet; ezért mindörökké magasztalni fogom irgalmasságodat! Ha pedig előhaladott korban részesültél e szerencsében: Ó Filótea! mily nagy kegyelem, hogy bár visszaéltél az elmúlt évekkel, Isten mégis kellő időben megállította életednek rossz folyását, mely különben az örök halálba döntött volna téged.

6. Fontold meg e hivatásnak eredményeit. Ha előbbi állapotodat összehasonlítod a mostanival, nem kételkedem, csak szerencsés változásokra fogsz akadni. Mert nem nagy szerencse-e, hogy az imádság útján Istennel beszélhetsz; hogy belső ösztönöd az Ő szeretetére készítet; hogy sok nyugtalanító szenvedélyt elhallgattattál; hogy sok bűntől és lelkiismereti furdalástól megmenekültél; s hogy lelkedet a szentáldozás az örökkévaló javak elapadhatatlan kútforrásával oly gyakran egyesítette? Ó mily nagy kegyelmek ezek! Valóban csak a szentség mértékével szabad őket mérnünk! És az Úrnak végtelenül kegyes keze tette mindezt s elestemből az Úr keze emelt föl engem, mondja a királyi Zsoltáros. Nem halok meg, élni fogok és szívvel, ajakkal és cselekedettel hirdetem majd jóságának csodáit.

Ez elmélkedéseket hálaadó imádsággal fejezzük be s kérjük buzgón Istent, hogy azok nagy lelki hasznunkra szolgáljanak. Végezetül az alázatosság s az Istenbe vetett bizalomnak érzeteit

keltsük föl magunkban, jó föltételeinket azonban csak ezen gyakorlatnak második pontja után újítsuk meg.

5.3 Vizsgáljuk meg lelkünk állapotát, hogy lássuk, mennyire haladtunk a jámborságban

E lelki gyakorlatnak második pontja némileg hosszú; amiért is azt tanácsolom hogy csak részletenkint foglalkozzál vele. Vizsgáld meg, milyen viseleted Isten iránt, önmagad s felebarátod iránt s végül milyenek hajlamaid és szenvedélyeid? Nem is kell e gyakorlatot térden állva végezned; kivéve kezdetén, midőn Isten színe elé helyezkedel s a végén, midőn a jó érzemeket kelted föl magadban. De sőt sétálva vagy akár ágyban fekvé is végezheted föltéve természetesen, hogy az álom el nem nyom. A vizsgálat pontjait azonban előbb gondosan olvasd el. Az egész vizsgálat legfeljebb három napra és éjszakára terjedjen, mindennap s minden éjjel pár órát fordítván reá; mert ha hosszú közök szakítanák meg e lelkigyakorlatunkat, nem sok hasznunk volna belőle. A vizsgálat egy-egy részlete után vedd számba gyarlóságaidat s azon akadályokat, melyek gátolták haladásodat, részint, hogy azokat meggyónjad és lelkiatyád tanácsát kikérjed, részint, hogy jó föltételeidet megformáld és lelki erőre tégy szert. Bár nem föltétlenül szükséges, hogy ezen napokon az emberektől való érintkezéstől egészen tartózkodjál: mégis jó, este kissé korábban visszavonulnod és lefeküdnöd, hogy tested és lelked kipihenve fogjon az elmélkedéshez. Napközben gyakran fohászkodjál Istenhez, a Boldogságos Szűzhöz, őrangyalodhoz s az összes mennyei karokhoz. Mindezt azonban Isten iránt való szeretetből s a tökéletesség után vágyódó szívvel végezd.

Hogy pedig ezen vizsgálatod kellő módon történjék, *először*: helyezkedjél Isten színe elé; *másodszor*: kérd a Szentlélek megvilágosító kegyelmét, miként ezt Szent Ágoston tevő, ki Isten előtt megalázkodva így kiáltott föl: „Add, ó Uram, hogy megismerjelek téged s megismerjem magam!” Mondjad Szent Ferencel: „Ki vagy te, én Istenem, és ki vagyok én?” Jelentsd ki hogy nem azért vizsgálod meg magad, mert örömed telik önmagadban, vagy mert dicsekedni akarsz; hanem hogy Istenben legyen örömed, hogy Őt dicsőítsed és néki hálát adj. S ha azt látod, hogy csak keveset haladtál, sőt talán hanyatlottál a jóban, ne csüggedj s ne veszítsd el kedvedet; hanem inkább buzdulj föl s fogadd meg újból, hogy Isten kegyelmével majd jóváteszed hibáidat.

Ezeket előrebocsátván, vizsgáld meg nyugodtan, miként viselkedtél Isten, felebarátod s önmagad iránt.

5.4 Lelkünk Istenhez való viszonyának megvizsgálása

1. Miként viselkedik lelked a halálos bűnnel szemben? Elhatározad-e erősen, hogy soha semmi körülmények között nem követsz el halálos bűnt? S rendületlen volt-e eddig ezen elhatározásod? Ez ugyanis a lelki életnek alapja.

2. Miként vélekedel Isten törvényeiről? Jóknak, kellemeseknek tartod-e őket? Ó Filótea, akinek ízlése romlatlan és gyomra jó, az a jó ételt szereti s otthagyja a rosszat.

3. Miként gondolkodol a bocsánatos bűnről? Annyira nem óvakodhatunk, hogy valamennyit elkerüljük; azonban nem hajolsz-e könnyen valamely ilyen bűnre, vagy ami még rosszabb volna, nem ragaszkodol-e hozzá?

4. Miként vélekedel a lelkigyakorlatokról? Kedveled-e, becsülöd-e őket? Avagy terhedre vannak talán s ellenszenvvel viseltetel irányukban? Mi felel meg jobban hajlandóságodnak: az Isten igéjének hallgatása, olvasása, az arról való beszélgetés, az elmélkedés, az abból származó lelki fölbuzdulás, a gyónás, a lelki tanításban való részesedés, a szentáldozásban való előkészület, a szentáldozás, hajlandóságaidnak legyőzése? Mindebből mi esik nehezedre? S ha valóban volna ilyen, vizsgáld meg, honnan van ezen nehézség?

5. Miként gondolkozol magáról Istenről? Jól esik-e, kedves-e, ha gyakran gondolsz reá? Megemlékeztem Istenről, mondja a királyi Zsoltáros és gyönyörködtem benne! Könnyen szeretetre gyullad-e szíved Isten iránt és jól esik-e a szeretetet élvezned? Boldog-e szíved, ha Isten végtelenségére, jóságára és kegyességére gondolsz? S ha Isten gondolata a világi foglalkozások és szórakozások között támad föl benned, befogadod-e szívedbe; meghatja-e kedélyedet; hozzáfordul-e s mintegy eléje megy-e lelked? Mert valóban sokan így cselekszenek! Ha valamely nő hírét veszi, hogy férje hosszú távollét után visszatér s a megérkezőnek hangját hallja: nemde legsürgősebb dolgát is abbahagyja és siet eléje? Így cselekszik az Istent szerető lélek is. Mihelyt megvillan benne Isten gondolata, e boldog emlékezés túlradó öröme elfeledtet vele mindent. S ez valóban igen jó jel!

6. Mit érez szíved az Úr Jézus iránt? Jól esik-e vele lenned? A méhek szívesen vannak méz körül; éppígy a jó lelkek is szívesen vannak Jézussal, akit gyengéden szeretnek.

7. Mit érez szíved a Boldogságos Szent Szűz, a szentek s őrzőangyalod iránt? Szereted-e őket? Bízol-e pártfogásukban? Kedveled-e képeiket, életrajzaikat és szívesen tiszteled-e őket?

8. Miképpen szoktál Istenről beszélni? Jól esik-e állásod és képességeid szerint Őt dicsérned? Kedveled-e a szent énekeket?

9. A jócselekedeteket illetőleg vizsgáld meg, buzgólkodol-e Isten külső tisztelete körül s törekszel-e az ő dicsőségére valamit tenni? Mert aki Istent szereti, az Isten házának díszét is kedveli. Elmondhatod-e hogy Isten kedvéért valamely hajlandóságodtól, vagy valamely földi dologtól megváltál? Mert biztos jele a szeretetnek, ha valamiről lemondunk annak kedvéért, akit szeretünk. Ugyan mitől váltál meg eddig Isten kedvéért?

5.5 Lelkünknek magunkra vonatkozó megvizsgálása

1. Miként szereted magad? Talán világi szeretettel? Ebben az esetben az leszen óhajtásod, hogy mindig itt maradj s mindenképen rajta léssz, hogy földi éltedet állandósítsad. De ha a mennyország kedvéért szereted magad, akkor a földről távozni kínálkozol és szívesen megváltasz tőle, amely órában az Úr veled így rendelkezik.

2. Vajon rendezett-e a magad szeretete? Mert csak a rendetlen önszeretetet van ártalmunkra. A rendezett szeretet jobban szereti a lelket, mint a testet; többet törődik az erénnyel, mint egyéb dologgal; többre tartja az örökkévaló, mint a mulandó földi dicsőséget. A jól rendezett szív nem azzal törődik, mit szólnak az emberek, hanem azzal, mit mondanak az angyalok.

3. Miként szereted lelkedet? Ápolod-e gyarlóságaiiban? Hisz kötelességed ápolni s gyámolítani őt, ha a szenvedélyek zaklatják. Ez legyen legfőbb gondod.

4. Mire tartod magad Isten előtt? Bizonyára semmire. Nem nagy érdeme a légynek, ha a hegygel szemben semminek, ha a vízcsepp a tengerrel szemben csekélynek, ha a szikra a nappal szemben parányinak tartja magát. Az az igazi alázatosság hogy se jobbaknak, se méltóbbaknak ne tartsuk magunkat másoknál s ne kívánjunk mások fölé emelkedni. Milyen volt ezen szempontból eddigi viselkedésed?

5. Milyen volt beszéded? Nem szoktál-e dicsekedni, avagy magadnak kedvezni és hízelegni, ha magadról szólsz?

6. Milyenek cselekedeteid? Nem keresed-e az egészségednek ártalmas, haszontalan multságokat és az éjjeli oknélküli fennmaradásokat?

5.6 Felebarátunkra vonatkozó lelkiállapotunk megvizsgálása

A házaspár bensőséggel, lelki békével és szilárd állhatatossággal tartoznak szeretni egymást, mert Isten ezt így rendelte. Ugyanez áll a szülőkről és a gyermekekről, a rokonokról és jó barátokról azon viszony szerint, mely bennünket hozzájuk fűz.

De hogy általában szóljak, milyen a te szíved felebarátoddal szemben? Őszintén és Isten kedvéért szereted-e őt? Hogy erről egészen bizonyos lehess, gondolj oly emberekre, kik viselkedésük vagy betegségük miatt neked alkalmatlanok és visszatetszők. Ezek ugyanis az igazi próbakövei a felebaráti szeretetnek, de még inkább azok, kik akár szóval, akár cselekedettel megbántottak bennünket.

Vizsgáld meg szívedet, nem érez-e ellenszenvet ilyenek iránt és nem esik-e nehezére azokat szeretni?

Nem szírod-e meg könnyen felebarátodat, főleg pedig azt, aki téged nem szeret? Nem károsítod-e meg akár nyíltan, akár titkon? Ebben a felületes vizsgálat is biztos tudatra vezet.

5.7 Hajlandóságaink és szenvedélyeink megvizsgálása

Kissé bővebben foglalkozom e vizsgálattal s pedig azon célból, hogy megismerjük, mennyire haladtunk a lelki életben. Mert maguknak a bűnöknek megvizsgálása csupán a gyónásra készít elő bennünket a nélkül, hogy lelki haladásunkat tulajdonképpen elősegítené. Mindazonáltal mindezen pontok körül arra szorítkozzunk, hogy nyugodtan fontoljuk meg szívünknek állapotát, mindazon hibákkal egyetemben, amelyeket esetleg elkövettünk.

S hogy röviden végezzünk, vizsgálatunkat csupán hajlandóságainkra és szenvedélyeinkre terjesszük ki s névszerint vizsgáljuk meg a következőket:

Miként szerettük Istent, felebarátunkat s önmagunkat?

Gyűlöltük-e a magunk és mások vétkeit? Mert mások megjavulását ép annyira kell kívánnunk, mint a magunkét.

Vágyódtunk-e vagyon, szórakozások és tisztességek után?

Miként viselkedtünk, ha a bűn veszélye vagy a földi vagyon elvesztése fenyegetett? Nem féltünk-e ez utóbbitól jobban, mint az elsőtől?

Nem vetettük-e reménységünket a világba s a teremtményekbe inkább, mint Istenben s az örök javakba?

Ha szomorúság ért bennünket, nem hajtottuk-e azt túl s nem forgott-e az haszontalan és semmis dolgok körül?

S ha öröm ért bennünket, nem volt-e az túlzott s nem vonatkozott-e méltatlan dolgokra?

Végül vegyük szemügyre, mily hajlandóságok zavarják szívünket, mily szenvedélyek uralkodnak fölötté s mily tekintetben rendezetlen egészen? A szenvedélyek a lélek állapotának ismertető jelei. A cimbalmos minden húrt végig próbál s a hamisakat újra meghangolja; éppígy mi is, ha szenvedélyeink vizsgálata arról győz meg bennünket, hogy Istennek szolgálni akaró törekvésünkkel nem hangzanak össze, Isten kegyelmével és lelkiatyánk segítségével szedjük össze őket ismét a kellő rendbe.

5.8 Jámbor érzelmek fölkelte a vizsgálat után

Miután a vizsgálatnak minden pontján végig haladtál és megismerted lelked állapotát, keltsd föl magadban a következő jámbor érzelmeket.

Ha a jóban némileg haladtál, adj hálát érte Istennek és ismerd be, hogy azt egyedül az Ő irgalmának köszönheted.

Mélyen alázd meg magad Isten előtt és valld be, hogy egyedül a te hibád, ha nagyon keveset haladtál. Mert nem követted híven, erélyesen s állandóan megvilágosító sugallatait s buzdításait.

Ígérd meg, hogy örökké magasztalni fogod azon kegyelmekért, melyekkel javulásodat eszközölte.

Kérj bocsánatot, hogy hűtlenül követted sugallatait s ajánld föl neki szívedet azon kérelemmel, vegye birtokába s tegye a jövőben hívebbé.

Hívd segítségül a Boldogságos Szűzet, Szent Józsefet, őrzőangyalodat s a többi szenteket.

5.9 Jó föltételeink megújítására szolgáló néhány megfontolás

Ha lelkiatyáddal megbeszélted hibáidat s azon eszközöket, melyek javulásodra szolgálnak, akkor vedd sorba a következő megfontolásokat s elmélkedjél fölöttük azon mód szerint, melyet e könyv első részében már előadtam. Mindenekelőtt helyezkedjél Isten színe elé s kérd malasztját, hogy szeretetében és szolgálatában állhatatosságra tehess szert.

5.10 Első megfontolás: A lélek méltóságáról

Fontold meg, mily nemes s mily kiváló a te lelked, mely értelmével megismeri nemcsak ezt a látható világot, hanem az angyalokat, Istent, ki mindennek legfőbb s kimondhatatlanul kegyes ura. Megismeri az örökkévalóságot s mindazt, ami a jó életmódra szükséges, hogy egykor az angyalok társaságába jussunk s Istent mindörökké élvezzük.

De lelkednek szabad akarata is van, mely képes Istent szeretni és képtelen Őt gyűlölni. És mily nemes a te szíved, melyet semmiféle teremtmény sem elégít ki és nyugodalmát egyedül csak Istenben leli. Gondolj a legkedvesebb és legkeresettebb szórakozásokra, melyekkel szíved azelőtt foglalkozott s valld be egészen őszintén, hogy valamennyi tele volt nyugtalansággal, bosszúsággal, gonddal és keserűséggel, ami szívedet szorongatta és valóban nyomorulttá tette.

Ó! a mi szívünk igen szenvedélyesen ragaszkodik a teremtményekhez s azt hiszi, hogy azok kielégíthetik őt. Azonban alig ízlelte meg őket, azonnal látja, hogy várakozásában csalatkozott. Isten nem engedi, hogy szívünk bárhol is nyugtot leljen; hanem azt akarja, hogy visszatérjen Őhöz, akitől eltávozott. Ó mily kiváló tehát a mi szívünk! Miért is gyötörjük tehát a teremtmények szolgálatával!

Ó lelkem, te bízást elmondhatod, hogy képes vagy Istent megismerni és szeretni. Miért keresed tehát azt, ami végtelenül alatta áll Istennek? Neked az örökkévalósághoz van jogod, miért kapkodsz tehát múlt pillanatok után? A tékozló fiú is azt panaszolta, hogy míg atyja asztalánál dúsán táplálkozhatott volna, az idegen földön kénytelen volt az állatok eledelével megelégedni. Ó én lelkem, te bírhatod Istent; jaj neked, ha kevesebbrel is megelégszel!

E megfontolás révén figyelmeztess lelkedet, hogy az örökkévalóságra van hivatva és hogy méltó is arra. És gyulladsz föl nagy buzgalomra.

5.11 Második megfontolás: Az erény kiváló értéke

Fontold meg, hogy szívednek ezen a világon igaz nyugodalmat csak az erény és a jámborság adhat; hogy mily szép az erény, főleg ha az ellenkező vétkekkel állítjuk szembe. Mily kedves a türelem, a szelídség, az alázatosság, ha a bosszúvággal, a haraggal, a kedvetlenséggel, a göggel s a dicsvággal hasonlítjuk össze! Mily szép a bőkezűség, a szeretet, a józanság, ha a bírvágy, az irigység s a kicsapongás áll vele szemben! Az erényeknek az a csodálatos vonásuk van, hogyha gyakoroljuk őket, a szívet mondhatatlanul édes vigasztalással töltik meg; míg a vétkek leverik és vigasztalan állapotba döntik azt. Tehát miért ne lennénk rajta, hogy lelkünk amaz örömben részesüljön?

Akit egy vétek terhel, az jámborságával elégedetlen; de akire több vétek súlya nehezedik, az nyugtalan is egyúttal. Ellenben már egyetlenegy erény is lelki nyugodalmat s boldogságot ad; s ez a lelki állapot az erények számával nagyobbodik. Ó mily szép, mily édes, mily boldogító a jámbor élet! Megédesíti a szenvedéseket, az örömet kedvesebbé teszi; nélküle a jó rosszá válik, az öröm nyugtalansággá és teherré. Ó aki téged ismer, elmondhatja a számáriai asszonnyal: „Uram, add nekem azt a vizet” (Jn 4,15). E fohász, bár más vonatkozásban, gyakran fölhangzott Szent Terézia és Genuai Szent Katalin ajkáról.

5.12 Harmadik megfontolás: A szentek példája

Fontold meg a szenteknek példáját. Mi mindent nem tettek, hogy Istent bensőbben szerethessék. Íme a szent vértanúk; mily rendíthetetlen volt elhatározásuk; semmiféle gyötrelem nem bírta őket engedékenységre. Nézd különösen a szép virágzó szüzeket; tisztaságuk fehérebb volt a liliomnál, szeretetük égőbb a rózsá pirosságánál. Tizenkét, tizenöt, húsz, huszonöt éves korukban többszörös vértanúságot szenvedtek, de elhatározásukban nem tágtottak. Szenvedtek nemcsak a vallásért, hanem a keresztény erényért is a szűzies életért, a szenvedők az elítéltek szolgálatáért s a megholtak eltemetéséért. Én Istenem! mekkora volt a gyengéd nemnek állhatatossága ama körülmények között!

Fontold meg, mily nagy lelki erővel vetették meg a szent hitvallók a világot; mily rendületlen volt szilárdságuk, melyet semmi sem ingatott meg. Elhatározásukban s elhatározásuk végrehajtásában nem lappangott semmi tartózkodás. Szent Ágoston magasztalja édesanyját, Szent Mónikát ki a legnagyobb szilárdsággal hajtotta végre amaz elhatározását, hogy mind a házasságban, mind az özvegyi állapotban híven szolgáljon Istennek. S mennyi bajt kellett elviselnie s mennyi akadályt legyőznie Szent Paulának, Szent Jeromos kedves tanítványának! vajon nem tartozunk-e követni e magasztos példákat? A szentek is csak emberek voltak, mint mi; ugyanazon Istenért cselekedtek mindent, akit mi is imádunk; s ugyanazon erények megszerzéséért fáradoztak. Tehát állásunk és hivatásunkhoz mérten miért ne tennők mi is ugyanazt, hogy megtartsuk ígéretünket, mely szerint Istenéi akarunk lenni.

5.13 Negyedik megfontolás: Szeretetünk Jézus iránt

Fontold meg az Úr Jézus szeretetét, mellyel itt a földön főleg pedig az Olajfák hegyén s a Kálvárián oly sokat szenvedett. E szeretet érdemelte ki a mennyei atyától sok fáradság és szenvedésnek árán a szívedben létező jó szándékokat s elhatározásokat, nemkülönben az azoknak végrehajtására szükséges kegyelmeket. Ó szent elhatározások, mily nagy a ti értéketek; hisz az Üdvözítő szenvedésének gyümölcsei vagytok! Mily nagy szeretettel kell hozzátok ragaszkodnom, hisz oly drága árt fizetett érettetek az Úr Jézus! Ó lelkemnek megváltó Istene, te meghaltál, hogy ama jó elhatározások lelkemben megszülessenek; ó adj nekem kegyelmet, hogy inkább meghaljak, mint hogy azokhoz hűtelen legyek!

De ezt is szívleld meg, Filótea. Kétségtelen, hogy a kereszten függő Jézusnak szíve a tiedre is szeretettel tekintett le s hogy ebből a szeretetből csörgedezett mindama lelki jó, amelyben bármikor részesültél, vagy részesülni fogsz. Igen, Filótea elmondhatjuk Jeremiással: Ó Uram, mielőtt voltam, te már láttál és néven szólítottál engem. Mit se kételkedjünk, hogy a kegyes Isten, ki a kereszten szült bennünket a kegyelem világára, szívében hordott bennünket, miként az édesanya szíve tájékán viseli magzatát. Isteni jósága szerzette akkor számunkra az Üdvösségnek mindamaz általános és különös eszközeit, a sugallatokat s a malasztokat, melyekkel lelkünket most a tökéletességre vezérli, miként a gondos anya, ki már előre elkészít mindent gyermeke számára.

Ó édes Istenem! mily mélyen kellene mindezt emlékezetünkbe vésnünk! Lehetséges-e, hogy Üdvözítőm engem oly gyengéden szeretett? Lehetséges-e, hogy már akkor nemcsak reám gondolt, hanem mindazon eszközökre is, melyekkel magához vonzott? Ó mennyire kellene mindezt szeretnem és lelki hasznomra értékesítenem! Valóban boldogító gondolat: az Úr Jézus gyengéd szíve Filóteájára gondolt, szerette őt s az üdvösségnek ezernyi eszközével ajándékozta meg, mintha más lélek nem is volt volna a világon, amelyre gondolhatott volna! Éppen miként a nap, mely a földnek valamely megvilágított helyére annyi fényességet áraszt, mintha másfelé nem is világítana. Szeretett engem – mondja Szent Pál – és önmagát föláldozta érettem! Mintha azt mondaná: Egyedül csak én érettem, mintha a többi emberért mit sem tett volna! Filótea, ezt vessd mélyen szívedbe, hogy megerősödjék elhatározásod s azt ápolod és szeresd; mert az Úr Jézus szíve nagy bért fizetett érte.

5.14 Ötödik megfontolás: Istennek irántunk való szeretete

Fontold meg Istennek irántad való örök szeretetét. Az isteni Üdvözítő még emberré sem lett, még meg sem halt a kereszten, az isteni Felség már szeretett és szeretetére már kiválasztott téged. De mikor is kezdett téged szeretni? Amikor Isten kezdett lenni! S mikor kezdett Isten lenni? Soha; mert mindig az volt kezdet és vég nélkül. És irántad való szeretete, melynek sohasem volt kezdete, már öröktől fogva kijelölte számodra azon kegyelmeket s jótéteményeket, amelyekben részesültél. Jeremiás próféta által adja ezt tudtunkra az Úr, mondván: „Örök szeretettel szerettelek téged és könyörületből vonzottalak magamhoz”. Mely igék egyenlően szólnak mindenkinek. Tehát egyedül az Ő szeretetének köszönheted mindazon jó elhatározásokat, melyek szívedben támadnak.

Ó Istenem! Mily becsesek amaz elhatározások, melyek öröktől fogva ott lebegtek az isteni bölcsesség és jóság szemei előtt! Mily drágáknak s mily értékeseknek kell azokat tartanunk! Inkább viseljünk el mindent, de sőt maga a világ is dőljön inkább romba, semhogy jó elhatározásainktól tágítsunk! Mert az egész világ semmi a lélekkel szemben; de a lélek is semmi jámbor elhatározások nélkül!

5.15 Az előző megfontolásokra vonatkozó jámbor érzelmek s a lelkigyakorlat befejezése

Ó drága elhatározások! Úgy tekintelek titeket, mint az életnek áldott fáját, melyet az Úr saját kezével ültetett szívembe s melyet Üdvözítőm szentséges vérével öntözött meg, hogy jó gyümölcsöt teremjen. Inkább ezerszer haljak meg, semhogy e fa szívemből kivesszék. Ezen elhatározásomat sem hiúság, sem az élet örömei, sem gazdagság, sem szenvedés nem fogja megingatni soha.

Ó Uram, e szerencsémet atyai jóságodnak köszönhetem, mely szívemet, e rossz termőföldet választotta ki, hogy hozzád méltó gyümölcsöket teremjen. Ó hány lélek nem részesült e szerencsében? Ugyan megalázkodhatom-e eléggé irgalmas kezed alatt?

Ó ti kedves és szent elhatározások! Ha én híven megtartalak titeket, ti is megőriztek engem; ha szívemben éltek, lelkem is él majd általatok. Ó maradjatok hát mindenkorra szívemben, ti, kik Istenem irgalmasságában örök léttel bírtok; maradjatok s éljeteztek mindenkor bennem s én sohasem hagyjak el titeket!

E jámbor érzelmek fölkeltése után külön-külön meg kell állapítanod azon eszközöket, melyek jó elhatározásaid megtartására szükségesek. Ezek főleg a következők: gyakori imádság s a szentségek gyakori vétele, jó cselekedetek, ismert hibáidnak gondos elkerülése, a rossz társaságok kerülése, lelkiatyád jó tanácsainak hűséges követése.

Végzetül, mintha új életre keltél s új erőket gyűjtöttél volna, ezerszer is jelentsd ki, hogy jó elhatározásaidat híven megtartod. Vedd mintegy kezedbe szívedet s ajánld föl Istennek s mondd, hogy az ő kezében hagyod és soha többé vissza nem veszed s mindenkor és mindenben az Ő szent akaratát követed. Kérd Istent, hogy ezen lelki megújulásodat Szentlelke által tökéletesítse, áldja és őrizze meg; s aztán hívd segítségül a Boldogságos Szület, őrzőangyalodat s az égi szenteket.

Így érző és hevülő szívvel borulj lelkiatyád lábai elé s gyónd meg neki főbb bűneidet, melyeket lelkiismereted általános megvizsgálása útján fölismertél, ismételd meg előtte elhatározásodat és fogadd buzgó szívvel kezéből a föloldozást. Végül járulj az oltár elé, s az oltáriszentség vétele által egyesítsd Üdvözítő Isteneddel új életre kelt szívedet.

5.16 E lelki gyakorlat után milyen érzelmeket kell szívünkben ápolnunk?

Lelki megújulásod napján s a következőkön gyakran kell hangoztatnod a szeretetnek amaz áradozó szavait, melyeket Szent Pál, Szent Ágoston és mások hangoztattak: „Többé már nem vagyok a magamé, élve is, halva is Üdvözítőmé vagyok; nekem magamtól s magam számára semmim sincs. Jézus él én bennem s amit magaménak mondhatok, az mind az övé. Ó világ, te mindig hasonló vagy önmagadhoz s én is mindig ugyanaz voltam; de a jövőben én magam számára létezni megszűnöm. Nem, nem maradunk ugyanazok; mert más a szívünk s a világ, mely annyiszor megcsalt bennünket, most ő csatlakozik bennünk. Átváltozásunk csak lassankint mutatkozik s a világ azt hiszi majd, hogy még mindig Ézsauak vagyunk; legvégül aztán majd látja, hogy Jákobbá váltunk.”

Szívünk e gyakorlatnak hatását jól őrizze meg s az elmélkedésből csak lassan térjünk át a napi foglalkozáshoz s az emberekkel való érintkezéshez, nehogy föltételeink kenete gyorsan elpárologjon. Ez áldásos kenet lelkünknek minden ízét járja át, amiben azonban minden testi vagy lelki megerőltetéstől óvakodnunk kell.

5.17 Válasz két ellenvetésre, melyet e tanításom ellen tenni lehet

Filótea, azt mondja majd a világ, hogy e könyvben oly sok az utasítás és tanács, hogy aki azokat meg akarja tartani, annak egyébre nem marad ideje. Ó Filótea, ha megteesszük azt, ami e könyvben van, eleget teszünk kötelességünknek, mert csak azt cselekedszük, amit cselekednünk kell. De vajon nem látod-e lelkünk ellenségének csalfaságát? Ha ez összes gyakorlatokat naponként végre kellene hajtunk, akkor természetesen egészen elfoglalnának bennünket. Azonban Isten csak azt kívánja, hogy bizonyos időkben és alkalmakkor foglalkozzunk velük. Mily sok a polgári törvény és valamennyit meg kell tartanunk; de hát nem egyszerre, hanem mindegyiket a maga idején.

Egyébként pedig Dávid, bár király volt és súlyos állami ügyek terhelték, sokkal több jámbor gyakorlatot végzett, mint amennyiről én szóltam. Szent Lajos király ki egyaránt nagy volt a békében s a háborúban, ki buzgón foglalkozott az igazságszolgáltatással s az államügyekkel, naponként két misét hallgatott, elvégezte az egyházi zsolozsmát, elmélkedett, kórházakat látogatott, minden pénteken meggyónt, sanyargatta testét, gyakran jelen volt a szentbeszédeken és sokszor társalgott lelki dolgokról. És mindemellett gondossága minden nyilvános ügyre kiterjedt; udvara szebb és fényesebb volt, mint azelőtt bármikor. Végezd tehát lelkesen ama gyakorlatokat, melyeket előírtam s Isten elég időt s erőt ad majd neked egyéb dolgaidra is; s ha kellene, mint egykor József idejében, még a napot is megállítja az égen. Ha Isten van velünk, mindig sikerrel dolgozunk.

Azt is mondja majd a világ: Én te rólad, Filótea, föltételezem, hogy az elmélkedés kegyelmét neked megadta Isten; mivel pedig ez adományban nem részesül mindenki, útmutatásom nem is mindenkinek való. Megengedem, ezt nálad valóban föltételezem s az igaz, hogy nincs mindenkinek meg az elmélkedés adománya. De az is igaz, hogy mindenki megnyerheti azt, ha jó lelkipásztorja van s ez adomány megnyeréséért érdeme szerint fáradozik. S ha volna is olyan, ki az elmélkedés kegyelmét a legkisebb fokban sem bírja – ami hitem szerint nagy ritkaság –, az ügyes lelkiatya ezen a hiányon is tud segíteni s pedig olyképen, hogy az illetővel figyelmesen elolvastatja az elmélkedéseket s a megfontolásokat.

5.18 E lelki kalauzolás záradékául három igen fontos figyelmeztetés

Minden hó első napján az elmélkedés végeztével újítsd meg e könyv első részében foglalt nyilatkozatodat és mondd a királyi Zsoltárossal: Sohasem feledkezem meg törvényeidről, ó Uram, mert azok által keltettél lelki életre! S ha nagyobb változást tapasztalnál magadon, vedd ama nyilatkozatodat kézbe és szívbeli mély alázatossággal olvasd azt el. Ez majd nagy vigasztalásodra szolgál.

Ismerd be nyíltan, hogy mivel még nem vagy jámbor, valóban az akarsz lenni. Ne resteld ama közönséges és szükséges gyakorlatokat, melyek Isten szeretetét növelik benned. Valld be nyíltan, hogy elmélkedni szoktál; hogy inkább meghalsz, semhogyan halálos bünt kövess el; hogy gyakran járulsz a szentségekhez, hogy lelkiatyád utasításait követed. Ezen őszinte vallomás, hogy t.i. tartózkodás nélkül akarsz Istennek szolgálni s az ő szeretetében élni, kedves Isten előtt, aki nem tűri, hogy az ő szolgálatát, vagy az Úr Jézus keresztségét szégyeljük; más részről pedig ezáltal a világi emberek sok kifogásának útját álljuk s már becsületből is a jóban való állhatatosságra kényszerítettünk. A világ bölcsei azért hirdetik magukat ilyenekül, hogy életmódjukban őket ne háborgassa senki; mi is hirdessük a jámbor életre való törekvésünket, hogy nyugodtan élhessünk jámborul. Ha valaki azt mondja neked, hogy a jámborság nem kívánja meg föltétlenül mind e szabályoknak megtartását, hagyd reá s nyugodtan csak annyit válaszolj, hogy mivel gyarló vagy, több gyámolításra és segítségre szorulsz, mint mások.

Végezetül kérve-kérlek, Filótea, mindenre, ami szent az égen és a földön, keresztségedre, Jézusnak gyengéden szerető szívére, az Ő irgalmasságára, mely reménységednek horgonya, tarts ki ama boldog elhatározásodban, hogy igazán jámborul akarsz élni. Gyorsan tűnnek napjaink s a halál már zörget az ajtón. Nazianzi Szent Gergely szerint már szól a föltámadás harsonája; kiki legyen arra készen, mert közel már az ítélet. Midőn Szent Szimfóriánt halálra vitték, édesanyja ezt kiáltotta utána: „Fiam, édes fiam, gondold az örök életre, tekintsd föl az égre és szemed előtt az lebegjen, aki ottan uralkodik. E rövid és nyomorult életnek csakhamar vége szakad!” Ugyanezt mondom én is neked, Filótea! Tekints föl az égre s ne add cserébe a földért; gondold a pokolra s ne rohanj bele pillanatnyi kedvtelésekért. De az Úr Jézusra is tekintsd s ne tagadd meg őt a világ kedvéért. S ha terhesnek tetszik neked a jámbor élet, mondd Szent Ferencce: „Minden fáradtság gyönyör nekem, ha a jövő élet örömeire gondolok s a dicsőség, melyet reménylek, minden fájdalmat megédesít.”